

Borger = Bennen.

Et

Ugeskrift,

udgivet for

det foreenede Understøttelses Selskab.

Syvende Aargang.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Christian Friderik Holm,

1795.

Mag.

05.6

Bo-66

1795

Aug 7

17491

Register

over Indholdet af Borgervennens Blade,
syvende Aargang.

No.	Side
1. Nogle Breve.	1-8
2. Testamentet, en sand Tildragelse	9-14
3. Anekdoter Danske Mundheld og Talemaader, som Peder Syv har forklaret	15-24
4. Peder Nelton, sammenlignet med Vil- sons Efterretning om Pelewa- nerne	25-32
5. Det hellige Huus i Loreto	33-40
6. Fortsættelse	43-46
Brev om Varykmager Professionens Opkomst, af Christ. Kahlkopff	46-48
7. Slutning af dette Brev	50-53
Brev fra Nicolas Spazier	54
Noget om Naalemagerie	55-56
8. Af	

No.	Side
8. Afbrudte Tanker om Laug, af M. B.	57-64
9. Fortsættelse	65-69
Nere om Naalemagerie	69-72
10. Fra Præmieselskabet for den jødiske Na- tions Anbringelse til Kunster og Haandværker	73-76
Fra Humanus om Fordomme i Hens- seende til Forbedningshuse	77-80
11-13. Om Fordomme	81-104
14. Brev fra Niels Franz Holt, om Laugs- væsen	105-12
15. Et nyt og herligt Forslag om Laugs- væsen	113-20
16. Om Confirmation	121-26
En ædel Handling	127-28
17-18. M. B. om Laug	129-44
19. Brev om Laug	145-49
Brev i Anledning af en Negers Opta- gelse i Naturhistorie Selskabet	149-52
20. Brev fra H. J. og Svar om en Em- bedsmands Sønners Hensættelse til at lære et Haandværk	153-60
21. Senecas 50. Brev	161-64
Åben som Anklager	164-68
22. Forskiel imellem at handle efter Følelse og efter Grundfæining	168-86
23. Hustruens Pligter	187-94
24. Nogle Betragtninger i Anledning af Kjøbenhavns Ildbrand	195-202
25. Fortsættelse om Hustruens Pligter	203-10
	26. Meds

No.	Side
26. Medgang og Modgang, en allegorisk Fortælling	211-18
27. Svovsøerne	219-22
Franz Civile, et Exempel paa hvad et Menneske kan udholde	223 26
28. Den nye Psalmebog	229-31
Bedrageren Conrad	231-34
29. Forandring med Kiøbenhavns Gader i Anledning af Jildebranden	235-39
Noget om Petersborg	239 42
30. Om Petersborg	243-45
Kaiserinde Elisabeths Reise	246
Den østligasiatiske Hundepost	247-50
31. Slutning	251-58
32. Noget om Meublers Rødtning ved Jilde- brand	260-64
Spørgsmaal	265-66
33. Om Huusblas	268-71
Exempel paa Overtroens skadelige Føl- ger	271-73
Anekdote	274
34. Om den Indflydelse som Tidensalderen i, og Omstændighederne under hvilke vi leve, har paa den moralske Ka- rakter	275 82
35. Lyffens Afvejlinger	283-88
Washington	289
Anekdote	290
36-37. Sybariterne	296-306
38. Selskabets Regnskabsvæsen	307-15
39. Om Tilløbet ved en Mordbrænders Hen- rettelse	316-22
	40. Om

No.	Side
40. Om Ordsproget: engang er jo ingen Gang	323-30
41. Om Bogtrykkerkonstens Virkninger .	331-38
42. Klager og Domme over vore Tiders Forskiellighed, fra de Forløbne	343-46
43. Forsættelse	348-51
Om Mistanke	351-53
Om Menzifikof	353-54
44. En vigtig Opfindelse at tilberede Læder saaledes, at ingen Bædske kan træn- ge derigtiennem	358-62
45. Om Fordomme og Domme efter Tinge- nes Udside; (oversat)	363-70
46-47. Den arme Nikards Ordsprog .	373-86
48. Om Passage fra Knippelæbroe, bag Hu- sene paa Byens Side	387-90
Noget om Dueller	390-94
49. Forsættelse om Dueller	398-99
Anekdote	400-2
50. Om Honningviin	404-7
Den Russiske Stat	407-10
51. Mere om Rueland	412-15

Liste over nye indgangne Medlemmer i
Selskabet.

S. I. 42. 89. 137. 228. 300. 342.
347. 358. 411.

Angivelse af Medlemmernes Antal No. I.
Ud.

Uddeelte Pensioner.

S. 358. og 371.

Biographier.

No. 2. Søekapitain Joh. H. v. Låskom . . .	15-16
3. Chirurgus Gibbern . . .	24
Brev om Biographier . . .	6-7

Selskabets Regnskaber og Regnskabsvæsen
vedkommende.

No 3. 4. Quartals Regnskab 1794 . . .	17-19
Nogle Penges Udsættelse . . .	20
7. Løn for Kassereren. . .	49

Udsatte Penge.

S. 20. 57. 113. 145. 187. 228.

Ammeldelser fra Understøttelses Selskabets
Administration.

No. 1. Administrations-Valg . . .	1
6. Repræsentant-Valg . . .	41-57
7. Revision . . .	49
18. Om udeblevne Afdrag af Laan . . .	137
29. Beslutning at komme brandlidte trængende Medlemmer til Hielp . . .	227

No.	Side
36. Ugeblads Commissionens Brev om at fratræde	291-95
37. Nyt Valg	299-315
38. General Regnskab for 1794, og Re- visorernes Anmærkninger med Svar	
42. 1ste Kvartal Regnskab 1795	
43. Beslutning ei at giøre Laan uden Kau- tionsfillelse	342
Samt ei for i Aar at holde høitideligt Møde	342
44. 2det Quartals Regnskab	
49. 3die Quartals Regnskab.	

Borger = Bennen.

No. 1.

Syvende Aargang.

Fredagen den 2. Januari 1795.

Anmeldelser.

S Generalforsamlingen den 15. Decbr. sidstleden blev Selskabet forøget med følgende nye Medlemmer:

Professor og Consul Olsen.

Supercharge Balck.

Kapitain von Lønborg ved Jægerkorpset i Helsingør

Lieutenant Plum i Soe:Etaten.

Brændeviinsbr. N. Jørgensen.

Studiosus Jørgensen.

Fuldmægtig Bonderup i Hof. og Statsretten.

Doct. Medic. Brestrup.

Stud. Juris Benzon.

Saa blev og anmeldt, at nu alle i Forsamlingerne den 27. October og 24de November bestemte Forskudde og Gratificationer vare antagne af Vedkommende.

Bidere blev anmeldt, at Indtægterne ved	
det høitidelige Møde vare	279 R.
Og Udgifterne	215 — 67ß.
Altsaa Beholdning	63 R. 29ß.

Antallet af Selskabets Medlemmer anmeldtes at have været ved Ugebladets Uddeeling, Løvedagen den 13. December: 1807, foruden ovenangførte nye Medlemmer.

Administrationen for det forenede Understøttelses Selskab.

J. S. Hassing. H. J. Cantor. J. L. Paludan.

Da Hr. Konducteur Hassing havde tilkiendegivet Selskabet, at han ikke længere end til Nyeaar kunde vedblive Administrationen, blev efter Lovene i Generalforsamlingen den 15. December f. A. foretaget Valg paa en nye Administrateur i hans Sted, hvilket med en stor Pluralitet af Stemmer faldt paa Høiesterets Advokat Hr. Høstved, der imødtog denne Post.

Lillige paalagde Repræsentanterne Administrationen offentlig at bevidne Hr. Hassing Selskabets Erkiendtlighed for de mange vigtige Tjenester han i tre Aar som Administrateur har bevist det.

Den Omhyggelighed, hvormed Hr. Hassing har antaget sig Selskabets Løb, den Tid og Flid, han har anvendt til dets Bedste; den Orden, han har indbragt i dets Sager, har været alt for stor til at blive ubemærket eller upaaskionæet, og Frugterne heraf, som allerede have og fremdeles ville yttre sig, skal blive et varigt Mindesmærke om Mandens Fortienester af et Selskab, der nu undseer sig ved, længere at være ham til Byrde, hvor gierne det end havde betroet sig hans vedvarende Omsorg.

Vi, som have været hans Medarbejdere, gribe denne Leilighed til at sige ham vor oprigtige Tak for hans venstkabelige Omgang og kraftige Bistand, som vi stedse have erfaret i vore fælles Forretninger, og som har gjort disse baade lette og behagelige.

Administrationen for det forenede Understøttelse-Selskab.

J. S. Cantor. J. L. Paludan. Høftved.

For sildig paa Aaret begyndte Borgerbennen paa at besvare de Tid efter anden indkomne Breve. Den er derfor nødt til at begynde med at afgjøre Restanser; og dertil maae altsaa det første Blad udi Aaret anvendes. Næst derfor at tilønske enhver Læser

Læser et glædeligt Nytaar; maae den fortsætte at besvare følgende Breve.

Høifstærede Herr Borgerven!

Det er et gammelt Ordsprog: nye Koste feie best! og dette haver jeg i Sinde herved paa det tiensfilte at legge dem behaelig paa Hierte. De haver nu udi endeel Aar haft den Uleilighed lat tiene som Udgiver for et Ugeblad, og jeg skulle derfor allerærbødigst formene, at det kunde nu være nok, og at De virkeligen og sandeligen ikke behagede at giøre ilde i, om De ville være saa gunstig at frasige Dem Udgivelsen og selvbehageligst træde til Side for andre, som saamænd og kunde gavne Selskabet med deres Kundskaber og Flid. Jeg for min ringe Deel giver mig den overmaade store Frihed at anmærke, at jeg ikke skal spare mit Pund, og mange flere med mig ville med Glæde søge efter at skaffe Bladet den Roes, som det nu savner. Allerærbødigst skulde jeg derfor indstille og paastaae, at fra 1. Januar 1795 maae De ei længere befatte Dem med Udgivelsen af Bladet, hvilket jeg med megen Commission herved indstiller og paastaær.

Frank Winkelfriver.

Svar.

Svar.

Saa snart andre Personer end denne Correspondent og hans Lige forlange, at indtræde udi Bestyrelses-Commissionen overlader enhver af os gierne vor Plads; og da mueltigen flere have lige Døiske, saa skulle vi, saasnart vi derom blive underrettede, strax i Overeensstemmelse med Lovene frastige os vort Arbeide. Vi ønske selv, for at tilveiebringe Forandring; vi tvivle ei om en god Forandring: at man aflaste os, men vi ville nødigen selv træde ud fra de Pligter, os ere paalagte, paa det at det ikke skal udlægges til Uvillie imod Selskabet, og som Prove paa, at man ei vil bidrage dertil, naar det koster Tid eller Arbeide. Enhver af os er overbevist om, at dette Selskab kan have de herligste Folger, naar Principerne troeligen følges, Lovene ubrødeligen holdes, naar man ei lader dens Eiendomme blive anvendte til saadanne, som ikke ville arbeide, og skamme sig ved at tigge, men ville have godt deraf paa saadan Maade, at de betale 4 Rdlr. for at faae 50 Rdlr. igien; naar man paaagter, at dets Belædighed anvendes til at understøtte Folk af de nærende Stænder, og blandt samme dem meest, som arbeide med egne Hænder, og hvis Sygdom eller Uheld umiddelbar sætter dem ud af Stand til for en Tid at fortjene. Vi frygte ikke for at yttre denne vor Meening offentlig, thi vi vove endog at frembringe dette Døiske, at ingen maae blive Medlem i Selskabet, som indgaaer

med

med det Forsæt, at han snart kan haabe at nyde Gave, eller saadant Laan, som han ei agter at tilbagebetale. Skulde, som vi ei befrygte, den modsatte Tænkemaade nogensinde finde Sted, da maatte det vel fortryde hver Mand, som ved Tid, Arbeide og Penge bidrog til Selskabets Vedligeholdelse. Da vi derimod ere overbeviste om det modsatte, saa undslaae vi os ikke for at begynde en nye Aargang.

Min Herr Borgerven!

Det er af Deres Blade at jeg faaer en Idee om Understøttelses-Selskabet, som jeg paa min Værelse ei tilforn har havt. Jeg har troet, at man udi dette var ligesaa dødelig, som i andre Selskaber, men jeg mærker det modsatte. Efter Lovene skulle i Bladet komme Biographier over de afdøde Medlemmer; da nu ingen næsten udi et Aar findes, saa har jeg Grund til at slutte, at ingen Medlemmer ere døde. Er det saaledes, da gratulerer jeg mig selv, thi jeg gider overmaade gierne leve, og at alle andre leve.

* * * *

Svar.

Svar.

Borgerbennen skriver ingen Biographier, men indfører dem, som indsendes fra de Medlemmer, som ere udnævnte til at forfatte samme. Altsaa afvises Sagen til nye og lobligere Behandling.

Gode Ruffiet Borreben,

Jei hville so meiet gærne spørre ham ad om han inte hvil værre en Bonnevæn, Han kan sautens offe skrive navet for aas her paa lannet. faar Vi kan sammænd offe læse kan han tro; aa det var saa meiet bra om han kunne lære Os hua hvi skal gøre faar. at man inte i København alletiffens gør Mar af Os, aa driller os, aa kaller os saa gon de domme Bønner. Na saa kunne han sautens snakke lit faar os om Krien og saadan navet Faar vi hue inte om saadant; aa saa kunne han sautens sie Os hvodan vi skal blie ligesaa klave saam i København.

Hans tienner.

Peer.

Svar.

Kjære Peer! Skaf sig den gode Bog, kaldet Almuens Lærer. Læs flittig i den disse lange Vintere

ter-Aftener. Er der noget som han ei forstaaer, da gaae til hans Præst og faae Underretning derom. Han har da saadan en Bondeven, at han ei trænger til flere. Men er en Ven for lidt, saa kiøb Jesper Hansens Liv og Levnet. Læs og flittig i den. Lad hans Horn, om han har nogle, gjøre det samme, og naar de alle rette dem derefter, da ville de snart blive lige saa floge, og flogere end de fleste her i Byen.

R—d G—e.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 2.

Syvende Aargang.

Fredagen den 9. Januari 1795.

Testamentet.

En sand Tildragelse.

Manette var født i en af Frankrigs sydlige Provindser, men mistede tidlig sine Forældre; hun kom derfor i Huset hos en Tante, som forestod et anseeligt Giestgiverhuus i Staden Lion, og først for sex Maaneder siden var bleven Enke. Manette var smuk og indtagende, og forbandt med disse Nudigheder et takkeligt og blufærdigt Væsen. Enken var ogsaa endnu en ung, velstakt Kone, neppe fem og tyve Aar, just ingen Skønhed, men dog langt fra ikke hæslig. Begribeligt nok altsaa, at Giestgivergaarden ogsaa af denne Aarsag havde megen Søgning.

Iblandt de fremmede Rejsende, som tog ind paa dette Sted, befandt sig engang en vakker ung Mand, som ved en anseelig Arvepart var bleven

ven uindskrænket Herre over en stor Formue, og havde i Sinde at anvende en Deel deraf paa Reiser. Han havde allerede giennemreist Italien, nu vilde han besøge Frankrig. Han var stegen i Land i Mar-seille, og agtede at fortsætte Reisen til Paris. Men Beien havde trættet ham: Lions Udseende behagede ham; han foresatte sig altsaa, at hvile ud her et Par Dage, og hændelsesviis anviste man ham den omtalte Enkes Huus til Opholdsted i denne Tid.

Neppes fik han her Die paa Nanette, førend hun tiltrak sig hans hele Opmærksomhed. Intet af alt hvad Lion forresten indeholdt, som var værd at see, blev nu længer Gienstanden for hans Tan-ker; han mærkede snart, at Nanette havde indta-get hans hele Hjerte, og da han lod sig bestemme af den, desværre alt for almindelige, Forestilling, at man ikke behøver at giøre mange Omstændighe-der mod Fruentimmer, som opholde sig paa saadan-ne Steder, saa kostede det ham ikke megen Over-vindelse, at foredrage sine Ønsker for Nanette uden synderlige Omsvøb, det er, han erklærede sig villig til at udbetale hende fem og tyve Louisd'or, naar hun vilde føie ham i, at tilbringe en Nat paa hans Kammer.

Men Nanette vidste ved denne Leilighed, at hendes udvortes Indigheder var ikke hendes eeneste eller største Fortrin, men at hun besad en god Opdragelse, og havde ikke glemt sine kærtlige Foræl-dres

dres Formaninger. Hun rødmede ved dette Forslag, og gik bort uden at værdige ham et Svar.

Saa snart hun kunde faae sin Tante i Tale, betroede hun hende den Fornærmelse, man havde tilføiet hende, og hun blev her høiligen roset for hendes Adfærd, og formanet til fremdeles i saadanne Tilfælde at blive Dyden ligesaa troe.

Dette Tilfælde indtraf snart igiær. Den Fremmede, som fandt denne Bienstridighed temmelig besynderlig, men blev derved ikkun mere begierlig efter at vinde Geier, faldt paa den Formodning, at hans Tilbud ikkun derfor var blevet forkastet, fordi man havde fundet det for ringe. Han passede derfor den næste Dag omhyggelig paa en Leilighed til at blive allene med Nanette, og tilbød hende halvtredsindstyve Louisd'or. Men endnu svarede Pigen ham ikke uden med et foragteligt Blik, og gik bort.

Den unge Mand blev endnu mere forundret, og hans Lidenskab voxede til en endnu større Hestighed. Den følgende Morgen sendte han et kielent Brev til Nanette, og lovede hende dert en fordoblet Sum Penge. Pigen's Dyd blev urokkelig, men Tanten, som ogsaa dette Brev strax blev betroet til, kunde ikke længer modstaae Guldets mægtige Tillokkelser. Hun gjorde nu en Forandring i sin Sædelære. Vel blev hun ved at paaftaae, at en

Jom

Jomfrue paa ingen Maade maatte sælge sin Dyd: men en Enke, meente hun nu, behøvede ikke at regne det saa nøie. Hun overtalte derfor Nanette til ligeledes skriftlig at svare ham Ja, og lovede selv at paatage sig Sagens Udvikling. Hendes Plan lykkedes for hende; hun indfandt sig paa den bestemte Tid; hun havde, under Paaskud af jomfruelige Blufærdighed, udbedet sig at maatte forskaaes for alt Lys. Den Fremmede mærkede intet Bedragerie, og udbetalte hende sine hundrede Louisd'or.

Nogle Dage derpaa blev han syg. Lægerne, som han lod kalde, erklærede strax, at en ondartet Feber vilde indfinde sig, og at hans Forfatning var høist betænkelig. Dette var ingen behagelig Efterretning for et ungt Menneske, der har gjort sig Regning paa saa mange af dette Livs sandfælsige Glæder; imidlertid bragte han strax sine Sager saa godt som mueligt i Orden, og da der i hans Brevtaske fandtes Buxler paa to tusind Louisd'or, saa skænkede han disse ved et formeligt Testamente til Nanette; Deels (som han udtrykte sig) for at belønne den Føielighed, hun havde vist ham; deels for at holde hende skadesløs i Henseende til de Følger, som endnu kunde flyde deraf. —

Saa Dage efter døde han virkelig; man aabnede hans Testamente; saae deraf hans sidste Willie, og bekiendtgjorde den for Nanette. Men ogsaa hen-

hendes Tante hørte naturligviis om dette Testament; satte sig imod hendes Søsterdatters Lykke, og paastod, at dette Legat skulde tilfalde hende, da hun allene fortiente det, og derved havde udsat sig for de muelige Følger, som Testamentet omtalte.

Denne besynderlige Tvist gik naturligviis til Rettens Kiendelse, og imedens Parterne der kvedes, fandt ogsaa hos Publikum saavel Tanten som Søsterdatteren deres Advokater. — „Det er jo klart, (sagde de af den forstes Partie) hvem den Fremmede har tiltænkt sin Gave; den, som har viist ham den omtalte Koielighed, og sat sig i Fare for at blive Moder. Navnet gjør intet til Sagen, saa snart man ikke kan tage Feil af Personen. Han nævnte Søsterdatteren, fordi han troede det var hende, som havde opofret sig for ham. Havde han vidst Sandheden, saa vilde han have nævnt Tanten, og efterladt hende disse to tusind Louisd'or.“

„Nei, det vilde han vist ikke have gjort! svarede Modpartiet: Han kiendte baade Tante og Søsterdatter; men kun den sidste gjorde han sit Tilbud; kun hendes Omgang troede han at have nydt, og frygtede, ikke at kunne belønne hende rigelig nok. Kan vel Enken vente sig en saa rigelig Gave for en Tieneste, som hun blot viiste ved Bedragerie og af en skammelig Egennytte. Den Fremmede har nævnet Raquette; hende tilhører derfor ogsaa Arveparten, og ikke en ryggesløs Kone, som
Gier

Sierrighed eller Bøllhyst førte derhen, hvor ingen forlangte hende. Blev et Barn Frugten deraf, da var dette allene berettiget til at gaae Manette i Forfiøbet, thi dette synes den Døende at have betragtet som Hovedgienstanden for hans Godtgjørelse."

Dommerne affagde endelig en Dom, som var temmelig overensstemmende med den sidste Mening. — „Vertinden i Giestgiverhuset, lod Dommen, beholde hendes hundrede Louisd'or, en meer end for høi Priis for hendes flette Opførsel! Hendes Barn, dersom hun inden den tilbørlige Tids Forløb skulde føde et, tilfælde de to tusind Louisd'or. Men da et Fruentimmer, der var saa svag ved hundrede visse Guldstykker, vel kunde være istand til mere for to tusind muelige, saa forblive hun to Maaneder i nøie Forvaring! En meget ringe Straf for en Forbrydelse, som hun endog tør rose sig af. Og naar den tilbørlige Tid er udloben, tilfælde den hele Sum den uskyldige Manette."

Den tilfaldt hende; snart gjorde denne brave Pige en værdig Mand lykkelig: Tanten derimod indhøstede hvad hun fortiente. Hendes Huses gode Rygte forfaldt; Næringen tillige med. Hun greb til et Næringsmiddel, der lignede den Handling, hun ved hiin Leilighed gjorde sig skyldig i; kun at Folk nu kiendte hende bedre, og ingen udøste Louisd'orerne i hundredepriis for hendes Skyld. —

Denne Tildragelse er et ikke ubigtigt Bidrag til at vise, at Dyd medfører sin Belønning, Udyd sin Straf.

Biographie

over en afdød Medlem af Understøttelse-Selskabet.

(Indsendt)

Den 20. Martii s. N. mistede Selskabet afdøde Søe Capitaine og Løjtnant Johan Henrick v. Lühow, hvilken under No. 83. fra dets første Begyndelse var indgaaet i Selskabet, og som sammes Formand, imedens det endnu bestyredes af en Direction, havde foreslaaet samme, indtil i Aaret 1791 at en Administration, og de af Selskabet valgte Repræsentanterne imodtog Selskabets Bestyrelse i Directionens Sted.

Han var fød 1747 den 27. Martii af Faderen afg. Commandeur Adam Ferdinand v. Lühow, og Moderen afgangne Frue Sara fød Suckow. Han indlod sig i Ægteskab 1770 med hans nu efterlevende Enke, Frue Charlotte Amalia, fød Lühow, i hvilket Ægteskab han blev Fader til 3 Børn, 1 Søn og 2 Døtre, som alle 3 ere i Live.

Udi Søe Staten indgik han som Cadet den 21. Februari 1754, og i Aaret 1757 gjorde han sin første Campagne til Søs med hans Fader paa Orlogskibet Jisland, som den gang gik til Constantin-

tinopel. 1759 var han Cadet med Fregatten Bildmanden. 1761 var han ligesaa med Fregatten Hvide Orn, ligesom og 1762 med et af Skibene, og endelig 1763 med Fregatten Hvide Orn: hvorpaa han samme Aar den 24. October avancerede til Second-Lieutenant, og i samme Charge var commanderet 1766 med Orlogskibet Prinds Friderich, og 1769 med Orlogskibet Zisland; i hvilket Aar d. 22. Julii han avancerede til Premier-Lieutenant; derefter blev han 1770 commanderet med Orlogskibet Grønland, og fra samme Skib commanderet til Chebeqven Lindormen, med hvilken han som næst Commanderende retournerede hertil fra Middelhavet 1772. A 1773 commanderede han Snoven Ekko paa 12 Kanoner, hvormed han var detacheret til Norge, og forblev med samme i Friderichsværn 1774, indtil at han 1775 afgik derfra, og ankom her. 1776 den 23. December avancerede han til Capitain-Lieutenant, og 1779 blev han beskikket til Under-Løjtnest ved Søe Staten. A 1781 d. 18. October avancerede han til Capitaine, og 1789 den 23. Januarii blev anfortroet den første Divisions 5te Matros-Compagnie som Chef; samme Aar blev han beskikket til Løjtnest ved Søe Staten, udi hvilket Embede han døde.

Af ham er den Samling der haves af historiske Efterretninger om Danske Søe-Officierer, med videre, Søe-Staten vedkommende, som han i Aaret 1788 og 1791 har ladet udgive.

Borger = Bennen.

No. 3.

Endende Aargang.

Fredagen den 16. Januari 1795.

Extract

af

fjerde Quartals Regnskab

for

det forenede Understøttelses Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste October til ult. Decbr. 1794.

Indtægt.

Rdl. 8.

Cassa-Beholdningen fra 3die Qvartal 292. 43.

(see Borgerrønnen No. 62.)

A. Ugentlige Indkomster i dette Qvartal :

For Ugebl. 6te Mæg. fra No. 56 til 69 incl.

og Love 890. 85.

B. Qvartals-Contingenter:

1) Fra 1. Julu til ult. Sept. d. A. 104. 79.

2) Rest. fra forrige og dette Aars Qvart. 14. 47.

119. 30.

C. Laans og Forskuds Afbetaling ialt 174.

D. Renter til 11. Decbr. d. A. af Celft. Obl. 119. 48.

E. Extraordinaire Indtægter:

1. Laant i Spec. Banken til de bevilgede

Forskuds og Gratificationers Udbetaling

750 Rigsdlr Spec. efter da værende

Cours 26 $\frac{1}{2}$ pr. C beregnet i DC 945. 90.

2. Ved det høitidelige Møde den 19

Nov d. A. er indkommet 279.

2) Afdrag paa Bud. Hoiers Gield 8.1232. 90.

Summa Rdl. 2829. 8.

Alt ovenstaaende 4de Qvartals Extract stemmer med
Administrationens Kontrol, testerev

J. S. Hassing. S. J. Cantor. J. L. Paludan.

Udgiwt.

	Rdlr. S.
1) De aarlig staaende Udgiwter: For Ugebladets Trykning og Selskabets Ve- tienteres Løn i dette Qvartal	287.
2) Til de aarlige Pensioner betalt	147. 24.
3) Efter Repræsentationens Beslutninger den 27. Oct. og 24. Nov. d. A. de for een- gang bevilgede Gratificatio- ner betalt med	520.
4) Efter samme Resolutioner de for i Aar til- staaede For skudde	1100.
5) Extraordinaire Udgiwter:	
a) I Anledning af det høitidelige Møde be- talt efter Regninger	215. 57.
b) Til Afdrag paa Laanet i Spec. Banken 350 Rdl. Sp. med 25 pC. i Cours til DC.	437. 48.
c) Til adskillige mig anviste Reg- ninger	9. 63.
	662. 84.

Dr. Balance bliver Cassa Beholdnin-
gen ved Aarets Udgang 111. 94.
Summa Rdl. 2829. 8.

Kiøbenhavn, den 31. Decbr. 1794.

J. Aagaard.

p. t. Selskabets Kasserer.

Anmeldelse.

Da alle Forslag til nye Repræsentantere ei endnu ere indkomne, kan Generalforsamlingen ei holdes paa Mandag den 19de Januari, men maae nu, formedelst andre tilstødende Hindringer, udsættes til den 2den Februari.

Tvende Selskabet's Annuiteter, begge under No. 2., ere udtrukne og udbetalte med 500 Rdlr.; derimod ere indkøbte 4 Obligationer a 75 Rdlr., under No. 1216, 1595, 3788, 4669. Ligeledes 4re Obligationer a 70 Rd. under No. 6797, 7665, 7666, 7848.

Administrationen for det forenede Understøttelse-Selskab.

J. S. Cantor. J. L. Paludan. Hofsvæd.

Ankeboder.

I.

Caspar Aquila, Doctor Luthers Medlevende og ibrige Tilhænger, (og Stammefader til den saa høilig agtværdige og elskede Superintendent Adler i Søndern) kom, imedens han opholdt sig hos Franz

Franz von Sickingen, paa Slottet Ebernburg, i stor Livsfare. Soldaterne, som laae der i Garnison, forlangte af ham, at han skulde dabe en Kanonkugle. Han vægrede sig standhaftig for, at opfyldte denne urimelige Begiering, men gjorde dem derved saa opbragte, at de stak ham ind i en stor Metalmørser, og vilde skyde ham over til Fienden. Til hans Lykke kom i det samme en Officeer dertil, som kiendte ham. Denne trak ham, da Fængsfrudtet allerede nogle Gange var afbrændt, efter Benene ud af Mørseren, og reddede saaledes hans Liv, som han ellers paa en ganske besynderlig Maade maatte have mistet.

2.

Genimod Slutningen af det forrige Aarhundrede udmærkede sig i Rom en besynderlig Sect, hvis Medlemmer kaldte sig apokalyptiske Riddere eller Aabenbaringens Riddere. Deres Overhoved, Augustino Gabrino, tiltog sig Titel af Fyrste over det syvende Eal og den hellige Trefoldigheds Mærk. Denne eventyrlige Ordens foregivne Bæmæd var, at beskytte den catholske Kirke mod Antichristen, der, efter deres Paastand, snart vilde blive tilbedet. Deres Ordenssegl bestod i et Sværd og en Commandostav, lagte korsvis over hinanden, i den øverste Vinkel viste sig en Stjerne, i de øvrige tre Kavnene Gabriel, Michael og Raphael.

phael. Mange Ordenslemmer bar ogsaa et saadant Kors paa Ryggen og paa deres Kapper. Disse Riddere, hvis Tal allerede beløb sig til firhundredtyve, bestod for største Deel af Haandværksfolk, som havde vænnet sig til, ved Brændehugning og andre Haandarbejder, aldrig at tage Kaarden fra Siden. De paa stod, at en Egtekone kunde ogsaa søge Umgang med andre Mandspersoner, og Manden, især naar han var en Medlem af deres Orden, stod det frit for at skille sig ved sin Kone, naar han blev tied af hende, og tage en anden. Med disse og andre fordærvede Grundsatninger, og deraf følgende Udsævelser, forbandt de dog den gode Egenkab, at de ingen Leilighed lod gaae forbi, til at understøtte de Arme og Trængende.

Da der i Aaret 1694 paa Palmesøndag blev i Peterkirken i Rom istemmet den Vexlingsfang: hvo er den Verdens Konge? trængte Augustino Gabrino sig med blottet Kaarde i Haanden mellem de Geistlige, og raabte med høi Røst: jeg er den Verdens Konge. Man bragte ham derpaa i Daarekisten; og da en anden af disse Ordensriddere, af Profession en Brændehugger, omstændelig røbede Ordenens Grundsatninger, blev desuden henved tredive andre Medlemmer hæftede. Hovledes man egentlig behandlede dem, er ikke bleven bekiendt; dog er det at formode, at man blot har behandlet dem som Affindige, og ikke af saa haandgribelige Daarligheder befrygtet mange farlige Følger.

Nogle danske Mundheld og Talemaader,
som Peder Syv har forklaret.

Forord bryder ei Trætte. Dette Ordsprog siges aldeles urigtigt; det burde hedde: Forord byrier ei Trætte, thi byrie er et gammelt Ord, som betyder: begynde. Det vil altsaa sige: Forord hindrer fra at begynde Trætte. *)

Den er god at verge, som ingen vil berje. Det gamle Ord berie betyder dræbe, og at verge er at forsvare. Deraf Ordet: et Berge, det er et Sværd eller andet Vaaben til at forsvare sig med.

At takke lokker Laan hjem. — Naar man bærer hjem igjen det Laante og borgede, faaer man en anden Gang.

Kald har baade Føde og Fald. — Ligesom man stikker sig deri.

Gud møder mangen vel, men han veed ei at hilse ham. — Gud giver Tid og Leilighed for hver i sit Kald, men mangen er ei tilfreds og taknemmelig, men higer efter andet.

Væve Kirkens Badmel. — Oprindelsen til denne Talemaade er, at det Badmel, som paa Kirkens Beføstning blev vævet til de Fattige, blev forarbejdet langsomt og ilde, som ofte skeer, siger P. Syv, med andet Kirkens Arbejde.

GOD

*) Denne P. Syvs Forklaring synes meget mere antagelig, end den Formodning, som nyelig paa et andet Sted er bleven fremsat, nemlig at dette Ordsprog burde hedde: Fordord bryder Trætte. Det sees lettelig, at Fordords Nytte maae ligge deri, at de kunte tiene til at forebygge Trætte; hvor altsaa Trætte endnu ikke har Sted, kan den heller ikke brydes.

God Ro kommer ei aieerne i Saltebyttten. Naar hun malker vel, sparer man hende til hun dør selv.

Alt krybe til Korset. Det er: bede om Forladelse; thi under Korset maatte de i de katholicke Tider staae Skrifte for deres Synder.

Der seer ud som lille Juleaften. Det er Dagen for Juleaften, da alting er ulavet.

Alt taae en Laar for Gøgen. Denne Laarlemmaade har sin Grund i den enfoldige Mening, at Biøgen glækker, som man siger, dem der høre den saftende.

Biographie

over et afdød Medlem af Understøttelse-Selskabet.
(Indsendt)

Friderich Gabriel Gottlieb Sibbern, som har været Pleie-Chirurgus ved det fattige Bæsen her paa Christianshavn, og i Kjøbenhavn ved Opfostringshuset, alt i 23 Aar, er den 3. November K. M. død af en grasserende og hæftig Sygdom 50 Aar og 11 Maanedes gammel, og efterlod mig underkævnede, hans Enke, med 6 untyndige Børn, hvoraf den yngste ikkun er fem Fierding Aar gammel, i sørgelige Omstændigheder; Der saaledes anmeldes til behagelig Indførelse i Borgervennen, siden bemeldte min afdøde Mand, var en Medlem af Understøttelse-Selskabet.

Den 11. Decbr. 1794.

E. A. F. L. Sibbern, fød Wilcken.

Borger = Bennen.

No. 4.

Syvende Aargang.

Fredagen den 23. Januari 1795.

Udtog af en Skrivelse fra Peter Nelson, en
Engelænder, angaaende et Skibbrud i
Sydsøen, hvilket indtraf i August 1783.

Man har om denne mærkelige Tildragelse en
langt udførligere Beretning, udgiven af Engelænderen
Keate, som har samlet Trækkene dertil af
Captain Wilsons Dagbog. Den findes paa dansk
i Oversættelsen af Campes Samling af Reisebeskrivelser,
1ste Deel, og da den selvfølgelig kan formodes
at være temmelig bekiendt iblandt os, troer Borger-
vennen det ikke upassende, her at indrykke en
anden Beretning om den samme Tildragelse, hvori
adskillige Omstændigheder fortælles gandske anderledes,
end hos Wilson og hans Udgiver. Vi ville
først høre, hvad Peter Nelson skriver derom, og
siden med et Par Ord sammenholde det med den
omtalte Beskrivelse.

„ Jeg har utvøkkeligviis været een af de 50,
hvilke den 10. August 1783 paa de vilde Kyster af
Syd-

Sydsøen seede et overordentligt Skibbrud. Skibet, hvorpaa jeg befandt mig, var den indianske Paketbaad Antelope, og vor Captain heed Wilson. Det var Midnat, da vort Skib, drevet af en meget heftig Vind, blev fastet paa en Rød Klipper. Vi vare fem Søemile borte fra Landet, som man kaldter Paliue. Vor farlige Tilstand satte os i den Nødvendighed, at betroe vort Liv i Baade til den uroelige Søe, der kastede skrækkelige Bølger mod Strandsbredden, hvor vi desuden maatte vente at finde Vilde. Det behagede imidlertid Gud, at vi den følgende Aften lykkelig landede, med et Tab blot af en eneste Mand. Vi befandt os paa en lille ubeboet Ø, der laae i en ringe Afstand fra det faste beboede Land. I tre Dage skulde vi os i en Hule, men endelig opdagede Juddhygerne os, og havde i Sinde at gjøre os til Slaver. Dette havde de ogsaa gjort ved nogle ulykkelige Malayer, der hørte til et Søeroverskib, hvilket i 10 Maaneder tilforn var strandet paa disse Klipper; men da de saae vore Svævere, og af Malayerne bleve underrettede om deres Brug og store Virkning, saa blev de bange for at angribe os."

„ Den femte Dag bragte Kongen omtrent 2000 bevæbnede Mand i Marken. Den største Deel af dem skulde han i den bageste Deel af Øen, og nærmede sig blot med 700 ubevæbnede Folk. De betragtede os i nogle Timer med stor Forundring, (thi de havde aldrig tilforn seet hvide Mennesker)

ende

endelig gif Kongen tilbage til sine Bevæbnede, og blev der Natten over, men lod mange af sine Led-
sagere blive i vort Nabolag; disse foruroligede os
hele Natten igiennem med deres Krigsfange. Den
følgende Morgen kom Kongen igjen, men med be-
væbnede Krigere, for at angribe os. Han nær-
mede sig til os, og lod sine Tropper standse, men
efter en Times Forløb drog han sig i største Hast
tilbage, for at naae sin Canoe. Imidlertid saae
vi mange komme igiennem Skovene hen imod os.
Vi ventede nu hvert Dieblif paa Krigsffriget, som
hos dem er et Teg: til Angreb. Enhver Engelan-
der holdt sit Gevær tilrede, og de Chineser, som
vi havde med os, deres Sabler og Spyde, efter
deres Krigsbrug. Dette satte dem i Skræk. Kon-
gen, der igjen var kommen til dem, holdt en lang
Tale til sine Folk, og da denne var til Ende, sendte
han Bud til Captain Wilson, for at spørge ham,
om vi vare Venner eller Fiender? han svarede: Ven-
ner. Derpaa sagde man: naar det er saa, da maa
I hjælpe os at bekrige vore Fiender, der ei ere tal-
rigere end vi; hvis ikke, da bekrige vi eder!

„ Vi vidste nok, at vi vare ganske i deres
Buld, og uden Kongens Tilladelse ikke engang kun-
de faae Vand; det beroede paa ham at omringe os,
og tvinge os til at overgive os; hvorfor vi ikke længe
betænkte os paa, at melde ham, at vi vare be-
redte til at stride imod hans Fiender. Derpaa
fægtede vi med, i 4 forskjellige Slag, i hvilke et
stort

stort Antal Mennesker omkom. Vor Konge vandt dem lykkeligviis alle, og forend vi forlod Den, var hele Landet underkastet hans Herredømme.

„Deres Krige ere meget blodige; de sægte med Vile og Spyd, der giøre grusom Virkning; de nærme sig skareviis, og give ingen Qvarteer. Af Fienderne blev adskillige giorte til Fanger, og paa en ynkelig Maade henrettede. Jeg vil anføre to Exempler derpaa: den ene afhuggede man Armen med en Øxe, og slog ham med denne Arm, saa længe paa Hovedet, indtil han døde. Derpaa slæbte man ham langs ned med Stranden, for at vise de andre, hvad der ventede dem. Den anden var en Mand af fornem Slægt, som man i deres Sprog kalder en Kupa; som et Tegn paa sin Værdighed bar han en hvid poleret Beenring om Haanden. Denne søgte man at rive fra ham, men han satte sig derimod af alle Kræfter; de huggede derpaa Haanden af ham, og tog Beenringen af, som derpaa blev Gierningsmanden til Deel, og ved dette Bytte blev da denne strax ophøiet til den Rang, som den Fange havde haft. De giennemborede derefter hans Legeme og huggede Hovedet af ham, hvilket blev stukket paa et Bambusrør, og opstillet uden for Kongens Bolig.“

„Allerede efter den første Seier fik vi af Kongen Tilladelse til, med de Redskaber, som vi havde reddet, at bygge et Skib, der kunde bringe os til China, hvorfra vi vare komne; men vi maatte love, uagtet dette Skibbyggerarbejde, at staae ham bi i Krigen, naar han vilde forlange det.“

„Erret“

„Tretten Uger efter vort Vanheld blev vort Skib færdigt. Vi seglede bort, og kom ved Forsynets Hielp lykkelig til Macao, et portugisisk Handelssted nær ved China, og det ved en meget hastig Seilads paa 18 Dage. Her solgte vi Skibet ved offentlig Auction for 700 Piafter, hvilke Penge bleve deelte imellem os. Kort efter ankom ogsaa det ostindiske Skib Balspole, og bragte os til China. Paa vor Fart til Macao maatte vi lide meget af Mangel paa Levnetsmidler; en Smule Riis kogt i Vand var vor daglige Næring i et Clima saa nær ved Linien. Var det ikke lykkedes for os med Skibsbyggeriet, saa havde vi maattet blive paa Den, thi vore Redskaber vare blevne ubrugelige, og vor Provision var fortæret. Det store Foretagende, i vor Forsætning at bygge et Skib, og at sætte saa mange Mennesker i Virksomhed til dette Diemeds Opnaaelse, gior vor Captain Vere; han er en sindrig og værdig Mand.“

„Vore Samtaler med Kongen skeedte ved vor Tolk, der paa malayisk taledede med Kongens malayiske Slave. Kongen ønsker meget, at indføre engelske Skikke i sit Land, og har derfor sendt en af sin Familie med os; denne er nu ankommen til England med det ostindiske Skib the Morse, (i August 1784). Han opholder sig i Captainens Huus i Rotherhithe. En Engælænder blev efterladt som Gissel, indtil denne indianske Prinds kommer tilbage.“

Saavidt Peter Melton. Hvo, der kiender Wilsons Beretning om denne Eildragelse, vil have Noie for at troe, at det er det samme giestfrie, ædelmodige og omskolende Folkeslag, hvorpaa her gives en saa ganske forskjellig Afskildring. Hvad skal man domme om saa stridende Beretninger? Er det en nødvendig Folge, at en af Fortællerne har forsætlig villet føre os bag Lyset, eller kan de ikke begge trolig have fremsat deres Forestillinger om Sagen fra den Synspunkt, hvorfra enhver betragtede den? Det sidste synes at være den antageligste Mening. — Wilson, der i Følge sin Stilling som Anfører havde den bedste Leilighed at blive bekiendt med disse Debatte, fandt Dyder hos dem, som han maaskee, i det mindste ikke i den Grad, havde ventet at finde hos dem. Hvor udvider sig ikke den ædelttænkende Mand's Hierte, ved at see sig paa saa behagelig en Maade bedraget i sin Forventning; en Opdagelse, som han iblandt de slebne Europæer desværre saa saareielden finder Leilighed til. Og hvad er nu naturligere, end at han fra det Dieblif beskuer alting fra den fordeelagtigste Side og i det behageligste Lys, maler med levende Farver, hvad han seer, og blander Udtrykket af sin egen glade Følelse derimellem, saa at, endskiøndt han seld er overbeviist om, at have malet efter Naturen, udsætter han sig dog for den ikke ganske ugrundede Bebreidelse, at have forskionnet det Hele, overdrevet meget, og tilsat adskilligt.

Saaledes er det udentviisl gaaet den ædle og menneskekærlige Captain Wilson, og Keate, som
 fam

samlende Beskrivelsen af hans Papirer, har kiendelig fundet Behag i, at uoplynte Fortællingen paa adskillige Steder, hvori han dog neppe har gjort vel. Den blotte Fortælling af Pelhuanernes Opførelse havde været tilstrækkelig til at indgive Læseren Høiagtelse og Kiærlighed for disse uførdarvede Raturens Børn, og derved tillige rigtige adle Begreber om Menneskehedens sande Værdighed. Uoplytningen derimod gjør Fortællingens Sæddruhed mistænkt, og giver den et romantigt Sving, som kan ret behagelig syffelsette Indbildningskraften, men svækker i samme Grad det gavnlige Indtryk, den skulde efterlade sig. — Den ærlige Peter Nelson derimod har, som man seer, været saare bange for disse nogne, kobberbrune Skabninger, og Angesten har bragt ham til at bedømme alle deres Foretagender paa en uvenlig Maade, og tillægge dem saadanne grusomme Hensigter, som efter hans Begrebbes alle saa kaldte vilde Mennesker nødvendig maatte have. Ogsaa seer man af adskillige Omstændigheder, at han enten ikke har havt Keilighed, eller ikke Opmærksomhed nok, til at blive rigtig underrettet om Tingenes sande Sammenhæng. — Saaledes fortæller han blot, at den Deboer, som fulgte med til England, var af Kongens Familie, da det dog af Wilsons Beretning er upaatvibelig, at dette ypperlige unge Menneske var Kongens egen Søn. Videre siger han, at en Engælænder maatte blive tilbage som Gissel for Prindsen, men af Wilsons Fortælling seer man, at det var efter Engælænderens egen

indstændige Begæring, at Captainen tillod ham at blive der. Det samme gielder om de Malayer, hvorom Melton beretter, at Indbyggerne havde gjort dem til Slaver; Wilson taler om en Malay, der ved Skibbrud var kommen til Den, og stod i stor Anseelse hos Kongen; ligeledes at nogle andre Malayer fra samme strandede Skib opholdt sig paa en anden nærliggende De; men ingenlunde at de vare gjorte til Slaver.

At bedømme en Skribents Hensigter er en meget betænkelig Sag, og saare ofte forledes man derved til Ubillighed; men nægtes kan det ikke, at man ved at læse denne Peter Meltons Fortælling ved Siden af Wilsons, ogsaa lettelig kunde fristes til at troe, at han horte med til det store Antal af Reisende, der finde Behag i at forstørre de udsandue Farer, og at afmale dem saa skrækkelige som mueligt, for derved at tilvinde sig desstørre Beundring og Roes for Riækhed og Standhaftighed i at gaae dem lykkelig igiennem.

Hvorfor da hans Brev er fundet vigtigt nok til at meddeles her? Deels fordi det altid er betydeligt til at kunne sælde en nogenlunde rigtig Dom i enhver Sag, at høre flere og forskiellige Beretninger derom; deels fordi det kan tiene til at vise, hvor nødvendigt det er at have Hensyn til en Fortællers Ertilling, Character og Tænkemaade, for at kunne indsee, hvorvidt hans Udsagn bør have Vægt eller ikke. Enhver Reisende seer Tingene med sine Øine, men enhvers Øine seer ikke lige klart og lige langt; nogle see, som om de ere ganske stærblinde.

Borger = B e n n e n .

No. 5.

Syvende Aargang.

Fredagen den 30. Januari 1795.

Anmeldelse.

Efter forhen skeete Bekiendtgjørelse holdes General-Forsamling forstkommende Mandag den 2. Februarii Klokken 4., hvor blandt meget andet nyt Repræsentant-Balg foretages, hvorfor vi ønske, Forsamlingen maatte blive talriig.

Administrationen for det forenede Understøttelse-Selskab.

S. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Høstved.

Det hellige Huus i Loreto.

Til at vise Overtroens despotiske Herredømme over den menneskelige Fornuft, og til hvor mange Daarligheder Egennyttens er istand til at forlede et Folk, naar det først er bragt saa vidt, at det i
Blin,

Blinde antager for Sandhed alt, hvad man under Navn af helligt og guddommeligt finder for godt at indbilde det, kan vel ingen Historie være mere skikket end Beretningen om Jomfrue Marias Huus, som Englene bære fra Nazareth til Staden Loreto i Italien. Den kan tillige tiene os til at erkiende og paaskionne vore Tidens Held, i Sammenligning med Uvidenhedens mørke Alder, og at takke Gud, som har forundt os en friere Brug af hans ædleste Gave, den sunde Fornuft.

Loreto er en lille Bye i den mellemste Deel af Italien, der ligger meget behagelig paa en Høi, nogle tusind Skridt borte fra Havet. Navnet har den deraf, at den Plads, hvorpaa det hellige Huus blev nedsat, har tilhørt en riig og from Matrone, ved Navn Laureta.

Her staaer da den lille Hytte, som Maria skal have beboet i Nazareth, og Englene bragt over Havet derhen, for at det kunde blive bedre forvaret og tilbedet, end det i Galilæa kunde see. Utsaa skulde en ussel Hyttes Vedligeholdelse være saa vigtig, at Gud for dens Skyld skulde foranstalte et Mirakel; ja, han skulde fremstille nogle døde Stene som Gienstanden for vor Tilbedelse!

Den vidunderlige Historie om dette Husets Transport er, til Efterretning for Pilgrimene, indhuggen paa tretten Sprog i Pillerne af den
store

store Kirke, som er bygget omkring det. Indholden deraf er denne:

Efterat Tyrkerne havde begyndt at bemægtige sig det hellige Land, saa vilde Gud ikke tillade, at det Huus, hvori hans Søn er bleven Menneſke, ſkulde ved de Vantroende vorde ureent. Derfor har han givet Englene Befaling, at de ſkulde tage dette Huus bort fra Nazareth, og bære det til Dalmatien, hvilket ſkedte den 10de Mai 1291; der nedsatte de det paa et lidet Bierg, Teraſſo. Men her ſtod det ikkun i tre Aar og ſyv Maaneder. Da Pilegrimene ved Stratenrøverne bleve afſkrækkede derfra, og Huſet ſelv kom i Fare; ſaa maatte de gode Engle endnu engang i Færd med det, og bære det til Italien, i en Skov i Egnen af Recanati, der hører til det anconiſke Diſtrict.

Paa det at Folkene kunde blive ret opmærksomme, iſtemte nu Englene, der havde gjort ſig det ſuurt nok, deres Lovſang, at Huſet nu ſtod, og at de havde fuldendt deres Arbeid. Dette ſkedte den 10de December 1294. — Man indſaae, at der behøvedes Mirakler for at ſaae Folket til at troe, at dette Huus virkelig var Marias, og at det var ſaaledes gaaet til dermed. Og paa Mirakler lod man det da heller ikke fattes, thi det koſtede Munkene ingen ſynderlig Umage, efter at de een gang havde ſaaet Fornuſten vænnet til deres Ledesbaand. Englenes Lovſang lokkede Folk ſammen,
man

man fik ved den Sammenhængen at vide, og strax var hele Huset omgivet med et klart Skin. Men ikke det allene. Træerne i Skoven vriste Tilskuerne, hvad der var deres Skyldighed; de bøiede sig med stor Erbdødelighed for Huset, og bleve staaende saaledes krumme og nedbøiede, lige til de uddøde eller bleve berrhugne.

Men her fik det kun omtrent i otte Maaneder Lov at staae, og havde nær givet Leilighed til Mord og Drab. Thi Egnen af Mecanati tilhørte to Brødre, der i Begyndelsen glædede sig meget over denne besynderlige Lykke. Men da Egennyttens blandede sig deri, og den ene, ved saa mange Pilgrimes Ankomst, havde mere Fordeel end den anden; saa bleve de ueenige, og duellerte uden for det hellige Capel paa Liv og Død. Dette kunde den hellige Maria ikke taale, og holdt det for billigt, at tage den hele Herlighed bort fra begge disse Utafnemmelige. Englens maatte altsaa afsted igien, og slæbe det et Par Bøsseskud længere bort paa en Høi, hvor det da siden er blevet staaende indtil denne Dag.

At Huset næsten i 200 Aar har været i Italien, forend nogen Autor i dette Land har talt derom, at nogle italienske Skribentere, saasom St. Vincent og andre, have søgt den hellige Hytte i Nazareth, og fundet den der, paa en Tid da den allerede længe havde været i Italien, og staaet i største

første Anseelse der; alt det har ikke forhindret Eventyrets Antagelse for Sandhed; Munkenes Magtsprog var mægtigere end alle Grunde.

Paven, under hvis Regiering dette Under blev foranstaltet, heed Bonifacius den ottende. Et af de listigste Hoveder, naar det kom an paa, at berige den pavelige Kasse, og dertil at betiene sig af Folkenes Enfoldighed og Blindhed. Ubeskrivelig stor var hans Sierrighed og hans Vresyge. Myndighed og despotisk Magt fattedes ham heller ikke i hine Tider, da man kun behøvede at byde og true Folk til at troe alt, hvad der stred lige imod Sandserne, Fornuften og Erfaringen. Englene stode til Tieneste for ham, saa ofte han vilde udføre sine Hensigter. Ved dem nødte han sin Formand, Coelestinus, til at ombytte den pavelige Stol med en Eremitbolig. Det var ham følgerig en let Sag, da han havde udtænkt Pudsset med det hellige Huus, at lade dette ved Engler bringe til Dalmatien, Italien, Loreto, og hvorhen han vilde.

Adskillige forstandige Folk have ogsaa siden undersøgt Sagen, og fundet, at den hele Hytte bestaaer af lutter Stene fra et nærliggende Steenbrud, og er i største Hast sammensat. For at betrygge denne Kostbarhed mod alle Farer, er Husets ei allene omgivet paa alle Kanter med dybe Grave og nogle Taarne, men der er ogsaa bygget omkring det

det en Kirke af smukt Udseende, hvori det staaer ligesom i en Væske.

Herved fattes det atter ikke paa Underværker, som overstige al Menneskesands. Da man vilde indfatte Hytten og opføre Væggene, skode Stenene sig med Magt tilbage og beskadigede Arbeidsfolkene, fordi de vilde sæie den ene Muur tæt til den anden; de blev altsaa nødte til, at gjøre en Plads imellem dem.

Nu vilde vi dog see os lidt om inden i Hytten, og betragte de kostbare Reliquier, som giemmes der. Men førend vi gibe os dertil, maae vi først iblandt de mange Underværker, som her ere fædte, anføre et eeneste, som er det fornemste af dem alle, og overgaaer i Vidunderlighed alle de Vidunder, man fortæller.

Nær ved det hellige Huns (Casa Santa) seer man endnu paa et Malerie en Præst, der ofrer sine Gudsvolde til den hellige Maria. Og levede dog? spørger Læseren. Hør Vidunderet, og forstum.

Denne Mand levede i Begyndelsen af det sextende Aarhundrede, og udmærkede sig ved sin ganske overordentlige Hengivenhed til Maria og Jver i hendes Dyrkelse. Han var af Fødsel en Dalmatier, og havde den Skiæbne, at blive fangen af Tyrkerne, der gjorde det til deres første Arbeide, at

at forsøge paa, ved Fristelser og Voldsomheder at bringe ham til Affald fra den christne Religion. Disse Fristelser modstod han ei allene med megen Standhaftighed; men han prøvede endogsaa ret paa, at pine de Bantroendes Ører, ved at udraabe Christi og den hellige Marias Navn saa længe og saa høit, at de endelig spurgte, hvorfor han gjorde det? „Det skeer derfor, skreeg han, fordi disse Navne befinde sig i det Jnderste af mit Hierte.“ — Svaret var: man vilde rive Hiertet og Indvoldene ud af Livet paa ham, naar han ikke strax bandede Christus og Maria. „Det første, udbrød han, staaer i Eders Magt; men I skal dog ikke kunne tage Christus og Maria fra mig.“ De forbittrede Tyrker styrtede ind paa ham, og rev Hiertet og Indvoldene ud af hans Liv. Men da han, under Marterne, med høt Stemme paakaldte den hellige Maria, ja endog lovede hende en Balsfart til Loreto, saa lagde de Hiertet og Indvoldene i Armente paa det halvdøde Menneske, og raabte spottende: gaae Du nu selv til Loreto, og bring Din Maria det.

Hvad skeedte? Martyren fik strax nye Livskraft, tog sit Hierte og sine Indvolde, og gav sig paa Reisen. Efter mange Dages Forløb ankom han med sin Byrde til Loreto, viiste sin hule Rug, lagde sine Indvolde ned for Maria, og efterat have skriftet og nydt Madveren, opgav han sin Aand. Til Grindring derom blev Indvoldene ophængte i Kirken,

ken, men da de med Tiden fortæredes, saa blev der hængte andre af Træe istedet for dem. Denne Indretning havde nær draget slemme Følger efter sig. Thi det dumme Folk begyndte at bevise disse Indvolde mere Værd end den hellige Maria selv, hvorfor Paven Paulus den tredje fandt sig besejret til at tage dem bort.

Endnu et mærkeligt Vidunder bør vi ikke ganske forbigaae. Man har først af en Dævel, der 1489 havde besat en Kone i Grenoble, og ved mange Besværelser blev tvungen til Bekendelse, erfaret: paa hvilket Sted i Capellet Engelen Gabriel stod i en Krog, og af Respekt for Maria holdt sig saa langt borte som mueligt. Jesuiten Tursellinus siger om denne herlige Opdagelse: „endskiont denne Efterretning kommer fra en løgnagtig Dævel, saa er den dog ved den sanddrue og almægtige Guds Kraft bragt ud af ham. Man kunde ikke, siger han videre, holde dette for ugrundet, da det i og for sig selv var saare sandsynligt, og befordrede den christelige Religions Tjeneste.“ — Dette sidste vil vel sige saa meget: at ved deslige Umæstue Fortællinger blev de hellige Steders og Klosters Indkomster særdeles forøgede.

(Slutningen følger)

B o r g e r = B e n n e n .

No. 6.

Syvende Aargang.

Fredagen den 6. Februari 1795.

Anmeldelse.

I Generalforsamlingen den 2. Februari blev det efter Lovens 3 Kap. 2 §. fastsatte aarlige Repræsentant-Valg foretaget, hvorved foregik følgende Forandringer:

Udgaaede Repræsentanter. Nye valgte Repræsentanter.

1ste Classification

Geh. og Statsm. Gr. Scheel. Kammerh. Biede.

(vacant fra forrige Aar) Kammerh. Lindenkroner.

2den Classification.

Forvalter Wiborg Justitsr. Frelsen.

Justitsraad Lønder Lunds. Inspektør Curk.

3die Classification.

Kommand. Kapt. Kamshardt. Kaptlieut. F. Fischer.

— — Wigandt. — — Jørgensen.

4de Classification.

Kaptain Hansen.

Kapt. og Prof. Krebs.

— Bierring.

Major Stagemeyer.

Udgaaende Repræsentanter. Nye valgte Repræsentanter.

5te Klassifikation.

Doctor Birch.	Pastor Maurenbrecher.
Pastor Ebye.	— Saxtorph.

6te Klassifikation.

Legat. Secr. Merbitz.	Prof. Hornemann.
D. og Prof. Münter.	D. Botker.

7de Klassifikation.

Konsul Saabye.	Grosserer Prætorius.
Brygger Billestou.	Brygger Vogel.

8de Klassifikation.

Urtekr. Thomsen.	Stivelsesfab. Hammerich
— Jonge.	Viinhandler Lang.
Isenkr. Prom.	Viinh. Glassing.
Kiøbmand Sundorph.	Klædekr. Helgerud.

9de Klassifikation.

Strædderm. Haste.	Linnedvæver Koblert.
Hattemager Jansen.	Klokketøber Gamst.
Kobbersmed Haagen	Garver J. Lopp.
Hofsteenbugger Karlebye.	Muurmester Martens.

10de Klassifikation.

Kiøbmand Wallich.	Grosserer L. Cantor.
-------------------	----------------------

Til nye Medlemmer bleve valgte:

Urtekammer L. Svane.

Fuldm. C. Prütz ved asiatiske Compagnie.

Mag. O. Block, Hører ved den latinske Skole.

M. Oluffen, Student og Skolelærer.

Told- og Conf. Insr. Brøgger i Randers.
 Fuldmægtig Egeriis i Toldkammeret.
 Liigbærer Olsen.

Da Tiden imidlertid var forsvundet, saa nogle Ting aldeles ikke kunde foredrages, andre ei bleve fuldkommen afgjorte, fortinuerer Mødet næstkommende Mandag den 9. Februari Klokk. 5., da de ærede Repræsenterne igien ville uleilige sig at møde.

Administrationen for det forenede Under-
 støttelse-Selskab.

H. J. Cantor. J. L. Paludan. Hofstved.

Det hellige Huus i Loreto.

(Slutning)

Hytten bestaaer af to Hoveddele: en større, og en mindre. I den første henge 37 Solblamper, der ere 50, 80, 104 og 125 Pund tunge, og den er adskilt fra den mindre Deel ved et Alter uden Bagstykke, ved Solddørre, og et Solvgitterværk, hvorigiennem man kan see det berømte Marie-Billede.

I denne større Deel findes ogsaa den største Støldenhed, nemlig det Vindue, hvorigiennem Engelen Gabriel kom ind.

I den mindre Deel, hvis Vægge ere beklædte med Soloblik, seer man:

1) Den hellige Marias Arnested, hvorved hun har lavet Mad; over Midten af dette staaer hendes Billedstøtte i en prægtig Nische. Den er af Cedertæ, 5 Palmi eller Haandsbred høit; og Barnet paa hendes høire Arm, ikke fuldt 2 Palmi langt. Barnets Klædning er gierne ildrød, Moderens himmelblaa. Begges Ansigter ere blevne ganske sorte ved Røgen af de mange Lamper. Billedet er ligesom bedækket med Guldklæder, Ringe og kostbare Juveler.

2) Marias røde Kamelottes Stole, som hun i sine Levedage har baaret, og som Billedstøtten ved Ankomsten til Dalmatien havde paa.

3) Skaalen, hvoraf hun og hendes Barn har drukkit; den er af blot og hvidt Leertsøi, har engang været brukt, og er med brunt Rit sat sammen igjen.

Endelig Juvelerne, hvormed Mariebilledet er udsmykket; de 17 gyldne Lamper, der bestandig brænde foran det, og veie 3, 5, 8, 9 ja 18,

20, 37 Pund; Guldbørnene, Englene og andre Kostbarheder udgiøre en umaadelig Sum. Og hvilken Værdie maae der ikke være i den tredobbelte Guldkrone, som Ludvig den trettende forærede, efter Ludvig den fiortendes Fødsel. Førend Dronning Christina af Sverrig 1655 kom til Rom, besøgte hun Loreto, og forærede der en Krone og et Scepter, der vare besatte med 368 store Diamanter og 160 Rubiner. Den engelske Kong Jacobs Gemalinde sendte til Loreto en heel Guldengel, der holdt et Hierte større end et Æg, ganske besat med Diamanter af stor Værdie. Desuden giemmes i Sacristiet den egentlige Skat af de kostbare Løfter, hvilke Konger og Dronninger af from Enfoldighed have sendt til Jomfue Maria, og som ikke bruges til at beklæde Billedet. Geistligheden selv tilstaaer, at Casa Santa har af faste Eiendomme og andre sikke Kilder aarlig 27 til 30000 Scudi eller Species Daler i Indkomster; hvori Pillegrimenes Foræringer og Løfter ikke ere medberegne.

Jesuiterne har Kirken i Forvaring, og de veed nok at passe paa, at Indkomsterne ikke skal formindskes. Enhver europæisk Nation har en Skriftestader der. Da der nu aarlig fra den hele katholske Christenhed komme over 40 til 50000 Pillegrime derhen, saa kan man forestille sig, hvor feed en Post sliq en Skriftestader har. Men saa meget er vist, 'at vore Tiders Oplysning dog har bidraget noget til at formindste det despotiske Herredømme

redomme over Fornuften, endog lige indtil Pavedømmets inderste Gæde. Thi forend Reformationen kom sikkert henved 200000 Pillegrime og Familier aarlig til Loreto.

Hvor Loverdag holdes en italiensk Tale, hvori altid et af Jomfrue Marias Underværker bliver forkyndt og ophøiet. I Staden boer der 300 Borgere, og Antallet af samtlige Indvaanere, saavel i Staden som i de to Forstæder, beregnes til over 7000. Men hvad er alle disse Menneskers Syssel? De handle med Rosenkrandsse, Agnus Dei, Mariebilleder, og andre slige geistlige Galanteriebare, der falbydes paa begge Sider af den fornemste Gæde; hvorved det er at mærke, at disse Rosenkrandsse faae en særdeles Hellighed ved at være gnedne i ovenmeldte Staal. En smuk Næringsvei, som tjener til retskaffen at styrke Folkene i deres Dumbhed!

M. S. L—g.

Høifæredede Herr Borgerven!

Jeg maae herved have den Ære at sige Dem den ubehagelige Sandhed, at Deres Blad intet duer, at det er et slet Arbeide, som det indeholder, at man kan tydelig see, at de Hrr. Forfattere ere Grimestere, som intet Mesterstykke tør giøre. Det sidste seer man tydelig deraf, at de ere Hadere af Censuren, da de, om de trøstede dem at kunde skrive

skrive godt, vist nok ville være glade ved, at faae Skriftdommeren, nemlig den laugsmaassige, til at bifalde det. Jo! det ville have seet godt ud med dem, dersom saadanne Dommere skulle have læst og dømt om det de har skreven om Laugene. De drømme bestandig om Frihed, de lære den daarligere, latterlige, affærlige og ødelæggende Lærdom, at enhver maae paa lovlig Maade fortiene sit Brod. Saadan Sniksnak fylder deres Blade. Men ikke en fornuftig Tanke om Laugenes Fortgang, om at skaffe Laugsmesterne noget at fortiene. Nei! jeg skal vise dem, hvorledes man bør bære sig ad, naar man vil være Borgerven, og for det første give her en Prøve derpaa. Jeg vil baresten denne Gang handle om et Par Lauges Opkomst.

Først, ligesom Hovedet er det vigtigste af alle, saa er og Parykmager-Professionen vigtigst af alle; og maae man tilstaae, at, naar man lader den Kunst gaae under, saa er det Tegn til, at Hovederne ei due, da man ei sørger for dem. Den fordømmelige Sædvane at kaste Parykken, drager mange Familiers Undergang med sig, og da det er en god Borgers Pligt, at sørge for, at Folk kan faae at fortiene, saa seer man, at den er ingen god Borger, som ei lader sig rage Haaret af, og bærer en Paryk; thi det er dumt at sige, at Haandværker ere til for Publici Skyld; og at Publicum ei er til for Haandværkerens Skyld, hvilket man af mange smukke Folks Raisonnement tydelig kunde bevi-

bevise. Naar man nu seer de mange Mennesker, som tilforn bare Parykker, at gaae i d eget Haar, saa kan man let begribe den ubehagelige Indflydelse det maae have paa Dyrkerne af denne Konst. Det er altsaa Tid engang at vaagne, og at rette denne Mangel; og jeg haaber at bringe de Hrr. Borgere venner til, hver at lade dem forfærdige disse ærbærdige Haarhuer. I gamle Dage, da alting var bedre end nu, da vare Parykker almindelige. Medens Præster brugte Parykker, da hørte man ikke nær til den Vantro, som nu desværre er saa almindelig. Medens Collegierne havde ingen Medlemmer, undtagen dem, som bare Parykker, da bleve Laugene holdte vedlige, da fik de store Rettigheder. Da hørte man intet til om Frihandel og om Skrivefrihed eller saadant skadelig Løi. Men aldrig saasnart gik Alongeparykken af Brug, saa begyndte man strax at tale om Frihed, og nu da endog Punge og Pidskeparykker ere sieldne, saa skrider man til at sætte saadanne Friheds-Ideer i Værk. — Jeg troer derfor at det ville hielpe meget til Statens Vel, dersom man igien indførte Parykker, og til den Ende vover følgende Forslag.

(Slutningen følger)

Borger = Bennen.

No. 7.

Envende Aargang.

Fredagen den 13. Februari 1795.

Anmeldelse.

Sidste Generalforsamling blev fastsat, at Selskabets Kasserer, som ved Resolution af 18. Martii 1793 var antaget indtil videre med 100 Rdlr. aarlig Løn, skulde, naar han, som hidtil, opfyldte de Pligter, der efter Instrux paaligger ham, være fast antaget i Selskabets Tjeneste.

De Hrr. Repræsentantere, Prof. Krebs, Capt. Ahrenfeldt og Skoemager Greither, paatog sig at være nærværende ved Forevisning af Selskabets Midler og Dokumenter for den tiltrædende Administrateur, Sekretair Hofved, i Folge Lovens 4. Kap. 19. §.

Ligeledes paatog sig Hr. Justitsraad Pontoppidan og Hr. Renteskriver Maus at revidere forrige Aars Regnskab efter Lov. 4 Kap. 10 §.

I Selskabet indtraadte som ordentlige Medlemmer:

Preussisk Konsul Leth.

J. P. Bille, Underbogholder ved Hof og Statsretten.

J. Crener, Fyrbøder sammesteds.

Prem. Lieut. Munch i Søe Staten.

Endnu kan faaes nogle Exemplarer af Borgervennens forrige Aargange (den første undtagen) hos Kassereren Hr. Aagaard, for den fastsatte Priis 3 Mark. Ligeledes kan enkelte Nummere erholdes af sidste Aargang, naar de, som mangle disse, ville melde sig derom inden denne Maanedes Udgang.

Administrationen for det forenede Understøttelse-Selskab.

H. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Hofstved.

Slutning af Brevet i forrige Nummer.

Ingen maae understaae sig til at søge noget geistligt Embede, uden at han bærer Paryk. Saa snart nogen vil være Supplicand, skal han lade sig giøre en rund Paryk med en Rad Bufler til 3½ Rdlr.

Rdtr. Bliwer han Degn, maae han bære lige Art Paryf, dette maae og gielde for Personel-Capellanner. Bliwer nogen residerende Capellau, eller Sognepræst paa Landet, da skal han have rund Paryf med 2 Rader Bukler. En Provst tre Rader, en Professor Theologiæ fire Rader, en Bisp 5 Rader. Klokkere og Gravere kunde gaae med Paryf, fer af samme Art som Sognepræster paa Landet, da de have bedst Indkomster. Ligesaa i det verdslige. Procuratorer, Fuldmægtige, Copister, bør have hver en Pidskeparyf, dog tillades det dem at have tillige Pungeparykker. Soldere, Amtsforvaltere, Byfogder, Bykskrivere, Sorenskrivere, Fogder og andre saadanne Embedsmænd bør have hver en Pungeparyf og tillige en rund Paryf, ei overskaaren, da saadanne ere alt for durable. Rentekrivere, ContoirChefer, Secretairer, Assessorer, Doctores Medicinæ, hver 2 Pungeparykker. Committerede og Medlemmer i Collegier samt Raadmænd, hver tre spanske Parykker. Deputerede og alle de fornemste Embedsmænd, hver 3 Alonge Parykker.

I det Militaire kunde indtil Premierlieutenantter bære eget Haar, men fra Capitainen og opad maatte alle bære Pidskeparykker.

Endelig maatte ingen ansees for en duelig Laugsmeester, hvis han ei i det ringeste havde een Paryf.

Seer De, Herr Borgerven! paa den Maade kunde man tiene Staten, og give Folk noget at fortjene.

Hvor ærbørdige ville da ei' alle Folk see ud. Jo! da skulde man faae andre Lider. Ingen af disse nye og gale Ideer ville avles under Parykken, som nu skeer. Men — De tænker nok, Hr. Borgerven! at jeg er Parykmaager. Langt fra. Jeg er kun Laugsven, uden at have nogen Profession. Men De, Hr. Borgerven! eller rettere Borgersfiende! er af en anden Art. Gud forlade Dem med Deres ugudelige Ønske, om at Placaten af 22. Sept. 1784, som forbyder, at ingen i Kiøbenhavn maae lade være deres Lærreder o. s. v. uden hos Mestere i Lauget, maatte ophæves. Det er sandt nok, at Folk finde bedre deres Regning ved, at sende deres Spind ud af Byen, ja endog ud af Provindsen, for at faae det vævet. Naar man bebrejder dem dette, siye de, at de kan faae Arbeidet godt, for bedre Penae og til beqvemmere Tid færdigt, end naar det skal forarbejdes her i Byen. — Men — hvilket daarligt Snak! forstaae disse, som ei ere sagkyndige, dem paa at domme, om et Arbeide er godt eller slet. Bør ei Staten være disse Daarers Formynder? bør nogen have Lov til at kaste sine Penge paa Gaden, og det gjør jo dog den, som lader sit Arbeide forfærdige hos andre end Laugsbestere. Jeg mener derfor, at den Placat bør blive uforandret, og end videre dertil udvides,

vides, at ingen maae tillades at spinde, og til den Ende foreslaaer, at et Spindelaug maatte indrettes, thi denne huuslige Industrie burde, ligesaa vel som Bævningen, hædres med at indlemmes i Laug. Saadanne Forslage, de ere nyttige, og med saadanne kunde Borgervennen giorre sig vel for-
 tient. Det er saamænd høi Tid at tænke derpaa. Det ærgrer mig at see, at Folk her fra Hovedsta-
 den lade forskærdige adskilligt Arbeide paa Landet. Dette Arbeide duer intet, thi de Haandværksfolk paa Landet ere ei i Laug, altsaa burde man alvor-
 lig straffe de Ufornuftige, som søge saadanne Haand-
 værksmænd. Men saavidt kan en Nation forfalde. At den søger godt Arbeide for godt Kiøb, uden at tage i Betragtning fra hvem det kommer.

Saaledes maae jeg end videre foreslaae, at intet Brød, intet Kiøb maae bringes ind fra Lan-
 det, thi det er kun Folks Uvidenhed der tager imod saadanne ulaugsmæssige Vare.

Gaaer mit første Forslag om Parykkerne igien-
 nem, da fryoter jeg ikke for, at jo alt det øvrige skal og faae Sted. Kunde jeg først faae de Hrr. Forfattere af Borgervennen til at skære Haaret af, og samle Concepter under Parykken, da skulde vi ei længere modtage de dumme Forslag, som vauzire Bladene. Mig skal de være forbunden for at have aabnet deres Dine. Jeg er

Deres oprigtige Ven
 Christopher Kahlkopff.

Her Burgermenn!

Han ist wirklich ein meget mittelmässig Person. Han will gansche gewiss gidre sit zu, daß ingen didst Swenn kame her zur Stadt. und daß ist Landets Unglück, denn fra Didskland maae man haben al Kunst; und daß kan hann see daraus, daß i manche Professionen sind meisten alle teutscher.

Han schall nok seen, at die dumme Dänen kommen til at sabue de teutsche, denn die mchrsten Meister und Gesellen er ja tidschere. Man kann ja nit einmal brauchen danste Jungen til Schorsteine at fejen.

Ich bitte ham darvor, daß han will suchen, daß Placaten, at Gesellen ei haben nötig at reisen, muss straxen kaldes zurück. Ich forbliwer

hans Diener

Nicolas Spazier.

Svar paa begge Brevene.

— — — Jo meer jeg derpaa grunder,
Saa marre finder jeg, der er heelt andet under.

Peder Paars.

(Indsendt.)

Nojet

Noget om Naalemagerie.

Naalefabrikerne er en anseelig Næringsgreen; og saa meget stærkere og sikkrere, da foruden den Mængde af almindelige Knapper og Syenaale af forskjellige Størrelser og Nummere ogsaa gives en Mængde særdeles Arter af dette Slags Værktøi for Kemmesnidere, Sadelmagere, Løimagere, Løsestobere, Seilmagere, Parykmagere, Skoemagere o. s. v. Knappenaalene ere enten giorte af Messing eller Jerntraad. De første ere enten af reen eller blandet Metal, ja hos Engælænderne bliver endog de fineste Sorter forsolvet. De der gøres af Jerntraad ere i Almindelighed sort anløbne og kan bruges til Sörgenaale. Hist og her lader man dem forblive hvide, men i de fleste Lande er det forbudt. Gode Syenaale maae være af en med Staal forsat Jerntraad. Denne Art gøres fornemlig i England, saa og i Grevskabet Mark i Westphalen, især i Jserlon. De beste Knappenaale leveres fra engelske og franske Fabriker. I Tydskland gøres de i Aachen, Jserlon, Carlshad, Burtscheid, Schwabak, Altena, Menden i det Eolnste. Syenaalefabriker har Tydskland for nærværende Tid ikkun i den Westphalske, Frankiske og Bayeriske Kreds. Aachen og Burtscheid ere de mærkeligste Stæder i denne Henseende, og man holder for, at Naalefabrikerne paa disse 2 Stæder ernærer henimod 20000 Mennesker. Derefter kommer Jserlon, Menden, og Koln am Rhein. — Den Frankiske Kreds har sin vigtigste Syenaalefabrikation i Swabach, hvor nogle hundrede Mestere og Svende arbeide i dette Fag.

Kaz. Dernæst i Lauf, Ubenberg, Weiffenburg og Wappenheim. — I den Bayerfke Kreds ere anfelige Naalefabriker i Mohnheim og Koglingen. Alle disse tydfke Værkftæder forfærdige ikke allene for hele Europa, men og for de øvrige Verdens Dele, de behøvende Syenaale, og man kan antage, at Tydfkland blot for denne Artikel erholder aarlig nogle Millioner Rigsdaler. Ogsaa i Breslau, Potsdam, Durlach og flere Stæder findes Syenaalefabriker, men ikke af Rang med hine. I Handelen gjør man Forfkiel paa engelfke, franske og fpanfke Syenaale, men i Grunden ere de af tydfk Herkomst. Engelfke og franske Staalarbeidere lade tydfke Naale forfkrive i Mængde, farer endnu et Par gange over dem, og give dem mere Politur, indpakke dem derefter meget nydeligt, og faa give Tydfkerne og andre for en oprindelig tydfk Vare 4 gange faa meget, fom den vilde have kofket paa tydfke Fabriker. Spanske Naale gives ikke, men det er blot et Navn for den Slags Naale der gaae til Spanien. Syenaale have forfkiellige Tilnavne f. Ex. de der gaae til Frankrig hede Aiguilles a chaffe ronde aux marques de l'Autruche, — aux marques du Soleil — du Cocq — de la Fortune — de l'Ange &c. De, under Navn af a chaffe longue og chaffe carrée, gaae til Italien, Frankrig, Spanien, Portugal, Levante, faa og til Ost- og Vestindien. Alle de forfkiellige Urter af dette Fabrikat føres til hele Norden, i alle Tydfklands Provindfer, til Ungern, Polen &c.

(Slutningen følger)

Borger = B e n n e n .

No. 8.

Syvende Aargang.

Fredagen den 20. Februari 1795.

Anmeldelse.

Vi kunne med Fornøielse tilkiendegive, at alle i Generalforsamlingen den 2. Febr. ved fleste Stemmer udnævnte Repræsentantere (see Borgervennens No. 6.) have behaget at modtage Valget.

For Selskabet er indkøbt 4 Obligationer under No. 5520, 6798, 6800, 6802, a 70 Rdl., i alt 280 Rdlr.

Administrationen for det forenede Understøttelses Selskab.

S. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Høftved.

Afbrudte Tanker om Laug.

(Indsendt.)

Aldrig er nogen Forandring eller Forbedring foretaget, uden at det har givet Anledning til Misfor-

fornoielse, men denne Misfornoielse reiser sig altid fra dem, som have Fordeel af Manglerne, og udbredes imellem dem, som ei have Kundskab nok til at skielne imellem det Gode og det Skadelige. De oplyste og fordomsfrie Mænd indsee strax Nytten af saadan Forbedring, og siden længere hen i Tiden erkiendes af alle det for godt, som man antog engang for at være ondt. Jeg vil ei tale om, at saaledes er det gaaet med alle Forandringer i Religionen. Christus blev forfulgt, fordi han vilde udbrede rigtig Kundskab isæden for den urigtige. Luther blev forfulgt, fordi han ville rense Christi Lærdom fra endeel af de dertil søiede menneskelige Bilsfarelser. Paa de Tider skreeg man imod ham, som en Folkeforstyrret, som en farlig Mand, og nu takke vi Forsynet, der gav os en Lærdom, meget sundere og meget bedre end den, vore Forfædre havde.

Lader os spørge: om det er anderledes tilgaaet i det verdslige. Lader os allene erindre, hvor meget man havde at indvende imod Kælledskabets Ophævelse. Jeg skal allene nævne Bernstorffs Gods. Da salig Grev Bernstorff fandt sig overbevist om, at det kraftigste Middel til at opmuntre Flid og Duelighed var, at ophæve Kælledskabet, og at lade hver Mand faae sin Jord for sig, og sin Gaard til Eiendom, da vare mange af Bønderne ham imod. De, indtagne af gamle men skadelige Fordomme, ville hellere blive i den usle Forfat

fatning som de vare, end undergaae den dem saa nyttige Forandring. Dette er en bekiendt Sandhed. Men nu derimod velsigne de deres Velgjærere, som kiendte bedre deres Vel, end de selv, og gjorde dem imod deres Villie til at blive velhavende Mænd.

Saa meget lærer man deraf, at man ei kan lade sig skrække ved ufornuftige Folks Uvillighed, og at det, som mange ansee for skadeligt, kan være meget nyttigt. Dernæst bør man udi alt saadant see hen til den store Sandhed, som saaielden bliver indseet, at naar man vil handle retskaffent, naar man vil arbejde til Statens almindelige Vel, maae man stræbe efter det, som gjør meest Nytte, endskiont een eller flere kunne tabe derved. Da Munkeløstjerne bleve ophævede, tabte mange Mennesker deres Underholdning og Levebrød, men Staten vandt derved, og, endskiont det var et Onde for endeel Personer, var det dog godt for det almindelige. Det er en Feil hos Mennesket, at man altid beregner det Gode og Onde efter sig selv, og man er misfornøiet, saasnart noget skeer, som strider mod vores egen Fordeel. Denne Feil er naturlig og undskyldelig, men derfor maae og andre end vi selv, Folk, som ingen Fordeel have af at dømmie, bestemme, hvad der bør skee, og kiende paa, om det Almindelige taber eller vinder.— Det er den Sætning, som er saa vanskelig at faae enkelte Personer, eller Samlinger af enkelte Personer

soner til at indsee, at det Almindelige ei er til for deres Skyld, men de ere til for det Almindeliges; og dog er intet simplere, intet lettere at begribe. — Lad os see hen til saadanne enkelte Personer eller Samlinger af Personer, og sammenligne dem med det Almindelige, og det falder da klart i Dinene. En Procurator har sine Indkomster og Levebrød af at føre Processer. Jo flere, jo vigtigere Sager, jo bedre for ham. Men det Almindelige, det er Mængden af Borgerne, er bedst tient med at der ere faa Processer. Naar nu Lovgiveren og Øvrigheden forøkommer at der ei bliver mange Sager, taber Procuratoren sine Indkomster, han lider da derved, men det Almindelige har Fordeel. Saaledes gaaer det og med Arbeidere. Endeel Haandværkere, f. Ex Guldrækkere, Possémentmagere o. s. f. have størst Fordeel naar det er almindeligt Brug at bære gallonerede Klæder, at give sine Tjenere besnoredede Livreer o. s. v. Jo mere saadant er Brug, jo bedre for disse Arbeidere. Naar Sædvænen indskrænker saadant, er det til Fordeel for det Almindelige, det sparer mangen Udgiot for Landets øvrige Indvaanere; og altsaa er nyttigt, endskjønt enkelte Personer eller Laug tabe. Hvo er saadan en Daare, at han vil paastaae, at det almindelige Gode bør tilfidesættes for Enkeltes Fordeel? Hvo vil nægte, at jo flere der kunde have Fordeel af en Ting, jo bedre er den?

Man kan derfor, naar man taler om Laug, som her vil blive omhandlet, ei andet end fastsætte det,

det, som en uimodsigelig Regel, Laug ere til for Publikums Skyld, og Publikum ei for Laugenes Skyld.

Det kan dog vel ingen tvivle om, thi jeg sætter, at man kunde undvære et heelt Laugs Arbeide, da kan man dog ei tvinges til at bruge det. *S. Ex.* Dersom ingen brugte Paryk og ingen lod sig frisere, men alle bar Haaret ligesom Bønderne, saa maatte Lauget ophøre, fordi det intet havde at bestille, og var derover nogen grundet Marsag til Klage? — Mode og Sædvane har megen Indflydelse paa Arbeidere. De, som til en Tid ere meget nødvendige, blive til en anden Tid overflødige, og det Arbeide, som til en Tid gav megen Fortieneste, giver til en anden Tid liden eller meget mindre. Til Exempel vil man allene anføre Kandestøbere og Kobbersmedde. Tilforn da man overalt betiente sig af Tintallerkener og Fade, samt andet deslige, saasom Melkeser, Spølkammer o. s. v. da var unægteligt meget mere i den Profession at bestille end nu, da man bruger næsten intet andet end Steentoi. Ligesaa har Arbeidet tabt derved, at Folk begrave i Almindelighed med mere Sparksomhed deres Døde, saa at mindre Liigplader forfærdiges. Seer man hen til Kobbersmedde, da er Tilfældet omtrent det samme. Man bruger meget færre Kobberkar end tilforn, folgelig mindre Arbeide og mindre Fortieneste. Dersom nu det skulde være Regelen, at Laugene ei vare til for Publikums Skyld,

Skuld, men Publikum for Laugenes Skuld, saa burde man ei have Lov at bruge andet end Tin og Kobberkar. Hvilken Urimelighed!

Sandt er det, at de Mand, som tabe ved saadanne Forandringer, ere at beklage, men andet kan ei heller skee; at tvinge det Almindelige for Enkeltes Skuld var Uretfærdighed.

Da Arbejderne nu ere til for Publici Skuld, saa følger igien deraf, at Publikum er bedst tient med, at kunne faae gode Varer for godt Kjøb. Men godt Kjøb og gode Varer kan man ei vente, undtagen hvor der ere mange Hænder i Arbeide ved at forfærdige dem. Naar der ere flere, som arbejde udi eet og det samme, og alle ville have Af sætning, da maae enhver af dem bestræbe sig for at gjøre det bedste Arbeide, og sælge det for bedste Kjøb.

Naar der ere kun faa Arbejdere til en eller anden Sort Vare, kunne de forfærdige Arbeidet som de ville, og man er nød til at give dem Betaling som de forlange. Lad os f. Ex. sætte, at der i et Land kun ere faa Linnedvævere, og Spinderiene derimod tiltage, saa kunde disse Haandværks mænd sætte Prisen saa høi som de ville, fordi man er nød til at bruge dem. Lærredet bliver da baade for den Mand, som lader det forfærdige, alt for dyrt, og ligesaa for det Almindelige, som maatte købe det. Har man derimod mange at vælge imel-

lem,

lem, saa ere de nødte til at gjøre dem Umage, og de ere og tvungne til at arbeide for taalelige Priser, fordi man kan, naar man ei kan komme til rette med een, accordere med en anden.

Der er da vel intet Spørgsmaal om: at Publikum er bedre tient med at have mange Arbeidere end saa. Er dette sandt, saa følger igjen deraf, at det er fordeeltigst for det Almindelige, jo lettere det er for Folk at komme til at drive Haandteringer og Haandværker. Altsaa bør jo Veien lettes for enhver, som ved sine Hænders Gierninger vil fortjene sit Brød paa loblig Maade.

Fra disse Grundsætninger bør vel enhver gaae ud, som vil dømme om Laugene ere nødvendige.

At Laugene ikke ere i sig selv nødvendige for at faae godt Arbeide, er tydeligt deraf, at, inden man her i Landet tænkte paa Mesterstykker, havde man ligesaa godt, ligesaa varigt Arbeide, som siden efter. Lader os see hen til de gamle Bygninger. Er Tømmer- og Muur- Arbeidet ei ligesaa godt, ligesaa forsvarligt, som i de nye, og hvad Smagen angaaer, da er det ei Haandværksmandens Skyld, at den i hine Tider ei var bedre. Havde man givet dem bedre Tegninger at bygge efter, vare Bygningerne blevne ligesaa smukke, som de nu ere. De Stæder, hvor den gode Smag har hiemme, hvorfra den er hentet, er og ubekiendt med Laug-

Laug. Om Smedker Arbeidet, Glarmester, Arbeidet, Smede- Arbeidet kan man sige det samme, som de fra ældre Tider endnu tilbageblevne Bygninger udvise. Ja endog af det udi Jorden ofte fundne og opgravne af forarbejdede Guldstykker seer man, at ogsaa de finere Haandarbejder vare drevne vidt og med Hæd. Ogsaa tor jeg nok paastaae, at Farverne i Malingen, at Forgylningen paa ældgamle Stykker viser, at man ei har været ubekjendte dermed. Endog af de fra Oldtiden efterladte Klædningsstykker seer man, at ogsaa i det Haandværk habdes megen Færdighed og Nøiagtighed. Den, der tvivler om alt dette, har ikke besøgt eller givet Agt paa de Steder, hvor idelige Beviis derpaa føembydes. Men — skulde man have imod Beviser fra gamle Dage, og paastaae, at der da allerede vare Lauge. Vel! jeg vil da tage dem fra de nye; og fordi man ei skal troe at vilse fornærme nogen Mand eller Corporation her i Landet, vil man henvise til andre Stæder, og da vil det befindes, at de Stæders Arbejder, hvor der er Frihed, overgaaer det tydske Laugs- Arbeide. Engelland, Franckerig og Holland give i adskillige Arbejder Beviser derfor.

(Slutningen følger)

Borger = B e n n e n .

No. 9.

Envende Aargang.

Fredagen den 27. Februari 1795.

Ufbrudte Tanker om Laug.

(Slutning)

Godt Arbejde kan derfor ligesaavel gøres af Frk-
arbeidere, som ved Laugene. Forfatteren af nær-
værende Stykke har havt Leilighed til at vise due-
lige og retsindige Laugsmestere her i Staden Arbet-
der af Haandværkerne paa Landet, som ei engang
ere oplærte i Riøbstæderne, og disse have hine er-
kiendt for at være meget gode. Ogsaa er det be-
kiendt, at saadanne Arbeiders Godhed er Aarsag
til at de blive meget søgte, at man langveis fra
uleiliger sig for at faae Arbeidet der forfærdiget.

Alt dette forringer ikke Laugenes Arbeider,
men viser allene at man kan faae det ligesaagodt
fra andre uden for Laugene. Men — maatte man
da spørge: hvorfra har Laugene deres Oprindelse?
Kjmeligviis derfra, at naar et vist Antal Arbeidere
har været samlet paa et Sted, have de fundet For-
deel

deel ved, at ei flere kom der at nedsætte sig, paa det at Arbeidet ei skulde blive fordeelt imellem mange. Derfor have de, som ingen Mesterstykker selv have gjort, eller have havt nogen Besværlighed ved at komme i Næring, bestemt visse Vilkaar, som de efterfølgende maatte indgaae, inden de indlemmedes imellem dem.

Saa længe der ere Arbeidere nok og gode Arbeidere nok i Laugene, kan en saadan Indretning være uskadelig. Men — naar dette ei har været, og naar de saa kunde fastsætte en alt for høj Pris paa Arbeidet, saa har Regjeringen raadet Bod derpaa ved at give andre uden for Lauget Lov til at arbejde. Dette er uden Tvivl Oprindelsen til Frimestere. Disse Frimestere have altid havt Laugsmesterne imod dem. Man har søgt at sætte Frimesterskabet udi et saa ringeagtet Forhold, som mueligt. Man har hindret fra at det ofte blev meddeelt, fordi det deelte Fortienesten imellem flere; og derfor har man ikkun ønsket de gamle Svende, som ei duede længere til at tiene som Svende, den Rettighed, fordi de ei kunde gjøre nogen Arbeidet fridigt. Man beraaber sig paa saadanne, at Frimesterskabet fører Armod med sig; men gielder dette Beviis noget, naar det føres fra saadanne, som ei have Legems Styrke til at forfærdige Arbeidet.

Man kaldte saadanne Fuskere, Bønhaser, og den Titel var man og er man ei sparsom paa, uag-

nagtet saadan en kaldet Fusser gjør Arbeidet godt og ligegodt med Laugsarbeide. Vor wiise og retfærdige Konge har derfor, i Betragtning af Villigheden af, at enhver maae forhverve sig Udfomme ved det han har lært, tilladt adskillige at drive Professionen, uden at være indlemmede i Laugene, og han har endog fuldkommen gortgiort, at hans Wiisdom indsaae, hvor skadelige Laug ere, da han lovede i Anordningerne om Kiobstæderne i Finmarken og paa Tromsøen, at ingen Laug skulde nogentid der finde Sted. Der er Sygdommen forekommet.

Hvor Laug allerede ere, der udfordres Klogskab til, efterhaanden at hindre deres skadelige Virkninger. Paa to Maader kan man curere for en Sygdom, enten ved med Kraft at fordrive den i en kort Tid, eller og efterhaanden at hæve den. Den første Maade er ei altid tilraadelig, da andre Legemets Dele, hvori Sygdommen ei er, kunne komme til at lide. Den anden har mindre voldsomme Følger med sig. Ikkun naar den sidste ei har Magt nok, maae man gribe til den første. — Saaledes vil og Regieringens Wiisdom Tid efter anden hæve Laugenes skadelige Virkninger. Dette er vort Ønske og vort Haab. Saa meget varmere og levende bliver det Ønske hos mig og enhver god dansk Borger, naar man seer den store Mængde af Fremmede, som spise Landets Brød iblant Haandværkerne, og dette er ei andet end en Følge af Laugene. Man er ubillig nok til ved visse Laug at give frem-

fremmede Svende Fortrin for Landets egne. Man synes at gjøre sig Umage for, at al Lyst til Arbeidsomhed og Vindskibelighed skal quæles imellem Landets egne Børn; thi det maae nødvendig skee, naar det, at være kommen udenlands fra, skal føre Rettighed med sig. Og jeg spørger, naar det skal agtes som Fortieneste, at have streift om paa fremmede Stæder, om da ei mangen Fader tager i Betænkning at sætte sin Søn til saadan Profession. Betsignet være Kongen, som derfor gav Placaten af 11. Aug. 1794., der hævede Nødvendigheden at reise.

Paa hvor mange Bærkstæder har Drengene ei allene Mesteren, men og Svendene at opvarte, og de sidste dele da Magten over Drengene lige med Mesteren. Og, naar man seer mange af saadanne Svendes Udfærd paa Kroerne, saa maae man vel frygte for at betroe sit Barn under saadannes Tiltroe og underkastet deres Befaling. Og — naar han selv bliver Svend, hvormeget taber han da ei ved undertiden at komme til at omgaaes med saadanne Mennesker, som undseer sig ikke for at drive Tiden hen, men forfore og forfølge andre, der ikke ville lige med dem ode Dagen med Sviir og Sværm.

Lad os estertænke, hvor megen Tid der spildes, hvor meget Arbeide der tabes for Staten ved de fri Mandags og andre Tider, naar Arbeideren

æder

æder istedet for at fortiene; og lad os skamme os ved at tilstaae, at dette Onde, saa stort, saa almindeligt, som det er, saa bliver det dog ikke afhjulpen. Det gaaer dermed, som det hidindtil er gaaet med Tracteringer ved adskillige Laug, at, uagtet de have været forbudte, saa have de dog fundet Sted, og neppe hæves disse Misbruge, inden Laugene engang blive hævede. Dette er nu min Meening om Sagen. At andre tænke anderledes, kan man holde dem tilgode.

Hver er god nok for sig,
 Brave Folk, uden Svig
 Paa deres Fordeel nær.

M. B.

Noget om Naalemagerie.

(Slutning.)

J Henseende til Knappenaale ere nogle Stæder i England i Warwickshire berømte for skønne Naale. Frankrig har vigtige Fabrikker af denne Art i Nigle i Normandiet, og i Kugles, ikke langt derfra, og flere Stæder. Og dog faaer Frankrig aarlig over for $\frac{1}{2}$ Million Livres tydske og engelske Knappenaale. Paris forbruger overordentligen meget af denne Vare. Den meste Messingtraad, af hvilken man i Frankrig gjør Knappenaale, kommer fra Stokholm. Det meste gaae til Kugles, hvor næsten alle Indvaanerne, henimod 500 Ar-

bei

beidere, ere beskæftigede med Knappenaales Forfærdigelse. Forbruget af denne fine Raaletraad i Frankrig er saa stor, at blot Paris faaer aarlig for 50,000 Rigsdaler.

Knappenaale ere en meget ringe Vare, og dog gives neppe nogen der maae gaae igiennem flere Hænder, forend den er fuldbragt og sælgelig. Man tæller indtil 25 forskjellige Arbeidere, igiennem hvis Hænder de gaae fra Begyndelsen, da Traaden udrækkes ved Strækkeværket, indtil Raalen er kommen saavidt, at den kan stikkes i Papiir. Knappenaalene bliver til Handel over hele Frankrig fordeelt i Sixains, eller Pakker af 6 Milliers, hver til 1000 Stykker. Papiiret til Raalenes Giennemstikning forfærdiges i forskjellige Papiirmøller i Normandie og Maine. Til Hullernes Giørelse betiener man sig af et i Form af en Kam gjort Værktoi, hvis Tænder ere af den Storrelse og i den Vidde's Graastand fra hinanden, som behøves efter Raalenes forskjellige Nummere eller Beskaffenhed. Man gjør paa eengang med et Hammerslag en Mængde Huller, saa at en Quarteron kan indstikkes. De tusinde ere efter Papiirets Længde afdeelte ved et temmeligt bredt Mellemrum i 2 halvtusinde; og hvert halvtusinde ved Underafdelinger i 50; og hvert halvhundrede har i Midten et Rum, der deler det i $\frac{1}{4}$ hundrede eller Quarterons. Undertiden er Deelingen anderledes, saa at et Quarteron er kun 20 Stykker.

Megen og forsigtig Indpakning finder især Sted ved Syenaalene, hvilket er nødvendigt, da Varenes Politur ellers let kom til at lide.

Strikkenaale ere enten af Jern eller Messingtraad, ogsaa i forskjellige Nammere afdeelte efter alle slags Længde, Tykkelse og Fiinhed. Skrædernaale, hvorunder henhører til Træssers Paasætning, til Knaphuller, Rabatnaale.

Trekantede Naale bruges af forskjellige Haandværker, som Skoemagere, Hattemagere og flere. Strømpevævernaale skal være af en særdeles god Traad, ogsaa af forskjellig Fiinhed. Strikkenaale for Parykmagere ere af Messingtraad og imod 6 Tomme lang.

Gode Pak- og Spekkenaale skal være af lige saa god Materie som Syenaale, dog gøres de ikke af Traad, men af Jern eller Messingblis.

Haarnaale gøres af Jern og Messingtraad, ogsaa ofte af Solvtraad.

Zitternaale og andre Fruentimmer Prydelsesnaale forsølves, forgyldes, besættes med Stene og sligt.

(Mere i Journal für Fabrick, Manufact. Handl. u. Mode. Leipz. 1793. 2 B. 134/43.)

Om Naalefabrikationen have de Franske Lærde, Reaumur, Duhamel og Perronet skrevet en Afhandling, som paa tydsk er oversat i Schauplatz der Künste und Handwerke I B. S. 191:294. — see og Sprengels Handwerker II. S. 35. — Vollständige theor. practt. Geschichte der Erfindungen. Zürich 1786. S. 385:402. — Bergius Neues Policy u. Kameralmagazin IV. 197:215.

Borger = B e n n e n .

No. 10.

Syvende Aargang.

Fredagen den 6. Martii 1795.

Anmeldelse.

Mandagen den 2. Martii vare de Hrr. Repræsentantere Kapt. og Prof. Krebs, Kapt. Ahrenfeldt og Skoemager Oldermund Greither tilstæde i Administrationens Forsamling, for at eftersee Selskabets Papirer, Protocoller, Obligationer med videre, ved disses Overlevering til den tiltrædende Administrator, Sekretair Hofsved, i Følge Lovens 4 Kap. 19. §. og Repræsentationens Beslutning den 9de Februar; da alt Selskabet vedkommende blev befundet rigtigt og ordentlig.

Administrationen for det forenede Undersøttelses Selskab.

H. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Hofsved.

(Indsendt.)

Den 25. Februar d. A. var efter Indbydelse Generalforsamling i Præmie Selskabet for den isdriste

disse Ungdoms- Anbringelse til Kunster og Haand-
værker. Hvor da af Administrationen blev anmeldt
og foredraget følgende:

- 1) Administrationen aflagde skyldigst Taksigelse
til de samtlige Herrer i Selskabet for deres
beredvillige Bidrag, ligesom og til de Herrer,
som affattede Lovene for Selskabet, for deres
derved havde Umage.
- 2) Tilkiendegav Administrationen, at der var
indgaaet i Aaret 1794 15 nye contribuerende
Medlemmer, hvilke havde i alt subskriberet
til aarlig Bidrag 38 Rdlr.
- 3) Derimod har Selskabet mistet ved 10 contri-
buerende Medlemmers Dødsfald og Bortreise
en aarlig Indtægt af 23 Rdlr.
- 4) Indtægten for Aaret 1794 har været:

a. Af Restancer for 1793	. Rd. 112.
b. Aarlige Bidrag for Aaret 1794	
af 150 Medlemmer	. 424.
c. Et Aars Renter af de i Aaret 1793	
købte 10 Kongelige Obligat. 2c.	32.
	<hr style="width: 100px; margin: 0 auto;"/>
	er da i alt indkommet Rdlr. 568.
- 5) Ligesom Pengene Tid efter anden var indkaf-
serede, blev for samme købt 8 Kongl. Øster-
søiske Comp. Obligationer under No. 4370,
4371

4371, 4372, 4374, 7259, 7664, 8819
og 8820, a 70 Rdlr. udgør 560 Rdlr.

- 6) Disse 8 Obligationer blev af Administrationen paategnet, og tillige med de i Aaret 1793 købte 10 Obligationer, deponeret i den danske og norske Speciesbanke, hvorfor tvende Banke-Recipicer habes, som i Forsamlingen blev fremlagt.
- 7) Udgiøten for Aaret 1794 har været, saasom:
Budets Løn: Renter og Afstaaelse paa købte Obligationer, samt smaae Udgiøter, i alt 36 Rd. 1 mk. 3 s.
- 8) Blev fremlagt Kassebogen, afsluttet til samme Dato, tilligemed Kassebeholdningen 62 Rdlr. 3 mk. 12 s.
- 9) Selskabets Formue bestaaer da af:
a. 18 Kongl. Obligationer a 70 Rd.	
Kapital	Rd. 1260.
b. Kassebeholdningen	62.3m. 12s.
	i alt Rd. 1322.3m. 12s.
- 10) Forskiellige Laugsmestere have meldt sig for Administrationen, for at tage Drengene af den jødiske Religion i Lære, efter en derover affattet Liste.

- 11) Foruden de Drengene (af den jødiske Religion) som allerede i Aaret 1793 ere ansatte, blev end videre i Aaret 1794 antagen i Lære:

Drengen Wulff Moses hos Skrædder-
mester Hr. Lars Drøloff.

— Moses Hefcher hos Gattuntrykker
Hr. E. N. Hidking.

og nogle Drengene ere ansatte paa Prøve hos forskellige Mestere.

- 12) End videre blev fremslagt de af Lov-Commissionen affattede Love, som blev med nogle smaae Forandringer eenstemmig antagen.
- 13) Selskabet besluttede at disse skulde befordres til Trykken, og uddeles gratis.
- 14) Den nu værende Administration blev af Selskabet igien formaaet, at vedblive endnu et Aar, som de ogsaa lovede.
- 15) Efter Administrationens Begiæring, om at vælge Revisorer, blev valgt de Herrer Grosferer Prætorius, og Rægler Bessely, til at revidere Regnskaberne for 1793 og 1794. Disse Herrer som i Forsamlingen vare tilstæde erklærede dem villig at antage Valget.

Rbh. d. 2. Martii 1795.

Extractens Rigtighed testere

Administrationen for Præmie Selskabet for den jødiske Unadoms-Anbringelse til Kunster og Haandværker.

L. Larssen. A. Bunzen. S. J. Cantor. L. J. Cantor.

Hr. Borgerven!

Jeg er overbevist om Deres Deeltagelse i den Glæde, som enhver Menneskeven nødvendig maae føle, naar han bliver underrettet om Handlinger, som bære Vidne om den Oplysning, hvis Frugter de kiendeligen vise sig at være, og ikkun kan foretages af Mænd, som have hævet sig over Fordomme, derfor venter jeg at De ikke vil afslaae mig den Begiering, i Deres Blade at optage Efterretning om en Tildragelse, der nyelig er foregaaet i den Riissted, hvor jeg boer, og som efter min Overbeviisning fortjener at blive alle Borgervennens Læsere bekiendte.

For ikke lang Tid siden hændte det sig, at et ungt Menneske, der var i Tieneste hos en Riismand her i Byen, kom i Besøg hos sin Broder, som boer nogle Mile herfra paa sin Gaard paa Landet, og ved en Leilighed, som er Hensigten af denne min Fortælling uvedkommende, gjorde sig skyldig i en Handling, som efter vore gieldende Love skulde affones med nogle Maaneders Arbejde i et Forbedringshuus, der til saadanne Forsællers Afstraffelse, for kort Tid siden her i vor Provinds er indrettet. — Riismanden, som dette Menneskes gode moralske Karakter var bekiendt, og vidste, at hans Forsælle, i ingen Henseende, kunde kaldes en nedrig Handling, men ikkun havde sin Grund i et uheldigt Sammenstød af Omstændigheder, forsikrede ham, at hverken denne Handling eller den derfor idømte Straf skulde have den mindste Skyldelse paa det Forhold, hvori de havde staaet til
hins

hinanden, og lovede ham, naar Straffen var udfaaet, igien at tage ham i Tieneste.

Hvor forskielligt er dette Forhold fra deres, som strax og uden videre Undersøgelse fordømme den Medborger, der har været uheldig nok til at begaae en Forbrydelse, hvilken Lovene have bestemt at burde affones med korporlig Straf. De betænke ikke, at det i alle Tilfælde er Handlingen, og ikke Straffen, som skal være den Maalestok, hvorefter vi bør bestemme Menneskets moralske Værd. Det hænder dog ikke sjelden, at Lovgiverne have stemplet den Borger med offentlig Vanære, som efter Handlingens virkelige moralske Beskaffenhed at domme, aldeles ikke havde fortient dette vanærende Mærke.

Men var det end altid saa, at Lovgivernes Bestemmelser vare byggede paa rigtige Grundsætninger, og at ikkun de Handlinger vare i Lovene belagte med offentlig Skiændsel, som allene kunde foretages af Borgere, hvis sædelige Karakter var aldeles fordærvet, da kunde dog disse Love blot tiene til Undskyldning for dem, som søgte at undgaae den Ulykkelige, der virkelig havde forbrudt sig til en vanærende Straf. Derimod finde de ingen Retfærdiggjørelse i Lovene, som ansee en Borger for æreløs, der ved en Straf i Forbedringshuset har maattet affone sin Forbrydelse. Forbedringshuset er efter dets Bestemmelse et Arbeids-Institut, hvor en Borger skal imodtage den Oplysning og Karakterens Forædling, som han ved sine Handlinger har vist at mangle. Omendskiont man nu paa den ene Side ikke kan nægte, at denne Indretning behøvede en bedre

bedre Form, for at den Hensigt derved kunde opnaaes, som Lovgiveren har havt for Die, saa er det vel og paa den anden Side ligesaa vist, at alle de Foranstaltninger, som Regieringen i saa Henseende maatte træffe, vilde blive aldeles unyttige, naar det Mennecke, som der havde været hendort, var, efter at Friheden igien var ham skienket, saa uheldig, af hans fordomsfulde Medborgere at blive anset som en Mand, af hvis moralske Karakter intet Godt mere var at vente. — Hvo vilde nu undres, om den Ulykkelige, der hverken skylder sit Forhold eller Lovgivningen, men sine ublyste Medborgeres Fordomme, den Banære, som gjør ham det umueligt, lovligent at ernære sig, nu krænker paa nye de Love, hvis troe Sagtrager han ellers var blevet. Ved Forgribelser paa sine ukiærlige Medborgeres Eiendomme hæbner han nu den fornærmede Billigheds og Menneckeligheds Sag, men styrter sig tillige derved selv i Lasternes Afgrund, og i Lænker eller paa Skafottet ender han det Liv, som under en almindeligen udbredt Oplysning var bleven virksomt til hans egen og hans Medmennekers Lykke. — Forgjæves bestræber da Lovgiveren sig for, ved visse Love at fremme Statens mueligste Lykksalighed, naar Borgernes Fordomme arbeide hans Hensigter imod. — Det er hans hellige Pligt og høie Kald med Oplysningens Fakkell i Haanden at vise Borgerne den Bane, paa hvilken de bør vandre frem ad, for at naae den høieste Grad af Fuldkommenhed, som det borgerlige Samqvem kan imødtage, men denne Pligts Opfyldelse bliver ham umuelig,

lig, naar Borgerne modvilligen vedblive at rave omkring i Fortidens og Fordommens Mark. Hvor lykkelig er derimod den Stat, hvis Borgere besæles af National- og Borger Aand, og i hvilken ethvert Statens Medlem, fra Regenten til den ringeste Borger, arbejder efter sin Eone paa det almindelige Bestes Befordring, men denne Lyksalighed kan allene opnaaes i det borgerlige Selskab, hvor Regeringen ved uindskrænket Tale og Skrivefrihed fremmer alle den menneskelige Forstands Evers mueligste Udvikling, og lader alle Statens Klasser tage Deel i den Oplysning, der inden kort Tid vil vise sig som denne Friheds umiddelbare Virkning. Da vinde Borgerne den Stat tier, hvis Medlemmer de ere, fordi de indsee, at deres borgerlige Forening betrygger dem Ryddelsen af Friheden, dette Menneskens høieste og kæreste Gode. Da adlydes Lovene, fordi man er overbevist om disse Loves Godhed, og føler deres velgiørende Indflydelse paa Selskabet.

I en saadan Stat er det at Lovene werde det, de bør være, nemlig Udtrykket af den almindelige Villie, thi den oplyste Lovgiver, som kender Folkets Rettsaheder og Aligter i deres fulde Omfang, taaer ikkun Sandhed og Retfærdighed til Raadgivere i sine Bestemmelser, og hans ikke mindre oplyste Medborgere fordrer intet andet end hvad disse deres Nødvigheds Raadgivere billige, og saaledes opnaaer Staten, hvis Ideal jeg her fremstiller i det alade Haab, at de kommende Tider ville bringe det til Virkelighed, den Lyksalighed som altid bør være Formaalet for Regentens og de øvrige Borgeres forenede Bestræbelser. Men jeg afbrøder disse Betragtninger, hvortil Sielendheden af den Handling, som jeg i Beayndelsen af mit Brev har fortalt Dem, gav mig Anledning, og overlader til Hr. Borgerven nærmere at udføre denne Materie.

Jumanus.

Borger = Bennen.

No. II.

Enyende Aargang.

Fredagen den 13. Martii 1795.

Anmeldelse.

Paa Mandag den 16. Martii bliver Generalforsamling i det forenede Understøttelses-Selskab Kl. 5., hvor saa mange af de Hrr. Repræsentantere ønskedes samlede, at de sidst udsatte Ting m.v. kunde blive afgjorte.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

H. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Softved.

Noget om Fordomme.

Uvidenhed og Bildfarelse i Henseende til de Sandheder, som Sædelæren frembyder, ere de sande Aarsager til Hjertets eller den moralske Sars racters Fordærvelse. Ikkun disse ere de Lygtemænd,

mænd, som lede Mennesket paa Afveie til hans egen og andres Ulykke.

Det Uhyre er endnu ikke seet, som begik Misgierninger efter koldt Overlæg, og fordi han fandt Glæde i de Ulykker, hvortil han vidste at hans Forbrydelse vilde blive en Aarsag eller Anledning, men han bestemte sig til sin Udaad ved den Kornsieelse, som han følte i at tilfredsstille sine Liden skaber. Mennesket styrtes ikkun af sine Liden skaber i Lasternes Afgrund, han krænker sine Pligter, fordi hans Forstand ikke har imodtaget den Oplysning, som vilde vise ham Dyden saa elskværdig som den virkelig er, og tilvinde ham Seieren over hans Sand felighed.

Naar vi altid indsaae, hvad der virkelig befordrer vor egen og Andres sande Fordeel, da vilde og denne Overbeviisning bestemme vor Handle maade saaledes, at almindelig Lyk salighed, saa vidt vor Virke kreds strakte sig, derved blev fremvirket. Er det altsaa af høieste Vigtighed for vor Arts Sædelighed og lyk salighed, at Menneskets Forstand bliver oplyst om, hvilke de Wildfarelser og Fordomme ere, som især have skadelig Indflydelse paa hans Forhold som Menneske og Borger, saa er det og et Formaal der er passende for Borgervennen, i nogle Blade at undersøge Fordomme efter deres Natur, Oprindelse og Virkninger.

Fordomme ere urigtige Meninger, som Mennesket antager uden foregaaende tilstrækkelig Undersøgelse, og siden beholder som Regler for sin Handlemåde. Kilderne, hvoraf de have deres Oprindelse, ere ligesaa forskiellige som de Maader, paa hvilke vi i det Følgende ville see at de yttre sig.

Snart ere de Fostere af en indskrænket Forstand, som ikke formaaer at indsee Sandheden; snart (og dette er det sædvanligste Tilfælde) bør de tilskrives Menneskets Dorsthed som afholder ham fra at anvende den ofte ringe Umage, Sandhedens Opdagelse vilde koste ham.

De fleste Fordomme oprinde i Menneskets første Alder, da de bibringes Barnet af hans Forældre eller Lærere, som selv mangle rigtige Begreber om de Sandheder, der til vor Lyksaligheds Befordring ved Dyden bør vides. De tiltage i Mængde og vinde Styrke i Ungdommen, fordi Mennesket i denne Alder lader sig henrive af de sandselige Glæders Tillokkelser, og hans voldsomme Lidenskaber, dem han paa sin moralske Karakter og Sundheds Bekostning søger at tilfredsstille, hindre ham fra at anvende sin Tid paa Undersøgelsen af de Meningers Sandhed, hvilke han under Opdragelsen, i Tillid til sine Læreres større Erfarenhed og modnere Forstand havde antaget. De vedvare i den mandige Alder, da Nærings-Sorger, Attraae efter Ære og Indflydelse, optage vor Tid saa aldeles,
at

at ingen for vor Forstands Oplysning, vore Kundskabs Berigtigelse bliver tilovers. Endelig afkaster ei heller den fildere Alder Fordommens Nag, deels fordi den svækkede Tænkraft nu ikke formaaer at opdage Sandheden bag det Slør, hvormed Bedragere have skjult den, deels og fordi denne Alder i Almindelighed har for megen Tillid til sine mange Aars Erfaringer, for at vilse prøve de Grunde, hvormed man søger at overbevise den om sin Bidsfarelse, eller endelig fordi den eier for liden Virksomhed, til selv at anstille Undersøgelser. Af disse og flere Aarsager sees Barnet, Unglingen, Manden og Oldingen, alle at underligge Fordommens Vælde.

Intet Under derfor, at man erfarer disse, enhver Leve Alders Beherskere, at have udbredt deres Zeppter over Religion, Statsret og alle de Videnskaber, som den menneskelige Forstand har giort til Formaal for sin Grandstning.

Mangel paa de dertil fornødne Evner tillader det ikke, og vor Hensigt fordrer det ikke heller, at giennemreise alle disse Videnskabsers forskiellige Egne, for at vise vore Læsere de Fordomme, som i enhver af den store Kundskabs Verdens talrige Stater have sidet eller endnu sidde paa Thronen. Vi ville derfor blot give vore Læsere opmærksomme paa nogle af de Fordomme, som have haft den meest afgibrende Indflydelse paa Menneskets Skæbne,

ne, og begynde billigen med Religions Fordomme, som dem der især have viist sig virksomme til Menneskets Fornedrelse og Ulykke. For under disse Betragtninger at yde Sandheden den Hæder, som den skyldes, ville vi raadsføre os med Menneskeslægten's store Læremester, Historien, og medens vi lytte paa dens Stemme, hører vi, at den giver os om Religions Fordommene's Oprindelse, i de fleste af de falske Religioner som vi kiende, følgende Beretning.

Der have staaet Mænd frem, som forenede Driftighed og uindskrænket Tillid til deres Talentet med en fælden Kundskab til Menneskets Tænke- og Handlemåde. Med den meest tillidsfulde Måne forkyndte de den lettroende og forbausede Mængde deres Meninger, som de udgave for Sandheder, ofte af Bissdommens Kilde, og meddeelte dem af Guddommen selv. Billigen troede nu Tilhørerne dem paa deres Ord, thi hvorledes skulde man formode, at nogen Dødelig var driftig nok til at udgive sin egen Opfindelse for guddommelig Aabenbaring. Til denne Mistanke fristedes man saa meget mindre, som den bestående Korfører, der vidste at smigre for Billien paa samme Tid, som han søgte at overbevise Forstanden, gav den Mængde, til hvilken han talte glimrende Løfter om timelige Fordele af Magt eller Rigdom, som vilde falde i deres Lod, der bekiendte sig til hans Lære. Som Menneske-Kiender vidste han, hvor ofte det

hæn

hændes, at Indbildningskraften løber af med sin Kolde Fornuft. Den forsømte derfor ei heller, ved de Blomster de indstrøede i deres Taler, at bringe Folkets Indbildningskraft Offere paa Sandhedens Bekostning, eller i et billedriigt Sprog at fremsætte en Mængde dunkle Begreber, hvis Magt over Folkets Sandselighed var dem tilfulde bekiendt. Men hvor Bantroe endnu blev tilbage, eller fuldkommen Overbeviisning om Lærens Sandhed endnu manglede, der blev denne Hindring aldeles hævet derved, at Religionens Stiftere suiddeligen benyttede sig af de Tid til anden indtreffende usædvanlige Natur-Tildragelser, hvilke de kaldte Mirakler, virkede af Guddommen selv, til Stadfæstelse af deres Læres Sandhed. Hvo vilde nu tvivle, da det høieste Væsen, for hvis Udsendte de udgave sig saa umiddelbar, og paa den meest høitidelige Maade erklærede deres Foregivende, om den dem meddeelte Fuldmagt, for Sandhed.

Denne var Maaden, paa hvilken alle eller de fleste Religions-Gordomme havde deres Oprindelse.

Hvad Under nu, om Virkningerne lignede deres Aarsager. Da Religions-Meeningerne ikke vare Resultater af en forskende Forstands Granskninger, men vare Virkninger af Forsførelse, en sværmende Indbildnings-Krafts Phantaster, Lidenskaber og Egennytte, saa kunde man og vente, at Mirakler, Prophetier og Orakler bleve brugte af dem, som ved

ved den nye Læres Udbredelse og Varighed havde fundet deres Fordele. Jævnligens saae man da og disse bedragelige Konster brugte, deels for at holde den forførte Mængde i de vildfarende Meninger, som Religionens Stifter havde opfundet, deels og for at give disse Vildfarelser saadanne Tilfætninger som Varigheden af deres Vælde eller Indfyldelse, der støttede sig paa Fordommene, fordrede.

Men med Tiden fandt man, at end ikke disse Midler vare tilstrækkelige til at hindre det Lys, som den menneskelige Forstand fra Tid til andet søgte at kaste over det Mørke, hvori først Religionens Stiftere, saavel som siden dens Lærere, havde indhyllet den af dem opfundne og udbredte Lære. Det blev derfor fundet nødvendigt, at Gruesomheden kom Bedrageriet til Hielp, og med Baal og Oxer stræbte man nu at værne om Religionens Varighed. Ved Foden af det Alter, som til Fordommens og Løgnens Hæder var oprettet, slagtede man de Mænd, som Philosophen havde indviet til sine Tienere og Sandhedens Prædikanter. Men naar de altid zittrende Bedrageres Frygt undertiden holdt deres Gruesomhed tilbage, da forsøgte de at standse Sandhedens Fremgang, ved at raabe paa de Ulykker, som Erfarenheden havde lært, at nye Meningers Udbredelse altid førte med sig.

Saa opfindsomme have Løgnens Præster viist sig, og hvad var da andet at vente, end at det maatte

maatte lykkes dem, i lang Tid at hindre Sandhedens Glæde fra at trænge igiennem den Taage, som omgav de falske Religioners Altare. Men derfor har man og erfaret, at Blods-Udgydelse og Sambittigheds Evang, Bedragerier hos de Herskende, Uvidenhed og Overtroe hos de Beherskede, have Marcusinde igiennem frembragt de sørgeligste Optrin paa den moralske Verdens Skueplads.

Den oplyste Menneſkeven, som var Vidne til disse Optrin og fiendte Religions- Fordommene Oprindelse, saavelſom deres mægtige Indflydelse, forundrede sig derfor og ikke, naar han ſaae disse Fordomme at gvaale de naturligſte Følelſer, og døde Menneſket mod Naturens Stemme. Det var ham ikke uventet naar han ſaae den Moder, der nyelig med en Lovindes Styrke og Mod forſvarede ſit inderlig elſkede Foſter imod den Voldſmand, ſom ſogte at rive hende det af Armene, ſelv, kort efter, godvilligen at hembære det til Forſonings-Offer paa den hevnſierrige Guddoms Alter, hvis Brede hun troede ikkun ved Menneſkeblod at kunne blive tilfredsſtillet. Ligeſaa lidet opvakte hans Forundring, naar han af Indiens Arsbøger erfarede, at den unge elſkvaerdige Enke troede at opfylde en Religions- og ægteſtabelig Kierlighedſ-Pligt, naar hun frivilligen lod ſig opbrænde paa hendes afdøde Mandſ Grav.

(Fortsættelsen følger)

Borger = B e n n e n .

No. 12.

Enyende Aargang.

Fredagen den 20. Martii 1795.

Anmeldelse.

I Generalforsamlingen den 16de Martii bleve til nye Medlemmer antagne:

J. Baltzar, Parykmagermester.

J. Haagenzen, Læremoder ved Skolen i Laregaden.
Mad. Kirchoff.

Theehandler Ekerup.

Kaptain Abrahamson.

Konferentsraad Krück.

Oberste Mecklenborg.

Kaptain Vech.

Kommandeur, Kaptain Stibolt.

Politimester Cold.

Messing, Arbejder C. Lauff.

Theilmann, Bud i Kancellier.

Administrationen for det forenede Undersøttelses Selskab.

H. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Hofsvend.

Fort.

Om Fordomme.

(Fortsættelse.)

Hvorledes skulde ogsaa disse og flere saadanne Handlinger, eller de Bildfarelser, hvis Virkninger de ere, opvække Forundring, naar Europas Aarbøger lære os, at end ikke den christelige Religion er bleven fritaget for at undergaae betydelige Forandringer, og af Fordomme og Lidenskaber at modtage vigtige Tilfætninger, der have haft den skadeligste Indflydelse paa Menneskenes Sædelighed. Det var Fordomme og Lidenskaber som i vor Verdens Deel frembragte Religions-Krige, disse de gruesomste af alle Krige, i hvilke Strømme af Menneskeblod oversvømmede Markerne, fordi de Nationer, som Religions-Sværmerne angreb, ikke kunde overtales til at antage den Lære, hvis Sandhed og Guddommelighed man med Sværdet i Haanden søgte at gjøre dem indlysende.

Fordomme var det, som efterhaanden gav de Geistlige, disse Statens Embedsmænd, hvilke ikkun skulde gjøre sig det til Formaal for deres Embeds Pligter, at lære Folket Sandhed og Dyd, den Grad af Vælde, som de siden udøvede med saa megen Strenghed og Klogskab. Nu saae man disse Folkelærere under Navn af Paver og Biskopper, med

med Banstraalen i Haanden at nedlyne de meest selvherkende Konger fra deres Throner, og tvinge dem til de meest fornødrende Ydmygelses, for igien at kunne erholde det Zepter, hvilket de allene skyldte Nationens frivillige Overdragelse.

Fornuften lærer, at Menneskets naturlige Drifter maae i sig selv være uskyldige, og at de ikkun ved Misbrug kunne blive lastværdige. Religions, Fordomme og Overtroe indskærpe derimod det som Pligt, at qvæle disse Drifter, og at ansee ubetinget Afholdenhed fra det andet Kion, frivillig Fasten, selvvalgt Afsondring fra det menneskelige Samqvem, og paa sig selv foretagne Hudfletninger for Handlinger, der ere Guddommen behagelige. Fornuften og den rigtige forstaaede christelige Religion ere enige i at fordre Hiertets Reenhed og virk, som almindelig Menneskekierlighed, som de Egenskaber, der udgøre Dydens og Christendommens Væsen. Men Overtroen foreskriver de udbortes Religions Ceremoniers Jagtagelse og blind Tillid til Rigtigheden af de forløbne Aarhundredes Mening, som Menneskets vigtigste og helligste Pligter. — Saa mange, saa betydelige ere Modsigelserne imellem den oplyste Fornufts Forskrifter, og Overtroens Drømmerier; men ingen tænke, at disse ere de eeneste. — Indbildningen om det Fortiensfulde i Helgenes Tilbedelse og i Pillegrimss, Reiser til de hellige Steder, som Overtroe eller geistligt Bedragerie har indviet, den i saa høj Grad

Grad fornøftstridige Mening om Nødvendigheden af de smaa Børns Daab til deres Salighed, det Gudsbespottelige i saa mange Geistliges Lære om Raadevalget, ville vi ikkun nævne. Og hvor mange flere ligesaa latterlige som skadelige Religions-Fordomme kunde vi endnu opregne, dersom ikke de, hvilke vi allerede have omhandlet, vare tilstrækkelige til at indsee, hvor megen Taknemselighed Menneskeslægten skylder de Mænd, som have gjort sig det til Formaal for deres Forretter, at bekæmpe de Bildfarelser, der i alle Religioner have indsnegret sig.

Men førend vi forlade Overtroens sørgelige Virkninger, maae vi dog endnu gøre vore Læsere opmærksomme paa den for Sædeligheden i saa høi Grad skadelige Bildfarelse, at Geistligheden paa Guds Begne kan meddele Syndernes Forladelse.

Denne falske Mening om en saadan Religionens Tienere meddeelt Fuldmagt gav Mennesket, der altid saa villigen boier sin Nakke under Lidenskaberne's Nag, en Udflugt, som han med Glæde benyttede sig af, og aabnede Geistligheden en Guldgrube, hvorfra den ikke forsømte at hente Rigdomme i Mængde. Alle de Ufkyeligheder som findes optegnede i Nationernes Aarabøger til Menneskelighedens Skiændsel bleve nu forøvede uden Betænkning, thi kunde de ikke affones med en Deel af den Formue, som den laffelfulde Eier desuden havde bestemt

bestemt til at tilfredsstille sine Lyster, og var ikke Guddommens Forladelse tilfals for Taxter, som Geistligheden i Forveien havde fastsat, saaledes, at enhver Misgierning, endog førend den blev forsvet, havde sin bestemte Pris.

Denne skammelige Handel drev Geistligheden i Begyndelsen af det 16de Aarhundrede saa vidt over Fornuftens og Belansthændighedens Grændser, at den blev een af de nærmeste Anledninger til Reformationen. Men hvor meget feilede man, naar man troede, at Almuesmanden ikke, endog i de Lande, hvor den lutheriske eller reformeerte Religions-Sekt er bleven den herskende, af den Synssforladelse som i Skriftestolen meddeles ham, forledes til at antage Guddommen for et Bæsen, hvis Gunst han altid, ved de indførte Religions-Ceremoniers Jagttagelse, er vis om at erholde. Hvoraf han da meget rigtig slutter, at han i øvrigt ikke behøver at bekymre sig om sin moralske Karakters Forædling.

Efter at have leveret denne korte men til vor Henfigt tilstrækkelige Fortegnelse paa nogle af de vigtigste Religions-Fordomme, vende vi os til Stats-Retten, eller Læren om Regentens og Folkets gjensidige Pligter og Rettigheder.

Maaskee er denne Videnskab mere frie for Wildfarelser, end Religionen, siden den ikke saa meget,

meget, som denne sidste, beskæftiger Indbildningskraften, men ikkun leverer den kolde Fornuftis og Dømmekraftens Grandskninger. Naar Mennesket i sine Undersøgelser om Religionens Forskrifter saa let kan forledes til unyttige Grublerier om Guddommens ubegribelige Væsen, saa har Stats-Rettens Lærer ikkun at bestille med Bestemmelsen af Pligter og Rettigheder imellem fornuftige Medskabninger, som Forskeren ved Betragtninger over sig selv og rigtig benyttet Omgang med andre kan lære at kiende.

Dette er Menneskevennes Haab og de Grunde, paa hvilke han byggede det. Dog hvor meget seer han sig bedragen i denne sin smigrende Forventning, naar han af Historien lader sig fortælle, hvilke de Sætninger ere, som Skribenter, Mini- stre og Regenter have antaget til Forholdsregler i Statsbestyrelsen.

Men for saa meget bedre i disse vore Under- søgelser at kunne skielne imellem Sandheden og Bildfarelsen, ville vi kaste et Blik hen over Sta- ternes Oprindelse og Hensigt.

Den Afhængighed, hvori Mennesket fødes, den Evne, ved Ord at udtrykke sine Tanker, som er ham af Skaberen medgiben, den Lyst han har til at meddele andre sine Meninger, og endelig den i hans Natur nedlagte Bidelyst, som han i Cen-
som

somheden ikke kan tilfredsstillende, ere lige saa mange Grunde, hvoraf man med Føie kan slutte, at vi ere bestemte til at leve i selskabelig Forening. Men denne Forening kunde ikke vinde Varighed paa anden Maade end denne, at vi bleve eenige i at taale saa mange Indskrænkninger i vor naturlige Frihed, som til den indgangne Forenings Bestandighed nødvendig udfordredes.

Skulde da ogsaa disse Indskrænkninger, af hvilke vi vist nok i Staterne sine mange, have været aldeles nødvendige, høre vi den tankelose Frihedsmænd her spørge? Dette Spørgsmaal kunne vi strax besvare med det bestemteste Ja.

Man kan ikkun tænke sig disse to Tilfælde i ethvert Selskab som muelige. Enten bestaaer Selskabet af Stærkere og Svagere, og da ville de første under en uindskrænket Frihed undertrykke de sidste, eller alle Selskabets Medlemmer ere hinanden lige i Kræfter, og i dette Tilfælde vil der opstaae bestandig Strid, uophørlige Angreb og Forsvar, som tilsidst maae endes med Selskabets Oplosning. En uindskrænket Frihed forstyrrer sig altsaa selv, og strider imod den selskabelige Forenings Natur og Varighed.

Men hvorvidt skal da Friheden indskrænkes? Dette maae bestemmes ved Røbe. Disse Love bør stemme overeens med den almindelige Villie, thi
den

den indgangne Foreening, hvis Varighed de skulle betrygge, grundede sig paa en almindelig Beslutning, og de Opoffrelser af Friheden, som denne Foreening gjorde nødvendige, sigtede til de samtlige Selskabets Medlemmers lige Fordeel. Ingen af dem, som stiftede Selskabet, kan da formodes at have afstaaet en større Deel af sin Frihed, end den der udfordredes til at opnaae den Lyksalighed og Guldkommenhed, som han, ved at indgaae Foreeningen, havde til Hensigt. Han har ei derfor, hverken i Henseende til sin Person eller Formue, underkastet sig en andens Eiendoms Ret eller vilkaarlige Raadighed, men han har ombyxlet noget af sin naturlige Frihed imod Sikkerhed.

Denne Sikkerhed er den Forsatning, hvori han nu som Medlem af Selskabet er forvissat, at Lovene og deres af ham og de øvrige hans Medborgere beskikkede Handthavere skal være hans Værn imod Voldsmandens Indgreb i de Rettigheder, som han har forbeholdt sig, eller til hvilke han ved den indgangne Foreening har faaet Udgang. Og at denne Udgang maae være lige let og aaben for alle Selskabets Medlemmer, dette fordrer den borgerlige Foreenings Hensigt, som er de samtlige Borgers mueligste Hæld, dette kræver den alle Mennesker medfødt Lyksaligheds og Guldkommenheds Drift.

(Slutningen følger)

Borger = B e n n e n .

No. 13.

Envende Aargang.

Fredagen den 27. Martii 1795.

Om Fordomme.

(Slutning.)

Frihed, Sikkerhed og Liighed, ere altsaa de Fordele, som i det vel indrettede borgerlige Selskab frembydes Mennesket, og hvilke enhver Statens Borger har Ret at fordre af Regieringen. Men de anstillede Betragtninger lade vore Læsere formodentlig strax slutte, at den Frihed, som vi tale om, ikkun kan have Varighed, at dens Nydelse ikkun kan fordres, for saavidt den er forenet med Lydighed under Loven. Det er, som vi haabe, ligesaa overflodigt at erindre, at vi ved den Liighed, som vi nævnte, have meent Liighed i borgerlige Rettigheder, for saavidt Borgeren til dem ved Dueslighed og Talenter, hvor disse af Regieringen med Føie maatte fordres, har gjort sig værdig.

Vi talte altsaa hverken om Liighed i Formue eller i Gøner, thi ingen af disse Liigheder er det
noget

nogen borgerlig Foreening mueligt at fremvirke eller give Varighed.

Vi have nu undersøgt de borgerlige Selskabs eeneſte retmæssige Oprindelse, og beſtemt deres eeneſte fornuftige Hensigt, ſaavel ſom det Forhold af Pligter og Rettigheder, hvori Folket og de Embedsmænd, hvilke Regieringen er betroet, ſtaaer til hinanden. Det vil nu være os lettere at indſee de Sandheder, ſom Fornuften frembyder i Statsretten, og at anſtille en Sammenligning imellem diſſe og dem, ſom af mange Lærere i denne Videnskab ere blevne fremsatte, og af mange Regentere ere blevne ſatte i Udøvelse.

Vi ville da med Bedrøvelſe erfare, at ſelv Philoſopher, der optaſtede ſig til Wiſdommens og Sandhedens Lærere, vare blinde eller nedrige nok, til at forſikre hine Mægtige paa Thronerne, at Jordens Millioner vare blevne til, for at tiene Fyrſternes Lidensſkaber til Offere, at Kongerne ikke have imodtaget Magten af Folket, men i Folge en guddommelig Ret, og ſom en Gave af Guds Raade. —

Vel var nu mange af diſſe Fyrſters Forſtands og Hiertes Beſkaffenhed ſaadan, at den ſnarligent maatte overbevise enhver Tænker om den Gudsbeſpottelſe, ſom var denne Læres Indhold. Imidlertid have dog hine Philoſopher af denne ſamme Lære

Lære uddraget den Slutning, at Monarkerne, som Guddommens Billeder og Befuldmægtigede paa Jorden, som Bæfener af en høiere Art, vare berettigede, ei allene til at foreskrive Folket hvorledes det skulde handle, men ogsaa hvad det maatte tænke, og hvilken Religion det skulde ansee for den eeneste sande.

Hvo vilde nu undres, naar han i saa mange Nationers Aarbøger seer optegnet, hvorledes overtroiske og voldsomme Kørker have med Kanonkugler og Bajonetter villet overbevise Folket, at ikkun de og deres sværmeriske eller skindhellige Skriftesædne havde de rigtige Indsigter i Religionen, og at evige Helveds Straffe vilde falde i deres Lod, som ikke vare at formaae til at imodtage den samme Overbeviisning.

Tædrens den alvorlige og evige Sandhed tilraabte Monarken som Betleren: Naturens og Fornuftens Love ere almindelige og uforanderlige, Pligter kunne ikke tænkes uden Rettigheder — hvilede den usle Hoffnog: Din Villie, naadigste Fyrste! bør være Dig selv og Dit Folk den eeneste Lov; ikkun Folket har Pligter, Du allene har Rettigheder, som det er Din Majestæt værdigt, med Streng-
hed at udøve.

Menneskelighed og sand Statsklogskab foreenedes altid om at sætte Folkets og Regentens
Hæ

Hæder i en med Wiisdom og Værdighed bevaret Fred; men den slavisk tænkende Digter misbrugte ofte sine store Talenter til at besyngte de blodige Laurbær, som den kronede Kæmpe bragte tilbage fra Naboelandets plyndrede Stæder og afbrændte Landsbyer.

Det er een af Folkerettens første og meest indlysende Grundsetninger, at enhver Nation maae være berettiget til selv at bestemme den Form, under hvilken den vil, at dens Regiering skal være indrettet. Desuagtet har man dog seet Fyrster, som vare daarlige nok til at paatvinge sig et Folk, det vilde udøve denne sin Majestæts-Rettighed, som dets Oberdommere, og uretfærdige nok til at underkaste sig det, under dette Paaskud.

Man har seet hele Nationer, som med slavisk Lydighed taalte, at disse deres daarlige og uretfærdige Fyrster opofrede deres Folkemængde og Skatter, for igien at paalægge hiint Folk det Nag, som det havde afkastet.

Fornuften indskærper den Sæining som Sandhed og som en umiddelbar Følge-Slutning af dens Lære om Statsforeningens Hensigt, at enhver Borger bør ansees berettiget til at forvalte de vigtigste Embeder i Staten, naar Regenten ikkun er overbevist om hans Retfærdighed og Duellighed.

Erfaringen har og viist, at den Regent, som i Embeders Besættelse allene har taget Hensyn til sande eller erhvervede Fortienester, og ikke til Fødselens eller Tilfældets indbildte Gaver, har derved fremvirket Statens Hæld. Ikke desmindre have Skribenter været uforskammede nok til at tillægge Fyrsterne den Rettighed, at stemple visse Familier i Staten, som de eeneste, af hvilke de vigtigste og høieste Embeder, uden Hensyn til Talenter eller Dyd, skulde besættes. Historien har ogsaa lært, at dette affindige System er bleven fulgt af uwise Fyrster, men den har tillige berettet os, at Fødsels-Stolthed, blind Tillid til de arvede Skioldmærker og Sorgløshed om egne Fortienesters Erhverv hos den adelige Candidat, Uorden og Forvirring i Embedets Forvaltning, og almindelig Misforstaaelse hos Borgerne, have viist sig som dette Ahnesystems sørgelige Virkninger.

Det er en Fordom, der er saa gammel som Tyranniet, at Despotens Bælde betrygges fornærmelig ved Spioner, som slittigen have at udforske Folkets Domme om Monarkens Handlinger, for derefter at bringe Tyrannerne disse Domme tilbage. Billig og ængstlig laaner denne ogsaa sit Øre til disse sine beføldede Slavers Fortællinger, og gladelig griber han siden enhver Leilighed, som frembydes ham, for at skade den eller dem, der have været saa formastelige at dadle hans Handlemåde. — Alt for silde vil den sørgelige Erfarenhed lære den
bloq

blot svage eller tillige ondskabsfulde Fyrste, som betiente sig af slige lave Midler, for at erfare Folkets Grunde til dets Misfornøielse, eller for at holde denne Misfornøielses Udbrud tilbage, at disse Rænker bleve forgæves anvendte, og at det havde været ham gavnligere, at han havde anseet sine Pliaters troe Opsyldelse for det eeneste tilforladelige Sikkerheds Mittel.

Den dydige og oplyste Statsmand bringer, som Sandhedens værdige Tolk, Regenten saa ofte som mueligt, disse vigtige Sætninger i Erindring:

Dine Medborgere, til hvis Fordeel Du skal give og forvalte Lovene, vare Menneſker førend de bleve Medlemmer af det borgerlige Selskab. Som Menneſker var dem af Væsenernes Ophav medskabt en Guldkommenheds Driwt, hvis Tilfredsstillelse er deres Bestemmelse. Under denne Driwt er indbefattet Attraae efter Kundskab, eller Forstandens Oplysning. At forskaffe sig denne Oplysning er da deres uforanderlige Pligt, og at bruge alle dertil nødvendige Midler, saavidt andres Tvangs Rettigheder ikke derved krænkes, er deres uafhængelige Rettighed. Du bør altsaa som Regent ansee det for Din hellige Pligt, som det er Din høieste Hæder, at lætte alle Dine Medborgere Vagangen til den mueligste Oplysning. Naar Du undertegner en uindskrænket Trykkefriheds Lov, da er denne Din Lov ikkun en Gienlyd af For-

nuf-

nustens og Retfærdighedens Stemme. Tag Dig derfor vel i Agt, at Du ved ingen Handling fra Din Side krænker denne Lov, som rettere kan siges at have bragt en gammel Rettighed i Erindring, end at have skænket en nye. Erindre Dig fornemmelig, at ingen Skribent i en vel bestyret Stat kan blive farlig, at den læsende Verden i alle Tilfælde er enhver Forfatters egentlige og tilforladeligste Dommer, og at Du tilfidesætter Dine Pligter, naar Du, under Paaskud at have iagttaget den ved Lovene foreskrevne Form, udøver Rettigheder, hvor denne Udøvelse ikke er nødvendig til Statens Orden og Sikkerhed.

Derimod høres Despot: Slaven at forsikre sin Stormægtigste Herre, at Tronerne støttes sikkerst paa Folkets Fordomme og Uvidenhed, at Skrive- og Trykkefrihed ere Naadegaver, som Regenten efter eget Behag kan skænke og berøve sit Folk, men at han altid handler sikkerst og forsigtigst i det sidste. Endelig glemmer denne Bankundighedens Forsvarere især ikke, at advare Despoten om de Ulykker, som meenig Mands Oplysning useilbarlig vil bringe over Staten.

Det har ogsaa lykkedes til en Tid, at det uvidende Folk i de Stater, hvor disse Raad ere blevne fulgte, har taaligen baaret sit Aag og kysset sine Lænker. Men det endelige Udfald har dog været, at Nationen enten af en ædel Menneſke-Ret-
tig

tighedernes Forsvarere, som opstod af dens Skid, eller fordi Sandheden vel undertiden har viist sig som den langsomste, men tillige altid som den stærkeste Kraft paa Jorden, er bleven giort opmærksom paa sin fornedrede Tilstand, og med Sværdet i Haanden har taget de den med List frarsøvede Retligheder tilbage.

Det har da viist sig, at det undertrykte Folk ikkun var henslumret en soie Tid, for siden paa en skrækkelig Maade at vise de Kræfter, som det under Sønnen havde samlet, og Tyrannerne med deres Trælle have da, begravne under de omstyrtede Eroernes Ruiner, afgivet de stærkeste Beviser for den Sætnings Rigtighed: at de borgerlige Regjeringer allene ved Oplysning kunne vinde Sikkerhed og Varighed.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 14.

Syvende Aargang.

Fredagen den 3. April 1795.

(Indsendt.)

Da der af mange, som ikke selv ere Professioniſter, yttres den Mening: at det vilde være got, om Laugene her bleve ophævede, ſaa er, forudent de ſvage Grunde, hvorpaa de bygge deres Sætninger, deres yderligere Henſigter, af fremmede Landes Indretninger at bevise, at der, hvor ingent Lauge ere, er bedre for det Almindelige end her. For at ingen ſkal gjøre ſig urigtige Begreber om Ting, hvori de maaskee ikke ſelv have deeltaget, og deſaarſag ikke til Grunden kiender; ſaa giver jeg mig den Frihed tydelig og uforfalſket at forklare, hvorledes Forholdet er imellem Meſter, Svende og Dreng, i Holland, deres Pligters Opfyldelſe og den deraf flydende Nytte for enhver. Forſigtighed ſkal være Formaalet for denne min Afhandling; derfor vil jeg blot tale om det Haandværk, hvori jeg ſelv har virket og deeltaget ſom Svend.

Naar

Naar en *Skoemagersvend* vil være *Baas* (eller med danske Ord *Mester*) i *Holland*, saa mælder han sig til *Gildemesteren*, hvis *Forretninger* ere de samme, som en *Oldermands* her, denne udnævner tvende *Tilsynsmestere*, som skal være tilstæde, naar den unge *Begyndere* gjør sit *Prøvestykke*. Naar denne *Prøve* er viist, saa betaler den unge *Baas* 36 *Gylden* i *Gildet*, som er det samme som her kaldes *Lauget*, derefter bestemmes *Tiden*, naar een af *Tilsynsmesternerne* følger med den unge *Baas* paa *Raadhuset*, hvor den sidste maae betale 52 *Gylden*, hvorpaa han erholder sin *Borger*, og *Mesterret*; men er han en *Borgersøn* eller *og*, som *Fremmed*, faaer en *Borgerdatter* til *Hustru*, saa betaler han ikkun 28 *hollandiske Styver* for sin *Borgerret*; dette er et *hollandisk Borgerbarns* bestandige *Forret*.

I øvrigt er det med et *Kundskab* i *Holland* det samme, som med et *Barbeer Amt* her, thi hvem som vil komme ret under *Arbeide*, maae købe sig et *Kundskab*.

Den *Baas*, hvorfra jeg havde *Arbeide*, holdte 36 *Svende*; men han forsikkrede, at han ikke vilde sælge sit *Kundskab* for mindre end 10,000 *Gylden*. Heraf sees, hvor besværligt det er, at blive een for sig selv nyttig og for *Staten* virksom *Borger* i *Holland*; men derimod er og en *Borger* sikker for mindste *Indgæreb* i sine *Professions Rettigheder*, thi om

om een blev opdaget ved at giøre et par Skoe, og samme ikke er Borger og Baas, saa bliver han, i Følge Lovens Strengthed, straffet; træffes han tredie Gang, saa maae han uden Skaansel og uden Ophold forlade Staden; thi enhver som vil arbeide i et Haandværk, skal arbeide hos Mesterne, om han endog var Stadtsoldat; i modsat Fald underkaster enhver sig de onde Følger som meldt er, thi i Holland antages hverken hyklende Undskyldninger eller tryglende Indvendinger. Øvrigheden der vaager alvorlig over, at Borgernes Rettigheder i mindste Maade ikke maae krænkes, for det, at de til alle Tider kunde være virksomme og nyttige Lemmer af Staden; thi det er dem mere om hæderlige og formuende Undersaatter at giøre, end at de skulde aabne Dørre for dem, som maaskee kunde være blinde nok, med stærke Skridt at betræde Veien til den sikke Tiggerstand.

Jeg skal nu vise, hvad for Forbindelser der ere imellem Mesterne og deres Svende, tillige de sidstes Pligter imod de første. Svendene, saa mange som en Baas holder, møder alle paa et bestemt Klokkeslet om Morgenens paa deres Værk, eller Arbeidssted, og om Middagen have de een Time hvori de holde Maaltid, hvorefter de indfinde dem igien, og arbeide indtil Aften, og da forsoer enhver Svend sig i Roe til sit Logis eller Sovested. Disse saavel som flere af Svendenes Pligter at op-
 folde,

fulde, bliver saavel Svendene selv som de kontribuerende Borgere til Fordeel.

Forsømmer en Svend med Forsæt sin Baases Arbeide, saa bliver Folgen deraf, at han sættes ud af Mesterens Arbeide; thi her maae man lægge Mærke til, at saa sikkert som Holland elsker sine Indfødte, saa vidst ynder og befordreer det og Fremmede, naar de ere redelige, flittige, og Lovene lydige.

Læserne vilde tilgive mig, at jeg i Folge heraf er saa dristig, midt i min Hensigt at brække af, for at anføre et paa Sandhed grundet Exempel.

I Amsterdam, hvor Mesterne nu have den Forret, at Svendene skal komme og afhente Arbeidet, og bringe det tilbage for at erholde mere, stod jeg paa disse Vilkaar i Arbeide i 7 Aar hos en Baas, der holdte 36 Svende, som jeg her oven har berørt. Jeg var flittig, fortiente Penge, anvendte dem til Nytte og udvortes Pynt. Jeg var ung, og kiendte ikke til Misundelses-Ånden, men blev forfulgt af samme, under Paaskud, at jeg skulde have fusket. Jeg blev indkaldet af Gildemeesteren, men da jeg var sikker paa, ikke at være skyldig i nogen Brøde, mødte jeg ikke. Paa Grund af Gildets Klage blev jeg indstævnet for Øvrigheden, her bød Pligten mig, som lydige Undersaat, at møde, og i Folge Klagen blev mig tilspurgt, om jeg

jeg kunde med Eed fritage mig, at jeg ikke havde
 fusket, da jeg i Mangel deraf maatte vide at vorde
 straffet efter Lovens Strenghed. Men da jeg havde
 en god Samvittighed, saa forlangte jeg af Øvrig-
 heden, at de, som havde bebreidet mig, burde med
 Eed bevise deres Angivnings Rigtighed. Jeg for-
 drede min Baases Vidnesbyrd, for hvem jeg enhver
 Uge havde gjort lige mange Skoe: denne min Baas
 mødte strax og bevidnede, at jeg uopholdelig og af
 alle Kræfter havde arbeidet for ham, og søiede til,
 at det derfor var umueligt at jeg kunde have fusket.
 Dette gav Anledning til, at den dengang værende
 præsiderende Borgemeester, Hr. Huigjen, fandt
 Yndest for mig, da jeg som Fremmed, blev fun-
 det uskyldig for Retten. Borgemeesteren kaldte
 mig til sig, og spurgte mig med disse Ord: (over-
 sat) Min Ven! hvad mangler deri, at han ikke
 vil være Baas; hvorpaa jeg svarede: Hr. Bor-
 gemester! dertil hører saa meget, at det ikke er i
 min Formue. Med Forundring hørte jeg, som
 Fremmed, et Tilbud af denne ædle Mand, at jeg
 skulde følge hjem med ham, saa vilde han laane
 mig 500 Gylden, for hvilke jeg kunde erholde Bor-
 ger- og Mester-Ret, og tillige kobe mig et lidet
 Kundskab; han tvivlede ikke paa, at naar jeg naae-
 de den Lykke, som herved kunde have, saa vilde
 jeg sikkert nok betale ham igien.

Med inderligste Følelse af Taknæmmelighed
 yttrede jeg den Mening: At jeg som Søn af Dan-
 nemarks

nemark's Tvilling's Rige attraaede med Længsel engang at blive Borger under min kiære Landsfaders Bestiærmelse. Borgemeesteren roeste mit Forsæt, og jeg har for længe siden naaet mit Ønske.

Windst har jeg troet, at der i mit Fædreland, skulde give Leilighed for mig, offentlig at bekiendtgjøre, denne, for min den Gang havende Ungdom, saa mærkelige, og til deels behagelige Tildragelse; og aldrig skal jeg tabe Erindringen, eller Følelsen af Taknemmeligheden, som jeg skylder en saa ædelhandlende Øvrigheds-Person. Jeg haver nu tydelig vilst Forbindelsen imellem Mestere og Svende, tillige med en Vi-Omstændighed, mig selv betreffende. Nu skal jeg fortelig anføre hvad Orden og Indretninger der finde Stæd indbyrdes blandt Svendene: de have fuldkommen Ret, uden Øvrighedens Forevidende, at holde Forsamlinger, give Sammenstude til Syge og Begravelses-Styr, eller hvad anden billig Indretning de vil gjøre, til fælles Nytte; kun at de gjøre saadanne fornuftige Anstalter, hvoraf ingen Klage indløber for Øvrigheden, da saadant ikke antages. Disse Svende-Forholds-Regler holdes indbyrdes iblandt dem selv og ere Gildet heelt uvedkommende, thi de vælge under dem selv deres egne Bestyrere.

Naar en Dreng vil lære et Haandværk, saa maae han enten have formuende Forældre eller Venner, som hans hele Lære igiennem kan understøtte ham;

ham; saasom en Dreng hverken nyder Kost eller Klæder hos en Baas; det første Aar faaer han ugentlig 1 Skilling Hollandsk eller 12 Skilling Dansk, og denne Ugeløn vedbliver uden Forsøgelse, indtil Drengen Tid efter anden lærer at arbejde, saa nyder han et efter Arbeidet passende Tillæg.

Hvoraf sees, at det i Holland ikke er saa muligt, for fattige Børn at lære Haandværker, som det er i det blide Dannemark.

Borger Bennen No. 8. og 9. d. A. gav mig Anledning til denne liden Afhandling om Holland, der hvor det for vore Tider saa ubehagelige Navn Laug, ikke finder Sted, thi det kaldes Gilde; og jeg forsikkrer mine Læsere, at en Baas i dette Gilde er saa lykkelig som den, der haver et fast og tilstrækkelig Levebrød, og naar han passer det, saa har han ikke nodig at frygte — i en høi Alder — at trænge til Frugten, af en utilstrækkelig Pleiestiftelse.

Vi glæde os i disse Tider, at vor Konge har været saa naadig, at det for Fremtiden ikke skal blive en Pligt, for vores Haandværks Svande at reise til fremmede Lande — men jeg siger, Tak være vort Dannemarks Konge, og alle hans høifalige Forsældre, som haver anvendt saa store Penge, Summer paa Videnskaber og Konster, ved at lade de unge Studerende reise udenrigs, for
at

at udvide Konster og Videnskaber: Ja — Held
være inderlig elskede Kong Christian, der lige saa li-
det har lagt Baand paa vores Haandværk-Svende;
de kan, om de vil, reise, forsøge deres Lykke, og
blive erfarene og duelig; og det uden at stæle sig
bort fra sit Fædreneland, hvilket i andre forskiellige
Lande skeer; hvor saadanne Forbudsbaand paa Un-
dersaatterne ere paalagte.

Niels Frank Holt.

K—d G—i.

Borger = B e n n e n .

No. 15.

Envende Aargang.

Fredagen den 10. April 1795.

Anmeldelse.

For havende Kassebeholdning er til Selskabet indkøbt en kongelig Obligation No. 269. stor 462 Rdlr.

Naar Mødet for denne Maaned kan holdes, skal nærmere blive bekiendtgjort.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

H. J. Cantor. J. L. Paludan. Høftved.

Et nyt og herligt Forslag.

(Indsendt.)

Uf alle Indretninger med Laug, som alle ere gode, er dog intet ypperligere end Ligningen ved Bryggerlauget. Den er endog saa fortræffelig, at Borgerbennen selv med en ærbødig Erkiendelse beundrer dens gode og fortræffelige Folger,
thi

thi ellers havde han vel efter Sædvane og lagt sin Skilling i Lauget; men er det nogen Under? Den er det meest talende Bæviis paa, hvorledes man kan sørge for at ingen Mand kommer til at mangle Næring i sit Brug, at Publikum kan være vis paa at faae gode Vare, og at den ene Borger ei skal snappe Brødet af Munden paa den anden. Den udretter endnu mere, den lærer, hvorledes man kan have en Haandtering uden at forstaae den, og uden at have nødig eller engang Adkomst til at besfatte sig dermed. Ja! jo længere man tænker paa denne Sag, jo herligere maae man finde den. Den standser den skadelige Friheds-Mand, thi hvorledes skeer det bedre, end naar en Mand faaer sit bestemte Arbeide. Den skaffer den nyttige Lighed tilveie, at den ene Borger ei kan tildrage sig mere Fortieneste end den anden, og altsaa ei saa blive rige paa de fleres Bekostning. Saadan en herlig Indretning er det man altid burde have for Die, naar man vil skrive om Næringsstanden. Derfra, og ei fra Fornuftens, den fordærvede Fornufts, Grundfætninger bør man gaae ud, naar man vil tale om Borgerstandens Opkomst. Disse lære vel, at enhver maae fortjene paa lovlige Maader saa meget, som han kan, at det er godt, at der ere mange Arbeidere for at faae Concurrence, at enhver bør have Fortienester efter sin Flid og Duelighed. Men — hvilken Daarlighed? Saadanne Ideer ere Følger af det fordømte Menneske-Rettigheds System, som enhver god Borger maae affkye, og som udbreder den

den skadelige Sætning, at enhver Borger selv burde sørge for sit Ophold og Arbeide.

Jeg er derimod af en langt renere Troe. Mennesket i Almindelighed forstaaer ei hvad det Gode er, men det bør, som ufornuftigt, stedse have Formyndere. De Klogere maae derfor tage sig af dets Sag, og foreskrive, hvorledes man bør handle. Det bliver da i disse Formynderes Magt at tilvejebringe det største Gode i en Stat, som er at faae velhavende Borgere, thi det er kun Daaren, som lærer, at en Stats Styrke beroer paa at have mange Borgere. Naar Arbeidet er deelt imellem faa, og disse ere underkastede Dom af kyndige Mænd, saa er man vis paa at faae de allerbedste Vare, uden at Riiberen har nødig at bekymre sig derom. Alle disse Fordeele medbringe Ligningen i Bryggerlauget. I Henseende til Publikum, da ere kyndige Bragere antagne, som prøve Øllet, og altsaa, naar det af dem er kiendt for godt, saa er det godt, og den Mand, der dadler noget Øl fra de i Ligningen værende Bryggere, er derfor en, som ei forstaaer sig derpaa; og paa Ukyndiges Dom bør man aldrig at agte. Er dette ei en herlig Sag! For enhver Riiber er dog intet bedre end den faste Overbeviisning om at faae gode Vare. Dette skulde dog de Daarer betænke, som ønske Ligningen affskaffet. Tag Ligningen bort, da ville man faae svagt Øl, suurt Øl, tykt Øl, og alle de andre Mangler ved Øl ville blive almindelige. Borgerens Sundhed blev da fordærvet, og man kunde ikke vove paa at

at sende noget Øll, eller drive den betydelige Øll-handel herfra til fremmede Stæder, fordi man var ei vis paa at Øllet var godt. Seer da heraf, min Kiære Medborger! hvor ubetænksomme de handle, der ønske Ligningen affskaffet, eller flere Fribrugere, thi da blev jo Publikum uvis om sin Sundhed og Varernes Godhed.

Dette er det beste Argument for Ligningen, fordi det forbinder Publikums og Laugets Vel med hinanden, men sandelig ikke det eeneste. En god Sag har altid mere end een Grund at hvile paa; og hvilken Grund kan være herligere end den, at en Mand er vis paa at faae Fortieneste, lige med sine Medborgere af samme Næring. Man maae jo brygge efter Omgang. Ligesom Forbruget tiltager, maa den falde oftere i Mandens Lod, og altsaa er man ubekymret for den hedenske Sorg om den Dag i Morgen. Kan noget være hyperligere end dette? Herved faaer man ei allene Visshed i sin Næring, men det, som endnu er mere, Mennesket forbedres. O! at man ville ved alle Indretninger betragte deres Indflydelse paa Siælens Tilstand. Der er vel ingen Last, som mere fornedrer Siælen, end Misundelse. Den forbittter Dagene, den udspreder sin bleggule Farve over Ansigtet, den marttrer Siælen. Men — hvoraf kommer Misundelse? Kommer den ei deraf, at andre fortiene mere end vi, at vi troe os at have lige Ret til lige Fordele, og hvorledes forebygges det bedre end ved Ligningen? Den er derfor Grunden til alle de Fuldkom-

men-

menheder, som Mennesket kan attraae. Den forædler Sielen, den sørger for Legemets Underholdning og Vedligeholdelse, altsaa er den et sandt Gode. — Hvorofte har jeg derfor undret mig over, at Mænd, som dog ville have Anseende af at arbejde til Medborgeres Bedste, have glemt dette Middel, og at de søge Anviisninger dertil langt borte, da de have dem lige hos dem. Jeg mener nu saa tydeligen at have beviist den Sætning, at Ligningen er een for Publikum og Bryggerlauget saa ypperlig Sag, at man ei kan have noget Tvivl derimod, og alle Modgrunde ere som svage Skud fra Slidsbuen mod den klippehaarde Muur. — Man maa ikke troe, at jeg tager Pennen i Haanden allene for at rose det, som bærer sin Roes hos sig selv, thi dette var et usødvendigt Arbeide, men jeg har en langt almeennyttigere Hensigt, en Hensigt, som gaaer ei kortere, end til at udbrede den samme Lykkelighed i enhver arbejdende Stand. Hint Exempel lærer mig den naturligste, simpleste og bedste Maade. Først maatte enhver Haandtering indbringes under Laug, og dette er en meget let Sag, da de fleste have Laug; dernæst maatte det bestemmes, at ethvert Laug kun maatte have et vist Antal Mestere. Ogsaa dette var en læt Sag. Ved første Diekast synes dette at have nogen Banffelighed; thi der bruges ei altid lige mange Arbeidere. Men — ere der altid i Kiøbenhavn lige mange Mennesker? bruges der altid lige meget Qll? Hvad gjør man da? man brygger desto tiere. Saaledes og ved andre Haandteringer. Men ogsaa

og saa derfor burde Ligning eller Arbeide efter Omgang indføres. — Jeg mener, at ved ethvert Laug kunde være et Contoir, hvor Oldemanden og 3 a 4 Mestere opholdt sig, og derfor nøde et billigt Salarium. Disse holde Bog over enhver Mester, om hvad og hvormeget Arbeide han skulle have, saaledes nemlig, at alle fik lige meget. Naar man nu vilde have et Stykke Arbeide forfærdiget, gif man paa Contoiret og bestilte det. Var der noget, hvor til hørte Maal, maatte een af Mesterne tage det, og derpaa blev antegnet, hvilken Mester efter Omgang skulle have Arbeidet. — Til en vis Tid maatte man da vente at Arbeidet blev hjembragt imod den paa hiint Contoir bestemte Betaling, hvorfor det altid var godt at man havde en fast Taxt, thi faste Taxter ere de bedste Midler til at betrygge imod høie Priser. — Men — herimod ville den Bankundige og Egennyttige vel indvende: arbeide alle Mestere lige godt? hvad Sikkerhed for, at Arbeidet var Pengene værd? Denne Indvending falder meget let bort. Der skal være Bragere ved hvert Laug. Disse Folk, som forstaae sig paa Sagen, skulle sætte deres Stempel paa Arbeidet, og saa var man vis paa, at Arbeidet var godt. — Disse ere de almindelige Grundføringer. Nogle faa Forandringer efter ethvert Laugs forskjellige Beskaffenhed vilde være fornødne, men saadant vil blive en læt Sag under Udførelsen af Planen at fastsætte. Sandt er det, at hiint Contoirs Holdelse, at Betalingen til dem, som skulle være nærværende, vel udfordre nogle Udgifter. Men — saadant er jo en smal Sag at faae

faae istand, thi man kan jo paa ethvert Stykke Arbeide sætte en Afgiwt til den Udgiwt, og Publikum kan gierne taale det, da det saa er vis paa at faae godt Arbeide. Jo meer jeg tænker paa den Plan, jo gladere bliver jeg. Jeg tvivler aldrig paa, at den jo gaaer igiennem, og at Mestere her i Staden blive enige om at søge den indført imellem dem selv. Hvilke herlige Følger? Nu skulle N. ei kunde holde flere Svende end D. ! Om han aldrig har lært saa meget og aldrig var saa duelig en Arbeider, saa flittig og ordentlig en Huusholder, saa skulle han dog ei tage Brødet fra sin Medborger? Her aabnedes god Fortieneste for nogle Mænd ved hvert Laug at gaae paa Contoiret, da de, som foranført, maatte have Løn. Ogsaa bleve nye Embeder for Bragerne, og det er altid godt at have Embeder at bortgive, og dertil skulle især tages Mesternes Sønnen, fordi de fra Børnsbeen af have lært Konsten. Man maa lægge Mærke til, at saadanne Bekostninger saa meget vissere kunde sættes paa Arbeidet, som intet maatte forfærdiges uden af Mesterne i Lauget, og intet til Byen maatte indføres. De ypperlige Følger af saadan Indretning blive, at alle Borgere af enhver Stand fik ligemeget at fortjene, at der blev almindelig Velstand. Og kunde man eensgang bringe det saavidt, at den Rettighed, at drive en Haandtering, som Laugsmester, maatte forbindes med Husene her i Byen, da var den høieste jordiske Fuldkommenhed naaet; thi ligesom Ligningen ved Bryggergaardene ei allene holde dem i Pris, men ogsaa

ogsaa faae dem til at stige, saa vil og dette skee ved andre Bygninge. Jeg sætter at her i Byen er 4000 Huse og Gaarde, og 3000 Mestere af alle Laug, saa ville den Rettrighed for ethvert af 3000 Huse, at have een Mester, hielpe anseeligt paa Riobesummen.

Paa saadanne Maader og ved saadanne Forslage kan man vise sig at være en sand Borgerven. Jeg overleverer derfor til Bladet, som fører dette Navn, disse mine Tanker, for at sætte Stranker mod den vildfarende og fritænkende M. B., som vedbliver sine skadelige Friheds-Ideer. Jeg beder allene, at Borgervennen vil lade være at yttre nogen Mening om Forslaget, thi den var vel istand til at falde paa at dadle det bedste af alt. Jeg forlanger den samme Taushed som den viste, da Oidermændenes Forstandere lode deres Bemærkninger i forrige Aargang indføre. Med dem skal jeg vise, at Geheimeraad Stampe har ei troet, hvad han skrev, at Cancellieraad Bull i Christiania har Uret, at man maa selv hielpe paa Bladet, naar det skal due noget. At jeg er en Mand, som har Forstand til at domme om Sagen, kan man være vis paa, da jeg er en gammel Indvaaner her i Staden.

N. N.

Efter Forfatterens Anmodning og endog uden denne skudle Commissionen vist ikke yttre sin Mening om en Sag, hvor Meningen ligger saa tydelig for Dagen, som i denne Afhandling.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 16.

Envende Aargang.

Fredagen den 17. April 1795.

Forordningen af 13. Januar 1736 som befaler Confirmationen, har udi den 5. §. budet, at Guds-tienesten paa Confirmations, Søndagen maae med Prædiken, Sang og Confirmation ei vare længere end sædvanlig Gudstieneste. At udføre dette Bud er ei vel mueligt, saalænge der ikkun ere tvende Dage om Aaret i det høieste bestemte til denne Act, og især lader det sig ei gjøre udi de store Menig-heder.

I mange Kirker maae Ungdommen være tilstæde 4 til 5 Timer, og endda bliver det ei mueligt, at der bliver saa megen Tid til enhver's Overhørelse, at Læreren kan faae Tid til at spørge, og den Unge Leilighed til at svare fuldstændigen. Efter Anordningens Grunde skal Confirmationen tiene til det dobbelte Diemed, baade at Ungdommen kan aflægge Prøve paa deres Kundskab og Meenigheden deraf opbygges. Af Mangel paa Tid bliver Leiligheden til det første kun sparsom, og formedelst

Mæng-

Mængden af Tilhørere og den dermed forbundne mindre Stilhed taber Opbyggelsen sig; Ligesom og denne Act, som enhver, der varer meget længe, ei kan andet end miste af sin Interesse. Jeg vil ikke nævne den physiske Uleilighed, som er forbunden med, at de Unge i en saa lang Tid maae opholde dem i Kirken, men allene bemærke, at den lange Tid de maae vente, inden Examen naaer endeel af dem, betager dem Opmærksomhed og Andagt. Lader os derfor tilstaae den Sandhed, at Confirmationsdagen bliver mindre høitidelig og ærværdig end den burde; at Ungdommen tænker lidet paa Vigtigheden deraf, og den Ældre vanskeligen kan opbygges. Saa vist som det er, at ingen Glæde er ædlere og renere for den rejskfæne Fader, omme Moder og redelige Lærer, end at bivaane denne Handling, som viser, at det unge Menneske er forsynet med de Kundskaber, hvilke kunne blive det gavnlige til Livets dydige Wandel, saa unægteligt er det, at i vore store Kirker og Menigheder taber den sig for det meste. Denne Forestilling, tillige med Overbeviisning om, at det for de mindre Oplyste af den ældre Alder er et ypperligt Middel til at give dem nyttige Begreber, at de kunde bivaane Ungdommens Overhørelse i Religionens vigtige Sandheder, bevæger mig til at ønske en Forandring med denne vigtige Handling. Naar man regner, at udi en Menighed confirmeres paa tvende Dage om Aaret i alt 100 Personer, og paa hver af disse Dage til Overhørelsen medgaaer 3 Timer, bliver

$3\frac{1}{2}$ Minut til hver. Det er altsaa umueligt, at et Barn kan giøre Rede for nogen heel Lærdom, og ligesaa umueligt at Læreren kan igiennemgaae Hovedsandhederne, baade af Troens og Pligternes Lære. Deraf følger, at den hele Handling bliver meer til blot Ceremonie end den burde være. Mange Lærere tilstaae selv dette. Kunde det ei afhielpes paa den Maade, at hver Søndag blev Confirmation, naar nogen vilde lade sig confirmere? For at vinde Tiden, saa Menigheden ei længere end ellers blev opholdt, kunde man jo spare paa saadan Dag hele Messen, og om flere end 2 til 3 skulde overhøres, da forkorte Prædikenen og synge 1 eller 2 Psalmer mindre. Der vandtes da i det ringeste saa megen Tid, at til enhver's Overhørelse kunde anvendes en fjerdedeel Time, og dette var omtrent saa meget, som udfordres til at erfare, hvor megen Kundskab det unge Menneske besad. Derved og da mindre Støi og Allarm vilde være, ved den da ei saa fieldne Handling, kunde baade Tilhøreren være Vidne til Ungdommens Fremgang og selv lære og opbygges derved. Mueligen at paa denne Maade naaede man lættest det ved Confirmationen vigtige Niemed, og derved undgikkes det for en tænkende Christen ei behagelige Syn, i de store Stæder at see den Mængde af Confirmantere efter Evne at kappes om at overgaae hinanden i Pynt, og tænke mere paa at tildrage sig andres Bine, end Opmærksomhed paa deres Kundskaber; uden at tale om det øvrige, som gierne beklæftiger Ungdommen

i Da

i Dagene efter denne vigtige Handling. Denne ideligere Confirmations-Act ville skaffe Præsterne mere Arbeide, men jeg er vis paa, at enhver retskaffen Præst, naar han anstaae saadant nyttigt, ville ei unddrage sig derfra; thi det er dog vel afgjort, at alt beroer paa Ungdommens Oplærelse.

Dette, at ifkun tvende Gange om Aaret i det høieste er Confirmation, drager og til Følge, at enten maae Læreren antage mangan et ungt Menneske, inden det har den tilstrækkelige Kundskab, eller lade det gaae et halvt eller heelt Aar, inden det igien kan antages til Overhørelse, som ofte har skadelig Indflydelse paa dennes Belfærd, der derved kommer sildigere til en Haandtering. Det er mig umueligt at tænke paa nogen Sag, vedkommende Ungdommens Underviisning, uden at erindre den skammelige Ligegyldighed og Uvillie, som mange Forældre have imod at faae deres Børn lærte, og tillige at beklage, at mangan retskaffen Geistlig maae, saa at sige, stride sig til at giøre Nytte og komme til at forrette den ei letteste Deel af hans Embede. Især et dette tungt, saalænge at disse Statens saa vigtige Embedsmænd maae have endeel af deres Indkomster af frivillige Gaver, og virkelig komme til at lide i deres Belfærd, fordi de ville gavne. Et Exempel, som jeg veed at være sandt, oplyser dette.

En ung retsfindig og duelig Mand fik et Præstekald paa Landet. Da han kom til Menigheden, fandt

fandt han, at Skolerne ei vare efter Gudske, Ungdommen uvidende, og at Catechisationen var gaaet af Brug. Efterdi han ville udi alt følge sin Pligt og Kongens Lov, bleve mange af Forældrene uvillige, og da han ei ville antage til Confirmation enhver, som meldte sig, uden at de vare underviste, truede man ham med, at han skulle komme til at føle det i sine Indkomster. Han vedblev sit Forsæt, og Sognekfolkene knappede Offeret meget af; ja det gik saavidt, at den meest formuende Kone i Sognet, som efter sin Kirkegang var vant at offere en Krone, gav kun 8 Skilling. Man gjorde ham megen Vanskelighed med Tienden, og det lod til at være manges alvorlige Hensigt, at gjøre ham fied af Kaldet. Imidlertid, ved at forbedre sit Agerbrug og god Huusholdning, slog han sig vel igiennem, og da man mærkede, at Trudslerne ei bleve agtede, saa kom man igien til at omgaaes ham, som hans Formænd. Det, som hjalp meget dertil, var, at en Pige, som i flere Aar efter Confirmationen havde været bestandig ved Overhørselsen om Søndagen, og svarede meget godt, blev, da hun siden i Kirken holdte sit Bryllup, offentlig i Brudevielsen for sine Kundskaber meget roest af Præsten. Denne Tilstale til hende uden Bebreidelse til de øvrige af Menigheden, som nu var overbevist om, at deres Lærer ei handlede af Egennytte, da han aldrig tog Penge for Confirmationen, frembragte langt bedre Virkning, end om man havde brugt Banstraalen.

Saa meget seer man, at det er en Fristelse for en Mand, som lever af Gaver, at rette sig efter Giverne, og ogsaa dette bidrager til at istemme det Dasse: at Kirkens Lærere lige med andre Embedsmænd maatte have fast men anstændig Løn. — Maaskee feiler jeg, naar jeg forestiller mig, at det maae være for en geistlig Mand høist ubehageligt, at oppebære fortiente Belønning for sit Embede enten som en Gave, eller ved Tiende, som den ofte afgives med Fortrydelse af Yderen; men mig i det ringeste forekommer det at være tungt, paa saadan Maade at modtage sit Ophold. Er det urigtigt at antage, at megen Bankundighed, megen Overtroe, mange Fordomme, endog skadelige, ikke kan forjages, førend en anden Lønnings-Maade for Folkets Lærere bliver indført?

Fortiener dette Spørgsmaal Opmærksomhed, eller denne vilkaarlige Sætning Igiendrivelse, da være Svaret og Oplysningen os velkommen. Vi see ethvert Bidrag til Sandhedens Fremme med Glæde i Møde.

Paa Banen, som vi have at vandre igiennem Livet, møde saa mange Beviser paa den menneskelige Egennytte, Ufølsomhed og Falskhed, at man ofte forledes til at foragte istedet for at ære Mennesket.

ket. Snart fremvise sig Blomster med de herligste Farver, man henrives af dem, men, naar man nærmer sig til dem, kommer en giftig Uddunstning os i Nøde. Nu beundrer man Trøet ved de meest tillokkende Frugter, men, i det man vil nyde een af disse, bliver man bedraget, da Huden allene var fri for Forraadnelse.

Saaledes horer man nogle at tale om Velgjørenhed og at anbefale med Varme denne Dyd, og frembyde Leilighed eller Gienstand til at udvise den imod. Man glæder sig over denne ædle Velgjører, denne Talsmand for de Ulykkelige. Man tilbyder sin Skiery og foreslaaer, at den maae legges til den større Gave, som man formoder han vil give, og han svarer: at han er ei kommen for at forarme sig selv. Saadanne Tildragelser, kunde de ei bringe Menneſkehæd og Menneſkeforagt tilbage? Vel os, at vi finde nogle, som forlige os igjen med vore Medbrødre. Det er Pligt at anmærke saadanne, derfor anføres følgende Tildragelse, fortalt af en paalidelig Mand.

En Matros, som efter en lang Reise kom tilbage her til Staden, modte paa Gaden en Kone, som var gift med een af hans Kammerater. Da han spurgte om hendes og Mandes Tilstand, beklagede hun sig, at Manden var død, og at hun, som var i kummerlige Omstændigheder, maatte forlade det Hus, hendes Mand havde havt i Nyekøder.

Giv Jer tilfreds, sagde han; og gif derpaa til sin Officier og tilbød at tage Tieneste igien, da hans Tid var snart udløben, men paa det Vilkaar, at han maatte faae det Huus, som den Udsode havde beboet. Det blev ham tilstaaet, og han overlod sin Rettighed til den Udsodes Hustrue, uden at sige mere end de Ord: Nu kan I blive.

Da den Mand, som fortalte Anmelderen denne Begivenhed, kunde give nviagtig Underretning derom, tager man ei i Betænkning at meddele den, og gierne kunde man da have faaet Navnene og Tiden at vide. Det ville geraade Belgioreren til Ære, maaskee til Belønning, naar det blev bekiendtgjort. Men — efter Anmelderens Begreb, da synes det at nedtvinge ædle Handlingers Værd, og den indvortes Glæde og sande Tilfredshed, der følge uafsladelig med dem, naar man bruger dem til at skaffe andre Fordele, end Dydens egen Lyksalighed.

Den sande Dyd er den, som udøves fordi den er Dyd, og denne Følelse bør være Drivestiedren. Handler Mennesket dydigt, fordi han henseer til Ære eller Binding, som skulle ledsage Handlingerne, da staaer det let Fare for, at handle anderledes, naar Fordele lokker det til det, som er modsat. Uforsigtig Brug af Belønninger og Straffe er det, som fordærver Ungdommen, og gjør Manden egenlyttig, feig, frygtsom og forsængelig.

Borger = Venner.

No. 17.

Syvende Aargang.

Fredagen den 24. April 1795.

Anmeldelse.

Mandagen den 27. April bliver General-Represantant, Forsamling i det forenede Understøttelses Selskab N. 5. paa Palais bag Slottet.

Administrationen for det forenede Understøttelses Selskab.

H. J. Cantor. J. L. Paludan. Hofved.

Videre af M. B. om Laug. (Indsendt.)

De ei ufordeelagtige Domme, hvilke jeg har erfaret, at være sældede over adskillige af de Strøeranker om Laug, som Borgervennen har gjort mig den Ære at give Sted i dens Blade, og om hvilke Dommes Upartiskhed jeg kan være saa meget mere overbevist, saasom de ere mig fortalte af dem, der ei vidste eller kunde vide at jeg var Forfatter, giver mig Lyst til at vedblive denne Materie, og, dersom Borgervennen finder, at Fortsættelsen deraf for-

fortiener at komme i Betragtning, saa skal det være en behagelig Belønning for mit Arbeide, at see det optaget udi dette Blad, der hindindtil dagligen finde flere Læsere af oplyste og tænkende Mænd.

Det er en maaskee ei ugrundet Klage, at der er mere Fattigdom og mindre Formue nu imellem Haandværksmesterne i Almindelighed end tilforn, at mange af dem gaae tilbage, og man betraaer sig ei uden Grund til Beviis derfor paa de Understøttelser, som saa mange Nødlidende af dem modtage. Endeel af dem maa tilskrive deres Uheld den Haandtering, som de have valgt, naar de have lært en Profession, hvor Arbeidet gaaer af Mode, saasom Parykmagere, Posementmägere o. a. fl. — Sandelig! de ere at beklage, da de ingen nye Næringsvei kan vælge, fordi de intet andet have lært, og ingen anden maa vælge, fordi de skulle da først tiene, som Dreng, Svende o. s. v. — Men — mange af de i Armod geraadede Professionister, naar de oprigtigen skulle tilstaae Grunden til deres Armod, mon den da ei er begyndt ved Omkostninger, da de bleve Mestere, og er fuldført ved Talletteriet, ved slet Huusholdning, ved mindre Arbeidsomhed paa deres Side? Jeg frygter for, at der er megen Armod fremsprungen af den Kilde; men jeg var den ubilligste og uretfærdigste Mand, naar jeg ville antage denne for alle. Destoværre! det menneskelige Liv er udsat for alt for mange Uheld med Svaghed paa Legeme og Sindet, og andre Tilfælde, at jo ikke disse's Udelæggelser naae mange af
vore

vore flittige og brave Medborgere. Dog! alle disse Aarsager til Fattigdom ere fælles for alle arbejdende Stænder. Man bør derfor, naar man undersøger Grunden til den eller hiin Stands tiltagende Armod, ogsaa stræbe at opoage den særegne Aarsag dertil.

Det gaaer vel dermed, som med meget andet, man søger alting for langt borte, og overseer det, som ligger nærmest for Øinene; og i dette Tilfælde troer jeg i det ringeste at finde den nærmeste Aarsag til mange dyelige Haandværkmestres Undergang i den megen Credit, som de give paa deres Arbejde; og ei allene paa deres Arbejde, men og paa de Ting, hvoraf det forfærdiges.

Det er klart, at Arbejdslønnen bør betales strax, naar Arbejdet er færdigt; thi Arbejderne skal have at spise og drikke, være klædte, samt have Varme og andre Fornødenheder under Arbejdet. Saaes Betalingen ei strax, maae Arbejdslønnen blive saa meget dyrere, fordi den, der forfærdiger Arbejdet, maae have Renterne af den Capital, som han har anvendt til Underholdning, til Redskaber o. s. v. under Arbejdet. Saa meget dyrere bliver det, som han haver flere Hænder at underholde. Jeg sætter, at en Mand fortjener i Arbejdsløn om Aaret 600 Rdlr. med sig og sine Medarbejdere, og han ei faaer Pengene førend efter et Aars Forløb, da maae han have for Arbejdet i det ringeste 4 Procent mere, altsaa 24 Rdlr., thi enten maae han selv have eller laane Penge, og da

maa

maa de svare disse Renter, eller og han maae tage sine Fornødenheder paa Borg, og da slipper han ei med 4 Procent af Betalingen.

Dernæst, ved at give Credit, er det næsten en uundgaaelig Følge, at noget af det tilgodehavende tabes, da mange just ere slette Huusholdere, frødi de kunne faae meget paa Borg og bryde sig ei om Betalingen.

Efter mange brave og redelige Haandværkmestres Forsikkring er saadant Tab meget betydeligt. Lad os antage kun en tyvende Deel af Fortienesten, altsaa efter foranførte af Arbejdslønnen 30 Rdr. aarlig, da er den Sum tillige med Renten ei ubetydelig, og berøver en Familie i det ringeste to til tre af de vigtigste Nødvendigheder. Følgen maae altsaa blive een af tvende, enten maae en Mand efter nogle Aars Forløb blive ødelagt, eller han maae holde sig skadesløs ved at beregne sin Arbejds-løn høiere, saaledes nemlig, at den gode Betaler afholder Tabet for den slettere, som i Sandhed er høist ubillig.

Dette Tab forstørres i et betydeligt Forhold, naar Mesteren ei allene borger Arbejdet bort, men og Varene, hvoraf det forfærdiges. Enten han kjober Varene selv for contante Penge, eller tager dem paa Borg, maae han have Renterne betalte af Kjoberne af hans Arbejde.

Kjoemanden, som crediterer Haandværksmanden Betalingen, maae ei allene have Renter og Provision, men han maae og have mere, nemlig,

lig, saa meget, at han ved de flere gode Betalere erholder nogen Erstatning for det, som han taber hos den ofte uden Skyld flette Betaler.

Haandværksmesteren maae, af sidstnævnte Marsag, ogsaa tage mere for Varene end de ellers ville koste. Lad os nu sætte, at Haandværksmesteren afkøber Kjøbmanden om Mars for 4000 Rdlr. Vare, han maae altsaa tillige betale for et Mars Credit 4 Procent, er 160 Rdlr., og formedelst det Tab, som Kjøbmanden lider ved de flette Betalere en tyvende Deel mere efter forrige Forhold, altsaa 200 Rdlr. Mesteren, som leverer Tøiet til Arbeidet, maae og i det ringeste have erstattet ved de gode Betalere en tyvende Deel eller 200 Rdlr., som han taber paa foranstøt Maade, thi ellers maatte han ved saadant Tab gaae tilbage. Folgen bliver da, at Varene af Værdie 4000 Rdlr. bliver 560 Rdlr. dyrere, eller omtrent 11 Procent; Ligesom paa Arbeidslønnen Udgiften blev 9 Procent mere. Endnu har jeg kun regnet, at alt, som blev betalt, blev aarlig afgiort, men vore Handlende og Haandværksmestere vide langt anderledes, og naar nu Haandværksmanden taber meer end den tyvende Deel, som sandelig ei sielden er Tilfældet, da er det ei tvivlsomt, hvad Folgerne blive.

Flere end een værdig Mand har vist mig, for hvor mange og store Summer de ere blevne bedragne. Nogle, fordi de, for at faae Arbeide, give Credit, da de holde Svende og i sær Dreng, som de maae give noget at bestille, andre fordi de haabe
ved

ved at vedblibe Arbeidet, at de engang skulle faae Betalungen. Saadanne flittige, duelige og redelige Mandes Tab og tildeels Undergang maae vel smerte enhver Borgerven, men ogsaa maae han beklage, at ved den megen Creditgiben bliver Varene saa dyre, at man ei kan holde Priis med Fremmede, og taber Afsetning ogsaa af denne Aarsag.

Jeg vil ei tale om den megen Sorg, som Udeblivelsen af fortient Arbeidsløn og andet tilgodehavende bringer for den stræbsomme Haandværksmand, hvor ofte dette nøder ham til at søge til Assistancehuset eller Agerkarle, men jeg vil allene anmærke, hvor megen Tid og Arbeide som spildes, naar Mesteren eller Drengen skal løbe saa ofte forgieves for at kræve Betaling; ogsaa denne bortødslede Tid forhøier Varenes Priis. Meget ofte har jeg undret mig paa den store Willighed hos Haandværkerne til at give Credit, og har altid til Svar paa mit Spørgsmaal derom faaet den Underretning, at det var for at vinde Kunder; og det opnaaes og saaledes, at den mere forsigtige, men lige duelige, Mand maae see sit Værksted tomt.

Hvorfor kunde Haandværksmanden ei giøre sig det til en Regel: at Arbeidslønnen strax blev betalt, thi det er jo dog altid mindre end Varene, som forarbeides, og lade den, som vil have noget forfærdiget, selv levere Varene dertil. Vil Haandværksmanden paatage sig dette, da er han at betragte i det Tilfælde som Handlende, og da er vel ingen saa daarlig, at han jo enten med rede Penge eller

eller paa Borg tager Varene fra første Haand, da de dog altid bliver ham lættene, end om han skal tillige holde Mesteren skadesløs. — Feiler jeg ei meget, er dette et af de gode Midler, som staaer i Haandværksmandens Magt til at forbedre deres Kaar, nemlig: at ophæve Crediten. Wille Laugsmesterne ei selv gjøre det, og derved bringe det til at sælge Varene for lættene Pris, da undre ingen sig over, at den ordentlige Betaler søger Arbeidet hos Frimesteren, som ei kan og ei bør give Credit, da han maade leve af sine Hænders Arbeide allene, og altsaa efter det forankorte kan sælge lige saa godt Arbeide for bedre Kiøb. Jeg mener, at og dette, at Arbeidet maade forrettes af Frimesteren uden Hielp af Svende, maade i det ringeste ved disse Haandteringer give godt Arbeide for bedre Kiøb.

Kaar en Mester, en Laugsmester nemlig, maade holde Svende, og disse Svende, som ved nogle Laug er Tilfældet, holde fri Mandag, og undertiden tage et par Dage med af Ugen, saa er det en naturlig Folge, at Fortæringen i disse Ledigheds Dage maade enten komme dervfra, at Mesteren maade underholde dem, uagtet de ei arbeide, eller og deraf, at Svenden faaer saa megen desto større Betaling for de Dage, i hvilke han arbeider, at han kan afholde Beføstningerne paa de Dage, som han ei bestiller noget. Men — i begge Tilfælde maade jo Laugsmesteren være skadesløs, og altsaa maade jo den, som faaer Arbeidet, ogsaa betale for hines Lediggang. Mig synes dette at være en saa klar,

klar, en saa uimodsigelig Sandhed, at den ei behøver mere end at fortælles, for at indsees at være beviist. Og — det er underligt, da man raaber saa meget paa Laugenes Rytte til at holde Orden, at man ei ved noget Middel har fundet tilintetgjøre det Skadelige i hiin Misbrug, og affkaste det for enhver retskaffen Mand væmmelige Syn, at see stærke og friske Arbeidere sole hele Dage bort paa Krøerne. Men saaledes er det, at neppe nogen Ufsik kan affkastes, saa længe at Laugene blomstre. En uordentlig Svend fordærver undertiden ved sit Exempel det hele Værksted. Den duelige, den retskafne Mester maae veemodigen beklage, at hans Vel hænger ofte af disses Fordomme. Vi forsvare ei, men vi sige Aarsagen til Svendenes Udfærd. De have efter Laugsindretningen store Byrder inden de kunde blive Mestere; de have liden eller ingen Udsigt for sig dertil. De have kun lidet Haab at komme til at smage den huuslige Glæde, og de søge den da paa andre Maade.

Dog! hvo vil spille Tiden paa at tale om Laugenes Selsaer! Hovedgrunden for dem fra U. arbeidets Side, det er fra Publikums Side, er at naar nogen gjør Mesterstykker, og det bør enhver, inden han kommer i Lauget, er man vis paa, at Arbeidet bliver godt. Denne Grund er i alle Henseende saare svag; thi det kan i det høieste bevise, at en Mand kan gjøre, men ei at han vil gjøre godt Arbeide; og deruæft maae jeg vel spørge: om og Enkerne, der vedbliver Mændenes Professioner, gjøre Mesterstykker? Nei! — svarer man, men de haver en duelig Svend. Men, tillader mig at spørge, denne duelige Svend, har han gjort Mesterstykker? og, naar han intet har gjort, og dog gjør godt Arbeide, hvorfor kan han ei gjøre det som Grimester.

Borger-Bennen.

No. 18.

Syvende Aargang.

Fredagen den 1. Mai 1795.

Anmeldelse.

I Generalforsamlingen den 27de April bleve som nye Medlemmer i Selskabet antagne:

F. C. Preus, forrige Assistent ved Asiat. Comp.

Mad. Larsen, Søster af Gaardeter Ording i Friderichsberg Allee.

Proviantforvalter Schiersted i Nyeborg.

Frue Professorinde Smith.

Conditor Kiærbye.

Fuldmægtig A. Tidemand.

Muurmester Gros.

Sommermester Buurmeister.

Justitsraad v. Deurs.

General Adjutant Fischer.

Sergeant C. P. Konning.

Da 'adskillige af de Laanende, uagtet mange Paamindelser, ere udeblevne med den maanedlige Af-

Afbetaling, har Administrationen skriftlig requiret deres Erklæringer. De som da havde begiært Opsættelse, og lovet at klarere deres Skyld, bleve af Repræsentationen tilstaaede den forlangte Hensand; men

Skoemager Jænkøl, og

Skoemager Skonning,

hvoraf den første slet intet havde afbetalt i 2 Aar, og den sidste saare lidet, foruden at de ugentlig stode til Resistance for Bladet; bleve efter Lovens 1 Kap. 12 §. og 2 Kap 6 §. udslettede af Selskabet; dog forbeholdt Repræsentationen sig desuagtet Ret til lovlig at indkræve Selskabets Fordring hos disse, naar de maatte finde det fornødent.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

H. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Hoftved.

Herr Borgerven!

Da De haver ved mange Leiligheder talt imod dem, der drage deres Børn fra den nærende Stand, saa tillade De mig herved, at jeg tileiliger Dem med Begiering om, paa mine Vegne at besvare følgende Brev.

K. K.

P. M.

P. M.

Saa ærende, som den Fortroelighed er for mig, hvormed De har behaget at overdrage mig Forsorgen for Deres tvende ældste Sønner, hvilke De ønskede at faae anbragt ved Haandværksstaden, saa ubehagelig er den Pligt mig, som paa den anden Side paalægges derved, den nemlig, at sige Dem min oprigtige Mening om dette Deres Forsæt. Jeg veed det, at Deres talrige Familie have fordret og fordrer dagligen saa meget til Underholdning, at Deres Indkomster ei tillade Dem engang at efterlade Deres Børn nogen Arv, og det vil være Dem umueligt at række dem nogen flækkelig Hielp, naar de først ere uden for Deres Huus.

De attraaer altsaa dette, at see Deres Børn saaledes anbragte, at de ved Arbeidsomhed og ved Dueltighed kunne, naar de have deres Helbred, selv lørge for deres anstændige Ophold.

Denne Deres Hensigt maae enhver Mand med Oprigtighed bifalde, og De, som har vandret Embedsmandens tunge Bane, og lært hvorledes Dueltighed ofte staaer tilbage for mange Slags indbildte Fortienester, er især at billige for den Bestemmelse, som De har taget for Deres Sønner.

Spørgsmaalet bliver da dette, om hiint Diemed opnaaes, ved at lade Deres Børn oplære
som

som Drengene, til at blive Svende udi noget Haandværkslaug?

Derfor jeg ikke selv fuldkommen bifaldt den Idee, at lade Mennesket allerhelst komme udi den Forsatning, hvori det ved egen Flid og Duellighed kan blive sit eget Bøls Befordrer, og ei behøver ved Smiggen og Kryben og paa andre saadanne Maader at vinde det, at hans Duellighed ei staaer alt for langt tilbage, saa kunde jeg afskrække Dem fra Deres Forsæt, blot ved at skildre Drengene og Narrenes flette Anvendelse. Men — jeg ærer Deres Forsæt, og jeg kiender imellem vore Haandværksmestere saa mange retskafne Mænd, at jeg iblandt dem vel skulde finde nogle, som vilde være deres Børn udi Faders Sted, og ærligen arbeide paa deres Underviisning og Opdragelse. Endnu mere, jeg skulde faae Deres Sønner anbragte hos Mestere, der endog skulde haandthæve dem imod det alt for store Herredømme, som Svendene undertiden have over Drengene.

Naar jeg nu har givet mig den Ære at melde Dem alt dette, saa maae De finde Dem overbevist om, at jeg ønsker at kunne med en god Samvittighed bidrage til Deres Ønske; og De maae da tillige troe om mig, at jeg handler af oprigtig Bønskab, naar jeg desuagtet fraraader Dem Deres Forsæt. Jeg kan ei sige retteligen at have sørget for et Menneskes Bønskab, naar jeg ei kan forudsee

see det, at han, naar han er duelig, flittig og ordentlig, kan ernære sig ved sit Arbeide. Det er en naturlig Rettighed at maatte vinde Livets Ophold ved Anvendelsen af sine Siels- og Legems Kræfter, naar de bruges til lovlige Foretagender. Forsuften og Skribten billiger, at ved Arbeide skal man opholde Livet, men er det sidste et Menneskes Pligt, saa synes det første og at give ham Ret til at arbeide; thi at berøve andre deres Eiendomme er Synd, baade efter de guddommelige og menneskelige Love, og at anraabe Medmenneskers Medlidenhed ved Betlerie forbyde Politie-Lovene, ja! de gjøre end mere, de tillade ei engang at være ledige, om det endog var mueligt at leve af intet.— Om disse Sandheder tvivle ingen af os, men det synes utroeligt, naar jeg fortæller Dem, at efter den nærværende Laugs-Indretning er det mueligt og virkeligt, at den flittige og duelige Haandværksføvend kommer undertiden i denne Forlegenhed.

De veed, at af alt Slags Arbeide ei altid bliver ligemeget forfærdiget. Paa een Tid mere, paa en anden Tid mindre, baade fordi det undertiden mere er nødvendigt end paa en anden Tid, ogsaa fordi det efter Moden gaaer af Brug. Der fordrøs da i sidste Tilfælde meget færre Arbeidere end i det første. Disse overflødige Arbeidere, som meest ere Svende, have da intet at fortiene, fordi ingen maae bruge mere end een Profession, altsaa kun have lært denne eene.

De ville, høistærede Ven! have Deres ene Søn til at være Guldsmed. Men — ved den indførte Brug af Porcellain istædet for Sølvs, ved Eftagelsen af pletteret istædet for solid Sølv- Arbeide o s. v. aftager Arbeidet. Mesteren behøver da ei saa mange Svende, men disse Svende, som unægteligt maae let kunde lære at arbejde udi andre Metaller, er det formeent at arbejde hos andre Mestere end Guldsmedde. Hvilken bliver da disse Skiebne? Jeg kunde nævne nogle Professioner s. Ex. Parykmagere, Possémentmagere, Kuapmagere o. s. f. hvor dette Tilfælde nødvendiggen har maattet indtræffe.

Dog! De vil vel svare mig, lad mig da sætte min Søn til en anden Profession, som er mere almindelig, og hvis Arbeide ei gaaer af Brug. Velan! ogsaa dertil skal jeg arbejde, men jeg giver Dem ingen Sikkerhed for Deres Hensigt, at han udi nogen kan være vis paa, at han ved Flid og Duellighed kan opholde Livet.

Lad Deres Søn være en nok saa duelig Svend, lad ham forbinde Ordentlighed med Arbeidsomhed, saa er han endda ei sikker, endog med godt Helbred, at kunne komme til at lide Nød. Slipper s. Ex. Mesterens Arbeide, giver han ham Afsked naar han finder for godt, hvilket og kan være Tilfældet af utallige andre Aarsager. Svenden kan ei strax faae en anden Mester, fordi disse enten have due-

lige

lige Svende nok, eller fordi der ei er saa meget Arbejde, eller og, som er Brug ved visse Laug, man ei inden en vis Tids Forløb maae tage noget Svend, som kommer af en anden Tjeneste o. s. v. Hvad skal den saaledes ledige Svend gribe til? — Evident affkaster Arbejdet saa meget, at han har tilovers til at leve af, eller og at han, om endog intet andet var i Veien, kan betale Omkostningerne ved at gøre Messerslykke. Han maae ei arbejde i det, som han har lært, om han endog var nok saa duelig, og blot ved sit Arbejds Godhed kunde fortiene Yndest og erhverve Opholdet. Siig mig nu, høifærede Ven! hvilken bliver hans Skiebne? Ledig maae han ei være, arbejde maae han ikke. — Tænk Dem da blot en Muelighed imellem disse to Ting.

Bed nogle Laug har man troet at raade Bod derpaa, ved det at Svenden, som efter Laugsproget fyrrer, faaer alting paa Kroen for halvt Kieb imod en anden Svend, men det Halve skal jo dog betales, og desuden hvad bliver Folgen for et saadant Menneskes moralske Forsatning ved den megen Lediggang? Hvor let falder han ei til Dovenskab, Drukkenskab og andre Laster?

Men — Svenden kan jo reise! saa svarer man mig undertiden, naar jeg har talt om denne Sag. Men ingen svarer mig paa mit Spørgsmaal: Er han altid vis paa at der er Arbejde paa et andet Sted? hvormed skal han betale Reisen? og

vinder et Menneske ved at maatte ved Betlerie tiltrygle sig Underholdning paa sine Vandringer? Giver saadant ikke Tænkemaaden og siden Handlemaaden en Vending, der aldrig er god.

De haver her, hoistærede Ven! nogle af de Betragtninger, som den mig overdragne Sag have givet mig Anledning til. Jeg beder Dem at tage samme udi nærmere Overveielse, og derefter tilmelde mig Deres Beslutning, da De fremdeles skal være fuldkommen forsikkert om min Redebonhed til at udføre enhver af Deres mig anbetroede Forretninger. Med Høiagtelse forbliver jeg

Deres ærbødige Ven og Tiener
M. B.

Kjøbenhavn den 4. Martii 1795.

Efter Herr K. Ks. Forlangende at besvare dette Brev finder Borgervennen sig ikke pligtig, ligesaa lidet som at afgive Mening om en Sag, der synes at indeholdes alt for klart i Sagen selv. Man troer allene, at burde raade Hr. K. K. at udsætte Beslutning om hans Sønners Bestemmelse, indtil man erfarer Udfaldet af den angaaende Laugene nedsatte Commission, thi formodentlig komme saadanne Poster og under Betragtning.

Trykfeil.

I nogle faa-Aftryk af forrige Ugeblad første Side isteden for No. 18. læs: No. 17.

Borger-vennen.

No. 19.

Syvende Aargang.

Fredagen den 8. Mai 1795.

Anmeldelse.

Det første Kvartals-Regnskab for dette Aar blev i sidste Generalforsamling fremlagt, men Repræsentationen besluttede, at det ikke skulde indrykkes i Bladet, førend forrige Aars General-Regnskab deri var indført, hvilket daglig ventes fra de Hrr. Revisorer.

For Kasse-Beholdning er atter indkøbt 3 Kongelige østersøiske Comp. Obligationer under Nom. 4849, 6799 og 6801 a 70 Rdlr., i alt 210 Rd.

Administrationen for det forenede Undersøttelses-Selskab.

H. J. Cantor. J. L. Paludan. Hofsved.

Belædle Hr. Borgerven!

Naa! nu har aldrig noget gjort mig saa bange i Verden, som Bladet Borgervennen; men Gud ske Lov! den Frygt er forbi, og jeg har derfor overtalt een af mine gode Venner, til at føre
i Pens

i Vennen denne min Bøn, at Herr Borgerven vil lade være at skrive om Laugene. Kært jeg er kun en Læredreng, saa kan jeg dog nok skionne paa mit eget Vel, og jeg skal derfor og sige Dem noget alvorligt.

Min Mester og hans Kone holder dette slemme Blad, og sige, at det sommesteds er ei saa galt; men om noget ere de dog uenige. Mester sagde forleden Aften: Det er godt nok Moer! at Borgervennen vil have os Haandværksfolk i Agt og Ære, men det er baade Spot og Skam at han er imod Mesterstykker. Ja! min Hierte! svarede Moer: Men er det saa galt, det han siger. Kan Du ei huske, hvor længe vi gif og vare forlovede, og kunne ei komme sammen, fordi Du kunde ei faae saa mange Penge skrabet sammen til at betale Mesterstykke og Tractement, og havde ei min gode Krue forstrakt os med Penge, saa kunne vi jo, min Hierte! endnu have gaaet og seet paa hinanden. Herre Gud! havde vi havt de 70 Rdlr., som gif bort, da kunde vi i rette Tid kiøbt 3 Favne Brændede, 4 Læs Torv, en Fierding Smør, 2 Tønder Rugmeel, et halvt Nød Kiød og endda havt til overs til et halvt Mars Huusleie. Seer Du, min Engel! at betale disse Penge satte os længere tilbage. Mester taug stille, men saa siger han: veed Du hvad Kone! der er, faae mig Skam! dog noget i det, som Borgervennen har sagt med den Skade, at Drengene løbe saa meget paa Gaden, gjøre Huusarbeide, forsømme Tiden og blive uar-

tige.

tige. Hør Jens! saa sagde han til mig, herefter skal Du blive hjemme og ei gaae Erinder for Svendene, for jeg vil i Morgen tale med dem om en anden Indretning. Nu min Gud! hvor blev jeg tilmode. Skal jeg ei gaae paa Gaden og bringe Vand til Pigen, saa vil Trine ei mere holde af mig, og ei give mig mangt et Kys, og Mundfuld god Mad, og saa faaer jeg jo ei heller Drifkepenge af vores Kunder, og saa kan jeg ei heller komme til at fiore i den lille Kane paa Kongens Nytorv. Jo! det vil blive et godt Liv det, at sidde muret paa Værkstedet. Jeg gif næsten grædefærdig til Sengs. Men kommer Tid kommer Raad, tænkte jeg. Om Morgenens, inden Mester kom paa Værkstedet, hvad har jeg at giøre! jeg siger til een af Svendene, hor, jeg skal sige ham noget Nyt, Mester vil forbyde dem Krimandag; men han vil være polist, han vil indbilde dem, at han, for at hindre mig fra at løbe paa Gaden, vil skaffe dem Mad her hjemme for billig Betaling, og det bedre end de faae det i Kielderen. Men det er, Gud hielp mig! ei hans Hensigt; det er barestens for at faae dem til at blive hjemme. Det skal have gode Veie, sagde Svenden; og da Mester kom med sit Forslag, som rigtig nok var som jeg tænkte, for jeg er et saa dum, maae De troe, saa ville det ei lykkes for ham. Hillemænd! hvem der blev glad det blev jeg. Jeg løber nu, igien saa læt som en Fugl. Mester maae tidt selv sende mig efter Penge, og mange Messieurs og Herrer som ei kan eller vil betale, give

give mig en Toffilling for at sige, at de ei vare hjemme. Nu kan han læt begribe, Hr. Borgerven! om hans Forslag havde faaet Gehør, saa havde jeg staaet i en smuk Maade. Seer han engang, hvor megen Skade han gior. Ligesdan ville det blive, om efter hans Ønske ei var Laugsamling og Mesterstykker. Herre Gud! naar Mester bliver Skuemester, eller maae gaae i Laugsamling, saa faaer jeg og nogen Tid for mig selv.

Det er dog hønet af mig, at jeg beder ham om at holde op med at skrive om Laugene, thi gior han det ei af sig selv, saa kan jeg fortælle ham, at vor Naboe sagde, at 4 Oldermænd ville feie ham af, og faae ham forbuden at skrive mere, siden han skriver for at forlede Genfoldige ved Ondskab. Sagens kan jeg troe, at alt ei skeer, fordi man truer, thi engang hen i Vinteren kom nogle Mestere til vres og sagde: Hør Mester! vil han, som vi, saa vil vi ikke længere holde Borgervennen, for den fornærmer os. Nei — saamænd vil jeg ei lade være at holde den, thi baade gior man godt ved at være i Selskabet mod vore trængende Medborgere, og tilmed saa siges jo meget sandt deri. Fast jeg ei bifalder alt, saa maae jeg dog tilstaae, at jeg finder meget sandt og rigtigt deri, og man skal ikke sige Borgervennen andet paa, end at han taler med Agtelse om os Haandværksmænd. Desuden kan jo ingen af Jer nægte, at hvad han har talt om Misbrug med Kroesamlingen, Svendenes Spadsereken o. a. s. er jo fuldkommen rigtigt, og vi have

jo

jo alle mange Gange talt om det samme. Overalt er det jo rimeligt, at Borgervennen skriver om almindelige Ting, saa kan man jo prøve dem. Moer holdt med Faer; og saa bliver, desto værre! Bladet her i Huset. Men her nu engang, lad nu være at tale om Laug, og vil De skrive derom, saa sig: Laug er det bedste af alt, uden Laug duer intet Arbeide, uden Mesterstykke kan ingen give Prove paa Duelighed, og saa blive alle Mennesker bedragne.

Jeg haaber at han opfylder min Bøn og denne Begiering

fra hans Tiener

Kbh. d. 11. Martii 1795.

Jens — dreng.

Svar.

Fornøden Sandhed er ei nogen Mand for braaget
Lårdorff.

Følgende Brev er mig tilhændekommet, og da jeg virkelig ingen Lyst har til at besvare det, saa sender jeg det til Dem mine Herrer! om de mueligen ville modtage det til Bekjendtgjorelse og Beviis paa, hvor meget man endnu trænger til Oplysning og Menneskefølelse.

den 16. October 1794.

Hvor meget har De bedraget mig, og jeg igien paa Deres Ord bedraget mange, naar De har

har forsikket mig om, at man i det store Kiøbenhavn elskede Orden, at de oplyste Mænd sammesteds vaagede derfor, og at det var deres Bestræbelser, at Mennesket skulde haandthæves ved sine lovlige Rettigheder. I Betragtning af denne Forsikring har jeg altid undskyldt de ellers vel forbovne Skribenterne, som paastaae saa frit, at Duelighed og Redelighed, uden Hensigt til Fødsel eller Familie-Forbindelser, skal befordre Mænd til Embeder, at man bør ære og agte en Mand for hans Kundskaber og Dyder ligesaa meget, naar han var sødt af en Betler, som af den rigeste eller fornemste Slægt; at ethvert Menneske bør have Lov til at ernære sig paa hvad Maade, som det bedst veed og kan, naar det ei stæer til andres Fornærmelse, og at det er gavnligt, at man har Lov at tale og skrive med Frihed, naar det ei strider mod Lovene. Jeg har end videre, paa Grund af Deres Breve og Beskrivelse om Sædernes Tilstand i Residentsen, baade selv troet og paastaaget med mine Naboer, at der endnu var nogen Religion, nogen Sædelighed tilbage, at Christiendommen ei var foragtet, at man gjorde endnu Forskiel imellem de Kættroende og Bantroende. Jeg har ordentlig sagt, at det var Misforstand af Talerne og Skribenterne, naar de besyldte Kiøbenhavns oplyste Indvaanere for at have antaget Jacobinismen, og lært, at alle Mennesker skulle være lige, det er at sige: lige rige, lige fornemme, lige fattige o. s. v. Meget haard Kamp har jeg gaaet igiennem for at forsvare dette

udi

udi Selskab med min Skriftefader, der baade er riig og overmaade rettroende, og med to af mine Naboer, som ved Arv og Fødsel ere rige og fornemme, og jeg nægter ikke, at jeg endog har brugt et og andet Krigspuds, saasom at forstikke et eller andet Blod, for at være vis paa Seieren. Sandt at sige, var jeg lidet stolt af min Seier, da jeg næsten havde skræmmet mine Modstandere i det ringeste fra at angribe, saa de gif allene forsvarsviis til Værks; men jeg maae erkiende Sandheden i Ordsproget: Mod gaaer for Fald. Man viiste mig forleden offentlige Tidender, hvor der er fortalt, at Naturhistorie-Selskabet i Kiøbenhavn har optaget en Neger, navnlig Julius, til Medlem; og sandelig! jeg har siden den Tid tabt alt mit Haab om, at der er Religion, Sæder eller Orden tilbage i Hovedstaden. Kan jeg kalde det Rettroenheds Sæde, hvor en Hedning, (thi der staaer ei om ham, at han engang er døbt) kan have Rettigheder, hvor han kan komme til at sidde oven for en Præst, som er yngre Medlem end han, eller i det ringeste ved Siden af ham? Kan der være Sædelighed i et Land, hvor en Neger, som nedstammer fra den slemme Cham, og er skabt til Slave, maae altsaa ei være saa god, som en Herre, kan have Ret til at tale med, thi det maae han jo dog, som et Medlem. Kan der være Orden, hvor en fort Mand, over hvilken ethvert blankt Menneske bør have Magt, sættes ved Siden af ham. Denne Negers Antagelse udi et Selskab er et fast og uimodsigeligt Beviis paa, at den franske Troe ud-

brev

breder sig, og at man vil indføre denne fordømte Lære i vort kiære Fædreneland. Glad og inderlig glad er jeg og de flere her paa Stedet, at vi ei ere Medlemmer af det Selskab, og at vi ei indløde os paa Deres forførende Forslag at indgaae deri. De godt Folk, som har antaget ham, kan vel og falde paa at tage Muhamedaner og andre Bantroe i Laug med sig, og i saadant Selskab skulde vel en god Christen være. Galt nok var det at man vil have Bonden anseet som en hæderlig Mand, men han er dog et Christent Menneske, uagtet man vel kunde ønske, at han blev hvad han fra Alders Tid har været; men tusinde Gange galere er det at tage en Neger, en sort Mand, op i Selskaber.

Disse mine Betragtninger tvivler jeg ei paa at være vel grundede, og at De melder mig, at De, ligesom jeg, affhyer dette Foretagende. Jeg er o. s. v.

Dersom dette Brev skulle være meent, saa var det neppe værd at værdige Forfatteren med Svar; dog til ham, og til alle Slaveriets Elskere, alle de couleurete Nationers Hadere, og deres Forsølgere, bør det være en Lærdom, hvad Digteren Thaarup har sagt:

Hvad har stakkels Neger giort,
 At den blanke Mand ham hader?
 Er han ond for han er sort,
 Er Gud ikke alles Fader?

Borger = B e n n e n .

No. 20.

Syvende Aargang.

Fredagen den 15. Mai 1795.

(Indsendt.)

S Forgerbennen, No. 18. indeværende Aar, læse vi en Skrivelse fra M. B. hvori denne søger at vende en Embedsmand fra det Forsæt at lade et par hans Sønner lære et Haandværk. Den fornemste Grund han anfører, er at de som Svende maaskee ikke altid kan finde Arbeide. Mon ikke Haandværkeren, som vel unægtelig er allerbedst underrettet om disse Omstændigheder, mon ikke han da gjør vel i at drage sine Sønner ud af Haandværksstanden, naar han vil som Fader sørge for sine Børns Vel? Hvi laste vi ham da? Hvi flage vi over at Lediggængeres Antal idelig tiltager og Arbeidernes formindskes? Hvi klager mangan Haandværksmester over Mangel paa Svende? Hvorfor vrimler det af Tydske og Svendske Haandværkssvende i Kiøbenhavn? Hvo besvarer mig disse Spørgsmaale?

Embedsmænd have vi en skionne Deel af. Den halve Deel (maadelig regnet) kan i det dyre op-
pige

pige Kiøbenhavn knap eller slet ikke leve med Kone og Børn, af deres lovlige Indkomster. Deres Søner skulle nu alle i Embedsvei, Krigstieneste til Lands og Vand iberegnet. Kjøbmanden, Krammeren, Konfireren, Haandværkeren, lade een og flere Søner gaae samme Vei; hvor skal denne idelige tilvoxende Mængde faae Forsørgelse fra? Har Studenten, der i 10, 12 Aar adspørger sit knappe daglige Brød ved Informationer, har han det godt? Har Volontæren i Kollegierne i 6, i 10, i flere Aar, før han kan blive Fuldmægtig, det daglige Brød. (Kjøptisten har det neppe)? Har Kændriken eller Korvættten a la Suite det? Har Solicitanten det i de siundom mange Aar han solliciterer? Og skal Lediggang, og hvad naturligviis følger af Lediggang, komme i Betragtning, have de her Nævnte noksom gavnlige Forretninger? Hvo besvarer mig disse Spørgsmaale?

Jeg bliver ved at spørge, thi jeg vilde gierne oplyses: hvoraf kommer det, at hver Adresseviis har halve Sneve Avertiffementer, hvort unge og gamle Mænd i ynkelig Maade tilbyde sig, at informere i Alffens Ting, at koncipere, at reenskribe, at giøre Regninger, at være paa mangehaandede Skriverkomptoirer, at forrette Commissioner? Hvorfra kommer den Hærskare af Oversættere, der give os, igiennem Forlæggeren, den ene tydske eller franske Bog efter den anden, i et Sprog der seer ud som var det Dansk? Hvorfra tør jeg fremdees

les spørge, den Mængde Personer, der hver ottende eller tiendte Dag anmeldte, at de have aabnet deres Boutique, som Silke og Klædehandlere, som Tjenfræmmere, Urtefræmmere &c. &c. og om hvilke inden tre fire Maaneder læses, at de har lukket deres Bod m. v.? Endelig hvorfra den Mængde Mennesker der tilbyde sig at være Tilsynsmænd med et og andet, Bud, Dybartere, Tjenere m. v.? Og saa disse Spørgsmaale vare værd at besvares.

Og nu endelig en Anekdote, for hvis Rigtighed jeg indeslaaer (min Person kiende Udgiiverne af Borgervennen) og som er ikke tre Maaneder gammel. En Mand faaer Commission at skaffe et Menneske, der i privat Mand's Tjeneste vil have Tilsyn paa adskillige Bygningspladse, hvor han skal være fra Kl. 5. om Morgenen til Kl. 7. om Aftenen (to Middagstimer fraregnede) og derfor nyde 10 Mark ugentlig. — Betalingen var ikke overflødig, som man seer, og hele Dagen gik med. Det bekiendtgjordes og til denne, just ikke meget glimrende Post, meldte sig — 112 Kiøbenhavniske Mænd og Ynglinger (en stor Deel af dem vare pynkede og smykkede som til Bal); siger og skriver Et hundrede og tolv Personer, til ugentlig 10 Mk. hvorfor hele Dagen skulde anvendes. Og hvad lære vi deraf? — Det man Læserne selv sige. Skomager: Skrædder: Kleinsmed: Grovsmed Smedkersvend &c. &c. fortjene vist ligesaameget og mere ugentlig, giøre endog meere Gavn, fortjene folgelig mere Ere og Hæder

der — men, de maae arbeide! — Arbeide! Ja
hvo der gad det. — De fleste af mine Spørgsmaale
ere vel nu besvarede.

For Resten ere Hr. M. B's Grunde nok ikke
saa faste, at de jo kunde rokkes ved de to Bemærkel-
ser: at en fornuftig Fader ikke sætter sin Søn til
et Haandværk, hvis Velmaat beroer paa indsnegen
Misbrug eller en Modens Naragtighed; og at en
Haandværksføvend, der (som her jo forudsættes) er
fornuftig, flittig og ikke liderlig, jo kan fortjene
saa meget med sit Arbeide, at om han end stundom
nødes til at fire en liden Stund, han dog ikke skal
trænge til Almisse.

Kjøbenhavn den 4 Maji 1795.

J. H.

E. C. Er det fornuftigt, rettere, er det
klogt, naar stærke Fordomme skal bekjæmpes,
da at forsyne Fordommen med flere Skingrunde
end den allerede har at anføre for sig. Er det
klogere at ikke omtale saadanne, og klogest, eller
hvilket her er det samme, fornuftigst, at anføre
dem, men vise tillige, at de ikke ere bindende,
det er, at den Skade de medføre, er som intet
mod Fordelene af det Modsatte. — Hvilket var
mit sidste par Spørgsmaale.

Svar.

Svar til Hr. H. J.

Det var og det skal fremdeles blive Borgerskabs Commissionen en hellig Pligt at bekiendtgjøre hvad, som bidrager til almindelig nyttig Kundskab, til at udrydde Fordomme, og i saadanne, som ethvert andet Tilfælde, hellere stræbe efter med Redelighed og Oprigtighed at foredrage Sagen, som den forholder sig, end af Klogskab at fortie enten Grundene for eller Betænkelighederne mod Sagen.

Den Mangel ved Laugsindretningen, som Hr. M. B. paaanfede i Bladet No. 18., er vigtig. Det er altsaa gavnligt at afhandle den, paa det at den fordomsfulde eller enfoldige Mand kan blive overbevist om Nyttens af en Forandring i den Henseende. Vi formodede, at denne Hensigt laae saaa tydelig i berorte Brev, at ethvert Tillæg i den Henseende var overflødig.

Vi troede derfor og vi troe endnu at have handlet hverken uklogt eller ufornuftigt, ved at bekiendtgjøre Hr. M. B's. Skrivelse, da vi aldrig have været overtydede om, at man tilside sætter Fornuftens Regler ved at tilveiebringe Dunst om en Forbedring, som er muelig, og vi undsee os ikke for offentligen at tilstaae, at efter vor Formodning er denne af Hr. M. B. paaanfede og flere deslige Indretninger ved Laugene vigtige Aarsager til, at ingen uden

de

de fattigste Børn, blive hensatte til Haandværker.

Deri vil uden Tvivl Hr. S. J. finde besvarede nogle af de oplastede Spørgsmaale, thi disse tolv Sætninger ere neppe modstridende: Det er onskeligt, at unge Mennesker blive anvendte til Næringsstanden; det er onskeligt, at Misbruge i Næringsstandernes Indretninger blive affskaffede.

Borgervennen har i forrige Aargange, saavel som i denne, ei forbigaaet at anføre de Omstændigheder, der bidrage til, at Haandværksstanden lidet besøges. Den har yttret, at fornuftigere Durgang med Drengene, forbedret Indretning med og for Svendene, mere offentlig Agtelse for Mesterne vil gjøre denne værdige Stand saa anseet og saa æret, som den fortjener, og som fordres for, at Mesterne ikke selv drager deres Børn fra Haandterringen; men og dertil fordres, at mere Oplærelse og Oplysning kommer imellem dem, og at man elsker mere Frihed i Næring, end monopolistisk Indskrænkning og Byrde.

Vi troe at det er Pligt, ei at skule saadanne Hindringer mod det almindelige Bedstes Fremme, men at fremsætte dem med Frimodighed, og, som gode Borgere, stræbe at udrydde Fordomme for saavidt, som det staaer i vor Magt. Af Regjeringens Wiisdom og Retfærdighed haabe vi, at saadanne

danne Hindringer mod Flid og Vindstibeligbed ville røddes af Veien.

At Ulyst til at arbejde er en vigtig Aarsag til, at mange blive tærende Medlemmer af Staten, kan man ikke modsigge, men hvad den anførte Anecdote angaaer, da beviser den noget mindre, end den skulde, da disse utalste Personer ikke have forladt Professioner, men ikke ere blevne ansatte dertil fra Ungdommen.

For Resten bliver det ei vor Hensigt at forsvare Herr M. B's Sætninger, endskont vi for vor Deel holde dem heel grundede, allene maa det tillades os at oplyse, at sande Mangler neppe fortiene Navn af Slingrunde.

De tvende Argumenter, som Hr. H. J. troer istand til at kuldkaase hine, ere vist ikke over al Modsigelse.

Hvad nemlig den angaaer, at ingen Faber sætter sit Barn til et Haandværk, hvis Velmagt beroer paa indsnegen Misbrug eller Modens Naragtighed, da maa det bemærkes, at meget faa Haandværkere ere der, som ikke ere underkastede saadanne Forandringer. Iblant utallige Exempler vil man nævne nogle faa. Snedkere, Malere, Tømmermænd havde mere at bestille forend Jerntraværker kom istæden for dem af Træ; inden Jernsenge blive almindeligere end Træsenge, Papper-Betræk istædet for malede eller panelede Vægge. Ligesaa var

var for Sværdfægerne mere at bestille, da Civile stedse havde Sidegevær o. s. v.

Den anden Grund, at en Svend, om han end bliver i nogen Tid, kan han dog selv underholde sig, uden at behøve Almisse; er og underkastet Modsigelse. Vi spørge allene: Hvortil f. Ex. skulle de overflødige Svende, saasom Parykmagersvende, gribe, da de ei maa frisere? have de Raad til at blive Mestere? og — er det afgjort, at en Svend, som, efter Bedtægt i Lauget, maa forlade Byen $\frac{1}{4}$ Aar, naar han har forladt Tjenesten hos en Mester, inden han maa antages af en anden, har Raad til at underholde sig i saadan Tid.

Da vi ere overbeviste om, at Herr H. J. har lige Diemed med os, at søge Sandheden, saa haabe vi, at han tilgiver os at have meddelt disse Anmærkninger, ligesom vi med megen Glæde pryde Bladet med denne Forfatters Arbeide.

Det af Herr † † indsendte Forslag, i Henseende til Betleriet m. m. kan behagelig afhentes hos Herr Bogtrykker Holm.

Borger-Bennen.

No. 21.

Syvende Aargang.

Fredagen den 22. Mai 1795.

Senecas 5ode Brev.

Dit Brev, min kiære Lucilius! har jeg først modtaget flere Maaneder efterat samme har været skrevet; jeg har derfor anseet det aldeles overflødig at spørge Brevdrageren, hvad Du foretager Dig; thi han maatte have en synderlig god Huskommelse, dersom han endnu skulde kunne erindre dette, da saa rum Tid siden er forloben, og jeg desuden kan være overbevist om at vide hvad Du foretager Dig, hvor Du end opholder Dig. Thi hvad andet skulde Du vel tage Dig for, end at pønsse paa, hvorledes Du kan vorde bedre; daglig aflægge nogle Feil og lære at indsee, at hvad Du meente at burde tilskrives Tingenes Ufuldkommenhed i Verden, var Menneskets egen Ufuldkommenhed. Thi Sandhed er det, at hvad vi ofte skyldte paa Tid og Omstændigheder, aldrig forandres, hvor vi end drage hen, fordi det oprandt af vor egen Brøde. Du veed, at min Husfrues Taabe, har
passe,

paste, *) er, som en arvelig Byrde, forblevet i mit Huus, thi jeg for min Deel er en stor Hadere af flige Vidunder: Dersom jeg stundom vilde moeroe mig med en Taabe, havde jeg ikke Behov at gaae langt, jeg kunde da lee over mig selv. Denne Taabe har pludselig mistet Synet, og hvad jeg nu vil fortælle Dig, vil forekomme Dig utroeligt; men er ikke desto mindre Sandhed. Hun veed ikke selv at hun er blind, kalder derfor ofte ad sin Slave, hvilken hun troer fraværende, fordi hun ikke seer ham, og klager over, at Huset overalt er saa mørkt. Hvad vi belee hos hende som Daarlighed, pleier dette ikke sædvanlig at hændes Menneſket? Hvo er den Sierrige eller Vellystige, der kiender sin Last? Den Blinde pleier dog at bære Omsorg for at have en Fører; men vi rave om uden Ledfager og sige: jeg er ikke for at giøre Opſigt; men kan man vel leve anderledes i Rom: jeg er ikke ødsel, men Byens Levemaade fordrer mangfoldige Udgiøfter: det er ikke min Lyde, at jeg er hastig, at jeg ikke endnu har valgt en bestemt Virkesfreds, saaledes gaaer det jo alle andre unge Menneſter. — Hvorledes vi dog kunne bedrage os selv?

*) For flere af Borgervennens Læsere er det fornødent at anmærke, at i Roms fordærvede Tidsalder var det Skik i de fornemme Huse at holde en Taabe, saaledes som det i Begyndelsen af nærværende Aarhundrede, ved adskillige fyrstelige Hoffer var Brug at holde Dværge.

selv? Vort Onde maae vi ikke oplede uden for os; det er i os selv vi bør søge det, det boer i vort inderste Hierte. Det er derfor vi saa vanskelig kunne helbredes, fordi vi ikke ville vide at vi ere syge. Dersom vi i Tide laae os om efter en duelig Læge, da kunde Skaden høves inden den gaaer over til en svær og næsten utægelig Sygdom. Vi undsee os for at lægge Bind paa at lære at vorde kloge, og skulle vi da vente, at vi af en Hændelse skulle kunne vorde det? Nei vi maae selv være betænkte herpaa, og Arbeidet er sandelig ikke saa vanskeligt, faafremt vi ellers, som jeg forhen har bemærket, ville danne vort Sind inden det Onde fæster Rodsdet. Men vi maa endog da ikke opgive Haabet om, at de rodfæstede Mangler skulle kunne høves. Der er intet, som jo maa vige for ufortrødent Arbeide, idelig anvendt Opmærksomhed og alvorlig Flid. Endog den krumme Eeg kan Du faae lige: De sværeste Planker kunne ved varme Dunsters Hielp tvinges til at faae den Dannelsse, der er passende til dit Diemed; hvor meget lettere at danne Sielen, der er saa btielig? Der er ingen gyldig Grund, min kiære Lucilius, hvorfor vi skulde opgive Haabet om os selv, uagtet vi i lang Tid have været onde, og vi bør saa meget freidigere lægge Haand paa vor Forbedring, som Dydens Besiddelse er vis, naar vi eengang have faaet den i vor Eye. Ere Lasterne udryddede, saa ville de Dyder, som komme i deres Sted, blive saa meget fastere; thi Dyden er overeensstemmende med Naturen, ligesom Laster-

ne ere Afvigelser fra den, Men skøndt de eengang erhvervede Dyder ikke saa let forlade os, og det ikke er vanskeligt at betrygge sig deres Besiddelse, saa er Udgangen til dem besværlig, fordi det er saa naturligt for et svagt og sygt Sind at grues for det man endnu ikke har forsøgt. Vi maae derfor nøde Sielen til eengang at giøre Begyndelse: Lægedommen smager vel i Førstningen beest; men ligesom dens helbredende Kraft begynder at yttre sig, vil den vorde os behagelig. Alle andre Lægemidler glæde os først efter erlangt Helbred; Philosophien derimod er endog behagelig medens Helbredelsen gaaer for sig.

Aben som Anklager.

En sandfærdig Anekdotte.

At Hunde blive deres Herrer troe, endog efter disses Død; at de ofte opdagede og hevnede det paa dem begange Mord, derpaa har man flere Exempler — men sieldnere håndtes det, at andre Dyr bleve deres myrdede Herrer's Hevnere; saa meget mærkeligere bliver følgende Eildragelse, som i det forløbne Aar skal være skeet i Ungern.

En Mand, som erhvervede sit Ophold ved nogle afrettede Aberss Konster, drog med disse Dyr igiennem en stor tyk Skov. Her overfaldt Rovere ham, og myrdede ham tilligemed hans Dyr: ikkun een af hans Aber havde det Hæld at undgaae Rovernes Hænder.

Dagen

Dagen derpaa vandrede en Jæger igiennem Skoven i en temmelig Grassand fra hiint farlige Sted. Han seer den reddede Ube paa et Træ, og vilde forsøge sin Færdighed i at flyde paa dette Dyr. Alt havde han anlagt sin Bøsse og begyndte at sigte, da Uben, uden at forlade sit Sted, tog en saa veemodig bedende Stilling, at Jægeren folte Medynk. Han trak Bøssen tilbage, nærmer sig Træet, og i samme Dieblak sprang Uben paa hans Skuldre og viste ham mange Kvartegn. Jægeren, uden at hindre ham, fortsætter sin Vej med sin nye Kammerat. Men som de kom længere frem, blev han forstyrret i sin Sorgløshed, da Uben i en Hast sprang ned fra hans Skuldre og ligesom rasende løb ind i Buskene med en Jamren og Hulen, at Skoven gav Gienlyd af hans Skrig. Jægeren, som blev opmærksom ved denne besynderlige Udfærd, følger ham. Men hvor blev han betagen af Skæk, da han saae Uben sidde ved et blodigt Legeme, som var omringet af flere dræbte Uber. Han giettede uden Noie hvad som var forefaldet; men fandt det raadeligst ikke at tove her for længe. Hurtig tog han sin Veiviser paa sine Skuldre, holdt ham fast, fordoblede sine Skridt og besluttede i den nærmeste Bye at mælde, hvad han havde seet, for Dyrigheden.

Han naaede Byen uden at noget nyt Eventyr mødte, udførte sit Forsæt og gik derpaa til Kroen. Her havde han siddet omtrent en halv Time, da en velklædt Mand traadde ind ad Døren. Neppé havde Uben faaet Dlet paa denne, før den med utroelig
Hast

Hast springer hen til Manden. Hidtil havde den fadt roelig, ligesom i dybe Lanter, uden at gøre nogen mindste Fortrød; men denne angreeb den med en fnyfende Bredde og kunde neppe med Bold rives fra ham. Dette gjorde Jægeren opmærksom. Han sendte Bud efter Rettens Betiente, og man fængslede den Fremmede. Man undersøger og forhører ham usie, og nu kom det for Dagen, at den Paagrebne var Anfører for en Røverbande som havde myrdet Abeføreren.

En arabisk Anekdote.

Medens Araberne vare Spaniens Herrer, var Abu Omar Ebn Abad Konge i Sevilien og Cordua. En Dag gav han sine Hofbetiente et prægtigt Gæstebud, hvor man, trods Muhameds Forbud, indtil Midnat drak de kosteligste Vine. Saa vel Kongen som hans Gæster vare berusede: de sidste drog efterhaanden hver til sit; men Kongen havde ikke lyst til at begive sig til Hvile. Han beføel at man skulde sadle hans Hest; en eeneste Slave fulgte ham, og de reed begge til Carmona, som laae ikke fulde tre Mile fra Cordua. Her herskede Isaaq Ebn Soleimann, Abu Omars dødeligste Fiende og netop paa samme Tid i aabenbare Krig med ham. Ved en besynderlig Hændelse traf det sig, at denne og i samme Nat gav et stort Gæstebud; endnu sadde Gæsterne ved Flasken, da man melder Kongen af Cordua, som, i Følge af en enkelt Tiener, holdt uden for Stadens Port og forlangte at vorde indladt.

En almindelig Forundring betog hele Forsamlingen. Izaak selv stod op, gik Kongen i Møde og førte ham til sit Pallads. Man gjorde i en Hast en nye Anretning, og satte sig i Selskab med den nykomne Gæst, til Taffels. Glæde og Ven-skab var den almindelige Løsen. Men efterhaanden begyndte Abu Omar at besinde sig igien: han saae rundt om og saae, at han var i sine dødeligste Fien-ders Selskab. En kold Gysen betog ham; men han havde Nads Nærvarrelse nok for at dølgge sine Gølelser. Han anstillede sig som om hans Munter-hed vorte ligesom han tommede flere Bægre. Kort herpaa faldt han i Sovn, eller rettere loed som han sov. Nu forandrede Isaaks Hofbetientere Spro-get. De søgde at overtale deres Fyrste enten at fængsle eller dræbe en Fiende, der saa uventet var kommen i hans Bold. Kun en af de ældste, Naad Ibis Kunisa, var af andre Tanker. Det var, sagde han, den største Nederdrægtighed, at dræbe en beskientet Mand, der ikke var i Stand at værge for sit Liv. Det vilde vorde Isaaks Navn til en evig uudslettelig Skiendsel, saakfremt han vilde bryde Gieskerettens hellige Love, og skille den Mand ved Livet, med hvilken han saa Dieblikke tilforn havde spist og drukkit ved samme Bord. Dette Dieblik meente Abu Omar at burde gjøre Brug af: han vaagnede, stod op, tog Afsked, og bad sin Vært at sende en Mand med ham, der kunde føre Skient tilbage til de Giesker, med hvilke han havde været samlet denne Nat. Denne hans pludse-

lige

lige Baagnen og denne hans Tale, hvilken de mindst havde ventet af ham, der nyelig syntes saa rufende, overraskede alle. De samme, som saa Minuter tilforn havde raadet til hans Død, ledsagede ham nu med største Verbodighed ud af Staden. Den følgende Dag sendte Abu Omar de tilfagde Foræringer, som bestode i prægtige Hester og kostbare Silkestoffer.

Sex Maaneder gik hen: efter denne Tidsforløb indbød Abu Omar dem samtlige til Sevillien, for, som han ytrede, at giengjælde den gode Behandling han havde nydt i Carmona. De mødte, tredsindstyve i Tallet. Abu Omar bevidnede en synderlig Glæde over deres Ankomst. Før de gik til Taffels, bød han dem, efter Landets Skik, et Bad. De gik ind i Badehuset; men neppe vare de komne inden for Døren, før flere Murere, som efter Abu Omars Befaling, vare til Rede, i en Hast tilmurede Abningen. Alle disse Ulykkelige lod den hevngierrige omkomme ynkelig af Hunger. Den eneste Raad havde han under et Paastud hindret fra at følge de øvrige. Denne beholdt han i Sevillien, overøste ham med Gaver og Værdighed. Selv paa sin Dødseng anbefalede han ham med Varme til sin Søn, som blev hans Eftermand paa Tronen.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 22.

Syvende Aargang.

Fredagen den 29. Mai 1795.

Om den Forskiel, som finder Sted imellem
at handle efter Følelse og efter
Grundsætning.

(oversat)

Den oprigtige Bestræbelse at bedømme vore egne og Medmenneskers Handlinger nsiagtigen og upartisk, er langt fra ikke saa almindelig, som man til Menneſkehedens Ære og til dens Held maatte ønske at den var. Alt for hyppig giøre vi os skyldige i den Brøde, at vi mere see hen til Handlingens Udfald end til Handlingens Kilde; selv endog da, naar vi blive staaende ved Dribeſtæren til vore Handlinger, lægge vi mere Mærke til den første Følelse, der tilskyndede os til at handle, end til det roelige Overlæg, der burde finde Sted imellem Følelsen, der vakte Forsættet at handle og den paaſølgende Handling selv. Hiin Maade, blot at agte paa den første Følelse, er dog langt fra ikke nok, for at tilveiebringe os Kundskab om vort eget Hierte,
og

og for at lære os at vorde skaansomme i vore Domme over andres Handlinger; tvertimod vil den som oftest forøge vor Egenfierlighed og Indbildning om en Fuldkommenhed vi ikke eie, og giøre os strengere i vore Domme over vor Næste. Magtpaaliggende er det derfor at giøre Forskiel imellem Følelse og Grundfætning.

Hvad vil det sige: at handle efter Følelse og at handle efter Grundfætninger? — Den handler efter blot Følelse, som henreven af en Gienstand drives til at handle uvilkaarlig og efter Lidenstkaab. Efter Grundfætning handler derimod den Mand, der moden overveier Handlingen og Diemeedet i hvilket han handler, som og agter paa, om Midlerne ere passende til det attraaede Diemeed og om disse kunde retfærdiggjøres for Sædelærens Domstoel.

Efter denne Forklaring vil det ikke vorde vanskeligt at indsee, hvo af disse tvende fortienner Fortrin? hvo der arbejder nyttigst? og hvis Handling har størst Fortieneste? Manden af Grundfætninger gaaer frem efter foregaaende Overveelse af hvad han agter at foretage. Han overlægger noie, hvad Udfaldet efter Rimelighed vil vorde; om, hvad han foretager ogsaa virker hvad han vilde og burde ville. Ham tilkommer den Roes, at være gaaet viselig og betænksom frem, og de gode Virkninger af hans Handlinger bør tilregnes ham. Den blot Følsomme derimod handler stedse i en Art af Dovesse, uden at agte noie paa, hvad han burde giøre og hvorledes han burde giøre det: hans Handling er

er en Art af Hændelse, da det var en udbortes Ting der gav hans Virkekraft et Stod. Den Føl-
somme vil græde med de Ulykkelige; hans Hierte
bloder, han giver og hjælper, men uden Overlæg:
han skader sædvanlig mere end han gavner. Den
Vise derimod vil afstørre de Taarer, han seer flyde,
med et roligt Blik, vil hjælpe hvor han seer sin
Hjelp fornøden og vil hjælpe med Estertryk. Hiin
vil aldrig være en slet Mand; men om han fortie-
ner at kaldes god, i Ordets strenge Forstand, er
et andet Spørgsmaal, hvilket neppe vil kunne be-
svares med ja.

For at følge den Viseres Exempel, maae vi,
saa ofte vi føle hos os Trang til at handle saa eller
saa, prøve os selv: hvorfra kommer den Stemme,
som opfordrer dig til at handle? Er det Hiertet
eller Forstanden der taler, eller begges Stemme
tillige? Hiertet allene burde ikke bestemme os; thi
det bedrager os ofte og vor Handling bliver uden
Plan og Orden. Kun naar vor Dommekraft er
tillige beskieftiget, naar Betragtninger over Hand-
lingen har fundet Sted, maae vi stride til at virke,
da bliver vor Handling planmæssig, passende til de
nærværende Omstændigheder. Og skulde denne,
efter rigtigt modent Overlæg foretagne Handling,
forfeile det attraaede Niemed, saa vil den Handlen-
des Billie og Niemed ikke berøbe hans Handling
noget af sin Værd: han har samme Tilfredshed,
som om den havde faaet det modsatte Udfald. —
Jo længere Tid der anvendes paa denne foregaaen-
de

de Prøve, desbedre og rigtigere bliver hans Handling, des fuldkomnere bliver dens Moralitet. Ja denne Maade at gaae frem paa, vil snart blive ham til en anden Natur, saa at han indretter alle sine Handlinger paa forestkrevne Maade.

Man maae ikke her gjøre den Indvending: at naar en Ting er blevet til en Vane, man da ikke meer kan sige, at have handlet efter Grundfætninger, men ikkun som en Art af Maskine. — Den, som ved tidlig Overlæg har gjort sig en vis Handlemaade saa egen, at han herefter i lignende Tilfælde gaaer frem paa samme Maade, har den Fortieneste, at hans Forstand er saa dannet, at selv denne Færdighed er en Fortieneste, der var en Folge af, at han i lang Tid handlede efter Grundfætninger.

Sædvanlig handles der i Verden mere efter Følelse, end efter Grundfætninger. Unægtelig er og det sidste langt vanskeligere end det første; thi det forudsætter Forstandens rigtige Dannelse og et Herredømme over vore Sindsbevægelser, hvortil Mennesket er saa utilbøieligt. Derimod er intet lætttere, end at lade sig bestemme af sine Følelser: her er Forstanden aldeles ubirksom, da de udbortes Gienstande virke paa Hjertet, paa samme Maade, som et Legeme paa Spillet.

Alt det, hvori Sindsbevægelser blande sig, hindrer Ideernes Tydelighed og Udvikling. Saa længe Følelsen gjør Indtryk paa os; saa længe Lidenskab sætter os i Bevægelse, troe vi os lykkelige.

Den

Den Beflemmelse, heftige Indtryk forvolde, som dog ikkun er en tankeløs Døvelse, frembringer en Art af Belyst, hvilken vi sædvanlig tilregne os som en Fortieneste. Men ligesom Dug svinder for Solen, saaledes adspredes Estertanke denne Bedøvelses Ruus, og have vi handlet i en Art af Henrykkelse, saa see vi bag efter, men ofte for sildig, hvorledes vi kunde handlet langt bedre, end vi gjorde.

Jeg havde i min Ungdom en Ven, en Yngling af en fælsom, opbrusende Karacteer, som af lutter Kælsomhed havde været forloret, dersom ikke en klog Mand havde taget sig af ham, og søgt at bringe Epiren til Estertanke, som er nedlagt hos ethvert Menneske, til Modenhed. Vi gik eengang ud i Marken, vi vare neppe komne uden for Porten, før en Tiggerdreng med Skrig og Hulen ansaldt os, sagde: at hans Fader var død, og han i den yderligste Elendighed. Medlidende greb min Ven i sin Lomme, gav ham en Mark, hvilket var alle de Penge, han havde hos sig. Jeg gav ham en Skilling, ikke fordi jeg ansaae ham værdig til nogen Gave, men for ikke at støde min Ven. I Forstaden kom vi til et Huus, hvor vi hørte et lydeligt Jammer-Raab. Vi traadde ind ad Døren, og fandt i en Stue, hvor overalt herskede den bitterste Armod, en fattig Kone paa Straae med et diende Barn ved Bryllet: et ældre Barn laae sygt og vansmægtet ved hendes Fodder. Med grædende Dine saae den elendige Moder paa os, og hendes Blik krævede en hastig Hielp. Jeg gav hende hvad

jeg

jeg havde, og dette var tilstrækkeligt for i nogle Dage at lindre denne nødlidende Families Mangel. Imidlertid græd min Ven over denne Elendighed, hvortil han var Vidne, talte med Hefstighed om Stiebne's Haardhed, og ønskede sig Rigdomme, for at kunne give disse Elendige en tilstrækkelig Hielp. Jeg sneeg mig bort, hente en Læge, og hialp med koldere Blod mere, end min Ven med sin gode Villie og varme Høiester. Paa Niemweien saae vi Drengen, som havde faaet Marken, i fuld Arbeide med en Ragemand. Nu havde min Ven og jeg en varm Samtale om Dagens Tildragelser, og han bekyndte at indsee sin Bilsfarelle.

Sædvanlig undlader man af lutter Høiester at handle. Jeg gik for kort siden paa en offentlig Spadseregang, og blev paa en Godstie, strax ved Weien, en gammel Kone vaer, som med Møie slæbte en med Brænde fyldt Kurv. Hun tabte nogle Stykker af Kurven. Arme Kone, tænkte jeg, det har kostet dig et suurt Arbeide at samle, og nu skal du atter med Besværlighed sanke, dersom dit første Arbeide ikke skal være spildt. For ved mig gik to veiflødte Mænd, som strax løb til for at opsamle de faldne Stykker og lagde dem i Kurven, hvorfor de fik et taknemmeligt Gud Isonne Eder! Jeg gik bestemt fremad paa min Wei; men hvilede ikke, før jeg erfoer disse tvende Edles Navne, og saa ofte jeg mødte dem, saae jeg dem med den Erfrygt man skylder den bedre Mand.

Den lidenskabelige Følelse, vi kalde Kierlighed, virker, især i en vis Alder, i en høi Grad paa Mennesket. Denne Følelse hindrer næsten altid Forstandens rigtige Anvendelse. Vi foretage os intet, uden hvad som har Hensigt til vor Kierlighed, og vee os, om andre større Pligter komme i Sammenstød med denne Sindsbevægelse. Vi sukke, græde og klage, og følge blindt vort Hjertes Tilfagn. Derfor stiftes i den Alder saa mange uoverlagte Forbindelser, som blive Kilden til mangehaande Elendigheder.

Andre heftige Lidenskaber frembringe ligeledes mangfoldige Virkninger, hvilke vi ved nærmere Eftertanke alts for ofte fortryde, naar Følgerne ikke kunne hæves.

Jeg dadler ikke den fælsomme Mand; men agter ham høit, naar hans følende Hjerte er forenet med Forstand og Klogskab. Unægtelig maae enhver Handling fødes ved udvortes Fornemmelser; men den Drift til at handle, der paa denne Maade vækkes, maae kultres ved gode Grundsætningers Anvendelse, og da først gaae over til virkelig Handling, naar denne skal have Værd og ikke anses som en blot Slump. — Følelse af hvad som er skønt og ædelt er roesværdig; men den allene føder ingen stor Handling, den giver ikkun Haab til denne.

Ungdommen er den Alder, som er meest tilbøielig til Indtryk, og den Tid, i hvilken Følelser ere meest levende. Denne Alder fortjener derfor

for især Forældres og Læreres Omhu. Man giøre de Unge opmærksomme paa Forholdet imellem Følelse og Handling, og formaae dem til at handle efter Overlæg og Grundsætninger. Paa denne Maade vil man danne Mænd, der i Tiden vil opfylde deres Kald og øvrige Pligter.

I det sadte Alder er det Mennesket mere naturligt at handle efter Grundsætninger. Denne Menneskets Forskiellighed i hans forskiellige Leveaader giver os et Bink, at man ikke paa eengang kan blive god; men at vor Fuldkommenhed gaaer gradvís frem. Hvilke glædelige Udsigter for Fremtiden giver denne Menneskets bestandig stigende Forædling!

Borger, Bennen.

No. 23.

Envende Aargang.

Fredagen den 5. Juni 1795.

Anmeldelse.

Uf Overskuddet i Kassen er atter kjøbt 4 Obligationer a 70 Rdlr., No. 8815, 8816, 8817 og 8818, som ere af Administrationen paategnet og skal i Banken deponeres.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

H. J. Cantor. J. L. Paludan. Hofsved.

Hustruens Pligter.

Et Brev fra Clementine til Emilie.

(oversat.)

Jeg vil ikke fylde mit Brev med blotte Lyfsønskninger, min kære Emilie! Bort falledes Ven-skab fordrer mere af mig. Tillad mig, at jeg nu,
da

da de første Dage af den glade Tummel er forbi, som følger med Bryllupshøitiden, og De gandske skulle leve for Deres Mand, taler med Dem om den nye Stand, i hvilken De ere indlemmet. De hører til de Personer af vort Kion, Emilie, som ikke i en tankeløs Dovelse indgif den vigtigste af alle Foreeninger, men forud anstillede rigtige Betragtninger, overensstemmende med Standens Vigtighed: de knyttede Baandet med de ædelste Forsætter, ubrodelig at efterkomme enhver af Deres nye Pligter.

De vil altsaa finde mine Bemærkninger grundede, og agte paa, hvad jeg, der har en større Erfaring, vil sige Dem. — Af Unglingernes Kreds traadde Deres nuværende Mand frem, for at beile til Dem: Deres eget Hierte valgte ham. Nu er Foreeningen gaaet for sig, og denne maae De, for Deres hele øvrige Levetid, ansee som den Kilde, af hvilken De maae øse Deres Livs Lyksalighed. Søg De stedse at knytte Baandet fastere og drage Deres Elskede nærmere, ikke blot ved Deres Indigheder; men fornemmelig ved en idelig Harmonie i alle Skionne, elskværdige Følelser. Vor Lykke, min elskelige Veninde, staaer paa en flbrig Grund, dersom den ikke har nogen anden Støtte, end vore legemlige Fortrin. Disse maae ikke allene ved Aarenes Tiltagelse nødvendig tabes, men endog i Ungdoms Vaar blive de saa let et Offer for voldsomme Sygdomme. FINDER vore
Mænd

Mænd intet elskværdigt hos os, uden disse, hvor ulykkelige maatte vi da blive ved deres Forliis! — Men er det Hiertets Adel, der gjør os dem fiær, da vil deres Tilboielighed aldrig formindskes, den vil endog overleve os. Viis Dem altsaa ved enhver passende Leilighed, som den der tænker ædelt, og naar Gienstande møde, som vække sømme Følelser, vær De den forste der ytrer disse.

Elk ham, som gav Dem Fortrinnet frem for alle andre af Deres Kion, oprigtig og uafbrudt. Han bestræber sig for at gjøre Dem lykkelig; Det paaligger Dem med endnu sømmere Bestræbelses at sørge for hans Lykke. — Afstye stedse, ligesom nu, enhver Utroeskab mod Deres Egtesælle. Denne Last vanærer Mændene; men for vort Kion er den een større Stienssel. Enhver Kone, som gjør sig skyldig i denne Brøde, handler imod Naturen, der gav hende et sømmere Hierte. Aldrig kan hun med et skyldfrie Blik see ham i Dinene; maae i hans Ansøn læse bittere og fortiente Bebreidelses, og bliver foragtet af alle Betsænkende. Vær De stolt af Deres Jdræt, naar De saa kan overtøde Deres Mand om Deres Keenhed, at ikke engang Misstænke kan opstaae i hans Sind. Den Tilfredshed, hvormed han hviler i Deres Arm, være Deres søddeste Løn, og naar De see ham ligesaa tro ved Deres Side, saa glød Dem ved den smiggrende Tanke, at De have bidraget hertil. Ingen ædel Mand, Emilie, vil vorde Tyran imod sin Kone; han vil stedse

stedse tage Hensyn til vort Kønns Svaghed, og hans Forhold mod os vil være indrettet efter denne. Men enhver ædel Hustru bør og aldrig glemme den samme Verbødighed, hun skylder Manden. Hun bør ønske, at han maae være en Gienstand for alle sine Medborgeres Agtelse, og hun maae derfor gjøre ham til den fornemste Gienstand for hendes. Forgiæves vil hun vente, at hans Venner skal ære ham, naar hun i sit Forhold imod ham viser Ringeanstelse.

Manden bliver altid Familiens Hoved og den hvorpaa dens Vel grundes. Han er den der først og fremmest tager Deel i Familiens Sorger, i Færre er dens Forsvar, og er den, der maae erhverve det Fornødne til dens Ophold. Derfor tilkommer ham den første Plads i Huset, og den med dette hans Stade forbundne Hæder, og denne er han besejret især at vente af den, hvis Hierte bør være sømnest findet mod ham. Det geraader sandelig aldrig nogen Kone til Ære, at rose sig af sit Herredomme over sin Mand: hun erklærer ham i samme Dieblik for en Toffe, og maae hun ikke skamme sig ved at være foreenet med en saadan? —

En Kone, hvis Mand er foragtet, lider sikkert derved, hvorledes skulde hun da vilde bidrage noget til at forringe hans Agtelse?

De vedligeholde altsaa den Indretning, Naturen har gjort, som og sandelig er den bedste,
Man

Manden være den første i Huset. Han udkaste Planen og udføre den, og De være ham hertil behjælpelig efter Evne. Den Tone, hvilken De i sige Tilfælde bruge, være ikke bydende; men mere en venfabelig Raadforsel.

Herved lære han at sætte Priis paa Dem som paa en Veninde, der ikke vil nøies med at være en ørkesløs Tilskuer; men med Raad og Daad være ham behjælpelig. Overiles han af sit stærkere Temperament, da søge De at stille dette ved Deres naturlige Mildhed. Men for alle Ting vogt Dem for, at De ikke antage en Mine, som om De herved vandt en Sejer over ham. Han maae i Deres Dine herved ikke tabe noget af sin Værd; men blive Dem lærere, naar De erfare, at De formaae saa meget over ham, at kunne styre hans Hefstighed.

Lad De ham, i de Tilfælde, i hvilke han egentlig burde gjøre alt, ogsaa beholde Væren for at have gjort alt, skøndt De have været ham behjælpelig, paa det at hans Agtelse ikke lider noget Skaar. Bland Dem ingensinde i hans Embedsforretninger; da dette ellers sikkert vil bidrage til at ned sætte ham i hans Medborgeres Dine. Vort Kion fik Tilværelse for at udbrede Glæde og Blidhed i Verden. Af den Lyksalighed, Manden nyder i Forening med sin Mage, skal han overtydes om,

om, at hele Skabningen blev fuldkommet med Kvindens Skabelse.

Vi vilde altsaa handle tværtimod vor Bestemmelse, min gode Emilie, dersom den Blidhed, der bør være vort Kions Særkende, blev forandret til Harskhed. Alle udvortes Ting bør gjøre blide Indtryk paa vor Siel og disse bør vi ytre i vort Forhold. Enhver opbrusende Lidenskab er imod vor Natur: den passer ingenlunde med vore finere Nerver og vor finere Bygning. Et opbragt Fruentimmer er et af de afskyeligste Syn i Naturen. Man seer det paa vore Dine, at de ikke ere dannede for at lindre af Harm, og paa vore Kinder, at de ikkun skulde rødme af Blyfærdighed og Undseelse, ikke af Hevgierrighed og Brede. Vi ere ikke skabte til at fornærme, men til at forsone. Den grusomste Tyran, som intet kan tæmme, skal formildes ved et af vore Dyrkast.

Jeg kiender intet, min Emilie! hvorend vi kan hævde vort Kion mere, end ved at vise i vort Forhold, at dette Fortrin tilkommer os. — Stræbte vi og virkelig efter Herredomme, saa maatte dette være den eeneste Bet, hvorpaa vi vilde tilveiebringe os dette. Ikke Lænker bør vi bære i vor Haand, men Blomsterkræder, hvormed vi fængsle vor Mage. Aldrig maae man kunne gjøre os den Bebreidelse, at vi ere stivsendede, sære og hastige. — Saaledes ville vore Bøli-

ger

ger vorde Eenigheds og Koeligheds Eæde, og vore Mand ville velsigne den Time, i hvilken de forenedes med os.

De vil daglig meer og mere paastionne vor Bærd og føle, hvor meget de vilde savne, dersom de skulde miste os. De vil ansee os som Himlens bedste Gave og finde Livets høieste Lykksalighed i vore Favnetag. Deres Dietkast vil sige os, hvor meget vi bidrage til Deres Hæld, og vi ville forsøge vor egen Lykke ved at giøre saadan Opdagelse: fryde os, at vi nu opfyldte vor Bestemmelse og overtjedes om, at den, som bidrager til andres Bæst, herved forøger sin egen Lykksalighed. Deres Vægtfælle, Emilie! har flere vigtige Forretninger end De, de fordre større Anstrængelse og paalægge ham større Ansvar. Han arbejder ikke allene for sig, men ligesaa meget for Dem, og utroelig meget kan De bidrage til at lætte og forsøde ham hans Arbeide. Blot den Tanke, at den Måge, for hvilken han arbejder, elsker ham, paastionner dette, vil give ham Lyst og Fyrighed.

Modtag De ham derfor, naar han har fuldført sit Arbeide, med aabne Arme: sørg De da for hans Bederqvægelse og Hvile: søg at opmuntre ham med venlig Samtale: fortæl ham ikke strax een eller anden ubehagelig Omstændighed, der muelig er forefalden i hans Arbeidstid; han bør først have samlet Kræfter, og endnu bedre, dersom det

det gaaer an aldeles at dølge sigt for ham. Kommer han eengang i Erfaring om, at De saaledes har vidst omhyggelig at skjule det som kunde foraarsaget ham ubehagelige Dieblikke og selv have vidst at jævne den, saa vil hans Kierlighed til Dem forøges, ved at kiende Deres Omhu. Han vil ansee dette som det umiskenkeligste Beviis paa den omme Kierlighed De bær til ham, og ligesaa omhyggelig bære Omsorg for deres Tilfredshed og Lykke. Naar De da see ham fro gaae til sit Arbeide og fuldføre det med Held, saa vil den Tanke, at De har bidraget hertil, vorde Deres sødeste Løn.

(Slutningen følger)

Borger = Bennen.

No. 24.

Envende Aargang.

Fredagen den 19. Junii 1795.

Sen lang Række af Aar tælledes Kiøbenhavn blandt de udmærket lykkelige Steder. Det skrækkelige Saar, som hiin store Ildbrand Aar 1728 havde efterladt, var helet; Velstand og Handel stæeg gradviis blomstrende frem; nye Næringsveie aabnedes; Kunster og Videnskaber udbredede alt mere og mere deres velgiørende Virkninger. Frygtede endskjønt den tænkende Fædrenelandsven, at dens bestandig voxende Udvidelse neppe var til Gavn for Landet i det Hele; ønskede endskjønt mangen en indsigtsfuld Medborger, at Fabriker og offentlige Indretninger maatte blive mere fordeelte, for at Virksomhed og Tænkksomhed kunde mere lige- lig udbrede sig igiennem alle Statens Dele: for- udsagde endskjønt Moralisten, at Sædernes Forfi- nelse maatte efterhaanden udarte til deres Fordær- velse: saa nægter dog derhos ingen, at Kiøbenhavn besad Fortrin og nød Fordele, som baade vare sande og sieldne.

Om denne lykkelige Tilstand endnu kan atter opnaaes, om Staden skal reise sig af sit nærværende dybe Fald, eller om Forsynets Raad har i Fremtiden bestemt flere Baneheld at ramme den — hvortor vove at afgjøre dette Spørgsmaal? Vi kan ikke kun see, hvad den nu er; vi kan ikke fastsætte, hvad der staaer i vor Magt til at lette Ulykkens Byrde, hvad Forholdsregler der bør lede os i vore Bestræbelser, for med fælles Kraft at arbejde os fremad paa nye. At gaae ind i det enkelte af denne Sags Overveielse, at bestemme, hvilke Midler her ere de virksomste, de heldigste, de meest levende, at anvise de Veie, der staae nærmest aabne for os — dette erkender Borgervennen sig uformuende til. Detsaa har Regjeringens Omsorg og Omhu vist sig ved denne Leilighed i alt for kiendelige Prover til, at nogen Ketsindig kunde falde paa at tvivle, den jo vil anvende de passeligste Foranstaltninger, høre ethvert overlagt og grunder Raad, og med ufortroden Iver og Kraft værksætte, hvad den finder gavnligt og udretteligt.

Kun dette ønsker Borgervennen sig Held til at overbevise sine Læsere om, at almindelig, deltagende Stræben, foreenet og vedholdende Kraft, Uegennyttighed og sand Menneskekierlighed ere de Hovedfordringer, som man nu i fordoblet Grad med Billighed kræver af enhver, der vil bære det hæderfulde Navn af god Borger i Staten. Vist nok ere disse Fordringer stedse gjældende, vist nok

hvoiler

hviser den enkelte Stads, saavel som det hele samlede Statslegemes Held, Hastighed og Velstand til enhver Tid paa disse Støtter. Men det er just i Tilfælde som det nærværende, hvor de maae anspænde deres hele Styrke.

Eller skulle vi maaskee lade Mod og Haab og Tillid til Forsynet og Gødselse af vor Menneskekraft synke? Skulle vi maaskee lægge Hænderne i Skidtet, stirre ubevægelige paa de sammenslyrte Mure, og i det høieste fælde en medynksfuld, men frugtesløs Taare? Skal maaskee den Brandlidte mistvivle om Redning, fortryde sin hidtil anvendte Flid, overgive sig til Uvirkelighed og gribe til Betrelstaven? Skal maaskee den, hvis Eiendom Jiben skaanede, lade det være nok med at opsende en flygtig Tak til Gud for sin Redning, og indelukke sig i sin Bolig, for ei at høre de Redrovedes Klager?

Lad os ei fordre for meget! lad os tilstaae, hvad der er Sandhed, at Ulykken er tung, Jammeren stor, Tabet skrækkeligt. Lad os tilstaae, at saa stort et Vanheld er i Stand til at nedbøse den Standhaftigste. Lad os indrømme, at det maaskee snarere robede Gødselshed end Frimodighed, om nogen i denne Tidspunkt med philosophisk Kolighed, med uforandret Blik kunde betragte Tingenes Forsatning.

Mennesket er og bliver Menneske, og han bør blive Menneske. Men just for at haandhæve
denne

denne sin Værdighed, er det ogsaa Pligt for ham, at fatte sig igien; hans Overlæg bør vende tilbage, hans Eftertanke faae sit tilbørlige Herredomme igien, og istedet for at gaae over fra Uengstelighed til Fortvivlelse, bør han lade den første Raadvildhed og Bekymring give Plads for kiæk Beslutning og frimodig Udholdenhed. Dette Kan han, og forsømmer han det, da handler han uforsvarlig mod sig selv, uforsvarlig mod sine Medborgere.

Hvo var ikke bængstet, ikke raadvild, ikke uroelig og forskædet, saalænge Luerne rasede, saalænge der ingen Udsigter var til at standse deres Voldsomhed! Men de første Rødselsdage ere, Forsynet være lobet, nu forbi. Vi see nu Tabets Størrelse, Udelæggelsens Grændser; og hvor betydeligt end hiint, hvor sørgeligt end Synet af denne er, saa er det dog Pligt for os, at holde Maade med vor Bedrøvelse derover, og styrke os ved Tanken om den Evige, hvis Raad ikke er vores Raad, og hvis Veie ikke ere vore Veie.

Menneskefiærlighedens Stemme taler i en saa vidt udbredt og siensynlig Nød alt for tydelig og giennemtrængende til os til at det skulde behøves, vidtløftigen at godtgjøre de Nødlidendes Krav paa vor Bistand og Deeltagelse. Ja! Erfaring vil endog vise, at mangen en, hvis Hierte hidindtil var sammentruffet af Egennytte og Vindesyge, eller af Særhed, eller af menneskefiendst Mistænkelighed, vil

vil ved denne Leilighed give efter for Følelsen af Medynk og Bønhed, vil skamme sig ved sin forrige Haardhed, vil søge at udsone sig med Menneskeligheden ved virksom Hjelp, ved at række den Modlidende Haanden, ved at overvinde sin lave Selvfiærlighed, og dele sine Bequemmeligheder med saadanne, der nu have lidet eller intet tilbage. — Allerede Tanken om, hvor nær og overhængende Ulykken var enhver iblandt os; hvor aldeles uvis enhver maatte være, om hans Eiendom skulde blive spæret eller ikke, da et blot Kast af Vinden kunde have været nok til, enten at redde, hvad der nu faldt, eller fortære, hvad der staaer urørt — allerede denne Tanke er istand til at udrette meget hos saadanne, der ikke af ædlere Bevæggrunde og med velvilligere Sindelag tage Deel i Medmenneskers Kaar.

Til Ære for Kiøbenhavns Indvaanere være det sagt, at visselig ikke et ringe Antal af dem har ved denne Leilighed vist en Uegennyttighed, en Velvillighed og Hjelpsomhed, der maae glæde enhver Menneskeven. Et allene har der ved Udfløtning og Redning hersket megen Fjer og Ufortrodenhed, og tillige mere Orden, end der i slige Dieblikke kunde formodes, men ogsaa have mange Hundsværter og Ciere vist en ædel Afstøje for at drage Fordele af Medborgeres Forlegenhed, ved hverken at foreskrive ubillige Wilkaar for de Indflyttede, eller opkræve Leien for de Haussfolk, der al-

le

lerede tilforn have boet hos dem. Mange behjælp sig endogsaa selv med maadelige Leiligheder, for at give Plads for Huusvilde.

Dog er det vel desværre ikke at vente andet, end jo ogsaa adskillige lumpne og nederdrægtige Mennesker vil søge at benytte sig af denne Glendighed, til at tilvænde sig en skammelig Binding. Den kongelige Bekjendtgørelse af 10. Juni belægger saadan Skændighed med det rette Navn, og det er ingesalunde at paatvile; at jo vor opmærksomme og utrættelige Regjering vil gribe kraftige Forholdsregler, til at standse saadan Misbrug. Mon det ikke kunde bestaae med alle Keiserdigheds og Billedligheds Regler, at enhver Eier blev forpligtet til, i en vis fastsat Tid fra nu af, at lade sig nøie med den samme Leie, som han inden denne uslykfæltige Begivenhed traf af sine bortleiede Eiendomme?

Dog lad os ikke tale om de Umenneker, for hvilke Deeltagelse og Menneskelighed ere ubekjendte Fornemmelser. Vi have langt fra ikke gjort nok, naar vi blot have afholdt os fra Skændigheder. Enhver Ketsindig og Bestænkende vil i sin egen Kjæle kunde læse de Forskrifter, han ved denne Leilighed har at følge. Vi kunne ikke alle udrette lige meget; de fleste af os desværre ikkun lidet. Men enhver udrette troelig, og med Ansændelse og Vedholdenhed, hvad han kan; da vil megen Rod af hies-

hielpes, megen Elendighed formindskes, mangen en Byrde lættes.

Hvor mange Huusbilde kan ikke hielpes, naar enhver, som har overflødige Værelser, indskrænker sig for at give nogle af disse Plads! Hvor mange Hungrige kunde ikke mættes, naar enhver, som ellers ikke fortrod paa at udse Penge til kostbare, fiedsommelige Giestebudde, i det Sted nu gav den Nodlittende Udgang til sit Bord! Ja, hvor mangen en bedrovet Familie kunde husvales, blot ved de Summer, som ellers vare bleve bortkastede ved Kilden, og ved andre slige langt mere sværmende og skadelige end ædle og vederqvægende Sommerforlystelser! — Og var det ikke at fornærme nordisk Mand og Danneqvinde, om man troede det saa tungt et Offer for dem, at opgive en eller anden Livets Bequemmelighed, fornægte denne eller hiin Lyst, forfage denne eller hiin Forsængelighed, for derved at komme deres Medborgere til Hielp ved en saa sørgelig Anledning?

Og hvo der er Slave nok af Daarlighed, af Mode, af Pragtsøge eller af Sierrighed, til at undrage sig fra en saa billig Forpligtelse — o! den see med Skamfuldhed til sine ringere, fattigere, nanseeligere Medborgere, til den lavere Midvelstand og til Almuen; thi visselig vil der blandt disse findes mange, der her, som ved saa mange andre Leiligheder, vil giøre de Anseeligere til Skam-

Skamme. Bisselig vil der findes mangen en trængende Haandværksmand eller Daglønner, mangen en fattig Enke, skiondt selv omringet af Børn, der vil glad og villig dele sin Skiærv, som vandtes i Ansigtets Sveed, med de Elendige, aabne sin giestfri Dør og fremsætte sit sparsomme Brød for den Ulykkelige.

Held hver, der har Hierte for sin Broders Nød! hver, der efter Evne bidrager Sit til at formindste Ulykkens skrækkelige Virkninger!

M. S. L—g.

Borger, Bennen.

No. 25.

Envende Aargang.

Fredagen den 26. Junii 1795.

Hustruens Pligter.

(Slutning.)

Elsk ikke Verdens stoiende Levemaade for meget, Emilie! den vil ellers drage Dem til sig og svække den Lyksalighed, Deres Forening kunde give. De bør give den fortroelige Umgang med Deres Mand Fortrin for enhver anden; men hvor meget maatte det ikke krænke ham, naar han blev vaer, hvor lidet han var for Dem og hvor umættelig de higede efter andre Selskaber. Deres Veninder bør altid være Dem fiære, De bør ikke afbryde Umgang med disse; men deres Mand, den fortroeligste af alle deres Venner, bør være Dem uendelig dyrebarere. Enhver Fornoielse maae have en dobbelt Værd, naar den nydes ved hans Side, og enhver Fraværelse, hvortil Omstændighederne stundom kunde nøde Dem, maae De søge at forkorte saa meget mueligt. Især er det i Sygdom at de bestandig maae være om ham, for at pleie og opmuntre

muntre ham; hvor dybt vilde De saare ham, dersom De da vilde forlade ham, for at søge andre Selskaber. Ved min Mand's Sygeleie glemmer jeg den gandske Verden. Min blotte Nærvarelse tiener ham til Husværelse, og at det er min, hans elskede Mages Haand, der rækker ham Lægedommen; gjør denne mere helbredende. Min Mand er mit kæreste Selskab, og saaledes vorde og Deres Mand for Dem. Frygt ikke ved en saadan Tænkemaade at udsætte Dem for Verdens Spot. Dersom vi aldrig vilde dadles, da maatte vi tænke og handle lige med Hoben, og hvor meget tabte vi ikke da? vilde ikke vort eget Hjertes Bebreidelser ramme os, og var da ikke al sand Tilfredshed forvunden? Verdens Tummel har sandelig ikke den Værd, man sædvanlig tillægger den; jeg har aldrig fundet sand Tilfredsstillelse i denne, og naar jeg vil efterkomme alle Huusmoderens og Egtfællens Pligter, saa har jeg kun liden Tid tilovers til at nyde Verden. Jeg beklager sandelig enhver Kone, som kiedes ved sit Hiem, og søger sin Glæde uden for sit Huus: jeg slutter altid, og sielden har jeg taget Feil i min Slutning, at den Harmonie savnes, som burde finde Sted imellem hende og hendes Egtfælle, og beklager hende af mit gandske Hierte. Naar jeg seer en Kone daglig at stane om uden for sit Huus, kan jeg ikke bare mig for den Tanke, at hun heller i Dag end i Morgen onsker at see sin Mand i Kiste; thi var dette ikke, saa maatte det jo være hende en Glæde at være om

ham,

ham, da vort Liv dog er saa kort og alt saa hastig forsvinder. Det er sandelig ikke heller Maanden at vinde Mandens Fortroelighed, naar Konen idelig affondrer sig fra ham. En daglig forsøgt Koldsin dighed maae vorde Folgen, og denne sætter et uoverstigeligt Bolværk for den indbyrdes Fortroelighed, der unægtelig er Egteskabets største Lyksalighed. Jo høiere vi elske Verdens Tummel, desmindre Smag finde vi i det huuslige Livs Koelighed, og vort Hiem bliver os tilsiøst aldeles modbydeligt. Ikke at tale om, at et flanevurrent Liv blev for mange elskværdige Personer af vort Kion, en Grav for den Hjertets Fromhed og Uskyldighed der prydede dem, gjorde dem lykkelig, inden de fik Smag paa stoiende Glæder. De har en Huusholdning, Emilie! og skiondt denne for nærværende Tid er liden, saa har den dog Sysler nok for at fordre al deres Opmærksomhed. Det er Hustruens Pligt at forestaae denne, og enhver beklager den Mand, som enten formedelt sin Hustrues Letsindighed eller Ubevogenhed, selv nodes til at bekymre sig om alle Smaating. Dette maae vorde Dem en nye Bevæggrund, hvorfor De ikke alt for meget hige efter Rydelsen af stoiende Glæder. Upaatvivlelig maatte Deres Huusholdning lide ved denne Omsvæven. Hvor der skal herske Orden, er en Opsynsmand fornøden; jo oftere denne er fraværende, des ufuldkomnere bliver hiin.

Man vilde fordre for meget, dersom man vilde formode, at den Pige, til hvilken Huusmoderent

deren overdrager Husets Bestyrelse, skulde paasee alt med samme Nøiagtighed, være ligesaa sparsommelig og tarvelig, som hun selv. Egennytte kommer her i Spillet, og Følgerne af denne Uorden og Uredelighed ere alt for mange og sørgelige. Det er en sand Lovtale over en Kone, at hun forestaaer sit Huus vel, er tarvelig og nøiagtig: hun gior da, hvad man med Rette kan fordre af hende: hun holder til Raade med hvad hendes Mand erhverver.

Søg at fortiene denne Roes, og bestræb Dem, saa meget mueligt er, at alt, hvad som foretages i Deres Huus, skeer under deres Dine. Det er paa denne Maade at De kunne forskaffe sig Deres Tienestetyendes Agtelse, og tidlig maae De vænne sig til denne Orden, fordi Deres Huusholdning, efter al Rimelighed, med Aarene snarere vil forøges end formindskes. En klog Inddeeling af Tiden for at besørge enhver af Huusholdningens Dele; Reenlighed i Huset, Sparsommelighed i Deres Udgifter og en viss Forsynlighed for Fremtiden, ere de store Pligter, Huusmoderens hæderlige Kald kræver. Deres Mand har Ret at fordre alle disse Egenstaber af dem, og naar han samler, bør De ikke adsprede. Deres gode Deconomie vil tilveiebringe Dem den Fordeel, at Deres Mand vil sætte den fuldkommenste Tillid til Dem, og De have fri Adgang til hans Giemmer; thi han veed, at hans Eiendomme ere ligesaa trygge i Deres Haand som i hans egen. Mig er det altid fore

kom:

Kommet som haanligt for en Kone, naar Manden ved sin Bortgang sukkede vaersom for sit Pengeskrin, som om han frygtede for, at det skulde misbruges i hans Fraværelse. Jeg er ikke saa ubillig, at jeg hader den Mand, om hvilken jeg bringer slegt i Erfaring; thi naar hans Kone ikke er Huusholdere, er han nødt til at bære sig saaledes ad — og desværre alt for mange af vort Køn fortjene den Bebreidelse, at de ikke kunde holde til Raade. Det bliver og en vigtig Pligt for Hustruen, at hun, ved at indrette sin Huusholdning, tager Hensyn til Mandens Indkomme og Omstændigheder. Vi bør gjøre et rigtigt Overslag over hvad vi aarlig kunne have at fortære. En klog Huusmoder indretter sin Beregning saa, at hun altid beholder et Overskud, og at hun veed, hvortil Pengene ere anvendte.

De er opdragen i Overflod, Emilie! men lad dette ikke bedrage Dem. Overflod er selden ved nye Familiers Indretning, og Deres Forældre have først Tid efter anden forsøgt deres Velstand ved en klog Sparommelighed og ved flere heldige Omstændigheders Sammenstød. Deres Mand's Indkomme vil imidlertid være tilstrækkeligt, for at føre Deres Huusholdning paa en anstændig Fod; men for alt hvad som er helligt, vogt Dem for nogen sinde at yttre den mindste Misfornoielse mod Deres Mand, fordi De ikke forefinde den Overflodighed, hvortil De var vant i Deres Forældres Huus. Med Tiden vil hans Flid og Fortieneste skaffe hant et forsøgt Indkomme, og De vil glæde Dem ved,
at

at De, endog under mindre gode Vilkaar, vare i Stand til at kunne bestyre Huset, uden at noget savnedes.

Vort Kion, Emilie! har unægtelig en Hang til Pragt: vi beregne alt for ofte Livets Lyksalighed allene efter Antallet af vore Bæreller, vort kostbare Boehave og vore Klæders Pragt. Det er Dem ikke ubekendt, hvad saa ofte, og sandelig med Føie, er sagt imod denne Daarlighed. For en Hustru er det især vigtigt at lægge disse Erindringer paa Hjerte. Hun bør aldrig glemme, at en Families Pragt fordrer en langt større Fond, end en enkelt Persons Overdaad. Hun maae betænke, at Huusholdningens Udgifter stige hvert Aar høiere, alt ligesom hun bliver Moder til flere Børn og disse voxer til. Hun bør ikke glemme, at Manden som erhverver alt, er dødelig og snart kan rives fra hendes Side. Hvor føleligt, dersom hendes Ding nu først aabnes, og hun udsages til en Indskrænkning, der ikke allene falder hende svær; men endog udsætter hende for andres Haan og Digtale. Ufor- svarligt er det, dersom hendes Odselshed gjorde det umueligt, at anvende det paa hendes Børns Opdragelse, hvad hun burde og kunde anvendt; men i høieste Grad uforstammet, dersom hendes Mand, uagtet al sin redelige Flid og Møie, maae lade sig adskillige Indskrænkninger befalde, og savne een eller anden Bequemmelighed, allene paa det at hun kan fyldestgøre sin ulovlige Hang til Pragt og Odselshed. Emilie, elst Tarvelighed! vi kunne ikke ofte

ofte nok tilraabe os denne Formaning, da Forsænelighed og Mode i vor Tidsalder er steget til en usalig Høide, og har styrtet saa utallige Familier i den dybeste Elendighed.

Gjør De et frivilligt Offer af enhver overdreven og unyttig Modens Fordring; Deres Mages Kierlighed vil lønne Dem overflødig for dette Offer: De vil herved vise en vis Selvstændighed, hvorpaa De med Føie kan være stolt, da De have saa megen Kraft, ikke at lade sig drage af enhver Planes Paafund og efterabe hendes Daarligheder.

Et disse en god Hustrues Egenstaber, hvilke jeg anbefaler Dem Emilie, vil jeg endnu tillægge een, som bør ansees som Kronen af dem alle: Læg Vind paa den store Kunst at lempe sig efter Deres Mand's Karakter. For at kunne dette, bliver det fornødent at De stræbe noie at lære at kiende ham. Ønske De at opnaae et eller andet af ham, da vælg klogelig det rigtige Øieblik, i hvilket De kan vente at finde ham søielig. Vælg ikke de Timer, i hvilke han er tankesfuld over vigtige Embedsforretninger, eller utilfreds over een eller anden Ubehagelighed. Hans Afslaa kunde let føre Dem paa de Tanker, at han var Dem imod skøndt dette ikke er saa. Et oprømt Øieblik vil han forekomme Dem og bebreide sig selv, at han ikke altid var lige blid imod Dem. De selv vil og have Deres mørke Timer, i hvilke Deres Sind ikke er saa oprømt, og hvor behageligt for Dem, naar De da finder ham læmpende sig efter Deres Svagheder og redebon at op-

mun-

muntre Dem. Skulde imidlertid Deres Mand overile sig, og tilfidesætte den Omhed han skylder Dem, saa vil det ikke worde Dem vanskeligt at formaae ham i en roelig Time til at tilstaae sin Feil, og Deres mod ham udbviste Overbærelse vil forsøge deres Værd i hans Dine. At give efter for sin Mand i hans heftige Dieblikke er ikke at fornædre sig, tværtimod, denne Føielighed vil tiene til at lægge Grunden til en Fortroelighed, der er Grundvolden til sand Ægteskabs Lyksalighed.

Bed at iagttage disse Forskrifter, Emilie, er jeg blevet en lykkelig Kone: følg disse mine Raad, og De skal worde ligesaa lykkelig som Deres Veninde.

Borger = Bennen.

No. 26.

Enyende Aargang.

Fredagen den 3. Julii 1795.

Anmeldelse.

Det Møde, som efter Selskabets Love skulde holdes i Junii Maaned, ere vi, formedelst den uheldige Ildbrand, der deels har gjort os huusvild, deels bragt os i Uorden, nødsagede til at udsætte over den bestemte Tid, men skal holdes saasnart mueligt, maaskee Mandagen den 13te Julii, hvilket da nærmere bliver i næste Blad bekiendtgjort.

I øvrigt kunne vi med Fornøielse melde, at alle Selskabets vigtige Dokumenter, endskjønt Husset, hvor de forvaredes, blev et Kog for Luen, ere i god Behold, og intet forkommet, som kan være af nogen Betydning, om end ikke ethvert Papiir, eller gammelt Bilag igien bliver at finde.

Administrationen for det forenede Understøttelses Selskab.

H. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Hofsved.

Med

Medgang og Modgang.

En allegorisk Fortælling.

Medgang og Modgang, bestemte af Forsynet til at ordne Menneskenes Skæbner, blev udsendte til en rrig phoenisisk Kjøbmand, ved Navn Belas, der boede i Tyrus. Medgang, den ældste, deilig som Morgenens, og yndig som Vaaren, kaldte sig Raonia; hendes Søster, Modgang, var hestlig og suurseende, og havde antaget Navnet Calara.

Belas havde to Sønner, Philaethes og Alliger. De vare begge bestemte til Handelen, og havde derhos faaet en fortreffelig Opdragelse. Fra deres første Barndom af havde de levet i det nøieste Venstabs Samfund. Men Kiærlighed, for hvilken alle Sielens Tilboieligheder forsvinde som Skibets Kurer i Vandet, truede dem i en uslykkelig Time med Evedragt; thi de blev begge indtagne af Raonias Deilighed. Deres Skionne opførte sig ligesom saa mange af Jordens Døtre, hun opmuntrede snart den ene, snart den anden; men for at undgaae en bestemt Erklæring, yttrede hun den Beslutning, at hun aldrig vilde giøte sig, med mindre hendes Søster, fra hvilken hun foregav, hun

umue

umuelig længe kunde være adskilt, blev givet paa samme Tid.

Belas, som kiendte sine Søners hestige Kierlighed, og frygtede for deres opbrusende Sindelag, nødte dem, for at forebygge Følgerne, ved sin faderlige Myndighed til at afgjøre deres Skiebne ved Lodkastning, efterat de først ved en hellig Sed havde forbundet sig til, uden Modstand at ægte den, som faldt i hvers Lod. Paa denne Maade kom Philaethes i Besiddelse af Raonia, og Calara tilfaldt Aliger.

Strax efter Bryllupshøitiden døde Belas, efter at have testamenteret til sin ældste Son, Philaethes, sit Skionne Hus, tilligemed den største Deel af sin meget anseelige Formue. Denne Arving var tillige den lykkeligste Egtemand. Hans Kones muntre Sindelag henrykte ham; han klædte hende i Guld og Sølv, og gav hende Klenodier af uskatterlig Værdie. Han lod bygge et Pallads for hende i Skoven, og lede hele Strømmen igien nem hans Haver, samt prydede Nabreddene med Temyler og Løvhytter. Han gav Landets Store de prægtigste Giestebudde, hvor deres Ører trylledes ved Instrumenternes Klang og Sangernes Chore, og deres Dine blændedes af glimrende Gienstænder. Men hans Paarørende ansaae han som Fremmede, og hans Ungdoms Staldbrødre syntes han slet ikke mere at kiende. Heller ikke kunde han
mere

mere lide sin Broder, og tilsidst befalede han, at man ikke maatte lade ham ostere komme ind i Huset.

Men da en Flod, om den end er nok saa anseelig, taber sig i Dalene, naar den ei holdes tilbage inden for sine Bredder, saa maae ogsaa Lyfkens Strøm tabe sig, naar den ei begrændses ved Dekonomie. I saa Aar var Philalethes's store Formue forødet, hans Wareoplager vare tomme, og hvad der endnu var tilbage, faldt i ubarmhertige Creditorers Hænder. Han henvendte sig til de Fornemme og Store, som han saa ofte havde kostelig beværtet og overvældet med Foræringer, i Tanke at faae Understøttelse hos dem; men hans Stemme var gandske som en Ubekjendts Røst for dem, og man erindrede sig neppe, at have seet det Ansigt før.

De fordums Venner, som han saa længe havde foragtet, vilde nu ikke heller kiendes ved ham, hans Kone overvældede ham med Skældsord og forlod ham, for aldrig at see ham mere. Ikke desmindre var hans Hierte saa indtaget af hendes forfærlige Indigheder, at han ilede efter hende og besværgede hende at blive. Men forgieves. Hun rev sig løs fra ham, og det med saadan Jilsfærdighed, at hendes Maske faldt af, og røbede ham et hæsligt, vanskabt Hoved, med graae Haar og skal det Iffe.

Hvad

Hvad der siden blev af ham, derom meldes intet med Visshed. Man troer, at han flygtede til Egypten, og levede der af Almisser fra nogle Venner, der havde forbarmet sig over ham, og at han snart efter døde i største Elendighed.

Vi ville nu see, hvad Alliger foretog sig, der, som oven for er sagt, var bleven fordrevet af Broderens Huus. Calara, saa utaalelig hun endog var for hans Hierte og for hans Dine, forlod ham dog intet Dieblik. Hun var hans bestandige Ledfageriske paa alle hans Veie. Han fik Efterretning, at hans rigeligst ladede Skib var optaget af en sardinisk Søerøver, at et andet var strandet paa de sybiske Kyster, og at den Mægler, som han havde betroet den største Deel af sine rede Penge, havde taget Flugten til Sicilien. Nu samlede han den lille Levning af sin Formue sammen, forlod Tyrus, og blev af Calara ført igiennem aldrig før betraadte Økner og øde Egne til en lille Bye, der laae ved Foden af et Bierg. Her slog de deres Bolig op og levede en Tidlang uden Uroe. For at godtgjøre ham i nogen Grad hans udstandne Lidelser, formildede Calara Strengheden i hendes Nafsyn, gav ham de nyttigste Raad, afvænnede hans Hierte fra den umaadelige Attraae efter jordiske Ting, og lærte ham at ære Guddommen, at sætte sin hele Tillid til Forsynet og vente al sin Lyksalighed derfra. Hun indprægede de blideste Følelser i hans Siel, gjorde ham beskedent og ydmyg, lærte ham

af

at føle Medlidenhed ved sine Medmenneskers Ulykke, og staae dem bi efter sine Kræfter.

Endelig tiltalede hun ham en Dag saaledes :
 „ Jeg udsendes fra Himmelen til dens Yndlinger ;
 „ thi ved min strenge Behandling fører jeg dem ei
 „ allene Lyksalighed imøde, men forbereder dem
 „ ogsaa til med desstørre Lyst at nyde hver Livets
 „ sande Gode med Naisomhed og Tilfredshed. Li-
 „ gesom Veddertoppen, naar den angribes, tager
 „ sin Tilflugt til det inderste af sin Bæv, saaledes
 „ drager ogsaa den Siel, som jeg saarer, sine
 „ omvankende Tanker sammen, og fører tilbage i
 „ sig selv for at finde Lyksalighed. Naonia, min
 „ smilende men forræderiske Søster, er ingen an-
 „ den end Medgang selv. Ikkun alt for ofte
 „ overgiver hun dem, som hun har forført, til
 „ hendes grusomme Drabantere, Angest og For-
 „ tvivlelse, for at tugtes af dem, imedens jeg,
 „ Modgana, aldrig undlader at føre dem, som
 „ ville lade sig lede af mig, til Roligheds og Til-
 „ fredsheds yndige Boliger.”

Alliger hørte hendes Ord med Forundring og stor Opmærksomhed, og da han derhos saa stivt paa hende, saa syntes hendes Hæslighed efterhaanden at aftage. Hans Afstøje for hende tabte sig lidt efter lidt, og gik over til Hoiagtelse, saa at han gandske overlod sig til hendes Førelse. Hun gien- tog ofte for ham hin grædste Philosophs vise Grund-
 sæt-

sætning: „ at de, som have de færreste Fornøden-
 „ heder, komme Guderne nærmest, hvilke slet in-
 „ tet behøve.“ Hun formanede ham til, at kaste
 sine Dine paa de mange Tusinde, der vare mere
 ulykkelige end han, istedet for at stirre med Mis-
 undelse paa dem, der leve i Overflødighed; og at
 han ei skulde bede Guderne om Rigdomme og Vres-
 poster, men om et dydigt Hjerter, et roeligt, ula-
 steligt Liv, og en Død, fuld af store Forhaab-
 ninger.

Hun fandt vel, at han Dag fra Dag blev
 roeligere, men at hendes Dngang desuagtet ei
 kunde indgyde ham nogen Kierlighed, ligesaa lidet
 som Synet af hende kunde fornsie ham. Dette
 bragte hende endelig til, at henvende sig til ham
 med følgende Ord: „ Ligesom Guldet renses og
 „ prøves i Ilden, saaledes sender Forsynet Van-
 „ hæld, for at luttre og befæste de Dødeliges Dyd.
 „ Dette Diemed er opnaaet hos Dig, og min Pligt
 „ er fuldendt. Jeg forlader Dig nu og gaaer for
 „ at aflægge Regnskab for mit Verinde. Din Bro-
 „ der, i hvis Lod min Søster, Medgang, faldt,
 „ og hvis Tilstand Du saa meget har misundet,
 „ har endelig erkjendt sin Forblindelse, og er just
 „ nu, da jeg taler med Dig, ved Døden bleven
 „ befriet fra sit høist elendige Liv. Lykkeligt har
 „ det været for Dig, Aliger! at Calara er falden
 „ i Din Lod. Naar Du tilbørlig erindrer Dig
 „ hen-

„ hende, saa vil Dit Liv vorde ærefuldt og Ditt
 „ Død vorde lykkelig.“

Med disse Ord forsvandt hun for hans Dine. Men endskiønt hendes Træk i det Dieblif, istedet for som sædvanlig at opvække Afstøje, meget mere fremstilte en blid Skønhed, saa kunde dog Alliger med al sin Umage ei bringe det saavidt, at han kunde elske hende. Hverken beklagede han hendes Bortreise, ei heller ønskede han hende tilbage. Men saa kjær endog hendes Fraværelse var ham, saa var hendes Raad dog indgravne i hans Hierte, og ved at følge dem, blev han lykkelig. Han drog tilbage til Tyrus og begyndte paa nye at handle; i kort Tid vandt han en til sand Livsnydelse tilstrækkelig Formue, hvormed han kiøbte sig et Landgods, for der at tilbringe sine øvrige Dage. Her syffelsatte han sig med at dyrke sine Marker og Haver, undertrykkede alle uordentlige Lidenskaber, og dannede sin Siel gandske efter Calaras Forskrifter. Han oplevede en høj Alderdom og døde æret og savnet.

Borger, Bennen.

No. 27.

Syvende Aargang.

Fredagen den 10. Julii 1795.

Anmeldelse.

De Hrr. Repræsentantere indbydes herved til en Generalforsamling paa sædvanligt Sted, Mandagen den 13de Julii Klokken 5., da vi haabe fuldt Møde, for at faae de Ting afgjorte, som skal forelægges.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

S. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Høftved.

Sysoverne.

Sysoverdagen er en mærkelig Dag i Almanakken, eftersom det er almindelig Folkemening, at Veirliget paa den Dag bestemmer Luftens Beskaf

Skaffenhed for en temmelig lang Tid efter. — Det vil maaskee ikke være upassende, her at anføre, hvad de gamle fabelagtige Kroniker fortælle om disse Gyssovere, af hvilke Dagen har faaet sit Navn.

Iblandt de romerske Keisere vare der ikke faa, som søgte ved Strengthed og haarde Forfølgelser at udrydde den christelige Læres Tilhængere. En af disse Keisere heed Decius, og den Forfølgelse, som i hans Tid rammede de Christne, begyndte i Aaret 252.

Bed den Keilighed flygtede syv unge Mennesker, af fornem Slægt, fra Staden Ephesus, og skjulte sig i en rummelig Hule, der var under et Bierg. Men Tyrannen, som fik dette at vide, gav Befaling til at bringe dem af Dage, ved at tilsværre Indgangen til Hulen med uhyre store Stene. De unge Mennesker, fortæller nu Fabelen, faldt strax i en dyb Søvn, og uden ringeste Aftagelse i deres Livskraft, vedvarede denne Søvn i et Tidsrum af hundrede og syvogfirsindstyve Aar.

Efter denne lange Tids Forløb tilfaldt Biersget med omliggende Marker en fornem Mand, ved Navn Adolius, hvis Slaver fik Befaling at borttage Stenene fra Hulen, for at bruge dem som Materialer til en stor Bygning. Nu faldt Solens Lys ind i Hulen, og de syv Sovere vaagnede op, i den Tanke, at de kun havde slumret i faa Timer. Hungeren meldte sig; man besluttede derfor, at Gamblichus, den ene af dem, skulde hemmelig liste sig ind i Staden, og købe Brød for Selskabet. —

Det

Det unge Menneske (om dette Navn ellers endnu kunde tilkomme ham) fandt det vanskeligt, at gienkende Egnene omkring hans Fødeby, dem han tilforn havde været saa vel bekendt med. Hans Forundring voxede, da han fik Die paa et stort Kors, der triumpherende var opreist over den fornemste af Stadens Porte. Hans synderlige Klæde- dragt og fremmede Tungemaal oppvækkede Opmærksomhed hos Bageren, til hvilken han henvendte sig for at købe Brød; men Manden blev endnu mere forundret, da han fik en gammel Myntfort fra Keiser Decius's Tid til Betalning for sit Brød. Jamblichus blev mistænkt for, at have fundet en hemmelig Skat; man satte ham fast, og førte ham for Dommeren.

Bed nærmere Undersøgelse kom man nu efter den vidunderlige Tildragelse, at næsten to hundrede Aar vare forløbne, siden Jamblichus og hans Selskabsbrødre havde forstuffed sig for deres hedske Forfølgers Rasenhed. Biskoppen i Ephesus, Clericiet, Magistratspersonerne, Folket, ja nogle sige, Keiser Theodosius selv, ilede ud af Staden, og hen til Sysovernes Hule; disse fortalte deres Historie, meddelte Folket deres Betsignelse, og umiddelbar derefter opgav de alle syv Manden ved en sagte og roelig Død.

Saa urimelig denne Historie er, og saa lidet den grunder sig paa troværdige Beretningers Vidtesbyrd, saa er den dog i en Række af mange Aarhundrede bleven almindelig antagen som en uroffelig

lig Sandhed, og at modstige den, vilde da have været anseet som Gudsbespottelse. Den findes vidtløftig beskrevet i et uhyre stort Værk, der er opfyldt med lutter Efterretninger om Helgen-Mirakler; i 126 Aar, nemlig fra 1644 til 1770, er der bleven arbejdet paa dette Værk, som, uagtet det allerede bestaaer af 50 Folianter, dog vilde blevet endnu langt vidtløftigere, naar ikke Fortsættelsen, rimeligviis ved Jesuiter-Ordenens Ophævelse, var bleven standset.

Hvor sørgeligt, at saa megen Flid og Tid saa ilde er bleven forødet paa et Arbejde, der ikke blot er til ingen Nytte, men bidrager til at befæste Overtroens Vælde, forvirre mange Menneskers Hjerne, og standse Sandhedens, Tænksomhedens og Oplysningens Fremgang! Hvor meget kunde der i saadant Tidsrum være udrettet til nyttige Kundskabers Udbredelse, til Forstandens og Hjerterets Dannelse, naar disse Mennesker, som har udarbejdet hiint Bog-Uhyre, istedet for at sammendynge alle de urimelige, latterlige, gudsbespottelige Eventyr, som Dumhed, Sværmerie og Bedragerie i en Række af mørke Aarhundrede har udflettet, havde erkendt og følt, at en Skribents Bestemmelse er ikke at glimre og tildrage sig Beundring, men at gavne, at vække Eftertanke og gjøre Dyden elskværdig.

Frantz Civile.

Et Exempel paa, hvormeget et Menneske kan udholde.

Da Hertugen af Guise reiste igiennem Bassi, en lille Bye i Champagne, drev hans Folk, der var Katholiker, Spot med Calvinisterne, der havde forsamlet sig i en yade, for at holde Ban. Herover kom det til et blodigt Slagsmaal, der blev Signalet til den paafølgende Religionskrig, der igiennem en lang Række af Aar opfyldte Frankrig med Uenighed og Udelæggelse. Staden Rouens Beleiring, som Katholikerne i Aaret 1562 foretog sig, var een af de første Folger af disse indvortes Uroeligheder. Frantz Civile, en af de fiækkeste Adelsmænd paa de Reformertes Side, blev haardt saaret, og faldt besvimet ned af Bolden ind i Byen. NoGLE Soldater, der holdt ham for død, udplyndrede ham, og begravede ham med den vedflige Leiligheder sædvanlige Skidesløshed. En Tiener, der elskede ham meget, og derfor gierne vilde forskaffe sin gode Herre en anstændigere Begravelse, søgte ham op. Men da han iblandt en Mængde af Saar ukiendelige døde Legemer, som han opgravede, ikke kunde finde det, han søgte, tildækkede han dem igien med Jord; dog blev en Haand liggende ubedækket. I det han vilde gaae bort, saae han sig endnu engang tilbage, og blev denne Haand pær. Af Frygt, at Hunde derved skulde lokkes hen til Stedet, og grave Jorden op igien,

igien, gif han tilbage, i den Hensigt at skiule dette Ligt omhyggeligere. I det han begyndte paa dette Arbeide, saae han ved Maanskinuets Hielp en Demantring paa en af Fingrene, hvilken han strax kiendte at være den, som Civile pleiede at bære. Da han nu paa denne Maade havde fundet sin Herre, gravede han ham ufortøvet op, og blev vaer, at der endnu var Nandedræt tilbage hos ham. Kuld af Blæde over denne Opdagelse bragte han ham strax hen paa Hospitalet, men da Saarlægerne der havde alt for meget at tage vare, til at de vilde øde deres Tid paa at forbinde et Menneske, som de ansaae for dødt, bar Steneren ham tilbage i sit eget Logis, hvor han maatte forblive i hele fire Dage uden ringeste Hielp. Endelig lod to Læger sig overtale til at besøge ham. De vaskede Saarene ud, forbandt dem, og bragte ham med megen Møie til Live igien. Men da nu Staden blev erobret, drev Seierherrerne deres Umenneskelighed saa vidt, at de kastede alle de Saarede, som de fandt, ud af Vinduerne. Denne Skiæbne traf ogsaa Civile. Til Lykke faldt han paa en Mødding, hvor han endnu maatte tilbringe tre Dage, gandske overladt til sin Elendighed og uden noget Menneskes Hielp. En af hans Paarørende fandt endelig Leilighed til, at lade ham hemmelig bortbære om Natten, og bringe hen til et Landhuus, hvor han nød god Pleie og al Omhuue blev baaren for hans Helbredelse. Efter at have været paa saa mange forskiellige Maader i den yderste Dødsfare,

som

kom han dog her til fuldkommen Sundhed igien, og levede endnu fyrretyve Aar efter den Tid.

Saadanne Jammerscener fremstille Krigshistorierne i Mængde og til alle Tider. Vi troe, at Sæderne nu ere formilbede, at Religion, Videnskaber og Kunster vise deres velgiorende Virkninger ogsaa dert, at Krigens Optrin nu ere blevne i ringere Grad forførdende, mindre rige paa Grusomheder og Umenneskeligheder, mindre til Skændsel for Menneskeslægten, end de i ældre Tider have været. Det var at ønske, at denne Paastand maatte have historiske Beviser for sig til Godtgjørelse, og unægtelig har vist nok Menneskeheden ogsaa i denne Henseende gjort nogle Fremskridt til Forædling. Alt for sørgeligt vilde det ogsaa være, at vorde overbevist om det Modsatte. Men at disse Fremskridt ei ere mærkelig store, at ogsaa de nyeste Krigstildragelser bære skrækkelige Mærker af Barbarie og raa Wildhed, — det er desværre ikke at nægte. Vi behøve kun at kaste et Blik hen til det ulykkelige Polen, eller til — dog, enhver, som ei er gandske ubekiendt med vore Tiders Begivenheder, vil uden Vanskelighed finde ikkun alt for mange Beviser derfor. Borgervennen fremsætter disse Betragtninger, hvilke ovenstaaende Tildragelse opvakte hos ham, saa meget heller, som han derved haaber at opvække hos Læserne en glad Følelse af Danmarks Held, der i slig en betydelig Række af Aar har været befriet fra Krigens Rædsler; en Følelse, der igien maae bidrage til at formilbe

Inde

Indtrykket af de andre Uheld, som vi imidlertid have været udsatte for. Gandske at være og blive fritaget fra Menneskelighedens almindelige Lod, Modgang og Gienvordigheder, kan dog Danmark, ligesaa lidet som noget andet Land i Verden, ikke vente. Held os, at vi hidindtil undgik den bitterste af alle menneskelige Elendigheder, Krigen, og Forsynet give, at den fremdeles maae bortvendes fra vore Egne. Uden i ringeste Raade at ville nægte, at jo vort sidste, nylige Vanhæld var stort, og dets Byrde høist trykkende for mange, tør man dog med Sikkerhed paastaae, at hverken denne, eller nogen anden Natur-Udelæggelse er at ligne mod Krigen's gyfelige Jammer. Naar Jld, eller Vandflod, eller hvilken somhelst Forstyrrelse i Naturen sætter en større eller mindre Deel af Menneskeslægten i en nødlidende Forfatning, saa kan de Lidende dog altid med Sikkerhed vente at finde deeltagende Hjerter, aabne Arme, hielpende og bekiærmende Hænder, hvor de henvende sig; ogsaa ved denne Leilighed har slig Forventning ikke fluffet. Men i Krigen, hvor Broderen har draget Sværdet mod Broderen, hvor Love ikke længer ere giældende, og den Stærkeres Ret fører Septeret, hvor det bliver Pligt for det ene Menneske at gjøre det andet elendigt, berøve Førlighed eller Livet — o her stiger Jammeren til en saadan Grad, at ethvert andet Onde bliver taaleligt i Sammenligning dermed.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 28.

Syvende Aargang.

Fredagen den 17. Julii 1795.

Anmeldelse.

Fra nogle Repræsentantere for 9de Klassifikation var indkommet et Forslag, der i sidste Generalforsamling blev oplæst, om at de brandlidte Haandværkere strax kunde blive hjulpsne med et Laan af Selskabets Fond til nyt Værktøis Anskaffelse; men de øvrige Repræsentantere erklærede, ikke heri at ville indlade sig, da et saadant Foretagende var aldeles stridende imod Selskabets af Kongen confirmerede Love, især 1 Kap. 10 §. og 2 Kap. 1 og 3 §.

Derimod bestemte Repræsentationen, at hvad der i Overensstemmelse med Lovene bliver at uddele som Laan og Understøttelse, skulde i Aar fortrinlig komme de brandlidte Medlemmer tilgode, med Hensyn til deres større eller mindre bevislig lidte Tab; hvorfor det vil blive fornødent, da Selskabet ei har Evne til at hjælpe alle, at enhver, som vil komme i Betragtning, forsyner sig med troeværdige Attester.

Undes

Andet Kvartals Regnskab for d. A. blev frem-
lagt, men dets Trykning maae opsættes, indtil
f. A. General-Regnskab kommer tilbage fra Revi-
sion, hvilket dog vel skeer med det første.

Til Medlemmer i Selskabet valgtes:

Command Rapt. Låhøw af Søe-Staten.

Fuldmægtig Møller.

Sekretair Myerup.

Rapt. v. Wårhen af Artillerie-Korpsen.

Rapt, v. Hegerman ved Land Kadetterne.

Cancellieraad Vilsted.

I Stædet for nogle udtrukne Obligationer af
Selskabets Fond ere igien i Banken deponerede 4
Obligationer No. 363, 3008, 3010, 3016 a 70
Rdlr., i alt 280 Rdlr.

Desuden er for Selskabets indkomne Midler
købt en Kongelig Obligation No. 773., stor 500
Rigsdaler.

Administrationen for det forenede Under-
støttelses-Selskab.

H. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Høftved.

Da første Hefte af den Evangelisk-Christelige Psalmebog var udkommen, tog Borgervennen Anledning til at indføre en af de deri indeholdte Psalmer, for at give sine Læsere en Prøve paa de sunde, ædle og sande christelige Begreber, der udmærke bemeldte Samling af aandelige Sange. Af det nu nyeligen udkomne andet Hefte af dette nyttige Værk vil Borgervennen ligeledes tillade sig at indrykke følgende Psalme, hvis Indhold er Taksigelse til Gud for Regn, og hvis Forfatter skal, efter Rygtet, være den for kort siden afdøde fortreffelige Digter Storm.

See! Himlene

Oplades ved dit Bud,

Og Mark og Eng, som Du oplivede,
Prise Dig, o milde Gud!

Herre! Din Regn

Har oplivet vor Egn:

Det tørre, matte Straae,

Som visnefærdigt laae,

Lædskes, frydes, reiser sig

Med fornyet Kraft for Dig;

Raadig Du til Jorden saae.

Landmandens Raab

Er i det Høie hørt,

Og Frugtbarheds og gylden Grødes Haab
Blev ved Dig tilbageført.

Gud! fra dit Skib
Sendes Næring og Brød;
Fra Dig, Almægtige!
Kom riig Belsignelse.

O! hvor fryder sig vor Jord!
O! hvor er din Godhed stor!
Dig Lov, Priis og Ere skee.

Ja! Dine Dyr
Dem er Du ogsaa god,
Græsgangens rige Fylde Du fornær,
Mætter dem med Overflod.

Gud! op til Dig
Erængte Hungerens Skrig,
Og hver din Skabning bad:
O Gud, din Haand oplad!
Da ved dit det Almagts Bliiv
Gav Du Føde, gav Du Liv,
Gjorde al Naturen glad!

Fornyet nu
Al Egnen Vidne bær,
At Alles Læve Du kommer blid ihu,
At Du alles Fader er!
Alting er Sang
I den blomstrende Vang.
Dig priser høien Hald:
Dig priser laven Dal;

Skulde jeg da glemme Dig?
 Nei, min Gud! høitidelig
 Jeg Din Priis istemme skal.

Bedrageren Konrad.

For ikke ret mange Aar siden kom der en Mand til et af de katolske Kyrstendammer i Tydskland, udgav sig for en Helgen og paastod at kunne gjøre Mirakler. Denne Mand kaldte sig Konrad. Ved allehaande Kunster, Bedragerier, Løfter, og ved at forevise et Jordspeil, som han kaldte det, hvori de skulde see alle Verdens Skatte; og Himlen selv med alle dens Herligheder — forstod han saaledes at føre Folk bag Luset, at de tabte Rolighed, Tilfredshed og Formue af lutter Begierlighed efter, at worde de rigeste og lykkeligste Mennesker paa Jorden. Han oprettede gandske hemmelig et Selskab, hvori han indlemmede alle saadanne Folk, som lod sig forlede til at troe ham, og dette Selskab kaldte han den hellige Konrads Selskab. Han fik saa meget Tilløb, at hans Tilhængere udbredte sig over hele Egnen langs med Rhinstrømmen indtil Mainz, og i Landets Hovedstad allene gaves der henimod fire hundrede Medlemmer af dette Selskab. Enhver, der var daarlig nok til at indtræde

deri,

deri, maatte efter sin Formues Bestaaffenhed give en vis Sum Penge. Det ringeste Bidrag var fem, det høieste tredive Gylden. Naar Pengene vare betalte, blev der forelagt ham en Bog, der blev kaldet Ordensbogen, hvori han indskrev sig og lovede evig Tausshed. Naar det faldt den hellige Konrad ind, maatte Medlemmerne knæle under aaben Himmel, og bede med udstrakte Arme, tørde i hele fjorten Dage ikke nyde en Mundfuld varm Mad, og Himlen veed, hvad mere. For at vedligeholde Folk i deres Lettroenhed, gav han virkelig mangen en Gang den Bedende de Penge, som han bad om, men han havde da altid forud holdt sig skadesløs ved med List at affukke en anden dem.

Saaledes indbildte han en, at han havde seet hans Forældre i Skiærilden, eller det Sted, hvor Katholiterne troe, at de Døde komme hen for at udstaae Straf og Qual, saalænge indtil nogen udløser dem derfra; han viiste ham ogsaa i sit Speil to Menneskefigurer, der strækkede Armene ud efter ham. Ved dette Syn blev Manden angst og bange, og spurgte, hvad han skulde gjøre, for at befrie sine stakkels Forældre fra den Elendighed. Konrad forlangte 25 Gylden af ham, og lovede for disse Penge at læse Messe til Bedste for de Afdøde; og han fik dem. — En anden Gang havde han faaet at vide, at en af hans Tilhængere, en Bonde, havde 80 Rigsdaler liggende; denne Mand lo-
vede

bede han at skaffe 80 Rigsdaler til, naar han vilde bede med ham. Bonden, der vel aldrig havde tænkt paa, hvad en Bøn egentlig er, hvorom og hvorledes man bør bede, begyndte at læse Bønner op af alle Kræfter, og mod Aften, da Konrad giver ham Tilladelse til, at see til sine Penge, finder han virkelig Summen fordoblet. Nu var der da ingen Tvivl længere hos ham om den hellige Konrads Kraft til at gjøre Mirakler. Bedrageren benytter sig af den Henrykkelse, hvori Bonden var bleven sat ved Synet af disse Penge, som han saa let var kommen til; han forsikrer ham, at dersom han vilde blive ved at bede hele Natten, saa skulde han om Morgenens finde sin Ekse forøget til fire Gange saa meget. Fuld af Glæde begynder Bonden paa nye at bede. Men da han ved at faste og bede hele Dagen igiennem allerede havde udmattet sig; saa faldt han omsider i Sovn ved sine Bønner. Dette havde Skielmen luret efter; han tog nu de 160 Rigsdaler og gif sin Vei. Ventelig har han siden efter indbildt den enfoldige Mand, at hans Tab var en Himlens Straf, fordi han havde holdt for tidlig op med Bønnen.

Uf deslige Bedragerier udøvede han utallige, og dog gif der en lang Tid hen, uden at de bleve opdagede. Endelig begyndte man alt mere og mere at tale derom, og dette Rygte kom ogsaa en geistlig Mand for Øre. Han lod nu dem af sin Menighed, der hørte til Selskabet, kalde for sig, spurgte dem

dem ud , og lovede at indtræde i deres Orden, dersom de vilde skaffe ham Indskrivningsbogen. Bogen blev bragt , og overbeviste den retskafne Geistlige tilfulde om Konrads Bedragerier og om de Bedragnes Overtroe. Han fremlagde Bogen for Regeringen. Denne lod alle dem , hvis Navne fandtes i Bogen , indstævne , og Dommen faldt , at de , behængte med en Tavle , hvorpaa stod : Straf for Overtroe , og med to sorte , brændende Fakler i Hænderne skulde fremstille sig offentlig i Kirken , til Exempel og Advarsel for andre. — Man fandt , at ikke allene Almuefolk , men ogsaa mange Fornemme og Geistlige havde ladet sig indlemme i denne Orden ; disse udvirkede ved Forbønner og Bønner , at man behandlede det hele Selskab med Skaansel og søgte at neddyffe Sagen. Kun en vis Advokat , der stod i Brevvevling med Konrad paa hele Selskabets Vegne , blev sat i Fængsel , og en anseelig Belønning blev udsat for den , der udleverede Konrad.

felige? og bør da ikke hver Borger bidrage sit til Sværksættelsen?

Var det ikke Fornærmelse mod det Almindelige, om enten enkelt Mand eller nogle forenede Naboer vilde modsætte sig Indrykkelse af deres Bygninger; ifald de gjorde disse Slutninger: jo mere jeg modsætter mig, jo større Hindringer jeg lægger for den antagne Plans Udførelse, jo større Værd jeg selv sætter paa min Grund, desto større Godtgørelse skal jeg faae mig tilkiempet?

Naar ved Godtgørelsens Bestemmelse er taget Hensyn paa, om den borttagne Grunds Veligheden har nogen særdeles Værdie, formedelst Næringsveienes bedre Drikt paa dette end paa noget andet Sted, er da noget at klage over?

Men, vil Du maaskee sige, Du skal indrykke Din Bygning nogle Aen, deraf følger, at Du ikke kan benytte de gamle Fundamenter, men maae anlægge nye, hvad Vanskelighed er det ikke at faae en Godtgørelse bestemt som Du kan være tiemt med? Jeg mener, at naar slet intet af Fundamenterne af Dig kan bruges, formedelst Indrykning, saa er det en naturlig Følge, at det som Du giver Brandkassen for Fundamenterne, nemlig de Procent som derfor affortes Dig i Brandforsikrings-Summen, er den Godtgørelse Du kan tilkomme af det Offentlige, og altsaa om noget af Fundamen-

Borger = Bennen.

No. 29.

Syvende Aargang.

Fredagen den 24. Julii 1795.

Et Brev.

Du beklager Dig, min Ven, at fra Din afbrændte Gaards Grund bliver, for at give Gaden en ønskelig Brede, frataget saa meget, at det tiloverblivende er for lidet til en god Bygnings Opførelse; og Du fortæller mig, at Du har i Sinde at indgive en Ansøgning derimod, og haaber at faae hindret, at Anslaget ikke iværksættes. Jeg kan ikke være eenig med Dig i denne Punkt, og jeg fremsætter Dig mine Erindringer.

Er det ikke unægtelig, at Forandring med Gaderne i Henseende til Brede &c. er en høisnødvendig Sag for den almindelige Sikkerhed?

Naar Bestemmelserne derom ikke ere fastsatte forend efter Overveielse af rigtige Grundsætninger, og efter Lømpelse af særdeles Omstændigheder, saavidt noie Jagttagelse af det almindelige Beste tillader, bør slige Bestemmelser da ikke være urolkelige?

menterne af Dig kan bruges, bliver den Godtgørelse Du faaer, for det som fragaaer, forholdsviis derefter.

Bliver des Grund Dig for liden som Du beholder tilbage, da har Du tvende Fremgangsmaader at vælge imellem: Enten kiøb Grund af Dine Naboer, eller sælg Dit Stykke til den Nabo, der kan vorde tient dermed; Du kan jo faae Dig Byggeplads i en anden Gade. Der mangler ikke paa Sælgere.

Kong Friderik 4. udgav 13 Maii 1729 i Anledning af forrige store Ildbrand et Rescript, kundgiort ved Placat fra Bygnings-Commissionen af 14. Maii næstefter, at naar en Grund eller Hus i Staden sælges, enten underhaanden eller ved offentlig Auction, da skulde den næstved Boende have Ret til at indløse Grunden, naar han inden 8 Dage betalte den Sum, hvorfor Huset eller Grunden var bleven den Kiøbende tilslaaet eller solgt. Slig Forkiøbsret forekommer mig at kunde billigen tilstaaes næst Naboer dem, der paa andre Stæder fratoges Grund, nemlig efter en vis Orden.

Men hvilken Godtgørelse er billig for dem der miste Grund, og hvilken Betaling er billig for dem der skal kiøbe Grund? Jeg mener, at naar Vedkommende herom ikke kan worde eenige, saa søge man paa lovsformeligst Maade Oplysning om, hvad det

det afbrændte Huus med Grund gjaaldt for, førend Branden, f. Ex. enten ved sidste Auktion, eller efter sidste Skøde eller Kiøbslutning; Denne Værdie sammenlignes med det som af Brandkassen faaes, og Forskiellen bliver (enkelte Tilfælde undtagne) Grundens Værd.

Kong Friderik 4de vilde og, efter forrige Brand, have regelmæssige Gader, men han fandt siden nødvendigt paa nogle Stæder at give efter for de klagende Grundtabere; men Omstændighederne ere nu anderledes. Det som han kunde giøre kan og bør vor Regiering ikke. Da var der ingen Brandforsikrings-Indretning, hvorfra de Brandlidte kunde hente Bygningspenge, og derfor vare de i mere beklagelig Forfatning; derfor var større Understøttelse eller større Læmpelse efter deres Ønsker nødvendig; Branden var i Winterens Indgang, og mange skyndte sig med deres smaa Baaningers Opsørelse paa deres gamle Tomter, istædet for at de nu kan faae Interims Baaninger.

Den siden forrige Brand foregaaene Forandring af Omstændigheder fører med sig, at det som da ikke kunde iværksættes vil nu blive det. Den tiltagne Oplysning vil vise sig i at Grundeierne snarere befordre end lægge Hindringer for en god Plans Udførelse. Du, min Ven! eier Patriotisme; og Du vil vist efter osiere Overlæg tilbageholde Din Ansøgning; ja end mere tiltroer jeg Dig,
da

da Du taaler slikt Offer, at Du lader maaskee være at modtage nogen Betaling for den Grund Du mister. Derved udvirkede Du, at Summen bliver saa meget mindre, som eengang vist nok vil blive lignet paa Byen, for de til Byens Beste indtagne Grunde. Naar de der taale det, viiste ved saadan Daad, at Patriotisme var deres Hiertes og ikke Munds Egenkab, naar de nægtede sig nogle Giestebudde, nogle Fornøielsesfarter, saa hostede de derfor den Glæde at lække Byrderne for de mindre formuende, og de trængende Grundeiere, hvis Andeel i det fælles Tilskud da blev mindre.

Noogle Esterretninger om Petersborg.

Stadens Længde fra Ost til Vest er 9 Werster, fra Syd til Nord 8 Werster. (til en tydsk Meil hører 6 Werster). Omkredsen paa den Wiborgske Side til den høire Revabredde er 24 Werster. Men derfra gaaer formedelst Vand, Haver, øde Pladse saa meget, at man ikke kan antage mere end $\frac{1}{4}$ at være bebyggt.

Antallet af samtlige Huse var i Aaret 1787: 3431, af hvilke 1291 vare Steen- og 2140 Træhuse. Lygterne til Gadernes Belysning vare 3400 og kostede Stadens Kasse aarlig 17000 Rubler.

I Aaret 1789 talte man 217,948 Mennesker, i hvilket Tal dog Hofstaten, Academierne og de 3 afvejlende Feldregimenter ikke vare medregnede. — Dødeligheden er her størst imellem 20. og 25de Aars Alder. Døde af denne Alder talte man fra 1764 til 1780, 14,752 Mænd; og 973 Qvindfolk. En høist mærkelig Erfaring. Netop i den Alder, hvor Naturen pleier at være veldædigst, dræbes her flest; mon af Clima eller Levemaade? Hidsig Feber bortrev i dette Tidrum 39769 Mennesker. Lader bemelte bedrøvelige Tal 14000 sig deraf forklare eller af Recrutvæsen, eller af Udsvævelser? Dog forhøjbentlig en ugrundet Formodning. Naafaldende er det dog, at Dødeligheden i denne Alder mellem 20 og 25 Aar har været saa saare mærkeligen større i den mandlige end i den qvindelige Slægt. — Af Personer af 90 til 100 Aars Alder talte man i bemelte 16 Aar 92 Mænd, 80 Qvinder, og over 100 Aar 18 Mænd. Antallet af dem der i samme Tidrum ved ulykkelige Tilfælde omkomme, vare 1502 af Mandkønnet og 344 af Qvindelkønnet. De fleste af dem vare i Berusningsstand ihjelfroene. Paa denne Maade talte man i Aaret 1772 blot i 2 Maaneder 635. I senere Tider har Angivelserne af de ulykkeligen omkomne været lavt. 1780 fandt man kun 118, 1788 kun 39 Døde.

Kornquantiteten som i Petersborg aarligen fortæres, beløber sig imod 5 Millioner Pud (1 Pud er 40 russiske Pund). Slagteqvæg kommer fra ster-

ne Egne hid. Kalvene fra de mellemste og øverste Wolgafloods Egne; de beste fra Archangel, 160 Mile. Dyer tilføres Staden fra Ukraine, og Steppen imellem Don og Wolga, Gaar for en stor Deel fra de Curgisiske Horder, altsaa fra 250 til 300 Miles Afstand. Af Salt bruges aarlig 5 til 600,000 Pud, Smør 25,000 Pud, hvoraf ikkun $\frac{1}{4}$ er Rus- sisk. Veg 9 til 13 Millioner. Frugter fra Wolga og Okka en stor Mængde, og desuagtet indføres fra Stettin og Kostof for 90 til 100,000 Rubler. Prisen paa Huusholdningsartikler og Bygningsma- terialier har i 20 Aar fordoblet sig, og i visse Pos- ter mærkeligen forhoiet sig; f. Ex. 1000 Kaalhove- der kostede 1770: 6 Rubler, 1790: 20 Rubler; 1 Pud Smør 1770: 2 Rubler 80 Kopeker, nu 8 Rubler; 1 Par Hestes Holdelse 1770 maanedligen 15 til 18 Rubler, nu 30 til 40 Rubler.

Af Opdragelses og Underviisnings Anstalter har Petersborg nogle vigtige. Et adeligt Landka- detkorps anlagtes 1732 af Kaiserinde Anna, men ved Udvidelse og Forbedringer siden Aaret 1767 er det blevet næsten en nye Stiftelse. Hvert tredie Aar indtages 120 fem og sexaarige Drengedørn, hvis Fædre have havt i det ringeste Stabsofficers- Rang. I de 3 første Aar staae de blot under Fruens timres Opsigt. Et heelt Cursus varer 15 Aar. De sidste 6 Aar blive de gandske behandlede efter de- res tilkommende Bestemmelse som Soldater. Punkt- ligt Orden, størst muelig Reentlighed, frisk Luft, simple

simple og sunde Episer, hensigtsmæssige Legems-
 Øvelser, velordnede Lege ere Stiftelsens Prydelser.
 Hver Dreng har sin egen Seng. Sovetiden er be-
 stemt til 7 Timer fra Klokken 10 til 5. Middag
 og Aften gives 3 Rætter Mad, til Froekost et
 Franskbrod, til Vesperkost et Stykke Rugbrød, til
 Drikke ikkun Vand. Hver Alder har særskilt For-
 frisknings-Sal og sit eget Lazareth. Hver Maaned
 er een gang offentlig Assemblée med militærisk Høit-
 delighed; ved hvilken Leilighed Cadetterne faae Be-
 søg af Sine. I Henseende til Underviisningen var
 i Aaret 1790, 25 Classer, hver havde daglig 4
 Lektioner, og hver Lektion varede 2 Timer. Læ-
 rerne vare 65. I Mellemtimerne fik de Boyne
 Underviisning i Ridning, Fægning, Dands, Vol-
 tigering og Musik. Om Sommeren staae de 2 mi-
 litæriske Classer (de sidste 6 Aar) i en Veir i Haven
 i 6 Uger, hvor de vannes til Krigs Øvelser. De,
 som efterat være uddannede forlade Stiftelsen, an-
 sættes for det meste som Lieutenanter ved Armeen,
 nogle som Fændrikker, de dueligste som Capitainer.

(Forsættelsen følger.)

Borger, Bennen.

No. 30.

Syvende Aargang.

Fredagen den 31. Julii 1795.

Nogle Efterretninger om Petersborg.

(Slutning.)

Det etatmæssige Antal af Elever er 600. 25 andre underholdes paa lige Maade efter en Stiftelse af Geheimeraad Bekkol. 70 til 80 Sønner af Fædre under den til Indtagelse i den egentlige Stiftelse udfordrede Rang bliver desuden opdragne og dannede egentligen til tilkommende Lærere for Corpset. Derfor nyde de ikke den militæriske Underviisning, men det er overladt deres fri Villie, om de ville træde i Corpsets Tjeneste eller gaae andre Levebrødsveie. Denne Art Elever holdes af et særskilt Fond af 100,000 Rubler, som nu regierende Kaiserinde 1772 dertil bestemte. Staten for det egentlige Corps af 600 Elever blev 1767 bestemt til 165,000 Rubler, siden 1782, 200,000 Rubler. Desuden skienkede Kaiserinden Institutet i Aaret 1777 til Skadesløsholdelse for lidt Oversømmelse 70000 Rubler. I Giennemsnit kostede

1789 hver Kadets daglige Spiisning 18 Kopfer, den aarlige Underholdning 294 Kubler, den hele Opdragelse igiennem alle 15 Aar 4410 Kubler. Corpsets Bygninger have $2\frac{1}{2}$ Versts Omkreds. I Aaret 1789 var alle Beboernes Tal, Eleverne medregnede, 2200 Personer.

Et Søkadetcorps, stiftet af Peter første og udvidet af Elisabeth, i hvilket 360 unge Mennesker skulde dannes til Flodeofficerer, var og forhen i Petersborg, men er i senere Tider anvist Kronstadt, som et hensigtsmæssigere Opholdssted.

En nye Stiftelse af Catharina er Ingenieur og Artillerie-Cadetcorpsen, oprettet 1762, udvidet 1784. Her blive 360 Drengene, hvis Fædre have Officiers Rang, og 85 Soldaterbørn opdragne for Corps de Genie. De indtages i 9 til 11 Aars Alder. Efter fuldendt Opdragelse ansættes de som Stykjunkere til Artilleriet eller som Conducteurer ved Ingenieur Corpset. Soldaterbørnene som Underofficerer. Opdragelse og Undervisning er ganske militærisk. I sidste Henseende ere 58 Lærere ansatte. De adelige Elever ere afdeelte i 4 Compagnier med Militæruniform. De borgerlige udgiøre et særskilt Compagnie. Om Sommeren staae de nogle Maaneder igiennem i en Leir og estergiore i det Smaa endog de alvorligste Maneuvrer. Denne Stiftelse koster Kronen aarlig omtrent 122,000 Ru-

Rubler. En adelig Eleves Underholdning koster henimod 400 Rubler.

Ogsaa et nyt 1772 stiftet og 1784 udvidet Anlæg af Katharina er Bergkadetcorpsset, til Nytte for Berg- og Hyttevæsenet, for 60 Kadetters Dannelse til tilkommende Bergofficierer, og Opdragelse af 10 Elever af ringere Stand, hvilke efter fuldbragt Cursus maae tiene udenlands indtil Understiggere, med en aarlig Understøttelse af 50 Rubler, hvorefter de i Riget ansættes som Overschichtmeistere. Imod en Betaling af 102 Rubler bliver ogsaa Drengene indtagne over det fastsatte Antal. Forsuden 60,000 Rubler, som Kaiserinden ved Bygningernes og Underviisnings Indretningernes Udvidelse skienkede, anvises Corpsset en aarlig Indkomst af 15000 Rubler. For at giøre Indretningen saa praktisk som mueligt, er anlagt et kongeligt Bierg, med et fuld Bergbygningens Arbejde indvortes.

Det græske Cadetcorps er stiftet 1775 for 200 græske udenfor Riget fødte Børn, Albanere og andre. De maae være af 12 til 16 Aars Alder. Forældrene behøve kun at melde sig hos den dem nærmeste Russiske Consul, som da paa Kronens Bekostning skikker Børnene til Petersborg. Her undervises de i alt hvad Adelsfolk for Civil- og Militair-Tjeneste behøve, særdeles i Sprog, men mindre militærsk er deres Opdragelse end andre Cadet-
ter

ters. Efter fuldendt Cursus erholde de Officiers-
 Pladse ved Armeen, eller Translateur, Embeder
 ved Collegier o. s. fr. Om de ville reise til deres
 Hiem, staaer det dem frit for. Da der ikke melde
 sig saa stort Antal af udenrigske Grækere Børn som
 fan modtages, saa kommer Stiftelsen ogsaa de
 Grækere tilgode, der s. Ex. i Laurien, Cathari-
 noslaw o. s. v. ere Rigets Vasaller. Stiftelsen
 koster aarlig over 41000 Rubler.

Den russiske Kaiserinde Elisabeths hurtige Reise fra Petersborg til Moskow.

Kaiserinden var en Elsker af hurtige Reiser,
 og hun foretog dem paa en Maade der giver Men-
 nestebennen og Despotiehæderen den billigste var-
 me. De 740 Berster, over 100 Mil imellem
 St. Petersborg og Moskow, bleve om Vinteren
 reiste i lidt over 48 Timer. Den Kaiserlige Slæ-
 devogn var forsynet med en Don og et Spillebord.
 12 Heste trak den; hvert Par havde en halvvoxen
 Dreng til Berider. Paa Kudskbukken sad en er-
 faren Vognmandskarl tilligemed Livkudskten. Bag
 disse et Par Kammerherrer. Ridende Cavalierer
 og andre Personer omgave Slæden. Omhyggeligt
 var forud sørget for, at Veien var jevn og at in-
 gen Hindring maatte møde, formedelst dyb Sne.

Alt

Alt gik ideligt i fuld Galop. 3 til 4 Uger forud vare Hestene øvede dertil og tilkørte, og da fik de ikke andet end reen Havre. Hver Hestes Forspændelse var skeet saaledes, at den i det Dieblik den styrkede (og da betaltes den af den Kaiserlige Kasse) kunde fraspændes midt i det skarpeste Løb, og en anden igien i dens Sted indskydes inden et Dieblik's Ophold; hvorfor stedse 12 løse Heste maatte med alt Tilbehør løbe med. Selv Umbyrtingen paa Stationerne skeede med den utroeligste Hurtighed. Gra- og Forspændelse skeede ligesom ved Hager. Veien var Matten igiennem oplyst af brændende Tjæretonder. *)

Den østlig-asiatiske Hundepost.

Hesteslægten kan i de nordøstlige Egne af det russiske Rige, formedelst Klimatet, deels slet ikke, deels kun vanskeligen trives, og vare ogsaa der om Vinteren ubrugelig. Kendsdyrene blive seldne, jo mere man nærmer sig Osten. Hine Egnes Behoere vare altsaa i en ikke ringe Forlegenhed, i Hensigt til Vinter-Transporter, om de ikke havde andet Kjørs- eller Transport-Dyr. Men Hunden hjælper dem. Fornemmelig betiene Ostiakerne, de øst-

*) See Hupels Nord. Misc. 1 St. S. 213.

østligste Samojeder, Manschurerne og Kamschadalerne sig af dette Dyr til deres Slæders Trækning. Endskiøndt Ostiafer ved Obj *) have Kænsdyr, saa fiøre de dog meest med Hunde. 6, 8 til 12 forespændes en Slæde der er 4 til 5 Allen lang, $\frac{1}{2}$ Allen bred, og saa læt, at man med en Haand kan løfte den. Med utroelig Hurtighed og uden at giøre synderligen fiendelige Spor paa Sneen, fare Hundene frem, ofte med betydelige Læs. Saaledes lod en Siberisk Befalingsmand i Aaret 1718 en heel Piibe Brændevin transportere ved Hundeforspand fra Klofret Ketschkoj til Beresow, imod 300 Mile. Sædvanligen løbe Hundene, uden at bede, til deres Bestemmelses = Stæd, endskiøndt de kun faae mager Kost til at tære paa, endog for lange Toure. Et Par tørre Fiske om Morgenen er alt deres Foder. Om Aftenen ere de for det meste for trætte til at have Hunger eller at tilfredsstille den. En Fører med Skier løber bag efter dem. Ostiaferne trække dobbelt Nytte af dette Dyr, da de og bruge det til den sorte Kævejagt. Kæveskindet er Jægerens. Kiødet er Lækfermad for Hunden. Dette gav 1718 Anledning til en meget tragi-comissk Tildragelse.

En

*) Isbrand Vdes, hos le Brun. 1 S. 108. Webers veränderte Rußland 1 B. S. 151. Strahlenberg S. 374. Wagners Schicksale seiner Gefangenschaft. S. 76. p. f.

En Siberisk Voivod reiste med 12 Hunde til Beresow, i en af de største Slæder, hvori Reiserende deels for Kuldens Skyld, deels til at sikre sig imod Forliis af Læsset, ere fast tilbundne. Underveis finge Hundene Die paa en sort Ræv og satte efter den, uden at Føreren var istand at følge dem. Han gik efter Sporet og fandt Hr. Voivoden, som ikke kunde hielpe sig selv, endnu vel forvaret og fastbundet liggende i Sneen med sin paa Siden omvæltede Slæde. Til Lykke for ham havde Slæden stødt an paa en af Sneen fremragende Træstamme, og løsbrevet den fra Remmene. En hældig Omstændighed for Passagereren, som saaledes blev sine uartige Førere qvit, da de ellers vist havde ihjeltrukket ham. Nu forblev det blot ved Skæk og ved Matthebergering i Sne.

Ogsaa Russerne gjøre Reiser med Hundeforspand, særdeles langs op med Jeniseifloden fra Jeniseisk til Turuchansk. Paa 3 Hunde, saa mange bruge de kun for Slæden, regnes 10 Pud, det er 400 Pund. Dette var umueligt, om ikke Slædens Bygningsstikkelse lettede Transporten. Slæden selv ere af Birkebark, som i Sommerstid er frisk affkallet fra Træet, og derpaa tørret, saa at den krummer sig. Man sætter flere sammen af dem, saa at en Slæde har en Længde af næsten 3 Allen (den forreste Krumning medregnet), Bredden er 10 Tommer, Tykkelsen $\frac{1}{2}$. Gelænderne ere af lette Stofke. I Midten er et Dværtræ med et Hul

Hul, for at man ved stærkt Vind kan tage et Seil til Hielp. Den hele Slæde er saa bred, at de Reisende kan sidde imod hinanden. Bag i ligger Godsset. Hundene have et stærkt Keeb med Eisdyrhud om Ryggen, paa hvilken Trækkestangen er saaledes fastgjort, at de trække ikke saameget med Halsen som med Ryggen. For det meste løbe de i Trav af sig selv, uden at drives dertil. Iffun paa Glatis faae man dem sielden bragt af Skridtgang. Den forreste enkelte Hund er Lederen, den de andre følge: Er Kudskene veivildfarende og ei mere veed hvorhen han skal styre, saa lader han dem gaae hvor de ville, og da komme de oftest ved Hielp af Lugt af Røg til Mennesker. Men mærkeligst er Hundeposten i Kamschatka.*)

- *) Pastor Sontag i Riga, af hvis interessante Skrivt: Das Russische Reich, dette Stykke er taget, har grundet sin Beretning deels paa Kraschennienkows Beskreib. des Landes Kamschatka, deels paa Anmærkninger derover, som Major v. Böhm, der i den anden Cookske Reisebeskrivelse med Hæder omtales, har meddeelt ham.

(Slutningen følger)

Borger, Bennen.

No. 31.

Syvende Aargang.

Fredagen den 7 August 1795.

Den østlig-asiatiske Hundepost.

(Slutning)

Da paa Kamschatka ikke ere flere Heste (i det mindste indtil A. 1780) end de som til Agerdyrknings- Arbejdet, der skeer for Kronens Arbejde, behøves; og de, om man endog fik dem, ei vare skikkede for de der værende Vinterveie, saa bruge ei allene de Indfødt, men og fremmede Ridsmænd og Militair Commandoen Hunde til alle Slags Vintertransporter. Disse ere Kamschadalernes eeneste Huusdyr, men Mængde af dem udgjør og en heel Rigdom. Saa slet deres Foring end er, da den bestaaer i tørrede og raadne Fiske, saa er det dog kostbart nok at underholde dem. Thi om Sommeren maae den hele Forraad for Vinteren samles. Indvaanerne have store Gruber, i hvilke de giemme tørre Fiske, Fiskeindvolde, Fiskebeen. Fra dette Spiiskammer forsynes Hundene hele Vinteren igiennem, saalænge de ere hjemme; men paa Keiser faaer de blot tørre Fiske,

Fiske, for at være desto lettere Løbere. Ældre Skribentere berette, at om Sommeren ere Hundene, i det ringeste for største Delen, sig selv overlodte, og imod Vinteren hjemvende. Endog Vespers, den seeneeste Reisende, fortæller saadant. Men brugbare Jagd- og Transporthunde blive, da de ellers bortlob, fastbundne saavel Sommer som Vinter, og maae altsaa føres. Det er ikkun Invaliderne, og de ikke afrettede, hvilke gaae frit om og nære sig ved Affaldet af de til Torring samlede Fisk. At troe, at de nærede sig selv og fangede levende Fiske i Gloderne, var det samme som at troe dem stærkere og snildere end Menneskene, da disse endog have Nøisomhed ved Fiskefangst i de derværende dybe og stridige Strømme. En velhavende Kamtschadaler holder om Sommeren imod 30 Hunde og derover. Af dette Antal bliver ikkun omtrent de halve sparede til Vinteren. Thi foruden den Rytte Dyret giver til Jagt og Kiørsel, faaer Kamtschadalerne ogsaa af det sin Winterklædning. Og intet Velsværk er saa varmt, og modstaer saa got Regn, Sne og Slud, som disse Hundestind.

Kiørebærket er af dobbelt Art. Det sædvanligste ere smaae Slæder, saa lette, at een omtrent veier 10 Pund, hvorfor bruges 4, i det høieste 5 Hunde. Da tillige maae medbringes Provision for Mennesker og Dyr, saa kan Lasset ikke være over 6 til 7 Pud. En anden Slags kaldees Marten, er temmelig lang, og har 12, i det høieste 15 Pud

Pud til Læs for 8 til 9 Hunde, som almindeligen
 forespændes. Transporten for Niebmænd er tem-
 melig kostbar, da de maae betale 4 til 5 Rubler
 Fragt for 1 Pud. De smaae Slæder ere temme-
 lig baaie; man sidder saa at Fodderne hænge ud over
 det ene Sideslykke. Man bruger ikke til at styre
 Hundene andet end Tilraabelse eller et Sideslag paa
 Sneen. Dog bruger man og 4 Fod lange Stokke,
 oven til behængte med Ringe, neden til Jernbe-
 slagne. Formedelst mangeslags Hindringer paa
 Weien kan man overhovedet ikke regne mere end en
 Mills Kiørsel om Timen. Hver Kamshadal kiorer
 sig selv; Ikkun Qvinder og Fremmede bruge Kund-
 ske. Menielden kiorer man med en Slæde allene,
 sædvanligst ere i det ringeste to ved hinanden, for
 i Rodsfald at kunne være til Tieneste; hvilket ikke
 ielden behøves. Ofte f. Ex. falder en dyb Sne,
 i hvilke Hundene ikke kunne komme fort, da maae
 den ene paa sine Skier løbe forud for at bane Weien,
 og den anden bliver imidlertid ved Hundene. Over-
 hovedet har Kiørselen saare mange Besværligheder.
 Ogsaa naar alt gaaer ret got, hører en stærk Wa-
 ne til ikke at blive hvert Dieblik affastet. Desuden
 løbe Hundene, under en fast uophørlig Hulen, for
 det meste i Trav, uden letteligen at tilbageholdes,
 førend de enten ere ved en Waaning eller ere tratte.
 Stokke eller Stene, Trær eller Klipper, Afgrun-
 de eller Vandbredder bekymrer ikke dem, men desto
 mere den Reisende, der ikkeielden er i Livsfare.
 For ikke at udsætte sig for Fare, naar Weien falder
 steilt.

steilt ned ad, fraspænder Rudsken Hundene, paa een nær, og med denne fører langsomt ned. Skal den belæssede Slæde op, saa maae han ligeledes staae af og hielppe med til Optrækningen.

Endeel af Læserne spørge vel hvad det er for en Art af Hunde. Naturkyndige har giort dem den Ære at anføre Siberiske Hunde som en særskilt Race. Men egentligen ere de det ikke, men blot en Afart af vore sædvanlige store Huushunde. De Ostiakiske ligne Faarehunde, ikkun høiere. De Kamschadaliske ligne Ulve saa meget, at endog Forverling skal være muelig. I Henseende til Farven ere de sorte, graae og plettede.

Den nyeste Reisebeskriver om disse Egne, Lesseps*), fortæller meget om denne Brug af Hunde i Kamschatka; deriblandt vel noget af Misforstaaelse. Da Skibsfarten til Ochotsk var forbi, og han dog strax vilde tiltræde sin Reise, saa saae han sig nødt til at foretage den høist besværlige Landtour igiennem hele Halvoen oven omkring den Penschiniske Havbugt. Da Historien om denne Reise oplyser meget af det ovenansførte, saa hensættes den her.

Han

*) Han var, som bekjendt, af Verdensomsejleren Perouse sat i Land paa Kamschatka, i September 1787, for at bringe Efterretninger om den hidtil giorte Reise, til Frankrig over Land. Hans Bemærkninger udkom under Titel: *Journal historique du voyage de Mr. Lesseps. Paris 1790.*

Han forsøgte forud at vænne sig til Hundeposten, og at lære selv at fiøre. Omstændeligt, ja en smule for omstændeligt, beskriver han, hvormange Lærepenge han maatte udgive, førend han kunde faae gjort nogle Fremskridt i denne nye Konst. Saa meget seer man deraf, at det maae være en svær Konst. Caravaner ere egentligen ikke brugelige i Kamschatka*); men i saadan en enkelt Begivenhed som Lesseps Reise var, fulgte man og andre Forholdsregler, og han havde et Følge af 35 Slæder. For det meste vare de af de smaae; dog varaa nogle store. Deres Hovedbestemmelse var Levnetsmidlers Transport. Lesseps og Sergeanten, der fulgte ham paa hans Tog reiste i store gode Slæder, den førstnævnte havde 37, den anden 45 Hunde forspændte. For 15 Hunde ere Postpenge saa meget som for en Hest, nemlig 2 Koppek for hver Berst. Reisens Begyndelse var temmelig lystig. Nogle dem ledsagende Indvaanere fra Bolscherokk anstillede en Bededart, hvori de ofte fik Leilighed at vise deres Færdigheder. Men allerede efter nogle Dage viste sig Besværligheder. En dyb Sne trattede Hundene saa meget, at de i en Dag ikkun fik gjort nogle faa Miles Reise. Efter at være kommet forbi Nischnei Kamschatka, mødte en nye der almindelig Ubehagelighed. En hæftig Orkan stormede dem Sneen saa skyevist imøde, at de maatte søge at naae en afsidens Skov, for at kunde standse saaledes. Her var

*) De fremmede Kjøbmænd, som formodentlig Handelen besøge Kamschatka, komme did med Korakrafibe fra Dchook, og gaae tilbage med Esteraarskibene.

var og deres Natteqvarteer under frie Himmel. Flot
 Lefseps og Sergeanten havde den Fordeel, at kunne
 sove i deres Slæder. De svrige maatte tage til
 Sække med Kamtschadalske Sneeslange. Det er, de
 gjorde sig en langagtig Grube i den 6 Fod dybe
 Snee, beklædte den med smaa Grene, indviklede
 sig i deres Overpelse, og saaledes lagte sig til at
 sove. Hundene bleve bundne til Træerne. Carav-
 anen havde derefter neppe tilbagelagt den nordlig-
 ste Grænse af Halvoen, førend der allerede begyndte
 at blive Mangel paa Hundefoderet, saa at man
 maatte afskibe dem $\frac{3}{4}$ af deres forhen knappe Kost.
 Dette og Stormen forarsagede, at allerede nu
 nogle Hunde styrtede, og nied de andre paaede man
 endelig Garenki. Det Haab man havde om her at
 finde nogen Provision var næsten feilslaaet, da Ind-
 vaanerne gandske koldfindigen forsikrede, at de ikke
 havde noget at overlade. Til Lykke hjalp de hun-
 grige Hunde sig selv, da deres Lugt bragte dem
 paa Spor efter de konstigt skjulte Forraadsgruber.
 Men herfra begyndte den største Nød. Til det næste
 Stæd var 5 stærke Dageiser, igiennem en flad
 vandløs og skovløs Ørken. Vinden huserede saa
 sælt med Sneen, at Veiviserne forvirredes, og kun-
 de ikke andet end ofte feiltage. Men det farligste
 blev Hungeren. Forbunden med idelig Anstrængelse
 bortrev den en stor Deel af Hundene. Af 37 fik
 Lefseps kun 23 tilovers. For ikke at miste dem
 alle, maatte de Rejsende dele deres egen Kost med
 dem. Endeligen besluttede begge Hovedpersonerne
 at

at vilse med de Hunde, der endnu vare i temmelig Stand, fare frem, uden at opholdes efter det hele Selskabs Følge. Underveis slap Vand og Træ. Ofte maatte de, for at hielpe paa Forspændets Mæthed, gaae og ligeledes trække paa Slæderne. For at bringe Hundene til den yderste Anstrængelse af deres sidste Kræfter, benyttede man sig af et besynderligt Middel. Man dreiede et Torklæde i Form af en Kist, og løkkede dermed de hungrige Dyr fra en Strækning til en anden. Endeligen kom man til Pustarehk, men fandt her ei heller Foder. Da Hundene bleve fraspændte, angrebe de deres Geschir og fortærede det. Selv Menneskene kunde neppe med Støkke værge sig imod dem. Saasnart som en Hund af Hunger forsmægtede, faldt de andre over den og opaade den. Da omfider de Hunde ankom, som man var reist fra i Forveien, fandt man Antallet 300, som Caravanen havde ved Udreisen fra Bolscherehk, nu efter 6 Uger formindsket til ikkun 27 brugelige. De usle Kamschadaler havde derved mistet deres hele Rigdom, og maatte tilbagevandre over 100 Mile til Fods. Fra Pustarehk havde man forudskicket Expresser til forskjellige Stæder om Levnetsmidlers Erholdelse, men uden Virkning, man fik Klager at høre over egen Mangel. En Lykke at endeligen ankom en liden Quantitet Hvalfisk-Riød og Spek. Lesseps besluttede nu at forlade Togets Commandeur, og at reise forud med Levnetsmidler for ikke længere end to Dage, men ved et heldigt Tilfælde fik han sit

For

Forraad formeret. Med 7 Hunde for en aaben Slæde, hvilken blev efterfulgt af en Bagageslæde med 8 Hunde, kom han uden synderligt Uheld til Tschiginst, en Kredsstad i den Ochofske Provinds, nordvestlig for den Penschiniske Havbugt ved Tschigastodens Munding, men hertil vare Hundene blevne saa udmarvede, at han ikke længere kunde bruge dem. Friske Hunde kunde han ikke faae opspurgt. Han besluttede derfor at fortsætte den øvrige Vej til Ochof med Kendsdyr. Han havde nu gjort en Reise med Hunde næsten 300 Mile.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 32.

Envende Aargang.

Fredagen den 14. August 1795.

Anmeldelse.

Da mange af dem, som have faaet Laan af Selskabet, især paa den sidste Tid, ere udeblevne med den maanedlige Afbetaling, hvortil de have forpligtet sig, og der iblandt disse endog findes saadanne, som ikke kan vides at have nogen antagelig Undskyldning; saa blive alle med deres Afbetaling tilbagestaaende alvorlig erindrede, som ærefriere Mænd at afgjøre deres Skyld til Selskabet, om de ville undgaae anden Uleilighed.

Alle, som ønske Forskud eller Understøttelse, skal i Følge Lov. 2 Kap. 3 §. melde sig inden et hvert Aars 1. September; derfor modtages ingen Ansøgning længere end til August Maanedes Udgang.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

H. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Høstved.

Hr.

Hr. Borgervæn!

En Omstændighed, der udgjorde en saare stor Aarsag til sidste Ildbrands Udbredelse, var den ordenstøse og uplanmæssige Fremgang der unddrog tusinde og tusinde Mennesker fra Kamp mod Ilden, i det de, paa saadan Maade som panisk Skræk medfører, tænkte og bestjæftigede sig blot med Meublers og Vares Redning, satte ligesaa mange tusinde andre Arbeidere i Bevægelse, brugte alle erholdelige Vogne og Heste, bespændte Gader og Stræder, mangedoblede en almindelig Forstyrrelse, uendeligen mere end der vilde have fundet Sted, om Plan og Orden havde hersket forend Branden ved gode hensigtsmæssige letbrugelige Redningsmidlers Tilværelse, og under Branden ved klogelig Iværksættelse af en efter Omstændighederne hastig fattet Resolution.

Den, fra hvem dette Brev kommer, badler sig selv, fordi han, siddende i Tilid til Stadens Brandvæsen, og nødt til stræng Huusholdning i Pengeudgiwt, havde forsømt at have Sække ic. i Beredskab. Skade gjør klog. Mange ile nu til Meubel- og Vare-Forsikringskassen. De gjøre ret deri, men dette bør ei være nok.

Enhver der kan, bør have Sække til Sengslæders Indpakning, andre Sække til andre Sager, liggende paa et sikkert Sted, saaledes, at de ingenlunde ublaanes eller bruges til andet, end at de strax kunne i paakommende Tilfælde gribes til Redning. Hr. Prof. Lode har i sine Sundhedsraad talt tilstrækkeligt herom og hvorledes de kunde være forsynede med Laase; dertil henviser jeg. — Ethvert Huus bør have en eller nogle Hulbaare, og desuden en eller nogle Bærebare med Tilbehør af Kemmer, staaende eller hængende s. Ex. der hvor Brandstige, Brandspande &c. findes. Disse maatte ei heller bruges til andet end i ulykkelige Brandtilfælde at være til Tjeneste. Godt var det og at have nogle ei for store letbærelige Trækasser og Kurve i samme Diemed.

Enhver bør sørge for ikke at have Skrumsles Meubler og Sager, men behændelige, saasom Borde med Fodder til at sammenlaae eller afskraee, Skabe til at skille i flere Dele &c. En Bogeier bør have Keoler til at sammenlaae og med Laas tilslukke; men ikke for store, da Bøger ere tunge. — Brevskriveren havde nogle som vare 5 Qvarter høie med 3 Octav-Rum, $1\frac{1}{4}$ Qvarter dybe og 2 Alen lange, deelte i Midten med Hængsler til at sammenlaae og med Haandgreb bag paa. Fyldte med Bøger paastodes de at være for tunge at bære for et Par Karle, hvorfor de halve Bøger maatte udtages, og nogle af samme Slags Bogkasser, men større

flørre og uden Haandgrebe, købte efter Gerner, maatte efterlades. Dette siges til Efterretning for andre.

Enhver bør ved at indrette sit Huus, og hver Gang Flytning gjør Forandring deri, gjøre sig en Plan, at han, naar Ildbrand paakommer, som sandsynligviis kunde ramme ham, vil gaae frem paa den eller den Maade, at han naar Hjelpekangel skulde møde, vil først gribe de eller de vigtige Sager. Og saa i Henseende til Meublers og Sagers Sætningssted kan være Forsigtigheds Regler at iagttage. At den flittige Linnedvirkende Huusmoder hensætter en ruig og tung Linnedkiste paa et Loft eller et Værelse høit i Huset, helst naar smalle Trapper forarsager besværlig Flytning, indseer enhver at ikke være forsigtigt og klogeligt gjort.

Disse og flere lige Regler ere virkeligen af megen Vigtighed. Jeg har ved deres Hensættelse brugt Ordet: bør; deres Iagttagelse er Pligt man skylder sig selv. Pligt, som enhver der deeltager i Meubelforsikringskassen, skylder den; ja end mere, det er Borgerpligt. Naar ved sidste Ildbrand Sække, Hiulbaare, Værelsaare ic. havde været rigeligen i Beredskab, naar planmessig Flytning efter Vindens Gang m. m. havde skeet, og mange ganges Flytning fra Sted til Sted havde været undgaaet, naar rumfyldende besværlige Ube-

tyde

tydeligheder ikke ofte vare tagne, og Vognes og Hestes Brug, Folkearbeide, Tid, derpaa spildte, istædet for at anvendes paa andre efterladte vigtigere Stykker, saa var ikke allene mere reddet, men hvad der er vigtigere, meget Folkearbeide var bleven sparet til Anvendelse paa Gidslukning, og mindre Bespændelse af Gaderne havde existeret.

Det forekommer mig tilraadeligt, at Reuebelforsikrings-Selskabet opmuntrede paa en Maade til disse Reglers Jagttagelse, ved f. Ex. at give Nedsættelse i Forsikringspræmien for den, der havde Brand-Sække, Brand-Hjulbaare, let haandteerlige Meubler ic.

Ogsaa synes det mig tilraadeligt, at Byen havde nogle store med Tordenafledere forsynede, paa rummelige Pladse beliggende og med al muelig menneskelig Forsigtighed værnede Varemagaziner, af Indretning omtrent som Børsen. Skulde det f. Ex. ikke være gavnligt, at der var et sikkert Sted, hvor Boghandlere, Bogtrykkere, og Forfattere der selv vare Forlæggere, kunde have deres Oplager bevarede i særskilte Rum, og med mere Tryghed end i deres Baaningshuse. Ligesaa med alle Slags Detailhandlere. (Groschandlerne have deres Handelsmagaziner) Kunde denne Idee ikke være iværksættelig og fordeelbringende for Bygnings-Entrepeneurer eller Interessentskaber. Eller maaffee det forrige Slots Levninger lettere kunde
inds

indrettes til et slikt almindeligt Vare- og Oplags-
Magazin end til noget andet Brug.

Hr. Borgerven! hvi har de næsten gandske
undladt at handle om denne mærkelige Jdebrand,
og de kostbare Lærdomme den har givet. At pirre
dem til at tale i denne Borgersag er Hensigten med
dise Ideers Meddeelelse, eller søg at faae kyndige
Mænds Raad ved deres Blad meddeelte til Publici
Nytt.

Philofustus.

Spørgsmaale.

Hvorledes faaer man Agt for Publicum ind-
podet i alles Hierte; hvorledes faaer man udryd-
det sliq Handlemaade, der viser Uagtsomhed mod
det Offentlige, som, at lille Riøbmagergade Mans-
dag Estermiddag den 10. August var sperret med
en stor Dynge Graus?

Hvorfor skal Anordninger fast aldrig sees ef-
terlevede; hvorfor end ikke den simple let efterleve-
lige Anordning, om at Grunsfirere ikke skulle
være tilladte at ødelægge Folks Helbred?

Etal

Skal Anordningen om de Regler, som ved Huses Opbyggelse ere foreskrevne at iagttages, være samme Skiebne underkastet, at ikke werde efterlevet?

Hvorledes faaer man tilbeiebragt at nagende Skam, og Selobebredelse ere afskrækkende og tilstrækkelige Straffe for enhver, der agter saa lidet paa Borgerpligt, at han er en god Regierings til offentlig Vel udgaaende Bud overhørig?

Mon de Smaaeskriver, hvori Brandmajoren er omtalt, lægges til Grund for Undersøgelses Ansættelse i den efter hans Ansøgning nedsatte Commission? Mon ikke nogle Oplysninger derfra skulde være at hente? Mon ikke Forfatterne kunde fremkaldes i Commissionen til nærmere Forklaring og Meddelelse, og forud forsikres om, ingen Ulempe at vederfares, isald deres hensatte Døddel skulde findes ugrundet?

I den Schulziske Avis No. 63. spørges om Brandmajorens Instrux, og om det ikke var godt, at den var offentlig bekiendt? Mon den ikke er offentlig bekiendt som en Deel af Brandordningen af 9. Mai 1749?

Hvorfor skal Ordet: ædel, misbruges ved at tillægges Hverdagshandlinger, som endeel af dem der fortælles i Lunds begyndte Maanedsskrift?

Spør

Spørgeren saae i Ildbrandedagene et Bogn-læs med gamle intetgieldende Tallerkenrækker af et Risken; hvorfor mon Eieren ikke heller lod dem være hvor de vare, og hjalp det Offentlige ved Ildslukning, eller andre Mennesker ved Meubelredning, da han var saa tilig færdig med sine Sager? Er klog Uegennyttighed ikke en Dyd, som i Skolerne stærkt burde lægges Menneskene paa Hierte?

Borger = B e n n e n .

No. 33.

Syvende Aargang.

Fredagen den 21. August 1795.

Anmeldelse.

Uarsagen, hvorfor nogle Medlemmer ikke have faaet Ugebladet sidste Gang ordentlig leveret, er denne, at Budet Høier forrige Fredag har giort sig usynlig, hvilket ikke blev os bekiendt førend Lø=verdag.

Bladene blive nu ombragte, saavidt Boepæ=lene lade sig finde, men dersom nogle blive forbi= gaaede, ombedes de at melde deres Opholdstied hos Kasserer Aagaard i Magsstrædet No. 37.

Administrationen for det forenede Under=støttelses. Selskab.

G. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Høstved.

Om Huusblas.

(tildeels af Sontags Skrivt.)

Huusblas er et for Konstlid vigtigt Produkt. Det bruges ogsaa her i Rigerne i temmelig Mængde; især af Vinhandlere til at klare deres Vin med. Ligesom man mere og mere søger de beste Osorter, vil den og til deres deshastigere Klaring med Tiden endnu mere blive nødvendig. Kaffe kan og klares dermed, og til Gelees Klaring bruges den ligeledes. Kunstnere, der have noget at lime, bruge den. Nogle Stæder, i det ringeste i Sachsen, bruges den til at give Silken Styrke til visse Arter af Baand. Smeltes den med Kandelsukker *) og koges til en gul gennemsigtig Liim, da faaes det saa kaldte Mundliim. Kogt med Brændevin, og under bestandig Omrøren i almindeligt Vand opløst over Ilden, og affummet, giver Huusblas et Kit saa fin og tillige saa fastholdende, at man knapt kan finde de dermed sammenlignede Rebner i tilskadefomne Glas, Kade o. d. l., og dog kan gyde temmeligen varme Drikkevarer i saadanne Kar.

For

*) Wochs Naturgesch. ausländ. Fische. 1 B. S. 92.

For Rusland er Huusblas et betydeligt Produkt. Det virkes ved det kaspiske Hav, Don, Dneper, Ob, Irtsch, men fornemmelig ved Wolga. Den meste og beste ved Ural. For omtrent 20 Aar siden kostede ved Wolga 1 Pud Huusblas 26 til 32 Rubler, men den fletteste Sort ifkun 10 Rubler. Nu gielder den beste omtrent 50, og den flettere 15 til 18 Rubler. Den udføres fra Petersborg til alle europæiske Lande. Fra Archangel udgaaer noget, men gandske ubetydeligt. I Aaret 1674 beløb Værdien af den fra Rusland udførte Huusblas sig til 7742 Rubler (efter Kiburg, i Büschings Magaz. 3 B. S. 252.). 1768 til 79,000 Rubler (efter Guldenslædt, i Petersburg. Journal 1774. 4 B. S. 24.) I nogle af de senere Aar er en mærkelig Forskiellighed (efter Hermanns Statist. Schilderung. Tabel 4.) 1780 beløb Udførselen sig til 2767 Pud. 1783. 4278 Pud. 1786. 5516 Pud. 1788. 8266 Pud. Altsaa omtrent af 150,000 Rublers Værdie.

Materialer, hvoraf Huusblas virkes, er Luftblæren i Fiske, især af Storens Slægt. Denne Luftblære ligger paa langs op til Fiskens Ryg; den er forbunden med og fæstet til Rygseenen; den har Figuren af en afrundet Kegel, hvis brede Ende ligger imod Fiskens Hoved, og den smale imod dens Hale. Efter at Fiskens Bug er aabnet og de øvrige Indvolde ere udtagne, maae man med Nagt ribe Blæren løs fra Rygseenen. Blodet og anden Ureen-

lig-

lighed afvaskes. Man skær den op efter Længden, og aftager den yderste Hud eller Hinde, som er fortagtig paa den Side der har lagt imod Indvoldene, og gaaer let af. Den Deel af Hinden, som vender imod Ryggen, er hvidere, men er tillige vanskeligere at aftage, og gaaer lettere i Stykker.

Uf den saaledes behandlede Luftblære beredes Huusblas under tvende Former. Blæren lægges imellem rene og vaade linnede Klæder saalænge i Solen, indtil den bliver saa blød, at den ganske let lader sig sammenrulle til en rund Stang, hvilken enten sammenbindes med begge Ender, eller undertiden formes med en Bugt i Midten, saa at den erholder Dannelsen af et Hierte. (Den Ruffiske Huusblas gives stundom Form af Kugle, Fiske, eller hvad man lystet at give den Ligning af.) Derefter igiennemstikkes begge Enderne med en Snor, paa hvilken flere saadanne Huusblas-Stænger ophænges for at seetorres, hvilken Tørring paa ingen Maade maae skee i Solen, da Huusblasen ellers springer.

Den paa forbeskrevne Maade behandlede Blære kan og lægges i et reent vaadt Klæde og sammensættes med Hænderne indtil den bliver blødagtig som en Dei, da den foldes over hinanden, sammentlægges som Papir, og har Navn af Bog-Huusblas. Disse Kager igiennemstikkes med en Snor, og ophænges til Tørring i Skygge.

Dette

Dette er den Beskrivelse vort Landhuusholdnings Selskab har givet over Tilberedningsmaaden.

Sontag nævner, at den behandlede Blære, efterat være i vaade Klæder sammenæltet, legges i stærk Præsse.

Ved Norges Fiskerier, men især i Island, skulde være god Leilighed til Huusholdnings Tilberedelse af Torske, eller andre bequemme Fiskeblærer, hvilket vort Landhuusholdnings Selskab har søgt ved Præmier at give Opmuntring til, ligesom og det islandske Litteratur Selskab i sine Skrifter har meddeelt denne Des Beboere i deres Eprog 2de Afhandlinger til Underretning om Tilberedelses Maaden, af hvilke den ene er skrevet af vor berømte Laborant Justitsraad Müller.

Exempel paa Overtroens skadelige Folger.

Hertug Johan Friderik af Gotha tog en fransk Riddere, ved Navn Wilhelm von Grumbach, i Beskyttelse, hvilken Riddere havde myrdet den da værende Biskop af Würzburg. Keiseren forlangte Ridderen udleveret; men Hertugen var ikke at formeaae dertil. Derover kom det i Aaret 1576 til Krig imellem dem. Staden Gotha blev beleiret og

inde

indtaget, og Hertugen selv tagen til Fange. Da anførte han nu til sin Undskyldning, at Grumbach havde ved allehaande Midler forledet ham til Ulydighed imod Keiseren. Han havde især givet ham stærkt Haab om, at han i Tiden skulde blive Keiser, og forestilte ham, at Keiserværdigheden ogsaa med Ret tilkom ham, for at derved den Uret kunde gøres god igien, som den forrige Keiser havde tilføiet hans Fader; nemlig, ved at berøve ham Churfyrsteværdigheden, til Straf fordi han havde taget Luther i Beskyttelse. Hertugen var altsaa ved Grumbachs Forestillinger bleven bragt paa den Tanke, at han ikke behøvede at adlyde Keiseren, som den, der ikke havde loflig Ret til at være hans Overherre. Og for endnu mere at styrke ham derti, havde Grumbach givet ham Anviisning paa en Dreng fra Sundhausen, hvilken Dreng, efter hans Sigende, skulde have en medfødt Gave til at heye og drive Troldomskunster.

Hansemand, saaledes blev denne Dreng faldet, havde ogsaa virkelig ladet ham i en saa kaldet Troldlygte see sit Billede med Keiserkrone og Scepter, og saaledes bekræftet Grumbachs Spaadomme. — Hansemand blev lagt paa Pinebænken, da han ikke godvillig vilde gaae til Bekiendelse, og her tilstod han: at det var Nander, der havde lært ham disse Kunster. Man hængte ham i Galgen, at han ikke ved sin Omgaaelse med Nander skulde afstedkomme mere Fortred. Rimeligviis har den
 stat:

stakkels Hansemand været et uskyldigt Redskab, som den listige Grumbach har vidst at betiene sig af, til at udføre sine Planer.

Indbildningen om Spøgelses og Siengangere og Manders Aabenbareelser var dengang almindelig, og flette Folk vidste mesterlig at benytte sig deraf, til at skule deres Bedragerier.

Saaledes har Grumbach formodentlig faaet nogen til at udklæde sig som Spøgelses, vise sig under denne Stikkelse for den enfoldige Dreng, og indgive ham, hvorledes han skulde føre sig op, naar han kom til Hertugen, imedens han selv, skjult i Hertugens Værelse, har ladet disse Billeder komme frem paa Væggen ved Hielp af saadan en Lygte, som nu enhver Taaskenspiller forstaaer at bruge.

Anekdote.

I Berlin tilbrog sig i Januar 1693 følgende Begivenhed, som viser, at ogsaa den listigste Tyv ofte bliver bedragen.

To Soldater fik at vide, at en fransk Slagter havde slagtet et Sviin, og blev eenige om at hente

hente det om Natten. De listede sig altsaa mod Aften ind i Huset, og biede, indtil alle vare i Seng. Nu traf det sig, at Slagterens Kone samme Dag var død, og da man ikke strax kunde bringe en Liigkiste tilveie, blev Liget svøbt i et Lagen og lagt paa et Bret. Soldaterne gribe feil, og istedet for Svinet tage de Liget og løbe bort med. Men da de til deres Forfærdelse blev Feiltagelsen vaer, og vilde bringe den døde Kone tilbage, bleve de grebne af Vagten, og bragte i Arrest.

Borger, Bennen.

No. 34.

Envende Aargang.

Fredagen den 28. August 1795.

Ligesaa forskjellig som Naturen har viist sig i det Physiske, saa forskjellig er og Menneskenes moralske Karakter. Saa urimeligt som det vilde være at fordre alle Ansigtets Lighed med sit eget, saa er det ikke mindre ubilligt, at paastaae, at alle Mennesker skal rette deres Villie efter vores.

Enhver tænker og handler i Følge den Indflydelse, som hans Tidssalder, det Klima hvori han lever, hans Køn, hans Opdragelse have havt paa ham, og selden falder det ham ind, at undersøge, om han tænker og handler vel eller ilde, om han derved fremvirker almindelig Lyksalighed eller almindelig Elendighed.

Saaere saa ere de, som studere sig selv, og arbeide paa deres moralske Karacters Forbedring. Man tilgiver sig selv i Almindelighed alt og Andre intet. Man ønskede at forædle det hele menneskelige Køn, og undtager ifkun sig selv.

Begynd med at giøre din egen Willie høielig under din Fornuft, og Du vil da beklage dig mindre over dine Medmenneskers Fordærvelse. Du vil da blive overbevist om den gylde Sætnings Bigtighed og Sandhed: at den vise Mand's Lyksalighed er uafhængig af Tilfælde, og Du vil da ikke føre Daarens Klage, at det ene Menneske altid er det andet i Veien paa deres Vandring til Lykkens Tempel.

Rosine tilstaaer at hun er hastig, og hendes Bekiendte, som ere mindre læmsældige i deres Udtryk, kalder hendes Hastighed, Raserie og Affindighed. Aldrig er det faldet hende ind, at hele Verden ikke er skabt for at behage hende. Hvad hun onsker, troer hun at være hende skyldt, og alle Modsigelser tager hun for ligesaa mange Fornærmelser. Et Barn skriger, strax raaber den opbragte Rosine: Hvad et Barn dog er et kiedsommeligt Kreatur, skynder Jer og bringer det bort. Hændelsen gjør, at hun finder sig allene, og i Diebliffet anklager hun sine Venner for Koldfindighed og Uafkæmmelighed. — Egenfindig og vægelsindet vil hun i Dag det modsatte af hvad hun vilde i Gaar, og det eneste, som hun vil bestandigen, er, at man skal giette hendes Ønsker. Dette forsøger man og, men forgiæves, sielden træffer man det rigtige. Endnu sieldnere hænder det, at man i alt er hende tilpas. Man har altid taget feil i noget, enten har man været for hastig eller for langsom, eller man har giort det bagvendt.

Naar

Naar endog alle Mennesker skulde være Dyden lige hengivne, de skulde derfor ikke undlade at være hinanden ulige i forskellige Punkter. I deres Grundsætninger om Sædelære og Pligter skulde de stemme overens, men de behøve derfor ikke at kopiere hinanden i hvad der er Moralitet og Dyd ubedkommende. Ei heller kunne de ansees hertil forpligtede. Loben skal være Reglen for vor Opførsel, men vore Lige skulle ikke være vore Mønstre. Bæveren bygger sine Boliger Narhundrede igiennem paa samme Maade, thi han ledes af den dyriske Drift, men det fornuftige Menneske bestemmer sig i Folge sin Overbeviisning. Den dyriske Drift er altid den samme, men Fornuftien virker paa Villien med Bestemmelses Grunde, som tages at de forskellige Omstændigheder, under hvilke Mennesket befinder sig. og vi udøve vore Rettigheder som fornuftige og fri Væsener. naar vi i Tilfælde, hvor dette kan skee uden Indgreb i Andres Evangs Rettigheder, handle til en Tid anderledes end til en anden.

Man kan meget vel være ligesaa dydig som En Anden, uden at ligne ham i Karakter. Lader os antage et Selskab sammensat at lutter retskafne Mennesker, og vi ville dog finde Leiligheder nok til at øve vor Laalmodighed.

Den skarpsindige og igiennemtrængende Mand vil ikke uden Ubehagelighed træffe sammen med
Man,

Manden af langsomme og indskrænkede Fattesvner. Den Muntre og Skiemtsomme vil ikke sympathisere med en Melancholicus. Hvor mange Anledninger kan her ikke gives til Ubehageligheder for et fortrædeligt Lune.

Men det samtlige Selskabets Medlemmer, i Følge det vi antog, ere dydige, saa fortiene de alle i saa Henseende Agtelse og Overbærelse. — Søg da først denne væsentlige Egenskab hos dem, med hvilke Du skal omgaaes. Den er kostbar og fielden nok til at udslutte eller sliule nogle smaa Mangler.

Lymon er kold og tavst; Latter og Spøg glatter aldrig hans rynkede Pande. De Selskaber, hvor man tillader sig uskyldig Skiemt, ere ham ubehagelige. Naar han troer, at Belansthændighed nøder ham til at gaae derhen, finder man ham tilovers, eller ønsker endog, at han ikke var kommen der. Men Lymon har et got Hierte, en ædel, retskaffen Karakter. — Eræng til hans Hielp, og denne Eræng vil være dig Udkomst nok, til at fortiene og erholde hans beredvilligste Understøttelse. Han er adstadig og alvorlig, men han er hverken mistænkelig eller Mennekesfjendst. Han afholder sig fra tilladelige Fornoielser, men han fordømmer dem ikke. Han roser fielden, men haanende Dadel eller Bagtalelse er aldrig kommen over hans Læber. Han taler lidet, men han er sanddrue,

og Løgn eller Tvetydigheder have aldrig besudlet hans Tunge. Slut Contracter med ham uden Bidsner og uden Cautionister. Hvor vilde Du finde nogen sikrere Borgen end Tymon selv?

De som oftest give Anledning til vor fortrædelige Lunes Udbrud, ere fornemmelig vore Børn, vore Tjenestefolk og Almuensmanden.

Forældre glemme ofte, at Letfindighed og Mangel paa Overlæg forlede deres Børn til ubetydelige Feiltrin, hvilke de straffe som forsættige Forbrydelser. Naar vore Tyender og Manden af Almuen ved Ord eller Gierninger, oftere end vore Jævnlige, bringe os i Affekt, da er Aarsagen ikke, at disse have et mere fordærvet Hjerter end vi selv, men de have ikke saa got som vi lært at skiule sig under et forfinet og bedrageligt Udvortes, og deres Mangler ere mere stødende, fordi de ere mere synlige. Naar vi opbringes af deres Svar, da er det, fordi vi deels i vor Stolthed indbilde os at være sammensatte af en bedre Malm end de, og deels fordi vi glemme, at deres Opdragelse ikke har lært dem at legge deres Ord paa Bægtstaaen, og at skiule et vredt Ansigt under Venligheds Maske. —

I Henseende til vore Tjenestetjyende bør vi erindre os, at de ere Mennesker. — Dette er en useilbarlig Aarsag til eendeel af deres Mangler, og det

det bør være Grund nok for os, til at omgaaes dem med Overbærelse.

Ulmuesmanden hader jeg og søger at undgaae, siger en gammel Digter, og hvor ofte er dette Udraab ikke blevet igientaget, saavel af den usle Stormand, hvem Kodselsstilsælde eller tilsnegget Fyrstegunst har hævet over hans Medborgere, som af virkelige eller indbildte Lærde, som ved Studering har sammendynget en heel Hob urigtige Begreber i sit Hoved, og med nogle sande Kundskaber har erhvervet endnu langt flere Bildfarelser og Fordomme.

Den oplyste Mand foragter ikke sin Medbroder, fordi umilde Raar eller Regjeringens i saa mange Aarhundrede viiste Sorgløshed for de saakaldte ringere Classers Opdragelse have forarsaget denne hans Medborgers Uvidenhed og Mangler, i Henseende til hans Forstand og Hiertes Forædling. Philosophen maae som Menneskekiender tilstaae, at Mængden ved første Blik synes at ligne en ussel Myretue, som tumler sig uden Plan og Overlæg. Den ligner et Legeme uden Dine, som gaaer, uden at see hvor det gaaer hen. I det mindste synes den, hvor den endog handler med Hensigt, i det høieste ikkun at være veiledet af en skiden Gevinsts Lillokfælsker, og næsten aldrig at kiende sine sande Fordele. Den synes uroelig, opfætsig og vild, naar man behandler den med Mildhed, nedrig og frybende,

bende, naar man undertrykker dea. Den viser sig forfængelig, ubeständig og overtroisk, jagende efter Nyheder og at være et Kov for forudfattede Meninger.

Men om endog alt dette forholder sig rigtig, saa er det dog vist, at der iblant de saa kaldte ringere Klasser findes endeel lærvillige Subjekter, som endnu kunne tage imod Underviisning og Forbedring. Maaskee er dette eller hiint Individ en raar Diamant, som, bearbejdet af en duelig Haand, vil sætte dig i Bestyrtelse ved sin blendende Glans. Da vil Biskdom og Dyd, disse Culturers herlige Frugter, udmærke ham fra Mængden, og saaledes frembringe Virkninger, som Rigdomme og Fødsel allene ikke skulde have havt til Følge. Thi det er dig dog vel bekiendt, at Ordener hænges ofte om Idioter, og at de af Fyrsterne skabte Stierver ikke sielden glimre paa en Forræders Bryst.

Foragt, om Du saa vil, Mængden i Almindelighed, men erindre Dig, at Enhver enkelt der iblant er din Medborger og dit Medmenneske. — Elsk ham derfor, viis Høiagtelse for hans gode Egenstaber, hvilke Du lettelig vil opdage, naar Du gjør dig Umage derfor, thi intet Menneske er i alle Henseender ondt.

Viis dig fornemmelig overbærende imod dem, som Lykken eller en umild Skiæbne ydmyger, glem

glem ikke, at din Stolthed og Haardhed vilde ikkun gjøre dem Følelsen af deres Ulykke endnu smerteligere.

Ligesom man tilgiver en Syg hans Luner og sære Indfald, saaledes bør man og bære over med de Ulykkelige, i Henseende til alle de Svagheder, til hvilke deres Ulykke er Aarsag.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 35.

Syvende Aargang.

Freddagen den 4. September 1795.

Lykkens Afvejslinger.

Denne Historie om en smuk og dydig Pige, der af privat Stand blev ophøiet paa den keiserlige Trone, har et romantisk Anseende, imidlertid er dette siældne Tilfælde virkelig indtruffet, da Keiser Theodosius den yngre blev formælet med Eudocia. Dette berømte Fruentimmers oprindelige Navn var Athenais; hendes Fader Leontius, en Philosoph i Athenen, opdrog hende i de gamle Grækers Religion, og gjorde hende fortrolig med deres Videnskaber.

Denne Philosoph havde saa stor Tillid til sine Samtidiges gode Tænkemaade, at han ved sin Død delede sin hele Formue imellem sine to Søner, og efterlod sin Datter intet uden en lille Gave af 100 Guldstykker, i den faste Overbeviisning, at hendes Skønhed og Fortienester vilde være tilstrækkelige til at gjøre hendes Lykke. Men hendes Bradres Sierrighed og Misundelse nødte den smukke

Athe-

Athenais snart efter Faderens Død til at flygte til Constantinopel, for at søge Beskyttelse hos Prindsesse Pulcheria, Theodosiusses Søster, der allerede i sit sextende Aar var bleven Formynderiske for hendes Broder, og under denne Titel beherskede det orientalske Keiserdom næsten i 40 Aar.

Hun hørte med særdeles Opmærksomhed paa den landflygtige Piges Klager, og lagde strax Planen til at stifte et Partie mellem hende og Keiseren, som dengang havde opnaaet sit tyvende Aar. Hun opvæggede sin Broders Nysgierrighed ved den indtagende Beskrivelse, hun gjorde over den nykomne Fremmedes Gudigheder, hendes Dyd, Vitethed og Kundskaber. Store Dine, smukke Ligeamenter, en fin Hud, gyldne Loffer, en deilig Legemsbygning, yndige Manerer, en Forstand, som var dannet ved Videnskaber, og en Dyd, som var prøvet ved Banheld; disse vare Trækkene til det Malerie, som den kloge Pulcheria fremstillede for den unge Keiser. Theodosius, stult i sin Søsters Kammer, havde Leilighed til at see den athenienske Pige. Henrevet af hendes Skønhed og Tækkelighed erklærede han hende sin Kiærlighed, og Formælingen gif snart efter med stor Hvitidelighed for sig i Aaret 421.

Athenais blev overtalt til at forlade den hedenske Religion, og at antage den christelige, og i Daaben fik hun det Navn Eudocia. Men den for-

sig

stige Pulcheria vidste imidlertid at gøre det saaledes, at Navnet Augusta eller Keiserinde ei blev hende tillagt, førend hun ved at bringe en Datter til Verden havde bevist sin Frugtbarhed. Denne Eudocias Datter blev 15 Aar derefter givet med den vesterlandste Keiser. Eudocias Brødre blev nu kaldede til Hoffet, og indfandt sig der ikke uden billig Frygt, at føle Virkninger af deres forrige ubillige Udfærd, men Søsteren tilgav dem en Haardhed, som var, skiondt uden deres Fortieneste, bleven et Middel til hendes Ophoielse; hun gik endog saavidt i sin søsterlige Kiærlighed, dersom man ellers ikke snarere vil søge Grunden dertil i hendes Forkængelighed, at hun forskaffede disse sine Brødre Consul Værdigheden.

Eudocia blev ved, midt iblandt Hoffets glimrende Pragt, at sysselsætte sig med de Videnskaber og Kunster, der havde tient hende til saa kraftig en Anbefalelse. Hendes Talenter blev anvendte til Religionens Udbredelse og til hendes Mand's Roes. Hun skrev en poetisk Udvikling af de første otte Bøger i det gamle Testamente, og af Daniels og Zachariæ Spaadomme; videre en Forklaring over visse Vers i Homer, som hun anvendte paa Christi Levnet og Mirakler; og endelig en Lovtale over Theodosius's Seiervindinger i Persien. Disse Skrifter, der i hine slaviske og overtroiske Tider blev beundrede, ere vist nok langt fra at være Mesterskytser, dog ere de heller ikke aldeles at foragte.

Keiserens store Kiærlighed til sin Gemalinde blev hverken svækket ved Tiden eller ved Besiddelsen, og saasnart hun havde seet hendes Datter formælet, fik hun Tilladelse til at opfylde det Løfte, hun havde aflagt, at gjøre en hoitidelig Pillegrimsreise til Jerusalem. Men hendes prunkende Tog gien- nem Orienten syntes ikkun lidet at kunne bestaae med christelig Ydmyghed og Beskedenhed. I Anti- ochia besteg hun en Trone, der var bedækket med Guld og Edelstene, og fra denne Trone tiltalte hun med stor Betsalenhed det forsamlede Senat; hun tilkiendegav sin velgiørende Hensigt, at lade Stadens Mure udvide, gav en Foræring af 200 Pund Guld, for at sætte de offentlige Bade istand igien, og tillod at Folket i Antiochia lagde sin Er- kiendtlighed for Dagen, ved at oprette Statuer, hende til Ære.

I det hellige Land overgik hendes Almisser og fromme Stiftelser alt, hvad nogen Reisende tilforn havde anvendt derpaa. Rigtig nok blev Skatkam- meret udtømt ved saadan ødselende Gævmildhed, men deels tænkte man dengang kun lidet paa at betragte Skatkammeret som Nationens Eiendom, deels havde hun ogsaa den store Glæde for sine Pen- ge, at bringe en Skat af Kariteter hjem til Con- stantinopel, saasom den hellige Peders Lænker, den høire Arm af den hellige Stephanus, og et Por- trait af Jomfrue Maria, malet af Evangelisten Lucas, og som ingen havde nogen Tvivl om, jo at
være

være ægte og lignende ; og flige Herligheber troede man dengang , ingenfinde at kunne fiobe for dyrt .

Men denne Pillegrimkreife var ogsaa Enden paa Eudocias Lykke og Anfeelfe. Blandet og mættet af tom Pomp , og forglemmende den Taknæmmelighed , hun fkyldte Pulcheria , lod hun fig befnyre af Ergierrighed , og vilde trænge fig til Regieringen over Riget. Hoffet blev deelt i Partier , og denne qvindelige Uenighed forfhyrrede aldeles den Roelighed , fom hidindtil havde herfket i den keiferlige Hofftat. Omfider beholdt Theodosius's Søfter Seieren. Af Eudocias fortroligfte Tilhængere blev Paulinus , der var Hofmarschal , henrettet , og Cyrus , en Overfte for Garden , faldt i Unaade. Nu faae enhver , at det var ude med Eudocias Indfydelfe , ja man tog Anledning af Paulinus's overordentlig finukke Skabning til at udfprede det Rygte , at hans egentlige Forbrydelfe havde været en alt for noie Fortroelighed med Keiferinden.

Saafnart hun mærkede , at hun for ftedfe havde tabt fin Gemals Hierte , faa bad hun om Tilbedelfe , at maatte drage til Jerufalem ifor at leve der i Enfomhed. Denne Bøn blev hende tilftaaet , men Theodosius's Skinfyge eller Pulcherias Hevngeierrighed forfulgte hende ogsaa paa dette Tilflugtsfted , og Saturninus , en af de anfeligfte ved Hoffet blev affendt i det Verinde , at ftraffe to Geiftlige ,

ge, hendes fortroligste Tienere, med Døden. Dette skeedte. Men Eudocia hevnedes sig ved hemmelig at ombringe Saturninus. De rasende Lidenstaber, som hun ved denne mistænkelige Leilighed yttrede, synes at billige Theodosius's Strengthed. Keiserinden blev nu paa en høist vanærende Maade skilt ved sin Rang, og paa det dybeste forædret i Verdens Dine.

Hun overlevede sit Fald endnu sexten Aar, hvilke hun i sin Landsflygtighed tilbragde med Andagtsøvelser. Alderens Nærmelse, Theodosius's Død, hendes eneste Datters Eudoxias ulukkelige Skiæbne, at blive slæbt som Fange fra Rom til Carthago, og den bestandige Duingang med Munkene i Palæstina, stemte efterhaanden hendes Sind gandske til Andagt. Efter at hun saaledes tilfulde havde prøvet den menneskelige Storheds Forgængelighed, døde Philosophen Leontius's Datter i Jerusalem, 67 Aar gammel, og bevidnede i hendes sidste Dieblikke, at hun aldrig havde overtraadt Uskyldighedens og Egtestændens Pligter.

Washington.

Washington, der i Krigen mellem England og Nordamerica udmærkede sig saa berømmelig som Hær-

Hærfører, og indlagde sig udødelig Ære ved at forsøgte Nordamericanernes Frihed, udmærkede sig ikke mindre ved den ædle Beskedenhed og Uegennyttighed, som han beviste efter Krigens Slutning. Ikke benyttede han sig af sine Medborgeres Tillid og Taknemmelighed og Hengivenhed til at tilegne sig Myndighed og Herredømme over dem; han drog sig tilbage, og viste sig i Klædedragt, Leve- maade og alt som en blot privat Mand. Følgende Eræk af ham synes værd at lægge Mærke til. Ikke længe efter Fredens Tilveiebringelse gjorde han en liden Reise til Hest, uden Følgeskab. Paa Veien fra Philadelphia til Baltimore blev han overfaldet af en stærk Regn, som nødte ham at stige af og træde ind i et Hus. Men da han kort efter saae en Postkarret drage forbi ad den samme Wei, tog han Plads deri blandt de andre Reisende. I dette Selskab kom han til et Vertshuus, hvor der blev skiftet Heste. Verten, som kiendte sin anseelige Giest, tilbød ham strax sit bedste Værelse, hvor han vilde lade et godt Middagsmaaltid fremsætte for ham alene. „Nei, sagde Helten, det er sæd- vanligt, at de Folk, som reise sammen med Po- sten, ogsaa spise sammen, jeg vil ikke forlade mit Reiseselskab.“ Derpaa tog han Plads ved det al- mindelige Bord, og i Forening med alle de Tilstæ- deværende, tildeels meget ringe Folk, fortærede han et tarveligt Maaltid i det fletteste Værelse i Huset.

Anekdot.

Maboben Cavn Cattet i Indostan var hengiven til den mahomedanske Religion, og førte i Aaret 1756 Krig mod Subahen af Decan. Han havde leiret sig i Sletten ved Chavelpetore, og lavede sig til at angribe et nærliggende Fort, som havde en Garnison af Sipaier. Dette kunde ikke lykkes ham paa anden Maade end ved at bestorme en Pagode, som laae tæt derved. Denne Pagode stod, ligesom alle til Religionen indviede Bygninger i Indostan, i største Agtelse hos alle Decans Indvaanere. Men Mabobens Trupper, som alle vare Mahomedanere, brød sig ikke derom, og vilde allerede storme til Pagoden, da en af Braminerne, der hørte til dette Tempel, ved sin uventede Beslutning satte hele Armeen i Bestyrtelse. Da han nemlig blev Fiendernes Hensigt vaer, steg han op paa Spidsen af Taarnet, der stod over Indgangen, holdt en kort men lydelig Bøn, fuld af de skrækkeligste Forbandedelser over Mabobens Hær, og styrtede sig derpaa ned, saa at hans Hjerne knusedes paa Forgaardens Stene. De fiendelige Soldater studsede; Maboben, som begyndte at indsee, at hans Foretagende vilde paadrage ham alle Indvaanernes heftigste Afspj, drog sig tilbage, og Stedet blev skaanet.

Borger = Vennen.

No. 36.

Envende Aargang.

Fredagen den 11. September 1795.

Anmeldelse.

Fra Commissionen for Ugebladets Bestyrelse er os
sidst i Augusti Maaned tilsendt følgende Brev:

P. M.

Efter Lovens 7 Kapitel 3 §. er det Medlem-
merne i den Commission som er overdraget Udgi-
velsen af Ugebladet Borgervennen tilladt at vedblive,
saalænge de selv ønske det.

Dersom vi ville hensee til de Opmuntringer,
som i og uden for Selskabet ere skænkede vort Ar-
bejde, dersom vi allene ville tænke paa den Glæde,
som vi have haft ved at samles, og handle til det
bestemte Tiemed, da vare ligesaa mange som beha-
gelige Aarsager tilstæde for os endnu længere at
fortsætte Bladets Udgave. Men — vi troe, at
det er Pligt at opofre disse Fordeele, da vi søle os
overbeviiste om, at det vil være til sand Gavn for
Bladet, at det besørges af andre end vore Hænder.

Sels

Selskabet tæller imellem sine Medlemmer Mænd af saa udmærkede Talenter og Duelighed, at vi ville bebreide os, dersom vi længere hindrede dem fra at bidrage til Bladets og Selskabets dermed forbundne Fuldkommenhed.

Vi føle selv meget levende at vi ingen Fortienester have ved vort Arbejde, uden at streng Orden er iagttaget, at vi have talt Sandheden efter vor Overbeviisning, at vi have holdt Bladet frit for personlige Stridigheder, og at vi have efter vore ringe Evner bidraget til almindelig Oplysning. For dette ere vi belønnede over vor Forventning.

Men hiin anførte Aarsag, og vi undsee os ikke for at tilstaae det, vor inderlige Ubillie imod ethvert Monopolium, byder os at træde til Side; thi, uagtet frit Valg har overdraget os Arbejdet, saa er det dog en for os forbeholden Rettighed at anvende Bladet allene til vore Meeningers og vort Arbejdes Udbredelse.

Vi kunne meget let begribe, at det holder mangen Mand tilbage fra at berige Bladet med Bidrag, naar de ere underkastede vor Censur, og der bliver da ingen anden Udvei tilbage, for at tilvinde Bladet Fuldkommenhed, end at andre dueltgere Mænd tage Pennen, som os er andetroet.

Det er mueligt, at vi med al Omhuue for at søge Sandheden have feilet, at vi med den alvorligste Lyft til at gaae ei have opnaaet vort Diemed, at vi altsaa, uagtet vi stræbte at anvende Bladet overeensstemmende med dets Hensigt, have hindret det fra at blive et til almindelig Oplysning virksomt Middel.

Mangel paa Tid har og ofte, men nu mere end forhen, givet os Grund til at unddrage os fra vort Arbeide for Selskabet.

I Sandhed! disse og ingen andre Aarsager have virket den Beslutning, som vi herved iværksatte, at overlevere ved indeværende Aars Udgang Bladets Bestyrelse til de Mænd, som Selskabet maatte behage at vælge.

Vi foreslaae til den Ende ifølge Lovens 7. § følgende Mænd:

Hr. Capitain Abrahamsen

— Professor Fast

— Professor Becker

— Pastor Jensen

— Lieutenant Michael Bille

— Bundtinager Bremer

— Professor Botcher

— Litteratus Dreier

— Professor Eggers

Hr.

- Hr. Assessor Falsen
- Licentiatus Frankena
- Urtekræmmer Friborg
- Professor Gamborg
- Professor Hansen
- Bandcondukteur Haffing
- Hofmarskalk Hauch
- Professor Krebs
- Justiceraad Sønder Lund
- Doctor Meza.
- Legations-Secretair Merbiz
- Justiceraad F. W. Müller
- Bibliotheksecretair Nyrup
- Justiceraad Pontoppidan
- Secretair Praun
- Professor Risbricht
- Kammerherre Suhm
- Theaterdirekteur Thaarup
- Pastor Thye
- Statsraad Trant
- Professor Treschow.

Vi have intet at tilføie uden dette, at vi lykønske Selskabet til det nye Valg, at vi lykønske os selv med den Glæde, Bladet under disses Bestyrelse vil forskaffe os, og at vi føle megen og sand Erkiendtlighed for Selskabets mod os udviiste Agtelse.

Til Slutning erklære vi høitideligen for Mænd af Ver, at ingen Slags Misforøielse en
te

ten med Selskabet, Administrationen, eller inlem
lem og indbyrdes, er Aarsag eller mindste Anled-
ning til det Skridt som vi giøre, men det er eene
og allene Følgen af vor Kierlighed og Hengivenhed
for Sandhed, Attraae efter Oplysnings Fremme,
og Selskabets Gavn, og dette tiene da til Forsik-
ring om, at vor Villie, om ei vor Eone, har væ-
ret uafadelig at bidrage til det agtbare Selskabs
roesværdige Bestræbelser.

Kiøbenhavn den 28. Juli 1795.

Bestyrelses Commissionen for Ugebl. Borgervennen.

A. Birch. Rosenstand Goiske.

M. J. Liebenberg. J. Thaarup. P. Collet.

I Følge heraf anmodes de Hrr. Repræsenta-
tante at træde sammen paa sædvanligt Sted paa
Mandag den 14. d. M. Kl. 5 Eftermiddag, for at
giøre nyt Valg til Ugebladets Fortsættelse. Et
Bud bliver da ogsaa at vælge i Høiers Sted.

Administrationen for det forenede Under-
støttelses Selskab.

H. J. Cantor. J. L. Paludan. Hofstved.

Sybariterne.

Af alle Folkeslag i Alderdommen ere Sybariterne et af de ubekjendteste; blot Rygtet om deres Kiælenhed og om den Overdaad, som herskede hos dem, udreev dem fra den Forglemmelse, som de fortiente. Næsten alle Skribentere, der tale om dette Folk, nævne det med yderste Foragt, og betiene sig ofte blot af Navnet Sybariter istedet for en Pignelse, naar de ville skildre et Folks eller en Persons fordærvede Sæder og udsvævende Levemaade.

Ikke en eneste af Borgerne og Indvaanerne i den gamle Republik Sybaris, som laae i den nederste Deel af Italien, der dengang bar Navn af Storaarækenland, gjorde sig berømt paa nogen ærefuld Naade, hverken ved Vaaben eller ved Videnskaber og Kunster. Alt hvad de higede efter, var Bøllyst, og ikke en eneste af deres Medborgere havde Styrke nok til at afryste de Lænker, som Kiælenhed og Sandselighed fra Ungdommen af havde paalagt ham.

Af Mangel paa Efterretninger hos Historie-skriverne er det meget vanskeligt at giøre sig et nogenlunde rigtigt Begreb om Regieringsformen hos
et

et Folk, der villig aabnede Døren for alle Laster, og ikkun belønnede offentlig dem, der tilberedte de udsøgteste Fraadsegilder og opfandt de lækkreste Retter. Enhver saadan Opfinder fik et udelukkende Privilegium, og i Følge deraf maatte ikke en eneste Indvaaner i Staden understaae sig at kiobe disse Spiser af nogen anden end af ham allene, hvilket da var en sand Rigdomskilde for ham, og tilskyndede andre til at lægge sig efter lignende Opfindelser, eller at udtænke en Lækkerhed, som endnu mægtigere kunde drage det forkiælede Folks Opmærksomhed til sig, for da ogsaa, ligesom hlin, at vorde riig og modtage offentlig Belønning af Folket.

At reise var noget meget usædvanligt og besværligt for Sybariterne; men skulde der endelig foretages nogen Reise, saa maatte det være til Bogns. For ikke at angribe deres svage Hoved for meget, pleiede de gjerne at tilbringe i det mindste tre Dage paa en Bei, som enhver anden vilde have lagt tilbage paa een Dag. Een af deres Medborgere kom engang til Sparta, hvor han blev indbudet til et offentligt Maaltid. Hvor blev han ikke forundret, da han ikke saa andet end Træbænke hensatte for Gæsterne, uden Hensyn til deres Rang og Stand. Det tarvelige Maaltid, de alvorlige Samtaler og de haarde Bænke gjorde, at han ikke længer kunde bare sig for at udbryde i følgende Ord:
 „ Jeg undres nu ikke længer over Lacedæmonernes
 usor-

uforsagte Mod, thi hvor liden Priis maae de sætte paa et Liv, som de tilbringe paa saa streng en Maade." Paa Sybariternes umaadelige Rigdomme har Historien ligeledes giemt os et Exempel. Klithenes, Enevoldsgregent i Sicyon, lod offentlig bekiendtgjøre, at han havde isinde at udsøge en Mand til sin Datter, der var en Princesse af stor Skionhed, og at derfor enhver, der troede at have Fortienester nok, og kunde gjøre dem giældende, skulde indfinde sig hos ham. Sybariten Smindyrides havde aldrig saasnart faaet Esterretning herom, førend han strax udrustede en Galei, bemandedet med halvtrediesindstyve Roerkarle, hvilke han udsøgte iblandt sine Fiskere og Fuglefængere.

Saaledes ankom han til Sicyon, hvor han ved sin Pragt og sit glimrende Optog ikke allene fordunklede alle sine Medbeilere, men ogsaa Regenten selv, endskiondt Sicyonerne havde anspændt alle deres Kræfter for at tilveiebringe alt, hvad der kunde tiene til ved denne festlige Leilighed at vise deres Fyrste fra en glimrende Side. Smindyrides begav sig strax efter Ankomsten hen til Giestebudet, som Klithenes havde ladet anrette for sine Giester, men han vilde paa ingen Maade tillade, at nogen satte sig ved hans Side ved Bordet; thi ved hans Side, sagde han, torde ingen sidde uden ene og alene Prindsessen, som han friede til. Det er Skade, at Historieskriveren her afbryder, uden at melde, om den sybaritiske Borgers stolte Forhaabninger blev kronede med et lykkeligt Udfald eller ikke.

(Slutningen følger)

Borger-Bennen.

No. 37.

Endende Aargang.

Fredagen den 18. September 1795.

Anmeldelse.

S Generalforsamlingen den 14de Sept. bleve ved fleste Stemmer valgte til Ugebladets Bestyrere fra førstkommende Nyeaar følgende:

- Hr. Professor Abrahamson
- — Bøtcher
- Assessor Falsen
- Secretair Pram
- — Ryerup.

Af hvilke Hr. Professor Bøtcher var nærværende, og havde den Godhed for Selskabet at modtage Valget. De øvrige blive herom tilskrevne.

Eil Bud blev antaget efter fleste Stemmer la Croix, forhen Bært i det borgerlige Selskab, imod at stille sufficient Caution.

Som Medlemmer indgif:

Bog:

Boghandler Liunge.

Viinhandler Wegner.

Klædekrammer Henrich Kall.

Administrationen for det forenede Under-
støttelses-Selskab.

H. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Høftved.

Sybariterne.

(Slutning)

Endogsaa Sybariternes Børn bleve klædte i Purpur, og deres Haarbaand vare giennemvirkede med Guld. Alle de Arter af Dvælfes, som har Hensyn til Sielens og Legemets Uddannelse, vare dem ganske ubekiendte; i det mindste tales ingensteds det ringeste derom. Derimod anmærke Historiekriverne, at Sybariterne havde Grotter, som giennemstrømmedes af koldige Kilder, og hvorhen de unge Folk tog deres Tilflugt i hede Sommerdage, overladende sig der til alle sandfælige Fornoielser. En af disse Unglinge fik engang Die paa en Slave, som med største Anspændelse af sine Kræfter gravede i Jorden. Dette Syn virkede paa denne usle forkiælede Drengs Nerver ligesaa voldsomt, som om han selv havde deelt denne Slaves Mis-

som

sommeligheder med ham, og han hævnede sig paa den, der havde forvoldet ham dette ubehagelige Indtryk, ved at give ham en Mængde Stød i Siden.

Sybariterne vare de første, der, naar de gik i Bad, lod sig opvarte af lænkede Slaver, og Hensigten med denne Indretning var, at naar de fandt Vandet for hedt eller Badet ikke var tilbørlig gennemtrukket af Vellugt, de da des lettere og uden Fare kunde afstraffe de Ulykkelige, som de havde i deres Magt. Saasnart de forlod Badet, krøbe de i de blødeste, med friske Roser bestrøede Senge; men endogsaar disse Blomster var dem alierede til Besvær, saasnart de begyndte at tørres og sammenrulle sig under deres Legeme.

Saaavel i Badene som ellers overalt, hvor de gik hen, havde de bestandig smaa Maltheserhunde med sig, hvilke de satte stor Priis paa. De var store Elskere af Dverge, lod med store Bekostninger overalt opkjøbe Aber, og iblandt deres Slaver var altid en stor Mængde Gildinger. Alle deres Klæder vare forfærdigede af miletisk Uld, den bedste, man dengang kiendte.

Naar de reisste til deres Landgaarde, saa gif deres fornemste Omfarg Kun ud paa, at bevare sig paa det bedste for den brændende Solhede; men om de i denne Henseende blot lod sig nøie med tykløvede

Alleens Skygge, eller tillige anbragte en Art af Himmel over deres Bogne, er ubekjendt.

De Sybariter, som ved offentlige Giestebudsde udmærkede sig frem for andre, og skyede derved hverken Pragt eller Omkostninger, blev af Regieringen belønnede med Guldkroner. I Templerne og ved andre offentlige Forsamlinger oplæste Heroldderne deres Navne med mange Lobtaler. Naar Fruentimmer blev indbudne til offentlige Fester, fik de et heelt Aar forud Underretning derom, for at have Tid nok til at vise sig der med al muelig Glands og den overdaadigste Prydelse. De, som fikede og solgte Al, vare befriede fra alle Paalæg, og samme Fordeel nød ogsaa de, som fikede, solgte eller tilberedte en vis Slags Osters, hvoraf de Gamle betiente sig til at tilberede Purpurfarve. — Derimod havde de en stor Afsky for alle besværlige Haandværker, saavel som for alle dem, der paa nogen Maade foraarsagede Støi og Tummel.

Sybariternes Spiseværelser vare underjordiske og hvælvede Sale, i hvilke de søgte Sikkerhed imod den mindste Kulde, og hvor Varmepander desuden vare anbragte. Med Foragt saae de ned til enhver, der havde gjort sig den Umage at paatage sig Keiser, og fatte en Vre i, at de aldrig havde forladt deres Fædrenestad. Især satte de stor Priis paa et Drakelsprog, hvorved de blev opmuntrede til, uden Betænkning og uden Grændser

at overlade sig til alle optænkelige Fornøielser. Og dog levede de i et ikkun maadelig frugtbart Landsskab, hvor den eneste Søehavn, de havde, ikke var synderlig skicket til Handel, og ved Folkets Lædighed fra Tid til anden blev mere og mere ubrugelig, hvor Indvaanernes Sandselighed selv fortærede alle Frugter, og hvor der formedelst Stadens naturlige Beliggenhed herskede en meget usund Luft, og følgerig ogsaa mange Sygdomme.

Et Gesandtskab, som Crotoniaterne affendte til Sybaris, og som bestod af tredive Borgere, blev nedsablet af Sybariterne, og deres Legemer blev kastede over Stadsmurene. Straffen for denne skændige Daad udeblev ikke. Milo, den berømte Athlet eller Fægter, der sex Gange var bleven Seierherre i de olympiske Lege, og paa hvis uhyre Styrke og ligesaa uhyre Graadighed Historiekriserne fortælle utrolige Exempler, blev udvalgt til Crotoniaternes Hærfører.

Han sendte hemmelige Speidere til Sybaris, der indfandt sig ved Borgernes offentlige Graadsesamqvem, og iblandt andre sære Ting, som de fik at see, ogsaa lagde Mærke til, at Sybariternes Heste var saaledes afrettede, at de ved musikalske Instrumenters Lyd, men fornemmelig ved visse Melodier, reiste sig paa Bagbenene, og udførte en Art af Dands. Sybariterne havde til denne Brug anskaffet sig fem tusinde Heste, og da

nu Krigen var uundgaaelig, saa blev disse uddeelte til ligesaa meget Mandskab, for at udgøre et Ryttarie. Disse Ryttere bare Pantser med kostbare Bræmmer, og syntes overalt mere at være udrustede til Pomp end til Krig. Saaledes drog dette tyrlige Cavallerie i Spidsen for den sybaritiske Hær Gtenderne imøde. Saa snart Milo mærkede, at de nærmede sig, lod han over hele Leiren offentlig bekendtgøre, at ingen maatte understaae sig, at skænke nogen Sybarit Livet, hverken i Slaget eller paa Flugten. Paa eengang istemmede Crotonaternes Krigsinstrumenter de samme Melodier, efter hvilke deres Modstanderes Heste ved hine pragtfulde Giestebudde pleiede at danske. Den hele sybaritiske Hær kom herover i Uorden; deres Heste adlydede ikke mere Rytterne og stoi til Crotonaternes Leir, hvorfra hiin dem saa bekiendte Musik lod dem imøde.

Milo benyttede sig af den Forvirring, som herover reiste sig iblandt Gtenderne, trængte ind paa Infanteriet, der nu stod uden Bedækkelse, bragte hele Hæren i Uorden, og forfulgte de flygtende Sybariter lige til Stadsporene. Han beleirede derpaa Sybaris, indtog Staden efter halvtredie Maanedes Forsøb, og ødelagde den aldeles, i det han lod Vandet fra de to nærliggende Floder lede hen over dens Ruiner. Saadan Ende tog denne for sin Overdaad, sin Forkælelse og sine deraf flydende Laster berygtede Republik. — Wilde
man

man endog antage, at Skilbringen af disse Yppigheder er overdreven, at den maaskee blot er et Ideal, et moralsk Digt, hvis Hensigt er at male Overdaads Skiændsel og Fordærvelighed for Enkelte saavel som for Selskaberne, vilde man endog synes at finde Umuelighed i, at en saa fornedret Slægt kunde i en Række af Aar bestaae og vedligeholde sig som Stat — det bliver dog ikke desmindre en saare lærerig og advarende Skildring; og enhver, som den bliver forevist, gjør vel i at spørge sig selv, om han ikke i et eller andet Stykke skulde være ulykkelig nok til at have en Slags Lighed med disse Sybariter; om han ikke f. Ex. værner sine opvoxende Sønner eller Døtre til indbildte Nødvendigheder, til at sætte Lyksalighed i Glimmer og Tant, til at behandle Tjenestetjende og Undergivne med Overmod, med Foragt og tyrannisk Egenfindighed; til at troe sig enhver Uretfærdighed, Haardhed og misbrugt Myndighed tilladt imod dem; til at lade sig opvarte og betjene, hvor de dog selv har Kræfter til at hjælpe sig; om han ikke maaskee selv foregaaer dem med Exempel paa Forkiælelse, Magelighed, Ladhed eller Yppighed?

Sandelig, det er at befrygte, at ikke hos saa vil Hjertet banke ved disse og lignende Spørgsmaal, som ovenstaaende Beretning om Sybariternes Sæder og Tildragelser give saa rigelig Anledning til! Maaskee vil der ogsaa findes de, hvis Hjerte ikke er istand til at banke ved slige Spørgsmaal, eller
som

som overalt ere for magelige til at forelægge sig dem, om de end nok saa meget vare ved Sæders og Tænkesmaaades Lighed beslægtede med hine fiælne Sydboere; og for slige er da hverken denne eller nogens somhelst moralsk Forestilling skreven, thi for Døve er al Tiltale spilt.

III. S. 2—9.

Borger, Bennen.

No. 38.

Envende Aargang.

Fredagen den 25. September 1795.

Anmeldelse.

General Regnskabet til ultimo December 1794, som Administrationen først i denne Maaned har faaet tilbage fra de Herrer Revisorer, og forelagde i sidste Generalforsamling den 14. Septb., er ogsaa tilstillet med følgende Skrivelse og Anmærkninger:

P. M.

„ Herved give vi ogsaa den Ære at lade følge
„ Regnskabet for det forenede Understøttelse Selskab med dets Bilage og derpaa tegnet vor Revisions-Forretning.

„ At denne ikke før er affattet, dertil er
„ Marsagen denne, at efterat Revisionen var bragt
„ til Ende og Forretningens Afskrivning og Underskrift beroede alleene paa en Samling af os,
„ opkom imidlertid, inden denne kunde holdes,
„ den overordentlige Brand den 5te Juni, hvorved
„ ved Regnskabet's Papirer, som vare i Renteskriver
„ Muns's Forvaring, bleve i hans Fraværelse

„ relse flyttede ud paa Vesterbroe, og kom derved
 „ i saadan Orden, at de meget seent kunde igien
 „ bringes i den gode Orden, hvori vi havde mod-
 „ taget dem.

Kiøbenhavn den 27de August 1795.

Pontoppidan. Muus.

Til de Hrr. Administrateurer
 for Understøttelse-Selskabet.

De Herrer Revisorers Paategning paa Regns-
 skabet lyder saaledes:

„ Forestaaende Regnskab have undertegnede
 Revisores giennemgaaet tilligemed Bilagene, og
 finde derved, i Hensigt til Penge-Beregningerne,
 intet at erindre. Dog troe vi at burde have sam-
 me:holdt Regnskabet med Selskabets Ugeskrivt Bor-
 gerbennen, for at have bragt til fuld Visshed, at
 intet, som derudi kunde være anmeldt Selskabets
 Indtægter vedkommende, var udeladt. Men da
 vi ikke have ved Haanden det nævnte Ugeskrivt, og
 de Hrr. Administrateurer ved foranstaaende Paa-
 tegning bevidne Regnskabets Rigtighed, forinden
 hvilken de maae have forvissat sig om den Post, saa
 holde vi det ufornødent derfor at udsætte vor For-
 retning.

I Henseende til Formen af Regnskabet have
 de at bemærke:

1) Vi ønske, at den Maade, som er brugt ved at notere Restantser, neml. in mente inden Linien, maatte for Fremtiden forandres derhen: at alle Restantser og overalt alle Indtægts Poster, ere de end at ansee som uvis Giæld, tages til Indtægt, og derimod til Udgiøbt de Poster, som ikke ere indkomne ved Aarets Slutning med behørig documenteret Forklaring.

Saaledes findes Regnskabet pro 1792 affattet. Aarsagen til dette vort Ønske skjønes letteligen at være denne: at in mente Beregninger efter deres Natur letteligen oversees, eller fører til urigtige Slutninger hen i Tiden, naar Selskabets Pengevæsen historisk skulle affattes, og endog for den nærværende Tid føre ofte tilbage til en Punkt, som ellers burde have været afgjort ved det første Eftersyn. Da intet væsentligt høves mod Regnskabets Rigtighed, maae vi tjenstligst overlade til Administrationens og Kassererens behagelige Forførselsfindende, om fornævnte vort Ønske maae blive iværksat i Fremtiden.

2) Regnskabet har ingen Forklaring om Selskabets Formue saaledes som den var til ultimo Decbr. 1793 og til samme Tid 1794. En saadan Forklaring høves i Regnskabet pro 1792, og den vilde være til desto større Oplys-

lybning for den nærværende og tilkommende Tid, naar den blev sat i Forbindelse med Ugeskrivet, ved at paaberaabe under hvilket Num. de indkøbte Obligationer ere anførte.

Denne Punkt ansee vi som en væsentlig Mangel i Formen af Regnskabet, og tvivle derfor heller ikke paa, at jo de Herrer Administrateurer og Hr. Kassereren, som alle have gjort dem velfortiente til Selskabets Taksigelse for rigtig Regnskab, vil tilføie Regnskabet samme inden næste Generalforsamling."

Kjøbenhavn den 27 August 1795.

Pontoppidan. Muus.

Da de Hrr. Revisorer ved Paategningen paa Regnskabet have erklæret: „ at Intet findes „ at erindre i Henseende til Pengeregningerne „ gerne " saa have vi ikkun her at tilføie følgende betræffende de tvende Anmærkninger om Regnskabets Form.

Til 1ste Anm.

De af de gode Herrer paaafkede Beregninger inden Linien, eller, som De behager at kalde dem:

in mente Beregninger, ere, om vi ellers træffe rigtig Deres Meening, de Anmærkninger, som under enhver Indtægts Post vare tilføiede til Oplysning for Revisionen, om Forskiellen imellem hvad der var anvist til Indtægt og hvad der virkelig var indkommet. Efter vor Overbeviisning troede vi det vor Pligt, ikke at udføre i Regnskabet's Indtægts Poster mere end hvad virkelig var indkommet, paa det at een eller anden i Regnskabs Væsen mindre kyndig Læser ikke skulde forledes til at antage ved første Biekast det som virkelig Indtægt, der dog ikkun var Summen af de til Kassereren udstædte Indtægts-Anviisninger, hvorpaa desværre jevnligten blive Restancer. Vi kunde ikke formode, at disse Anmærkninger skulde lede til urigtige Slutninger, da Administrationens Kassa Controll, der oplyste enhver Anmærkning, fulgte med Regnskabet som Bilag til Eftersyn. Men saa rolige vi ere ved at have fulgt den Plan, der efter vor Overbeviisning var den rigtigste, saa langt ere vi tillige fra den Tanke, at vi vare useilbare, og overlade derfor til vore Successorer at gjøre — i denne Deel af Regnskabet's Form — hvilken Forandring de finde fortrinlig god.

Til 2den Anm.

Den her anmærkede Mangel paa Beskrivelse over Selskabet's Formue har sin Grund deri, at denne i de tvende foregaaende Aar ikke er affattet,

tet, førend Regnskaberne retournerede fra Revisionen, og saaledes Rigtigheden af udestaaende Laan og Restancer var afgjort ved Revisorernes Erklæring; Derfor findes en saadan Forklaring om Selskabets Formue føiet til Regnskabet ved ultimo Martii 93. (see Ugebladets 6te Uargang No. 10.) og til Regnskabet ved ult. Decbr. 1793 (see ibid. No. 46.) Efter denne Plan skulde en saadan Beskrivelse ogsaa have været tilføiet dette sidste Regnskab, da det nu blev trykket; men efter Revisorernes Fordring blev Forklaringen fremlagt i sidste Generalforsamling den 14de September, og følger nu hermed aftrykket.

At det er godt, om Forklaringen over Selskabets Formue i Fremtiden strax affattes med Regnskabet og vedføies samme, førend det sendes til Revision, det erkiende vi, saa meget mere, som vi, ved at affatte den her tilføiede Forklaring over Formuen til ult. Decbr. 1794, fandt, hvor ubehageligt det er efter saa lang Tids Forløb at tænke sig ind i Sammenhængen igien, ligesom vi og ved samme Leilighed opdagede en Feil i Anmærkningen under Regnskabet for 1793 (6te Uarg. No 46.), hvilken Feil da værende Revisorer letteligen havde forekommet, naar Anmærkningen havde været føiet til Regnskabet førend det blev revideret. Feilen er denne: at jeg, Hassing, ved at affatte hiin Anmærkning, tog Summen af de Rgl. Obligationer, som

som i Regnskabet til ult. Marti 1793. var anført
til 10910 Rd.

og foiede hertil de nye Obl. efter
Udgiwts-Post Litr. C. 1925 —

hvilket gav den i Anmærkningen
benævnte Summa . 12835 —

Men herfra skulde have været afdraget
den under Indtægts Post No. VI. an-
førte udtrukne Obligation No. 2008.

paa Summa 70 —

hvorved den virkelige Formue i Rgl. Obl.

til ult. Decbr. 1793 bliver 12765 Rd.

i Stedet for de i Anm. anførte 12845 Rd.

Nota.

Selskabets Formue var ved ult. Decb. 1794

1) i Rgl. Obl. deponerede i Banken til
ult. Decbr. 93. Rd. 12765.

- hvorfra afgaaer de i nærvæ-
rende Regnskab under 7. Ind-
tægts-Post Litr. e. anførte ud-
trukne Oblig. til Beløb

290.

Rd. 12475

2) i Rgl. Oblig. anskaffede efter Regnska-
bets Udgiwts-Post Litr. C. 2595

Summa Rd. 15070

3) udestaaende Laan hos Selsk Medl. 3487.
RB.

NB. af denne Kapital Skyldtes endnu ved Aarets Slutning til Banken 500 Rd. paa et optaget Laan til Forskud- dene's Afgiørelse

- 4) 3 Restancer paa Kvartals Kontingenter, som igjen ere anviste til Indtægt pro 1795 11 r. 3 m. 14 s.
- 5) 3 Restancer paa overord. Medl. Conting. liget anviste til Indtægt pro 1795 30.
- 6) Det endnu resterende paa Budet Hoiers gamle Bield efter hans Brev af 28de Maii 1793 53 r. . 2 s.

Kiøbenhavn den 18. Sept. 1795.

J. Hassing. H. J. Cantor. J. L. Paludan.

Fra 1ste, 2den og 3de Klassifikation er endnu ikke indkommet Erklæring over de tilsendte Ansøgninger, hvorfor intet Møde endnu kan bestemmes.

Administrationen for det forenede Understøttelses Selskab.

H. J. Cantor. J. L. Paludan. Høstved.

I n d t æ g t.

	Rdlr.	ß.
I. Kasse-Beholdningen ved Regnskabs Afslutning til ult. Decbr. 1793 var (See Gen. Regnsk. pro 1793 ved Ugebl. No. 46. 6te Aarg.)	167.	60.
II. Ugentlige Indkomster for Ugebladet og Love. Fra No. 17 til 69 incl. af 6te Aargang i alt (See Quart. Regnskab. i Ugebl. No. 37. 50. 62. af 6te Aarg. og No. 3. af 7de Aarg.)	3405.	31.
III. Quartals-Contingenter:		
a) fra 1ste Oct. 1793 til ult. Sept. 1794.	422 Rdlr.	74 ß.
b) Restancer til ult. Dec. 1793 og ældre dito	14.	31.
See forhem. Quart. Regnskaber.	437.	9.
IV. Aarlige Indkomster:		
a) Det Høifongel. Husets vedgørende Gaver	200.	Rdlr.
b) En ubenævnt Belgjarers Bidrag ved Hr. Mægler Thomsen indleveret	19.	
c) Overordentl. Medlemmers Konting. til ult. Dec. 1793 og for dette Aar	583.	88 ß.
d) og af Restancer for Aaret 1793	10.	
	812.	88.
V. Laans og Forskuds Afbetaling i alt efter bemelte Quartals Regnskaber	574.	
VI. Renterne af de ved Selskabets Fond deponerede Kongelige Oblig.	565.	9.
VII. Extraordinaire og tilfældige Indtægter:		
a) For Maculatur af de ældste Ugebl. betalt af Bogh. Hvid	17 Rdlr.	48 ß.
b) For nogle solgte og ombyttede Ugeblade	11.	
c) Efter Rev. Forr. pro 1792 er af Budene det dem for meget beregnede, betalt med	6.	
d) Af H. Høigr. Exc. Hr. Geh. Moltke er givet et Bi- drag een gang for alle	100.	
e) Indkommet for 2 udtrukne Obl. No. 4279 og 5122. a 75 Rdlr. og 2 dito No. 832 og 995. a 70 Rdlr. i alt	290.	
f) Laant i Spec. Banken til Forskuds Udbetaling 750 Rdlr. Spec. efter da værende Cours 26½ pr C. beregnet i Dansk Cour. til	945.	90.
g) Ved det høitidelige Møde i Frue Kirke den 19 Nov. d. A. er indkommen	279.	
h) Budet Høier bet. i Afdrag paa hans Gield	34.	
See Quartals Regnskaberne.	1683.	42.
Summa Rdlr.	7645.	47.

Forestaaende Regnskabs Rigtighed bevidner
Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.
Kiøbenhavn den 31. December 1794.

J. H. Haffing.

H. J. Cantor.

J. L. Paludan.

U d g i v t.

	Rdlr.	ß.
A. De aarlig staaende Udgifter:		
1) Til Ugebladets Trykning med Qvitteringer og videre bet.	445 Rdlr.	30 ß.
2) Lønninger til Selskabets Veriitente	720.	
3) Til Budene for Indkassation fra 1ste Apr. til ult. Dec. 93 de sædvanlige 2 pr C.	60.	1.
(See Quart. Regnsk.)	1225.	81.
B. Til de aarlige Pensionister betalt i alt	574.	
C. Til Obligationers Indkjøb:		
1) 2de Annuitets Brevier a 100 Rdlr.	200 Rdlr.	
2) 3de Oblig. a 75 Rdlr.	225.	
3) 31 dito a 70 Rdlr.	2170.	
	2595.	
D. Til Laan, Forskud og Gratifikatione!		
1) Til et Medlem betalt af de under 28. Oct. f. A. bevilgede Laan, som endnu resterede	50 Rdlr.	
2) Til 21 Medlemmer de efter Resolutionerne, d. 27. Oct. og 24. Nov. d. A. tilstaaede Laan	1100.	
3) Til Bogh. Hviid som et Forskud paa hans Gage efter Res. sol. den 25. Aug. d. A.	100.	
4) Til 43 Medlemmer de efter forbemeldte 2 Resolutioner for een gang bevilgede Gratificationer	520.	
	1770.	
E. Extraordinaire Udgifter:		
1) Betalt det i Spec. Banken til Forskuds Udbetaling i Aaret 1793 giorte Laan	521 Rdlr.	69 ß.
2) Ligeledes til Afdrag paa det i samme Anledning i Aar giorte Laan	437.	48.
3) Til de forfaldne Renter og i Afstaaelse for de indkjøbte Obligationer	78.	4.
4) I Anledning af det høitidelige Møde i Frue Kirke er be- talt efter Regninger	215.	67.
5) Til adskillige mig anviste Regninger	115.	68.
	1368.	64.
Dr. Ballance bliver Cassa-Beholdningen til 1795.	111.	94.
Summa Rdlr.	7645.	47.

Kiøbenhavn den 31te December 1794.

J. Nagaard,
p. t. Selskabets Kasserer.

Extract

of

General

Regnskabet

for

Det forenede Understøttelses Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1. Januari til 31. December 1794.

Borger, Bennen.

No. 39.

Envende Aargang.

Fredagen den 2. October 1795.

Anmeldelse.

Med Fornoielse kunne vi melde, at alle de Her-
rer Medlemmer, som i sidste Generalforsamling
bleve valgte til at besørge Ugebladet Borgervennen,
have haft den Godhed for Selskabet at paatage sig
dette Arbeide.

Imod al Formodning er endnu ingen Erklæ-
ring kommen fra gde Klassifikation paa de den 2den
September Repræsentanterne tilsendte Ansøgnin-
ger, hvorfor intet Møde kan holdes førstkommende
Mandag.

Administrationen for det forenede Under-
støttelses-Selskab.

G. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Høstved.

Hr. Borgerven!

Jeg var just i Færd med at sende et langt Brev bort med Posten, som jeg vilde have bedet Dem at indrykke i Deres Blad, men som jeg nu holder tilbage, af Aarsager, som jeg strax vil fortælle Dem.

Jeg læste nemlig i Tilskueren, hvor slem denne Mand har været for nogle Dage siden imod alle dem, der havde været ved Mordbrænder, Executionen, og da jeg nu selv just var en af disse, siden jeg i de Dage var kommen ind fra Landet, saa troede jeg at burde gribe til Pennen til mit Forsvar; men da jeg nu af en af de sidste Tilskuere har seet, at Forfatteren har skænket, i det mindste tildeels Mandspersonerne, som vare ved Henrettelsen, sin Tilgivelse, saa kasserte jeg mit Brev som overflødig. Ikke desmindre, da jeg nu engang havde besluttet at spendere de Skillingen til Postpenge, saa maae De dog tillade mig nogle Spørgsmaale i Anledning af de Angreb, Tilskueren har gjort paa de Frueutimmer, som i hiin Anledning vare komne ud paa Øster Gælleed.

Det kommer mig da for, som at Tilskueren har været meget for haard, naar han har taget i Evid,

Tvøvl, at man af disse Fruentimmer skulde kunne vente Kierlighed og milde Dyder. Er da Blidhed og Nysgierlighed tvende saa gandske imodsatte Egenskaber. Er Nysgierlighed ikke aldeles naturligen grundet i den qvindlige Karakter? Og er det ikke denne, som foraarsager, at man ved ethvert, endog det ubetydeligste Opløb, seer flere Natkapper og Sætte, end Mandshatte og Huer? Er det endelig andet end denne samme Nysgierlighed, hvilken allene man maae tilskrive den store Mængde af det andet Kion, som ogsag ved hiin Execution var forsamlet?

Ciron.

De vilse tilgive mig, Kiære Hr. Borgerven! at jeg atter i Dag uleiliger Dem med min Brevvexling. — Anledningen hertil er Jack Stagemensders Skrivelse til Tilskueren, og de ved denne Leilighed af Tilskueren selv anstillede Betragtninger over det store, og efter hans Udtryk, affhyelige Tilsøb, som han fortæller, at der efter, hvad man har sagt ham, skal have været ved Mordbrændens Henrettelse.

Jeg maae da aabenhiertigen tilstaae Dem, Hr. Borgerven! at jeg selv har været nærværende ved denne Execution, og jeg er derfor ei heller bleven lidet foruroliget ved de alvorlige og pathetiske Be-

Bebreidelser, som i hiint Blad ere giorte alle dem, der have været Tilskuere ved dette Oprin. Den Høiagtelse, som jeg troer at denne Forfatter forstiene for hans gode Hierte og hans Kundskaber, og den Tillid, som jeg derfor i det Hele har til Rigtigheden af hans Domme, har giort mig gandske angst for at have giort mig skyldig i Gruesomhed og Blodtørst. Da nu disse Laster ere saadanne, som jeg i høieste Grad afkyer, saa kan De vel ikke heller undres over, at hint Nummer af Tilskueren har bragt mit Blod i fuld Oprør.

Af denne Aarsag tager jeg min Tilflugt til Dem, Hr. Borgervæn! som min gamle Correspondent og Samvittigheds Raad, for i Fortroelighed at spørge Dem, om ogsaa De mener, at jeg ved foransørte Leilighed har forbrudt mig i den Grad, som jeg af Tilskueren skulde synes at kunne slutte. Tillige ville De dog tillade mig at fremsætte de Grunde, som jeg troer at tale til mit Forsvar. De ville i det mindste deraf see, at jeg har handlet efter Overlæg og Overbeviisning.

Jeg har altid anseet Kundskab om Mennesket for den vigtigste, og for den meest passende med vor Bestemmelse, som er den mueligste Lyksaligheds Befordring for os selv og Andre. At studere Mennesket i de forskjellige Stillinger, hvor han har bragt sig selv eller er sat af Andre, har jeg tillige immer anseet for det useilbarligste Midde

del til denne Kundskabs Erhvervelse, og jo vigtigere denne Forfatning har været, jo mere afgjørende Indflydelse den har havt paa Fremtiden, jo interessantere har jeg og lagt Mærke til, at det har været at give Aigt paa Menneskets Forhold.

Da nu vel ingen Leilighed er vigtigere, høitideligere og i alle Henseender mere overeensstemmende med mine ovenanførte Hensigter, end den, hvori en Forbryder befinder sig, naar han staaer færdig at lægge sit Hoved under Bøddelens Øre, saa har jeg og troet det aldeles consequent, og i mine Grundføtningers Aand, at bivaane en Livsstrafs Fuldbyrkelse.

Skulde ikke ogsaa den Mængde af Anmærkninger, som den agtpaagivende Psycholog og Philosoph endnu desuden har Leilighed til at gjøre, deels over det Forhold, som Skarpretteren, den fornærmede Retfærdigheds Offerpræst, der seer sig sat i den for ham som Menneske saa sorgelige Nødvendighed, paa de frænkede Loves Vegne, at udgyde en Forbryders Blod, ved denne Leilighed viser, deels over den blandede Mængde af Tilskuere, hvis Opførsel under en Henrettelse er ligesaa forskiellig, som deres forskiellige Karakterer, skulde ikke alt dette levere Menneskekienderen det rigeste Stof til hans Kundskabers Udbredelse.

Uagtet jeg nu villigen tilstaaer Dem, at de Besæggrunde, som have bestemt mig til at komme tilstede ved hiint Optrin, ikke have været de samme for alle dem, som derved vare forsamlede, saa vil

vil De dog vel og paa den anden Side være eenig med mig deri, at et ikke ubetydeligt Antal deraf kan være kommen, enten i Hensigter som lignede mine, eller fordi deres tilkommende Bestemmelse som Religions Lærere eller som Rettens Betiente gjorde dem det til Pligt. Men dersom dette har været Tilfældet, saa har jo Tilskueren bedømt alle disse Menneskers Bevægaarsager urigtigt, og hvis deres Handling lader sig forsvare af de Aarsager, hvilke jeg har opgivet til min Retfærdiggjørelse, og som jeg indstiller til Hr. Borgervens og Tilskuerens eget nærmere og visere Omdømme, saa har han jo efter min Overbeviisning gjort os Uret, thi hans Dom er almindelig, ligesom hans Døddel. Han synes ikke at have tænkt sig nogen anden Aarsag til det stærke Tilløb, end Raahed og Umenneskelighed. Hden Eviøl erindrer De sig den Engellsmand, om hvem Archenholz i sine Britiske Annaler fortæller, at uagtet han var en Mand af den blideste og elskværdigste Karakter, forsømte han dog aldrig at være tilstede ved enhver Henrettelse, som foregik hele Engelland over. Hvis Hr. Borgerven selv eier denne Bog, eller dersom De kan faae den til Laans, saa vil De og deraf kunne see, hvilket jeg nu ikke erindrer, og i dette Dieblik ikke har Leilighed at eftersee, om det enten var den samme Engellsk. eller en anden af samme Karakter, som reiste over til Frankrig for at bivaane Kongemorderens Damienss Henrettelse, og som engang havde væddet med een af sine Venner, at han ikke vilde komme til en Livs Execution, men

da den skulde foretages, betalte Bøddemaalene, og gif derhen. Det maae dog vel i det mindste være mig tilladt, heraf at slutte, at dette Slags Rysgierrighed ikke nødvendigen forudsætter Raahed og Umenneskelighed. — Meget mere synes det mig, at det Tilløb, som slige Executioner i alle Lande have, er aldeles naturligen grundet i den menneskelige Karakter, som overalt, undtagen iblant Jldlandets dorste men tillige føleløse og raue Beboere, viser sig begierlige efter Ryheder, uden Tvivl fordi just disse give den Mennesket medfødt, og i det Hele høist velgjørende Virksomheds Drixt meget at sysselsætte sig med. Hverken den yderste Raahed eller den yderste Forfinelse ere altsaa efter min Overbeviisning de nødvendige og eeneste Aarsager til en stor Forsamling af Mennesker ved en Mordbrænders Henrettelse, men et stærkt Tilløb var tværtimod, saavidt jeg skønner, noget, som en Menneskekierder just maatte vente sig. — Troer De ikke ogsaa, kiære Hr. Borgerven! at naar Lovgiveren paa Statens Begne fordrer, at Mordbrænderen skal affone sin Forbrydelse med Livsstraf, og naar han tillige gjør Staffeu exemplarisk, ved den Maade, hvorpaa han fastsætter, at den skal fuldbyrdes, det da maa være aldeles overeensstemmende med hans Hensigter, at hans Medborgere komme tilstede ved slige Executioner. Jo stærkere da Tilløbet har været, jo almindeligere har Straffens Virkning rimeligviis rørt, og desmere kan den menneskekierlige Lovgiver haabe, at denne Straffens almindeligen ud-
bredte

bredte og efter af Sandsynlighed affrækkende Virkning vil afholde hans Medborgere fra lige Forbrydelser for Fremtiden, og følgerig skaane hans Menneſkekierlighed, som heller vil forekomme Forbrydelser end straffe dem, for ſlige Livs Executioner i det Følgende. — Langt mere synes mig derfor, at Tilſtueren kunde have nyttet ſit Talent ſom Moraliſt, med meget ſtørre Hæd forekommer det mig, at han ved den ovenanførte Leilighed vilde have arbeidet paa ſine Medborgeres Forædſing, naar han havde benyttet ſig af hint ſørgelige Optrin, hvorfor viſt nok altid en Borgers Afſivelle bør anſees, til at anſtille andres psykologiſke og philoſophiſke Betragtninger, hvilke Mordbrænderens Henrettelse for en Mand af hans Genie og Kundſkaber i Mængde frembyder, og hvortil jeg indſtændigen af Dem, Hr. Borgerven, udbeder mig, at De vil opfordre ham. — Ved denne Opfordring, af hvilken jeg paa Grund af det Venſkab, ſom jeg har lagt Mærke til, imellem Tilſtueren og Dem, venter mig meget hædſige Virkninger, og ved ſaaſnart mueligt at beſvare dette mit Brev, ville De høiligen forbinde Deres hengivne
 Jens Zyde.

Ovenſtaaende Brev har Borgervennen allerede imodtaget i forrige Uge, og det havde været indrykket i Ugebladet, derſom ikke Regnskabet for Selskabet's Pengevæſen havde forekommet det. Men uagtet Tilſtueren ſelv har ſiden paa en vis Maade gjort ſine Bebreidelſer imod den Mængde, ſom var forſamlet ved Mordbrænderens Henrettelse, noget mindre almindelige, troede dog Borgervennen at ſkyldes ſin gamle Correſpondent, at indføre hans Skrivelle i ſit Ugeblad.

Borger-Bennen.

No. 40.

Syvende Aargang.

Fredagen den 9. October 1795.

Anmeldelse.

Da Ansøgningerne nu ere komne tilbage fra alle Klassifikationerne, haaber man at kunde foredrage disse i Repræsentant-Forsamlingen Mandag den 19de October.

Kasserer Aagaard er fløttet fra Nagstrædet No. 37. til store Kongensgade No. 255 og 256 hos Smeden Rosberg, hvor de Medlemmer, som af det nye Bud, der endnu er ubekjendt, ikke have faaet det sidste Nummer af Ugebladet tilbragt, ombedes at melde deres Opholdssted.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

H. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Høftved.

Min Herr Borgerven!

De anvendte for nogen Tid siden et Par af Deres Blade til at tale om Ordsprog, og især om
saa

saadanne, der formedelst de ubestemte og tildeels falske Begreber, de indeholde, meget ofte kan anvendes til stor Skade for sand Moralitet og sand Dyd. Jeg havde ventet at De, som De gav et Slags Løfte om, vilde have fortsat denne Materie's Udvikling, og især længtes jeg meget efter at see et Blad anvendt til Betragtninger over det Ordsprog: eengang er ingegang, efterfom jeg daglig erfarer, hvor skadelig en Indflydelse dette Ordsprogs urigtige Anvendelse har paa min huuslige Lyksalighed som Mand og Fader. Men da det nu lader, som om De enten har forglemt eller opgivet dette Deres Forsæt, saa maae De ikke tage mig det ilde op, at jeg herved minder Dem saavel i Almindelighed herom, som ogsaa i Særdeleshed opfordrer Dem at gjøre Deres Læsere opmærksomme paa, hvor daarligt det er at antage en saa urimelig Sætning, som den anførte, for gieldende og paalidelig at rette sig efter.

Jeg vil gjøre Dem bekiendt med min huuslige Forsatning, og De vil deraf see, at jeg har skiellig Aarsag til at denoncere ovenmeldte Ordsprog som farligt og mistænkeligt. Saasnart jeg var kommen saa vidt i min Næringsvei, at jeg saae mig istand til ved fornoden Sparsomheds og Tarveligheds Jagttagelse at kunne underholde en Familie, erklærede jeg et ungt Fruentimmer af mange baade indvortes og udvortes fortrinlige Egen-skaber den Kiærlighed, jeg længe havde hemmelig baaret for hende. Mit Tilbud blev ikke forkastet, og jeg blev

blev snart, som jeg kaldte det og som jeg troede, jeg ved at faae hendes Haand noedvendig maatte blive, den lykkeligste Mand. Min unge Kone fattedes ikke Forstand, men jeg begyndte efterhaanden at mærke, at hun fattedes det, uden hvilket Bid er ligesom Skibet uden Roer, Sindighed og Leveflogskab; ja, det som værre var, at hun ved en forsonet Opdragelse var bleven vant til at lade sin Fornuft fængsle af sine Luner og at troe sig ulykkelig, naar disse ikke kunde tilfredsstilles.

Hun var opvoxen om ikke i Overflodighed saa dog i Velstand, og da hun aldrig havde lært at savne noget, saa troede hun det tilsidst umueligt, at kunne savne. Sandheden byder mig at tilstaae, at jeg selv ikke lidet bidrog til at forvænne hende. Den Daarlighed er jo næsten almindelig hos os, at Frierdagene og Forlovelsesdagene, istedet for at anvendes til at vorde noiere bekiendte saavel med hmandens Charakter som Forfatning, og at lægge en fornuftig Plan for det følgende vigtige Samliv, tvertimod er et Tidrum for alle muelige Forlystelser, al muelig Overdaad, Pengespilde og barnagtig Forsængeligheds Tilfredsstillelse. Elskerens synes ret at giøre sig al optænkelig Umage for at opvække Forventninger hos sin Brud, hvilke han siden ikke seer sig istand til at opfylde. Den Frier, der vilde nægte sit Hiertes Beherskerinde en eneste Forlystelse, modsatte sig en eneste Grille, giøre nogen Indvending mod en ufornuftig Udgiwt — mon han ikke som oftest kunde være sikker paa en Kurv?

og hvo har den fornemste Skyld? mon ikke Mandfolkene selv, der har gjort denne Tone almindelig? der har været enfoldige nok til at ville bringe den uerfarne Piges Egennytte og Forsvængelighed paa deres Side, istedet for at vinde hendes Hierte ved at indgive hende Hoiagtelse for deres Tænkemaade, deres Oprigtighed, deres Sædelighed, deres Menneskekærlighed. — Ogsaa jeg fulgte heri med Strømmen. Jeg havde hverken Eftertanke nok til at indsee denne Adfærd i al dens Skadelighed og at grue for Folgerne, ei heller Standhaftighed nok til at vælge en rigtigere Fremgangsmaade, om jeg endog stundum gjorde mig Bebrejdelser derfor. Vi blev da givte, og min alt mere og mere betænkelige Stilling, Levemaadens tiltagende Dyrhed og Næringsveienes forøgede Besværligheder nødte mig snart til, hvor ugierne jeg vilde, at indskrænke den Frielighed, jeg hidindtil havde vilst imod min Kones overdaadige Ønsker. Jeg forestilte hende vor Forsætning, viste hende Umueligheden i at kunne fortsætte den begyndte Levemaade, uden at werde ødelagde, og var lykkelig nok til at overbevise hende.

Hendes gode Hierte, og den Kierlighed, hun bar til mig, tillod hende ikke at komme frem med den Bebrejdelse, som jeg unægtelig havde fortient, at jeg for længe siden burde have forberedt hende paa, hvad Opofrelser der udkrævedes fra hendes Side, naar hun vilde forene sin Skiæbne med min. Hun lovede at finde sig i enhver Indskrænkelse, og min Glæde og Taknemmelighed over dette Løfte var

ube-

ubestribelig. — Men jeg mærkede snart, at hun havde lovet mere end hun var istand til at holde. Istedet for at lægge en fast og stadig Plan til vor Husholdnings og Levemaades Førelse, og saa at følge denne uforandret, afsnappede hun ikke sielden ved urigtige Leiligheder, og blev af tildeanvendt Sparsomhed undertiden ubillig og karrig mod vore Tjenestefolk, og derimod kom der paa den anden Side saa hyppige og mangehaande Undtagelser fra Indskrænkelses Systemet, at vor Levemaade fuldskommen lignede og endnu ligner de fleste Grammatiker, hvor enhver Regel har en Hale af uendelig mange Undtagelser efter sig, saa at naar man kommer til Enden, er man ligesaa flog som da man begyndte. Og ved enhver saadan Afvigelse fra den lagte Plan, heed det: eengang er jo ingengang. — Kort efter at vi havde gjort hiin Afstale; indtraf min Fødselsdag. Min Kone havde, uden at jeg vidste noget af det, bestilt et stort Middagsmaaltid i Bellevue, og indbudet en stor Mængde Mennesker, for at gjøre Dagen Vere. Da det var lagt an paa, at skaffe mig en Overraskelse, og da jeg ikke kunde miskiende denne Prøve paa min Kones inderlige Kiærlighed til mig, og frem for alting, da jeg saae, hvor inderlig dette Publs glædede hende, saa kunde jeg ikke føre det over mit Hjerte at gjøre hende nogen Bebreidelse over, at være ved denne Leilighed skeiet ud fra det givne Løfte. Ikke desmindre kunde jeg dog, da vi var bleven ene, ikke undlade at komme frem med et lidet betænkeligt

Men;

Men; hvilket hun strax gif imøde med den Kore-
 stilling, at det jo kun var hendes fiære Mand's Fods-
 felds dag een Gang om Aaret. Kort sagt, ogsaa jeg
 var daarlig nok, at beroelige mig med det urime-
 lige Ordsprog: eengang er ingegang, og taug. —
 Nu var da Touren til de Familier, som havde vær-
 ret med at celebrere denne dyre Høitidelighed, at
 gøre Siengield, og da denne Stads var gaaen
 rundt, begyndte min Kone at snakke om, at man
 for Skams Skyld ikke kunde andet end tage imod
 disse Mennesker hos sig engang igtien. Jeg spurgte
 hende da, hvad hun meente med at tage imod dem?
 vilde det sige, at have en sand venstkabelig og lige-
 frem Omgang med dem, da havde jeg intet imod,
 at hun udsøgte sig et Par Familier, der bedst passe-
 de sig for os, og der vilde tage til Takke med den
 Modtagelse, som vi efter vor engang fastsatte Af-
 tale kunde byde dem; var derimod Meningen at
 anrette Giestebudder for dem, saa kunde min Kasse
 ingentunde holde det ud. Svaret blev: at saa fik
 hun da finde sig i at blive fortalt, og at sidde mel-
 lem sine fire Vægge som i et Kloster, uden at kom-
 me til noget Menneske, thi at byde dem paa Smør-
 rebrød eller en Steg uden videre, gif ingentunde
 an imod Folk, der havde sat 6 a 8 Retter frem
 for os. Nu troede jeg at være i Roe; men hvad
 skeer? Noget efter faaer vi Besøgelse fra Landet,
 og nu greb hun Leiligheden til at faae sin Plau dre-
 ven igiennem. Disse Mennesker, heed det, maatte
 amuseres; det var Sieldenhed at see dem, og
 vi

vi skulde dem saa mange Forbindtigheder, at vi ved denne Leilighed maatte lade see, vi vidste at leve. Hvad jeg endog indvendte, saa blev hun derved, at eengang var ingengang, og at der ikke kom Besogelser fra Landet hver Dag, og vilde jeg have Roe, maatte jeg lade hende faae Roekone og alt hvad dertil horer. — Det vilde blive alt for vidtloftigt at fortælle alle de Vendinger, hun veed at give dette ulykkelige Ordsprog, og alle de Daarligheder, som hun itølge deraf har fundet sig befriet til at giøre med, fordi hun seer andre begaae dem. Stedse er hun enig med mig i Hovedreglen, at flog Sparksomhed og Indskrænkelse er fornøden for os, men aldrig har jeg kundet faae hende til at begribe, at en Regel, hvorfra man giør idelige Undtagelser, ikke længer er nogen Regel. — Det der bedrøver mig allermæst, er, at hun anvender det samme daarlige Ordsprog ved vor eneste Søns Opdragelse, og, som jeg har største Marsag at befrugte, derved giør en Dagdriver og et udueligt Menneske af ham. Allerede medens han endnu laae i Buggen, havde jeg Marsag at ønske dette Mundheld forviist til Spidøbergen. Jeg havde forklaret hende Farligheden af at vugge et Barn for stærkt, og lagt hende paa Hierte, aldrig at betiene sig af dette Middel paa saa voldsom en Maade, som man i Almindelighed seer det brugt, da det ved saadan Misbrug ikkun tiener til at bedøve Barnet og giøre det forstumlet i Hovedet. Ikke desmindre kom jeg ofte over hende og fandt at hun tilfidesatte min Advarsel, men altid havde hun da en Undskyldning ved

Haan:

Handen, at det kun var dengang, hun gjorde det, at hun af den eller den Aarsag maatte have Slutten hastig i Søvn, og at eengang var jo ingengang. Ved de Regler, jeg siden, da han vorte til, fastsatte for hans Spise og Drikke, gik det ikke et Haar bedre, og nu, da han er kommen saa vidt, at jeg har antaget en duelig Lærer, der kommer nogle Timer om Dagen for at læse og skrive med ham, nu er der aldrig nogen Stadighed paa Drengen til hans Underviisninger, thi snart tager hans Moder ham med i Bisiter eller paa Comedie eller ud at spadserere, snart bilder hun ham ind, Veiret er for heds til at udholde Læsning, snart komme Fremmede, som Drengen skal ind og forkiæles af; med eet Ord, bliver han ikke fordærvet, saa er det upaatvivselig ikke hans Moders Skyld, og altid hedder det ved hver Undtagelse: Herre Gud, eengang er dog ingengang. Mit Levebrød tillader mig stelden at være hjemme og sætte mig imod al denne Ulfik, og Forestillingen mærker jeg nok hielpe saa meget som intet. Nu har jeg begyndt paa det sidste Middel, og slaer det ikke an, saa seer jeg ingen Udvei længer. Jeg har nemlig begyndt, uden at lade mig mærke dermed, at opskrive hvert Tilfælde, hvor hun tager sin Tilflugt til det mig med saa megen Skæl forhadte Ordsprog, og naar jeg nu, som ikke vil vare længe, har en tilstrækkelig lang Liste paa Urimeligheder, som hun paa Grund deraf har gjort sig skyldig i, vil jeg engang i et roligt og alvorligt Dieblik forelægge hende den, og prøve om hun ikke derved kunde saae Dinene op, inden det er aldeles for sildig. Imidlertid beder jeg Dem ret indstændig, at De engang ret eftertrykkelig vil advare Deres Læsere imod dette og flere slige urimelige Ordsprog, der sandelig stifte mere Skade, end man ved første Diekast skalde troe; og i Haab om, at De ikke afflaer mig denne Begiering, forbliver jeg Deres flittige Læser

Jørgen Retsind.

M. S. L-g.

Borger, Bennen.

No. 41.

Syvende Aargang.

Fredagen den 16. October 1795.

Anmeldelse.

Førstkommende Mandag den 19de October indbydes de Herrer Repræsentantere til General Forsamling paa sædvanligt Sted Kl. 5 præcise.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

H. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Høftved.

Om Bogtrykkerkonstens Virkninger.

De som ikke have tilforn anstillet Betragtninger over den menneskelige Forstands Gang i dens Opdagelse, bør forundre sig over det lange Tidrum, der er forløbet imellem Kundskaben om den Kunst at trykke Tegninger, og Opdagelsen af Bogtrykkerkunsten.

De

De derimod, som vide, at Magnetnaalen ikke blev brugt i Kompasset, førend mange Aarhundrede efterat Magnetens Virkninger vare bekiendte, de som at Chinas Aarbøger har erfaret, at denne Nation i flere Aartusende have staaet gandske stille paa Kulturens Bane, hvilken den allerede tidlig havde begyndt at betræde; de endelig, som have eftertænkt, hvor mange Aarsager der kan gives til en saadan Standsning, de ville beklage Mennekeheden, at den saa silde har nydt Godt af Bogtrykkerkonstens velgørende Virkninger, hvilke jeg siden nærmere skal omtale, men de ville ikke undres derover.

Uden Tvivl have nogle Robberskikkere havt Tanken om hiin Anvendelse af deres Kunst, hvilken det synes saa let at kunne være falden dem ind, men de have da formodentligen mere forestillet sig Vanskeligheden af denne Tanke's Udførelse, end de fordeelagtige Virkninger af dens Iværksættelse.

Bogtrykkerkonsten forsøger nemlig i det uendelige, og med ringe Omkostninger, Exemplarerne af et Værk. Fra dens Opfindelse af, have alle de, som havde Lyst til ved Læsning at udbrede deres Kundskaber, ogsaa havt Evne og Leilighed til at tilfredsstille denne Lyst, i Overensstemmelse med deres Smag og deres Fornødenheder. Denne Lethed har formeret og forplantet Længselen efter, og Midlerne til at forskaffe sig Oplysning.

Tilforn var man nødt til at søge efter Haandskrivter, som man nu søger efter fældne Bærker. Det som tilforn ikkun var læst af nogle Enkelte, kan nu vorde det af et heelt Folk, og næsten paa samme Tid virke paa alle de Mennesker, som forstaae det samme Sprog.

Efter Bogtrykkerkonstens Opkomst har en offentlig Mening dannet sig, som er mægtig formødelst dem der have dem, virksom, efterdi de Bevæggrunde, der bestemmer den, virke paa een Gang paa mangfoldige Mennesker, der leve langt fra hinanden og ere Borgere af forskjellige Stater.

Saaledes har man til Fordeel for Retfærdighed og Fornuft seet opstaae en Domstoel, som er uafhængig af enhver menneskelig Magt, for hvilken det er vanskeligt at skjule noget, og som Magthaverne forgiæves søge at undrage sig. I vore Tider, da den offentlige Mening ved Kulturens almindeligere Udbredelse immer voxer i Kræfter, seer man derfor ogsaa eenevældige Regenter at hylde denne Mening, og at rette de Feil, som de igiennem Publiciteten underrettes om, at de have begaaet.

Oldtidens Historiekskrivere fortælle os, at de gamle Egypter havde indført den Sædvane, at fremstille deres Konger efter Døden for Folket, og tillige at opfordre enhver Borger, som troede sig fornærmet af den afdøde Regent, til at træde frem
som

som hans Anklager; Hvorefter hans Forhold som Monark af upartiske Dommere blev prøvet, og hans Værdighed eller Uværdighed til at hensættes i sine Formænds Gravsteder derefter bedømt.

Omendskiont man nu ikke kan nægte, at denne Folkestik maae have havt sine store Fordele, saa er det dog paa den anden Side vist, at den ved Bogtrykkerkonsten befordrede Publicitet fortjener Fortrinnet, især fordi den giver en oplyst og retsaffænde Mand Leilighed til, at gjøre Regenter, endog af de Stater, hvor han ikke er Borger, opmærksomme paa de Feil, hvori de under deres Statsstyrelse gjøre sig skyldige, og altsaa sætte dem i Stand til at rette deres Feil imedens det endnu er Tid.

Da alle nye Metoder i Videnskaberne eller Historien om de første Skridt, Mennesket har foretaget sig paa den Wei, der skal føre til en Opdagelse, nu formedelst Bogtrykkerkonsten udbrede sig med Hastighed, og tilbyde ethvert Individ Indbegrebet af de Midler, som alle Forfatteres Bestræbelser have kunnet fremvirke, saa synes det menneskelige Genie at have, siden Bogtrykkerkonstens Opfindelse, mere end fordoblet sine Kræfter.

Enhver nye Bilsfarelse bliver nu bestreden fra det Øieblik, hvori den oprinder, og den faaer derved ikke Tid til at slaae Rodder i Forstanden. De Fordomme, som, antagne i Barndommen, ere
fomne

komne til at udgiøre en Deel af mange Menneskers Væsen, Wildfareller, som Haab eller Skræk har gjort svage Stæle kiære, ere allene derved blevne vaklede, at det nu er vorden umueligt at hindre deres Undersøgelse, og at skiule, at de kunne forkaestes eller bestrides.

Bedragere som i tryg Tillid til det tætte Sløer, hvilket de havde kastet over Sandhedens Billeder, roveligen tærede Landets Hedme, sukke nu over den Driftighed, som visse Menneskeslægtens Belgiorere have havt, at afribe dette Sløer, og beklage sig veemodigen over Bogtrykkerkonsten, som har sat dem ud af Stand til, med Magten at imodsette sig Undersøgelser, hvilke de i saa mange Aarhundrede havde havt Hæld nok til at hindre. Disse Undersøgelser ønskede de saa meget mindre at vorde foretagne, som Erfarenhed havde lært dem, at philosophiske Hoveder ved Eftertanke over andre Grene af de menneskelige Kundskaber vare komne til Resultater, der havde rystet de Systemer i deres Grundvolde, hvilke førend disse Undersøgelser almindeligen vare antagne.

Bogtrykkerkonsten har saaledes fornemmelig bidraget til at udfrie Rationerne af det Religions- og politiske Aag, hvorunder de saa mange Aarhundrede forgiæves havde suklet.

Forgiæves vilde nu barbariske Religions-Sværmere, saaledes som Fortidens Saracener, opbrænde Bibliotheker, for at hindre Verden fra at komme til Kundskab om de Løgne, som deres Religions-Bøger indeholde.

Ligesaa unyttigen ville vore Dages svage Regenter confiscere eller ved Boddelen lade opbrænde de Skrifter, som sigte til Udbredelsen af den Oplysning, der er saa farlig for deres Rælde; thi de Mænd, som ansee sig bestemte, eller som Forsyuet virkelig har udseet til at vorde deres Arts Velgiærere, ville saavel ved at lade deres Bærker trykke uden for de Stater, hvor Pressetvang herster, som paa tusinde andre Maader, vide igiennem deres Skrifter at bekiendtgjøre de Grundfætninger, hvors ved Borgerfrihed og Oplysning kunne fremmes. — Forgæves angriber Despotismen de Høiskoler, hvor oplyste Lærere søge igiennem Forelæsninger og Skrifter videre at udbrede det Lys, som den nyere Philosophie, hvilken Despoterne og deres Slaver have givet Navn af Neologie, har begyndt at tænde. — Forgæves bestemme Forordninger og Edicter hvilke Bildfarelser der skal læres, forgæves fordommes Prædikestolene til ingen andre Lærdomme at fremfætte, end dem der ere Tyranniet gunstige; Er der ikkun een Krog paa Jorden tilbage, hvor Præssen er fri, vil dette være nok til Menneskehedens Frelse. Fra denne Krog vil da aarle eller flide opgaae den Soel, som hastig eller langsom, men altid useilbar-

lig i sine velgiørende Virkninger, vil adspredde For-
dommenes Laage, og opklare for den hele Men-
neskeslægt den Bane, hvilken han har at betræde
for, veiledet af Sandheden og ledsaget af Friheden,
at naae den Guldkommenhed og Lyksalighed, som
er sat os til Formaal.

Men hvad — heter jeg en frygtsom og rede-
lig Oplysningens og Frihedens Ven spørge —
hvad om den gandske Jord's religiøse og politiske
Tyrannier skulde vorde eenige om at dræbe Trykke-
friheden, som deres farligste og evige Fiende?

O denne Genighed afværge Menneskehedens
Genius, i det mindste saa længe, indtil Nationer-
ne ved den fornuftige Anvendelse af Trykkefriheden
have lært at kiende deres Rettigheder saa vel som
deres Kræfter; og Despoterne ville da ikkun have
fattet hin Beslutning, for derved saa meget hasti-
gere at dræbes af det Uveir, som trækker sammen
over deres Hoveder.

Men allerede nu kan man prise Menneskeslæg-
ten lykkelig, at man ved Bogtrykkerkonstens Op-
findelse ikke har formodet eller beregnet den hele Ud-
strækning af denne Opfindelses Virkninger, thi be-
dragerste Præster og tyranniske Konger skulde da vist
ikke have manglet, at sammensværge sig, for at
qvæle i sin Fødsel den Fiende, som var bestemt til
at tage Masken af dem, og at nedstyrte dens Throner.

Kimeligviis vilde saadanne Bestræbelses paa den Tid have været hældige, thi da havde Menskeskeden neppe begyndt at vaagne af den Søvn, hvori Overtroe og Tyrannie saa mange Aarhundrede havde forstaaet at holde den neddyffet, men nu ville Presserwang og Censur ikkun overbevise Nationerne om Tyrannernes Eenfoldighed og Svaghed, thi Oplysningens velgiørende Strøm vilde med uimodstaaelig Magt igiennembryde de Dæmninger, hvormed Regenternes Ondskab eller Feighed maatte forsøge at holde den tilbage.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 42.

Enyende Aargang.

Fredagen den 23. October 1795.

Extract

af

første Quartals Regnskab

for

det forenede Understøttelses Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste Januari til ult. Martii 1795.

Inde

Indtægt.

Rdl. 6.

Cassa-Beholdningen til ult. Dec. 1794. (see Borgervennen No. 3. d. A.)	111. 94.
A. Ugentlige Indkomster i dette Kvartal:	
For Uæbl. 7de Mars. fra No. 1 til 12 incl. og Love til nye Medl.	749.
B. Kvartals-Contingenter:	
1) Rest. fra forrige MarsKvart.	5. 53.
2) For Qv. fra 1. Oct. til 31 Dec 94. <u>104. 78.</u>	
	110. 35.
C. Aarlige Indkomster:	
1) Det høifængl. Huses velg. Gaver	180.
2) Fra en ubenævnt Belgiorer ved Hr. Wegler Thomsen	19.
3) Overord. Medl. Konting. deels til ult. Dec. f. A. deels præn. for d. A.	482. 64.
4) Restancer af samme f. A. <u>10.</u>	
	691. 64.
D. Laans og Forskuds Afbetaling i alt	201.
E. Renter til 1 Jan. d. A.	75. 19.
F. Tilfældige Indtægter:	
1) For 2de ved Lotter. udtrukne Annuiteter, den ene stor	200.
og den anden	300.
2) Afdrag paa Budet Høiers Gield <u>12.</u>	
	512.
Summa Rdl. 2451. 20.	

At ovenstaaende iste Kvartals Extract stemmer med
Administrationens Kontrol, testere

H. J. Cantor. J. L. Paludan. Høftved.

Udgiwt.

Rdlr. ₤.

1) De aarlig staaende Udgiwter:

a) For Ugebl. og Dvitt. Trykning samt Lon-
ning. for dette Qvartal 325.80

b) Til Budene de for Indkassat. i
Maret 1794 sædv. 2 pr. C bet. 98.49

424. 33.

2) Til de aarlige Pensionister betalt 139. 72.

3) Til Kgl. Obligationer, deponerede
i Banken til Selsk. Foud 1285.

4) Extraordinære Udgiwter:

a) Betalt det. Rest. paa det i Spec. Banken
f. U. giorte Laan 400 Rdlr. Sp. med
25 pr. C. i Cours beregnet i dansk C.
til 500.

b) Renter af samme 3.87

c) og Renter med Afstaaelse for

ovenm. indf. Kgl. Oblig. 21.70

e) Til adskillige mig anviste Reg-

ninger 20.82

546. 47.

Pr. Ballance bliver Cassa Beholdnin-

gen til 2det Qvartal 55. 60.

Summa Rdl. 2451. 20.

Kiøbenhavn, den 31. Martii 1795.

J. Hagaard.

Selskabets Kasserer.

Anmeldelse.

De Herrer Repræsentantere indbydes atter til at møde i General-Forsamling Mandagen den 26de October Kl. 5 Eftermiddag, for at bringe Ansøgningerne om Laan og Understøttelse til endelig Afgjørelse.

I sidste Repræsentant-Forsamling blev bestemt, at intet Laan tilstaaes uden sufficient Kaution, ligesom ogsaa Kautionisten forpligtes til maanedlig at klarere den fastsatte Afbetaling, naar Debitor ikke præsterer samme.

Ligeledes blev afgjort, at i Aar intet høitideligt Møde holdes i Frue Kirke; da det befrygtes, at hvad som derved kunde indkomme under nærværende Omstændigheder, ikke vilde blive tilstrækkeligt til at bestride de dermed forbundne ikke ubetydelige Omkostninger.

I Selskabet bleve indlemmede som ordentlige Medlemmer:

Kongens Smed Ewald,

Bødker Randers.

Klokker Ehlers.

Prof.

Prof. Næsbetm.

J. E. Smith, Brændeviinsbr.
Lieut Zepelin af norske Liv-Reg.
Gøstke, Hof. og Statsrets-Prokur.
Mad. Mørch.

Administrationen for det forenede Under-
støttelses-Selskab.

H. J. Cantor. J. L. Paludan. Høstved.

Jeg var forgangen Dag i et Huus, hvor der var samlet et Selskab af Folk af forskjellige Karakterer. I det Dieblik jeg var kommen ind af Døren, blev jeg vaer, at to gamle Damer førte Ordet. De havde begge den hele Formiddag forgæves arbeidet paa at forskaffe sig et yngre Udseende, end Alderen og Rynkerne vilde tillade dem. — Man maae tilstaae, sagde den ene, at vore Dages Mandfolk ere meget forskellige fra dem, som vi saa i vor Ungdom; hine vare høflige, belevne og skiemtsfulde, disse ere stive, grove og melan-
kolske. —

Alt er forandret, anmærkede derefter en Mandsperson, som syntes krumbøiet af Gigt; Tidene ere ikke mere hvad de vare; For fyrgetyve Aar siden befandt al Verden sig vel; Man spadser-
re,

te, man var fornøiet, man spurgte ikkun efter Lat-
ter og Dands. Men nu er al den Omgang, man
treffer, alvorlig og sorgeligen stille.

Et Dieblik efter faldt Samtalen paa Politik.
For Pokker! sagde en gammel Herre, Statsbesty-
relsen er nu aldeles forvædet. I mine unge Dage
viste man høi Fødsel og fornem Stand den tilbor-
lige Agtelse. Med dyb Vrefrygt saae de ringere
Klassers Mennesker op til det gamle Stammetræ,
og selv Talent-Mændene krøb i Støvet for dem,
som Fyrsten havde hædret med Baand eller Røg-
ler. Disse Hæderstegn uddeelte Fyrsten og hans
Ministre ikkun til dem, som i Folge deres mange
Alyner allene vare hans Raade, værdige, thi hiint
Olds Regenter vidste, at Adelen er Thronens ene-
ste tilforladelige Grundpiller. Denne vigtige Grund-
sætning, for Statsstyrelsen troe, uddeelte Monar-
kerne de vigtigste Embeder ikkun til gamle Fami-
lier, hvis Oprindelse tabte sig i den fjerne Oldtids
Mørke, og dette Forhold er aldeles overensstem-
mende med Statens Bedste, thi vinder ikke Embe-
det Værdighed og Anseelse ved Embedsmandens
Glands. Nu derimod gaaer det gandske anderle-
des. — Høi adelig Herkomst, Røgler, Stierner
og Baand have tabt deres gamle Anseelse. Fri-
hed og Lighed begynde at blive det sædvanlige Om-
gæng i næsten enhver af vore Dages Drikkeviser.
Fyrsterne, som dog selv er Adelsmænd, synes ef-
terhaanden at glemme det langt bedre Malm, hvor-
af

af Forsynet har dannet Adelen fremfor de andre Stænder. Ved at bortkaste hine Udmærkelses-Tegn paa Folk af de lavere Klasser, have de bragt disse herlige Midler, til at forblinde den fortsynede Mængde, i Foragt. Ved at uddeele vigtige Embeder til Mænd af Borger-Klassen, har Adelen tabt i Anseelse og Indkomster. Ja Embederne selv kunne nu ikke længere haandthæves med den Kraft, som er nødvendig til Statens Noelighed, thi hvorledes skulde man vente sig, at Folket vil bevise de gemene Karle, som i nogle Stater sættes ind i en deel af de vigtigste Poster, den Lydighed og Ærbødighed, hvilken ellers tilkom dem som Embedsmænd. Det er derfor ogsaa nu kommen saa vidt, at dersom ikke En og Anden diærb Aristokratiets Talsmand endnu var tilbage, som i Haab om Deeltagelse i de Fordele, hvilke endnu ere Os og Bort Partie tilovers, tog sig vort Partie an, saa vilde den gode Sag være forloren.

Dog maae jeg anmærke som et Vidnesbyrd jeg skylder Sandheden, at Adelen i de fleste Stater endnu ere i Besiddelse af Præsident-Posterne i Regjerings-Collegierne, Ministerpladserne og Hofbetjeningerne.

Hvad Præsident-Posterne angaaer, da foregive vel nogle uroelige Hoveder, at de skulde være overflødige og sridende imod Collegiernes Natur og Hensigt. Ministerpladsene, raabe de, bør ikkun be-

besattes af duelige Mænd, og i Tilfælde af lige Duellighed, da snarere af Børgere end af Adelsklassen, deels fordi denne Adelsklasse i sig selv er en Latterlighed, deels og fordi dens Interesse er stridende imod Folkets. — Endelig gaaer hine Daarers Eenfoldighed og Dumdriftighed saavidt, at de troe, Hofbetjeninge burde ikke være monopoliserede for Adelen, thi, sige de, Fyrsten bør ikke tage Fødselen men Oplysning og Ketskaaffenhed i Betragtning, naar han vælger sig sin Omgang. — Men at disse Meninger skulde enten naae Monarkerne eller vinde deres Bifald, det afværge Adelenes Skyts-Hand!

(Slutningen følger)

P. C—tt.

Borger-Bennen.

No. 43.

Envende Aargang.

Fredagen den 30. October 1795.

Anmeldelse.

Uter indbydes Repræsentanterne i Understøttelses-Selskabet til at fortsætte Mødet angaaende Laans og Understøttelses Bestemmelse for dette Aar næstkommande Mandag den 2den November paa sædvanlig Tid og Sted.

I Selskabet ere fremdeles indlemmede:

Kantor Buch ved Frue Skole.

Kammerherre Baron Guldencrone, Deputeret i
Soldkammeret.

Justitsraad Hansteen, Kommitteret sammesteds.

Administrationen for det forenede Under-
støttelses-Selskab.

H. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Høftved.

Slut

Slutning af Samtalerne i forrige Nummer.

Deres Excellence, sagde en gammel Geistlig, som nu tog Ordet, har erindret mig om de hvarske Tidens Lyksalighed. Hvor roeligen kunde jeg og mine nu i Herren salige Ordens Brødre for 50 til 60 Aar siden under en andægtig Monarkes gudsfrygtige og nidkiere Beskyttelse ansee alle de forgiæves Anfald, som enkelte Spotteses Vantroer en eller anden Gang lod sig falde ind. Trygt forkyndte vi den allene saliggjørende Lære reen og ubesmittet, saaledes som den af vore Reformatorer for nogle Aarhundrede siden blev os overleveret. I lyksalig Tillid til vort guddommelige Kald og vore høiere Indsigter tog Folket sin Fornuft fangen under Troens Lydighed, og ydede Os med christelig Velvillighed den Tiende og de Offere, som Ordets Lærere i Følge den hellige Skrift retteligen tilkommer. Hvis det hændte, at en saa kaldet Oplysnings-Mand, af Philosophernes forbandede Klasse, vovede i sine Værker at opkaste Tvivl imod vor Feilfrihed. Dersom En saadan Fritænkter paastod, at den christelige Religion burde luttres fra alle de Tilfætninger, som havde gjort den saa afvigende fra Stifterens simple Sædelære. O! da var vor nidkiere Regiering strax tilrede med alle de Vaaben, som Forsynet har givet sine Befuldmagtigede, Mo-

nar-

nærkerne, i Hænder, for at gjøre Bantroen Modstand, og især manglede det til den rene Læres Barighed saa nødvendige Censur Collegium ikke at qvæle hvert Lovleshygens og den verdslige Blisdoms Foster i sin Fodsel.

Med hvilken Fornæelse har jeg dvælet ved disse Kettroenhedens de lykkelige Dage, og hvor nødig gaaer jeg over til de nærværende! Nu synes Forsterne i visse Stater hver Dag mindre at agte paa den overhaandtagende Fare, som den bestandig voxende fordærvelige Tænkefrihed truer dem med. Denne Frihed ryster vor Religion i sine Grundvolde, og formaster sig til at prøve Fornuftmæssigheden af de Sætninger, hvilke vore Forfædre med tillidsfuld Taknemmelighed imodtog af deres Geistlighed, som Regler for deres Troe og deres Vandel.

Denne farlige Friheds Belyndere ville indbilde Folket, at Fornuften er skænket Mennesket for at eftergrundstke Rigtigheden af den Lære, der af os udgives for rigtig og at have afgjørende Indflydelse paa Menneskets tilkommende Stiebne.

Det er ikke en Menings Alderdom, saa lyder disse Kiætters Stemme, til det Nyhedssyge Folk, men det er dens Overeensstemmelse med unægtelige Sandheder, hvorpaa det kommer an, om den skal agtes et fornuftigt Væsens Bisald vordig

dig eller ikke. Reformationens Nødvendighed og Gavnlighed paa den Tid, da den af Jesus og Luther blev foretagen, Menneskets bestandige Fremgang til større Fuldkommenhed, hans uafbrudte Tragten efter Sandhed, disse og flere ere de Skingrunde, hvilke vore Philosopher paaberaabe sig. Og uheldigviis har Menneskets Tilboielighed til Forandringer den sørgelige Virkning, at ikkun alt for mange give ovenanførte vildfarende Meninger deres Bifald.

Hvor meget var det dog at ønske, at Monarkerne vilde erindre sig den vigtige Sandhed, at Tilboielighed til Frihed ligger i Menneskets Natur, og at den Nation, som først faaer Smag paa Religions-Friheden, let, formedelst Menneskets fordærvede Natur, kan forledes til at attraae borgerlig Frihed i en høiere Grad, end Fyrsterne hidindtil have troet, at det kunde bestaae med deres Fordele.

Disse Klager og Domme over vore Tidens Forstkielighed fra de forløbne erindrede mig om den Sandhed, at vi aldrig bedømme de Tildragelser, som foregaae iblant os, uden med et hemmeligt Hensyn til Os selv.

Naar jeg estertænker denne psykologiske Sandhed nærmere, forundrer jeg mig ikke over Regeren, som afmaler Dievlen blendende hvid, og sine Gu-

Guder fulsørte; Det er mig da begribeligt, at disse Nationer afmale deres Skionheds og Kiærligheds-Gudinder med flade Næser og Øren som hænge ned paa Skuldrene.

Endelig kan jeg da og forklare mig Aarsagen, hvorfor Afgudsdyrkeren iblant Hedningerne, og selv Almuensmanden iblant vore Tiders Christne, forestiller sig deres Guddom som Menneske, og til lægger dette Bæsen alle deres egne Tilboieligheder. Man har derfor meget rigtig anmærket, at hvis Trianglerne dannede sig en Gud, vilde de give ham 3 Sider.

Om Mistanke.

Mistanke er imellem vore Tanker hvad Flæggermuus er iblant Fuglene, og ligesom disse, findes den ikkun i Mørket.

Man bør ikke agte paa Mistanke, eller i det mindste ikke alt for let fæste Troe dertil; thi Mistanke formørker Forstanden, ryster Venkabet, og forhindrer os fra at handle med Fasthed og Tryghed.

Mistanke forleder Kongerne til Tyrannie, Emtemændene til Fornærmelser, og de Kløge til Melankolie og Bankelmødighed.

Denne Feil kommer snarere fra Forstanden end fra Hjertet, og ofte finder den Sted i modige Siæle.

Henrich den 7de, Konge i England, er et Exempel herpaa. Aldrig har Nogen havt meere Mod, og tillige været mere mistænkelig, end han. Hos en Karakter af dette Slags gjør Mistanke ikke saa meget ondt; thi man indretter ikke sine Handlinger derefter, førend man har undersøgt Mistankens Rimelighed, men de frygtagtige og feige Karakterer behersker Mistanke aldeles.

Intet gjør mere mistænkelig end saa Kundskaber og Uvidenhed. Man bør da stræbe efter Oplysning, som et Middel imod Mistænkelighed. — Denne Tilbuelighed er et Foster af Taage og Mørke i Forstanden. Enhver er derfor og til en eller anden Tid underkastet Mistanke, thi det er naturligt og Pligt at være opmærksom i Henseende til sine Anliggender.

For dog ikke at overdrive denne Mistroe, bør man belave sig paa Hielpemidler imod de Farer, hvormed vi ansee os truede, som om de upaatvibteligen burde hælde; Tillige bør man vogte sig for, ikke at overgive sig for meget til sin Mistanke, eftersom den kan være falsk og bedragerisk.

Den Mistanke vi selv fatte, er langt fra ikke saa fortreidelig, som den, hvilken Andres Snedighed og slette Karakter forleder os til. Den bedste Maade, hvorpaa vi kan drage os ud af Mistankernes Labyrinth, er, at tilstaae dem frit for den, som vi have mistænkt; Derved kommer man lettere efter Sandheden, og man gjør den Mistænkte værsommere for Fremtiden. Men med lave Siæle maa

maae dette Forhold ikke bruges. Naar Folk af en slet Karakter een Gang see sig mistænte, ere de aldrig mere at troe. Italienerne sige, at Mistante forjager Ærligheden, men den burde snarere kalde denne Egenkab tilbage, og dem til at vise sig tydeligere.

Menzikof.

Menzikof, denne den meest elskede, mægtigste og meest uforstammede af alle Peter den Stores Yndlinger, havde 20 gange tildraget sig sin Herres Bredde, og 20 gange havde han havt Klogskab nok til at redde sig af denne Forlegenhed. Det var en Meening iblant Russerne, at Menzikof havde fortryllet sin Herre. En Dag truede Zaren ham med hans Undergang. Nu vel, Peter, hvad vil Du giøre, svarede Ministeren ham? Du vil ødelægge Dit eget Værk! Og disse Ord forsonede Zaren. Aar 1713 beleirede Menzikof Stettin, Hovedstaden i Pommern, og han var nær ved at være Mester deraf, da han ved den svenske Ministers Baron Gory's Kunster, og fornemmelig ved 100,000 Rd. lod sig overtale til at levere Byen i Kongen af Preussens Fridrich Wilhelms Hænder, imod endeel skionne Løfter, som man aldrig siden tænkte paa at holde. Nu troede Menzikofs Misundere ham forloren, saa meget mere som han ved sin Tilbagekomst til St. Petersborg traf sig tilbage i sit Palads, og lod sig ikke see til Hove. Zaren lod ham spørge, hvorfor han ikke kom. Og han svarede stolt,

stolt, at det var ikke de Nye-Ankomnes Sag, at gjøre det første Besøg. Dette Svar gjorde Peter rasende, som nu reiser selv til sin uforstammede Minister, og lader sig følge af adskillige Herrer, som han vidste, vare Menzifikofs største Fiender, for at de skulde være Vidner til, hvorledes han vilde ydmyge en straffskyldig og træk Undersaat.

Saa snart han og har faaet Menzifikof at see, overvælder han ham med de hæstiaaste Vebredelser, som han i det Dieblig kunde optænke, og er nær ved at slaa ham. Ministeren hører ham med Taalmodighed og Erbødighed, men udbeder sig ikkun nogle faa Minuters Samtale i Sæterom, hvilket han først efter megen Umage erholder. Under 4 Dine tiltaler han nu Peter med en fastere Tone saaledes: Du elsker Eren, Zar, og jeg har troet at træne Dig. Karl, Din Rival, har bortavet Kongeriger; Jeg vilde at Du skulde gjøre mere end Karl, og at En af Dine Undersaatter skulde borskjænke Provindsler; hvilket er end nu ikke handet Andre end Dig. Er dette ikke hedre end Besiddelsen af en Stad eller endog et Land, som ligger langt fra Dine Stater, og som Du ikke skulde have kunnet beholde? Peter, som altid lod sig indtaae af det der var stort (dette var imidlertid ikke andet end romantik), blev slaaen af dette Svar; Og nu var det ikke lænere Menzifikof vanfæligt, at faae ham til at troe alt, hvad han vilde. Zaren kom ud til sin Hoffstat med sin Minister under Armen, til Forskjædselse for alle dem, som ventede sig et gandske forskielligt Dotrin. Menzifikof førte sin Herr tilbage i Triumph til det Fartoi, som ventede ham paa Nevastrømmen, for at overføre ham til hans lige over for Petersborg liggende Epstift. Peter gik allene tilbage, men Menzifikof befalede, at alle de Store, som vare komne for at være Vidne til hans Ydmygelse, skulde føre han tilbage til hans Gemakker, og bevise den Mand denne Hylsing, som var den første i Riget efter Zaren. Man tørd ikke andet end adlyde, baade fordi man frygtede hans Magt og endnu mere, eftersom man skælvde for hans Hævn, som altid var græffelig, og saadan, som den sa ofte er udøvet af en Hofmand, der tør vove alt.

Borger-Bennen.

No. 44.

Syvende Aargang.

Fredagen den 6. November 1795.

Extract

af

andet Quartals Regnskab

for

det forenede Understøttelses Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste April til ult. Junii 1795.

Ind.

Indtægt.

	Rdl. ƒ.
Cassa-Beholdningen ved 1ste Qvartals Afslutning var	55. 60.
(see Borgervennen No. 42. d. A.)	
A. Ugentlige Indkomster i dette Qvartal: For Ugebl. 7de Aarg. fra No. 13 til 24 incl. og Love til nye Medl.	729. 71.
B. Qvartals-Contingenter:	
1) Rest. fra forrige Aars Qvart.	5. 66.
2) For Qv. fra 1. Jan. til ult. Martii	<u>108. 71.</u>
	114. 41.
C. Aarlige Indkomster: Et overord. Medl. Konting. prænum. for dette Aar	10.
D. Paans og Forskuds Afbetaling i alt	118.
E. Renter til 11 Jun. d. A.	125. 48.
F. Tilfældig Indtægt: Afdrag paa Budet Høiers Gield	6.
Summa	<u>Rd. 1159. 28</u>

At ovenstaaende 2det Qvartals Extract er overeensstemmende med Administrationens Kontrol, testerev

S. J. Cantor. J. L. Paludan. Hofstved.

Udgiwt.

Rdlr. S.

- 1) De aarlig staaende Udgiwter:
- a) For Ugebl. og Dvitt. Erøfning samt Pen-
ning. for dette Qvartal 246.
- 2) Til de aarlige Pensioner baade
for dette og som resterede fra forr. Qv. 154. 72.
- 3) Til Kgl. Obligationer, deponerede
i Banken til Gelf. Fond 490.
- 4) Extraordinaire Udgiwter:
- a) i Renter og Afstaaelse for
ovenm indf. Kgl. Oblig. 19 34
- b) Til nogle mig anviste Reg-
ninger 9.
28. 34.

Pr. Ballance bliver Cassa Beholdnin-
gen til 3die Qvartal 240. 18.

Summa Rdl. 1159. 28.

Kiøbenhavn, den 30. Junii 1795.

J. Hagaard.
Selskabets Kasserer.

Anmeldelse.

S Repræsentant-Forsamlingen sidstleden 2. November blev Bestemmelsen af Laan og Understøttelse for dette Aar afgjort i Understøttelse-Selskabet; hvorom vedkommende kan faae nærmere Underretning hos Kassereren Hr. Aagaard i store Kongensgade No. 255 & 256, og Bogholderen Hr. Hviid ved Vesterbøld No. 276.

I Selskabet bleve indlemmede:

Rand. Juris J. P. Hjorthøj.

Bødkermeister M. Hall.

Kongl. Vandmeister P. Hjorth, jun.

Skoemagermeister D. Berg.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

H. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Høftved.

En vigtig Opfindelse at tilberede Læder saaledes, at ingen Bædse kan trænge derigjennem.

Efterretningen om denne Opfindelse er tagen af Journal für Fabrik, Manufaktur, Handlung

lung und Mode, April 1795, hvor den er indført af en engelsk Journal for Kunster og Manufacturer, og er af saa stor Vigtighed, ikke allene for Menneskenes Helbred; men tillige i Hensigt til Brand Redskaberne, nemlig Sprøite-Slangerne, hvorpaa den vist ligesaavel kan anvendes, at dens Bekiendtgjørelse fortjener at udbredes saa meget mueligt.

Opfinderen er John Bellamy, som i Maret 1794, efter den i Engelland brugelige Skik, har faaet et Patent eller udelukkende Privilegium paa dette Læders Tilberedelse, og lader det i stor Mængde tilberede, da Forbruget deraf ikke allene i Engelland er meget stort; men en betydelig Mængde deraf allerede skal udføres til fremmede Lande.

Tilberedelsen af dette Læder er hverken bekostelig eller uønskelig, hvilket den Forskrift viser, som Opfinderen ved Ansøgningen om det ham meddeelte Privilegium har indgivet, og efter flere igientagne Forsøg er befunden rigtig.

I Følge denne Forskrift tages

8 Pund Røde Olie og

24 Pund Lin-Olie,

og til hver 8 Pund af denne Blanding endnu

$\frac{1}{2}$ Pund hvid Vitriol (Vitriol. album)

og

$\frac{1}{2}$ Pund Blye-Sukker (Saccharum Saturni).

Eller og man kan i Stedet for 8 Pund Røde Olie tage 8 Pund Mohn Olie, eller til 16 Pund Lin-Olie kan tages 1 Pund Røde-Olie og 1 Pund Mohn-Olie, hvilke ligeledes blandes med Bicriol og Bly-Sukker efter ovenauførte Forhold.

Denne Blanding bliver i en Metal-Kiedel (hvis Bund ikke maae være for flad) kogt ved en sagte Ild flere Timer i Råd, og røres imidlertid bestandig om, hvorefter man lader den staae i 24 Timer, paa det at de opløste Dele kunne gaae til Bunds. Saasnart den derover staaende Olie er fuldkommen klar, hældes den forsigtigen af, og da tages til hver 8 Pund af samme

1 Pund hvid Harpix (Resina alba)
 $\frac{1}{2}$ Pund sort Beeg (Pex niger)
 $\frac{1}{4}$ Pund Tiære og
 $\frac{1}{4}$ Pund Serpentin

eller og man kan tage 1 Pund hvid Harpix, 1 Pund sort Beeg, $\frac{1}{2}$ Pund Tiære og $\frac{1}{2}$ Pund Serpentin. Alt dette bliver, efterat Harpixen og Beeg get først nogenledes er stødt fint, blandet med den ovenmeldte afklarede Olie, og opløst over en sagte Ild ved idelig Omrøren. Saasnart alt er fuldkommen opløst, klart og gienneemsigtigt, og det er bleven køldt, hældes dertil $\frac{1}{8}$ Serpentin Spiritus, eller

eller til 8 Pund af denne Oplosning kommer 1 Pund Terpentins-Spiritus.

Heri bestaaer hele Tilberedelsen af denne Olie eller Smørelse, hvormed Læderet, som maae være saa tørt som muligt, overstryges flere Gange om Dagen med en Børste. Dog maae først al Olien være indsuget af Læderet, og Overfladen være ganske tør, inden det paa nye overstryges. Det lader sig ikke nøiagtig bestemme, hvor ofte Læderet dermed maae overstryges, da dette kommer an paa Læderets Beskaffenhed; thi jo tørrere dette er, jo oftere maae det overstryges. Men man kan strax erfare, om Læderet har faaet den tilbørlige Mængde af denne Olie eller Blanding, naar det ikke vil modtage mere, og det ved den sidste Overstrykning bliver glindsende, eller ligesom overtrukket med en Fernis.

Naar Olien (hvilket fornemmelig er nødvendigt ved Saalelæder) ved Overstrykningen opvarmes *) og Læderet selv saavidt mueligt er tørt, og i al Fald opvarmes, førend det overstryges, og bringes paa et varmt Sted, saa er Tilberedelsen i

en

*) Da Terpentins-Spiritus ved Varmen ikke allene let bortdunster; men og da lettere antændes, saa maae man, medens at denne Materie opvarmes, paa ingen Maade nærme sig dertil med et tændt Lys.

en kort Tid tilendebragt. Da et saadant Læder ligesom er giennemtrængt af Harpikagtige Dele, saa kan man let indsee, at ingen Vædske kan trænge ind i Skoe eller Støvler, som deraf ere forfærdigede.

Saaledes er denne Opfindelse anmeldt i ovennævnte Journal, og da der saa ofte ved Brugen af vore Brand Sprøiter ere Feil ved Slangerne, som siges allene at hidrore af Læderets Tilberedning, saa var det vist af yderste Vigtighed, at gjøre Forsøg med at tilberede Læderet dertil paa den antatte Maade; og man kan ikke tvivle paa, at det vil være tilstrækkeligt at have bekiendtgjort dette, for at drage Bedkommendes Opmærksomhed paa denne saa vigtige Gienstand.

Borger, Bennen.

No. 45.

Syvende Aargang.

Fredagen den 13. November 1795.

Om Fordomme og Domme efter Tingenes
Udside.

(oversat)

Upaatvivlelig er det een af Oplysningens gavnlige Frugter, at Fordommens Antal daglig bliver færre. Imidlertid vilde man seje ved at paastaae, at disse vare aldeles udryddede. Selv endog de som ivre imod Fordomme, ere ikke aldeles frie for disse: de omgive os alle lig en Dunstkrebs, skiondt denne er enten tykkere eller tyndere, alt efter enhver Stads i Verden og mangfoldige andre Omstændigheder, som, uden at vi selv vide det, enten i større eller mindre Grad yttre deres Indflydelse paa Mennesket.

Fordomme undfanges med vore første Forestemmelser; vore første Begreb foreene dem med vort Væsen og vore Følelser. Ved Opdragelsen aae de end meere Føde, og hvilken ubestribelig Ind-

Indflydelse har denne paa vor modnere Alder. Heraf visse Tilbøjeligheder, for hvilke vi ikke selv vide at giøre Rede, og en Modbydelighed mod visse Ting, som falder os heel vanskelig at forklare; men hvis første Aarsag maae søges i de dunkle Fornemmelser, der i vor spæde Alder bestemte vore Domme.

Heraf oprinder den skionne Dyd, Fædrelands Kierlighed, Patriotismen og den Haug vi have til de Egne, hvor vore Følelser først vaktas.

Heraf Sympathie og Antipathie for eller imod visse Personer som aldrig have gjort os enten vel eller imod: den Yndest vi fatte for en Ubekjendt, hvis Mine og Væsen synes at drage os til sig med en uimodstaaelig Kraft.

Disse ere da nogle af de Fordomme, for hvilke endog de bedste, meest oplyste Mennesker ikke ere fri; ja end ikke formode, at de have Indflydelse paa deres Domme, og derfor ofte troe at have fundet Sandheden, hvilken de saa gierne ville paa trænge andre, som tænke anderledes end de, fordi de betragte Sagen fra en anden Side, da deres Opdragelse og de Følelser der bestemme deres Domme ere gandske afvigende fra hines Følelser.

Det er ikke min Hensigt her at berøre de grove Fordomme, som have deres Grund enten i Forstandens Indskrænkning, Bunkundighed og

Over

Overtroe, hvilke, trods ald Oplysning, snige om i Mørket og hindre Menneskeslægten's Hald. Nei, her omtales kun de ukiendte Fordomme, hvilke klæbe fast ved Menneskets Natur og omsvæve den som et Slør, som enten mere eller mindre drages tilside, eftersom Opdragelsen var mere fuldkommen, Forstanden uddannet og vi fandt Leilighed ved Reiser og Omgang med oplyste Mennesker, at frie os fra deres Indflydelse.

Hvor ofte feile vi ikke med det bedste Hierte, enten ved en overilet Dom, eller fordi vor Dom bestemtes af Fordomme? hvor ofte have vi ydmyget og bedrovet det elskværdigste Talent, de meest udmærkede Gaver, fordi det var foreenet med Armod?

Det Ord fattig synes at formindste Mandens Værd; da derimod Taabens Rigdomme synes at undskyldte hans Mangler. Man troe sig nok saa frie for Fordomme, og man vil befinde, at de altid havde nogen Indflydelse paa os: man forveyle Scenen og give den, som den Upartiske finder taalelig, fordi han er omgivet af Rigdoms Nimbus, Armod's Klædebon, og man vil finde ham aldeles ufordragelig.

En riig Mand ophøyer en Pige af ringe Opdragelse til sin Kone. Hun, som i sin første Tilstand havde kun faa Venner, og blev anseet med

For

Foragt, kommer frem som en riig Mand's Hustru og man vil nu finde gode Egenheder hos hende, hvilke man tilforn aldrig kunde blive vaer.

„ Denne Mode skal jeg aldrig bære,“ siger en, „ hvilken urimelig Skik, den er hverken skion eller beqvem.“ Men hver Mand begynder nu at bruge den. Dyet vænnes til det som i Forstningen stødte os; ja finder det endog skiont: vi forandre vore Forestillinger efter Modens Fordomme.

Vi indbydes i en liden Bye af en Mand, som der er den vigtigste og angiver Tonen paa Stædet. Vi ere henrykte over Boehavets Kostbarhed og den Smag som hersker overalt og udmærker sig frem for det vi der pleie at see. Vi forlade Byen, see store Stæder og kommer tilbage til samme Sted, indbydes af samme Mand; men alt har forandret sig, alt har tabt af sin Værd og forekommer os ubetydeligt, skiondt det er det samme som forhen tildrog sig i høi Grad vor Beundring.

Vi see et Antal unge Piger: een udmærker sig især blandt disse ved en ædel Mine, ved et behagligt Væsen. Vi erkjendige os nærmere om hende i den Tanke, at hun er af høi Byrd og erfare, at det er en fattig Pige, som opdrages af nogle Paa-rørendes Medlidenhed; og nu foregaaer der en Forandring hos os, hvorved hun taber meget i vore

Di

Hine: den Mine der forhen forekom os som ædel, synes os nu at røbe en vis Stolthed; hendes utvungne Væsen ansee vi som Forfængelighed.

En riig Borger indbydes til et Selskab, hvor han forefinder en fattig Adelsmand. Begge kunde ikke overtale sig til at nærme sig til hinanden, fordi en hemmelig Beskyldning af Stolthed, hvilken de troe at spore den ene hos den anden, holder dem tilbage. Det er Stolthed de bebreide hinanden, og det er Stolthed der adskiller dem. Den Bevidsthed at eie en betydelig Formue synes at give Borgeren Fortrin for en fattig Adelsmand; medens denne i sit Hierte foragter hiin ved den Tanke: Stand og Rødsel ophøier dig over ham, som ikke har anden Fortieneste, end at en blind Lykke søiede ham. Begge kunne være ædle veltænkende Mænd, det er kun Fordom der hindrer dem fra at kiende hinandens Værd, og denne Fordom havde sin Grund i deres Opdragelse og Meninger.

Ikke langt fra hiin store Byaning, for hvilken vi see een Karet ester den anden at holde, hvorfra udstige mange pyntelige Herrer og Damer, som snart vise sig for Vinduerne med Glædens Minder — er en redelig Borgermands ringe Hytte, som med et tarveligt Udkomne føder en talrig Familie og med Vindskibeligbed og Arbeidsomhed foreener et Sind, der ophøier ham over Sorger. Med Medynk see de bedre af hine stadselige Damer

mer paa den lille Familie, som fortærer sin tarvelige Madvare under en Hyld. De Ulykkelige! kan man ikke bare sig for at udraabe, den eene Dag af deres Liv gaaer som den anden i bestandigt Arbeide — og deres Bløder? — Mogle trække paa Skuldrene; andre, som lade haant om en saa ubetydelig Gienstand for deres Opmerksomhed, tie; og Husets Frue er af den Mening, at Manden besidder en lykkelig Letindighed, der kan sætte ham ud over alle Bekymringer, endog da, naar Mangel gjør hans Tilstand yderlig tryk-kende.

Denne er de Formuendes sædvanlige Fordom — Aftenen kommer: Selskabet skilles ad efterhaanden; den misundte Bert og Bertinde begive sig trætte til Hvile; men Tanken om denne Dags Omkostninger sniger sig til deres Siel og gjorde dem misfornøiet. Neppe har de døvet denne ved Forestillingen om, at de nu i flere Uger kunde være fri for denne Lummel og fornøie sig i andre Selskaber; før der falder dem adskillige Uordener ind, som enten ved Betienternes Glemksomhed eller Uagtsomhed forefaldt, og disse forstyrre deres Roelighed.

Hyttens Indvaanere havde alt for en Tid lang begivet sig til Hvile. En sagte Slummer, som Ulykkelighed og Arbeidsomhed kan give, lukkede deres Dienlaage. En Bon fuld af Tillid til Men-
 neste-

nessenes gode Fader opfyldte Hønsfaderens Sind med Glæde, og han vaagnede med den glade Ud-
 sigt at kunne gaae til sit nyttige Arbejde. Gierne gav han efter Evne til den Trængende, og en fast Overbeviisning om Forsynets Forsorg dæmpede enhver Misnoie. Denne Dag var netop hans Kones Fødselsdag. Med sinnaa Gaver, som ikke fik deres Værd af Kostbarhed, men af et sølsomt Hjer-
 te, ile de Sinnaa til Moderens Seng, omfav-
 ne hende med de inderligste Ønsker for hendes Vel. Den rørte Moder løfter sine Dine til Him-
 melen og raaber med de glædeste Hølelser: Fader,
 Du har gjort mig lykkelig — og med en lille Fest endes denne glade Dag.

O! I fort kalde Eder lykkelige og rige, hvor
 fielden nyde I en saadan Høitidødag! Vort med
 den Fordom om Lykke og Ulykke, begge Dele be-
 roe paa vore Forestillinger. Det som sædvanlig
 agtes som Ulykke; er det aldrig i saadan Grad for
 de, hvilke det rammer, som det synes for den
 roelige Tilskuer, der skræmmes ved dets Udseende.
 Ulykken binder dem, som ere Skiebnens Stald-
 brødre, fastere sammen, gjør Hjertet ømt og deels-
 tagende. Den Ulykkelige og Lidende føler levende
 enhver ringe Glæde, medens den, hvis Lykke var
 uaf-

nafbrudt, feedes ved sine Fornøielser og aldeles taber Modet, saasnart hans Lykkes Soel i mindste Maade formærkes.

Ikkun da vil det lykkes os, ikke at henrives af Vanens Almagt og Fordommets vældige Strøm; naar vi holde enhver utidig Dom tilbage og sætte os ind i deres Forsatning, hvilke ellers havde været en Gienstand enten for vor Medynk eller Rigundelse.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 46.

Syvende Aargang.

Fredagen den 20. November 1795.

Anmeldelse.

S Generalforsamlingen den 2. November blev gjort endelig Bestemmelse af den Sum, som efter Lovene i Aar var at uddele til Laan og Understøttelse.

Laane-Summen 1140 Rdlr. blev da efter bedste Skønsomhed fordeelt imellem 16 af de Ansøgende, som alle vare saadanne, der havde ved Branden lidt Tab paa Huus og Eiendele. Herom kan nærmere Underretning faaes hos Bogholderen ved Vestervold No. 276 første Sahl, hvor en Liste ligger til Eftersyn for hvert Selskabets Medlem, der forlanger samme.

Af Selskabets Pensionister ere i Aar bortdøde: Mahler Wulfsberg, Student Kioldorff, Skoemager Fahrenholt og Gartner Lintrup; hvorved Pensions-Summen for i Aar er blevet 130 Rdlr., som blev uddeelt til følgende:

1. Snedker Poulsen 10 rd. 2. Kontrolleur Hansens Enke. 10 rd. 3. Præste = Enken Mad. Ballum. 20 rd. 4. Jfr. Chr. Friis. 10 rd. 5. Staldkarl Truellsens Enke. 10 rd. 6. forrige Fabrikør Bolmersted. 10 rd. 7. Parykmager Bernhardts Enke. 10 rd. (de af Pastor Maurenbrecher skænkede 10 rd. bleve hende desuden tildeelte). 8. Krue Sedowsky. 15 rd. 9. Oberauditeur Carock's Enke 25 rd. 10. Gartner Lintrups Enke beholdt sin Mand's Pension 10 rd.

I alt har Selskabet nu 46 Pensionister, som fra tilfældende Nytaar nyde 664 rd. aarlig

End videre var Gratifikations Summen for dette Aar 440 rdl., hvori følgende, for største Deel brandlidte, bleve deeltagte:

1. Farver Weber 20 rdl. 2. Bogbinder Graaes Enke 30 rd. 3. Bogbinder Norgreen 20 rd. 4. Skoemager Kløve 15 rd. 5. Baandfabrikør Serin 10 rd. 6. Organist Bæchsted's Enke 10 rd. 7. Skoemager Stenkær 20 rd. 8. Muursvend Bütner 10 rd. 9. Brændevbr. Möllers Enke 10 rd. 10. Parykmager Kryger 10 rd. 11. Brødbager Holm 10 rd. 12. Skræder Fischer 10 rd. 13. Spisemester Schiøtz 10 rd. 14. Skoemager Svansson 15. rd. 15. Skoemager E. Brasch 10 rd. 16. Sprogmeister Bay 15 rd. 17. Jordemoder Mad. Biering 5 rd. 18. Ma-
ler

- ler Reiniche 15 rd. 19. Instrumentmager Fas-
 sing 20 rd. 20. Jordemoder Mad. Kock 10 rd.
 21. Skoemager C. Brasch 10 rd. 22. Parykmæ-
 ger Morsing 10 rd. 23. Skoemager Broune 10 r.
 24. Brændevbr. Isachsens Husirue 10 rd. 25.
 Kapt. Lützows Enke 20 rd. 26. Forvalter Klit-
 gaards Enke 10 rd. 27. Graver Lehmans Enke
 10 rd. 28. Superkargo Klitgaard 10 rd. 29.
 Sprogmeister Corrys Enke 10 rd. 30. Skræder
 Egeberg 10 rd. 31. Mad. Norman 10 rd. 32.
 Skovrider Richardt 10 rd. 33. Kollekteur Almes
 Enke 10 rd. 34. forrige Klædefræmmer Bucholtz
 10 rd. 35. Spekthøker Klostok 5 rd. 36. Jfr.
 Mølsted 5 rd. 37. Mad. Schionberg 5 rd.

De tvende sidste have desuden Pension af Selskabet, men som Brandlidte er dem i Aar tilstaaet dette lidet Tillæg.

Administrationen for det forenede Under-
 støttelses-Selskab.

H. J. Cantor. J. L. Paludan. Høstved.

Den arme Nikards Ordsprog.

(af Franklin.)

Jeg holdt nvelig til Hest paa et Sted, hvor en Mængde Menneſker vare forsamlede i Anledning af

af en offentlig Auction paa fremmede Vare. Det var endnu tidlig paa Dagen og Auctionen ikke begyndt. Mængdens Samtale var om de nærværende slette Tider, og en af dem vendte sig imod en gammel, og saavidt man af hans udvortes kunde dømme, velhavende Mand med graa Haar. „Og J, gamle Fader! hvad sige J om vore Tider? om vore Afgifter og Paalæg? om vore forfaldne Næringsveje? Giv os et got Raad, J som er en klog, forfaren Mand. Den Gamle betænkte sig en Stund og gav derpaa til Svar.

„Mine gode Raad ere til Tieneste, og det i al Korthed og Enfoldighed; thi et Ord er nok for den Vise, og med Snak faaer man ikke Ratten i Sækken, som arme Rikard pleyer at sige.“ Hele Forsamlingens Opmærksomhed blev nu henvendt til den Gamle og man bad ham at tale. Man sluttede en Kreds om ham og han begyndte nu som følger:

„Kjære Venner og gode Naboer! vist nok have vi Afgifter og Paalæg, som for mangen blandt os stundom falde lidet trykkende; men havde vi ingen andre Skatte at afdrage end de, Ørigheden paalægger, jeg meener det skulde vel lade sig giøre at komme ud deraf; men vi have saa mange af en anden Art, som ere langt meer trykkende.

Vor Ladhed, for Exempel, tager vist to Gange saa meget fra os, som hvad Ørigheden
fræ

kræber; vor Forfængelighed tre Gange og vor Daarlighed fire Gange mere. Fra disse Afgifter kan ingen Regiering frie os; imidlertid er dog ikke alt tabt, saafremt vi ellers kun ville lyde gode Raad; thi som arme Rikard i Almanacken for 1733 siger: Gud giver vel Fuglen sin Fode; men lægger den ikke i hans Rede.

Hver Mand vilde troe sig besøgt at klage over en Dyrighed, som tvang Folket til et Hoverie, der kostede det tiende Parten af dets Tid; men Ladhed raner fra mangen blandt os langt meere, Gisser eengang Overslag over den Tid, I forøde ved Lediggang eller ved Udspreddelser, der ikke ere andet end en Art af Dagdriverie, og I vil befinde at jeg har Ret.

Lediggang maae nødvendig forkorte vore Dage, fordi den svækker Helbreden: Ladhed er en Rust, der angriber langt mere end Arbejde. Den Røgle, som jævnlig bruges, er altid blank, siger arme Rikard. Elsker Du Livet, da fordærø ikke Tiden; thi Tiden er den Stof hvoraf Livet er næret. Hvor megen Tid, mene I vel, gaaer til Spilde, allene derved, at vi sove længere end vi havde Behov? vi glemme: at sovende Ulo bider ey mange Dyr, og at vi skulle sove længe nok i Graven. Er Tiden det kostbareste vi eye, saa er og Tidens Forødelse den største af alle Udseledheder; thi som arme Rikard siger: den tabte Tid
kom

kommer ikke tilbage, og hvad vi kalde Tids nok, er ofte for sildig. Velan da! lader os bruge vore Hænder medens vi have Kræfter.

Ladhed finder alting svært; Lyst til en Ting gjør alt Arbeyde ringe. Den, som silde reyser sig, bliver aldrig færdig; for han ret kommer i Gang med Arbeydet, er Ratten forhaanden. Ladhed gaaer langsom foran og Armod kommer hurtigt bag efter. Hvo ey driver sin Gierning, saa driver Gierningen ham. Tidlig til Senes og aarle op igien, gjør Mennesket karst, rigt og flogt, siger arme Mikard.

Hvad hjælper det J ønske bedre Tider? for-
 ander Eder selv, saa vil Tiderne og vorde ander-
 ledes. Flid har ikke Behov at ønske; siger arme
 Mikard. Den som vil leve af Haab, dør i Faste.
 Hvo lidet saaer, han lidet faaer. Jeg hjælper mig
 frem med egne Hænder saa got jeg kan, da jeg ikke
 selv eyer Jord; men om jeg og eyede den, vilde jeg
 selv lægge Haand paa Arbeydet, for at fremme
 det end mere. Arme Mikard bemærker meget rig-
 tig, at hvo som har Land, maae have Haand;
 den som har en Handtering, har et Gods, og den
 som har Kald, har ogsaa Embede der kan bringe
 ham Rigdom og Ære; men Landet maae flittig
 dyrkes, Handteringen vel drives, og Embedet re-
 delig oparbejdes. Den flittige dør aldrig af Hun-
 ger: den kan vel kige ind ad Vinduet, men tør
 ikke

ikke komme ind ad Døren. Den Glittige frygter ikke for Rettens Betientere; ja Vindskibelighed betaler gammel Gæld; men lediggang han ond Udgang. Har Du ikke fundet nogen Skat; har ingen riig Slægting indsat Dig til Arving, det skader ikke; thi bedre forhverved ved Arbeide end Arb. Driv Din Plov medens den Lade sover, og Du vil have Dine Lader fulde. Arbeid i Dag, thi Du veed ikke hvad Forsald Du saer i Morgen. En i Dag er bedre end to i Morgen; siger arme Rikard; ligesaa: forhal ikke det til i Morgen, hvad som kan udrettes i Dag.

Dersom Du tiende en god Huusbonde, vilde Du da ikke undsee Dig ved, at han skulde finde Dig ørkesløs? Men nu er Du Din egen Herre, undsee Dig altsaa for Dig selv at lægge Hænderne i Skiodet, da der er saa meget at gjøre for Dit Huus, Dit Fædreland og Din Fyrste. Grib Arbeidet an med freydigt Mod, og betænk arme Rikards Ord: at Katten med Handsker paa fanger aldrig Mूस. Siernings Valg er Nærings Qval. Det er meget i Verden at gjøre og maaskee du har omme Hænder; men frisk Mod; har du engang begyndt vil alt med Tiden worde lettere. Udhuler ikke Draabefaldet endog den haarde Steen? Gnarver ikke Musen tilsidst det tykkeste Ankertoug i Stykker? fældes ikke den stærkeste Eeg ved gientagne Hug?

Jeg synes at høre nogle blandt Eder at sige: skal man da aldrig have en glad Dag? jeg svarer som arme Rikard: brug Tiden vel naar Du vil fortjene Hvile, og tab ikke nogen Time, da Du ikke er sikker noget Minut. Flye Forlystelser og de vil forfølge Dig. Den flittige Hedderkop har et stort Spindelvæv, og siden jeg eyer min Ko og et Par Faar, onsker hver Mand mig en god Morgen, bemærker arme Rikard meget rigtig.

(Slutningen følger)

Trykfeil.

I No. 44. i Stædet for Hr. J. P. Hjorthøy,
Kand. Juris. læs: Konsul.

25.

Borger-Bennen.

No. 47.

Syvende Aargang.

Fredagen den 27. November 1795.

Den arme Nikards Ordsprog.

(Slutning.)

Men Vindskibelighed allene er ikke nok; vi maae være stadige, ikke stundesløse; vi maae selv have Tilsyn med vore Ting, og ikke forlade os for meget paa andre. Arme Nikard siger heel viselig: Hvo ey vil giøre naar han kan, kan ey naar han vil: megen Forandring liden Forbedring: mange Haandværk føde ilde: aatte Haandværker, ni Ulykker. Idelig Gierning giør snild og duelig Mester: Forlad ikke din Kunst, saa skal Kunsten ikke forlade dig: Stor Omhue har tide stor Løn. Vil Du have en Gierning vel giort, da gik selv, hvis ikke, da send en anden. Hvo som vil worde riig af Ploven, maae selv fiske den: man har større Besværing med Forsømmelighed end Flittighed. Hvo som ikke seer til sine Svenne, er som om han lod Pungen aaben. For stor Tillid til andre har voldet mangens Skade; thi i denne onde Verden faar man bedre ved Mistroe end Godtroenhed. In-
gen

gen har fortrudt at have baaret Omsorg for sit; thi som arme Rikard siger: Tro alle vel, men dig selv bedst. En ringe Forsømmelse kan ofte komme stor Skade afsted. Liden Lue vælter et stort Læs. Fordi et Søm var borte, tabtes Skoen; fordi Skoen manglede, mistede Hesten sin Hov og gik selv i Lobst: Mangel paa Hest blev Rytterens Undergang: han blev indhentet af Fienden og dræbt; han havde frelst sit Liv, havde han smukt vildet see efter, om hans Hest var vel beslaaet.

Dette maae være nok, kiære Venner! om Flid i Eders Gierning og Paapassenhed; til disse tvende Egenskaber bør tillægges en Tredie: Tarvelighed. Den Penge jeg sparer, er saa god som den jeg erhverver. Hvo som ikke giemmer een Penge, faaer aldrig to at eye; siger arme Rikard. Den mere vil øde end han kan avle, faaer snart et tomt Spisekammer.

Da Qvinderne glemte at spinde og strikke og Mændene orddeelte Staternes Lærd gik mangan fra Huus og Gaard og Arb.

Vil Du altsaa vorde riig, da lær ikke allene at erhverve; men endog at holde til Raade, er arme Rikards Ord. Ved alt Indiens Guld er Spanien ikke bleven riig, fordi det gav mere ud, end det tog ind.

Indskrænker Eders daarlige Luxus, saa skal I ikke have Behov at klage over slette Tider, tryk-
fende

fende Paalæg og dyr Huusholdning; thi Wiin og Piger, Koncerter og Assembler, Aftastes Pelse og Maarfjinds Muffer, smelte Formuen bort og forøge Fornødenheders Tal. Det koster mere at holde en Daarlighed ved Lige end at opfoede to Børn. I mene vel, at en Koppe Kaffe, et Glas Punsch, finere Klæder og stundom en Dyrehaugssreyse kan man sagtens gjøre med; men tænker paa arme Rikards Ord: af lidt og lidt og atter lidt, bliver omsider en stor Bunke. Tager Eder vare for de smaa Udgifter; thi liden Byrde er langvejs tung, og hvor man tager altid fra og lægger Intet til, bliver lidet omsider. Lækkerhed er Evgdoms Moder og Kræsenhed leder efter Bettelstaven.

I ere her forsamlede i Anledning af en offentlig Auction af adskilligt Kjøbmandsgods og Carlanterie Vare. I kalde disse Ting Goder; men tager I Eder ikke i Agt, kunne de for flere blandt Eder worde et Onde. I tykkes vel at de salbydes til ringe Priis, ja endog langt under deres Værdie; men saafremt I ikke trænge til dem, vil I dog altid betale dem for dyre. Tænker paa arme Rikards Ord: kjøb hvad Du ikke behøver, saa vil Du snart nødsages til at sælge hvad Du ikke kan undvære. Hvor mange har ikke ødelagt sig derved, at de fik alt for Skamkøb? Brug altid en smule Overlæg endog inden Du gjør en god Handel. Hastige Raad har Anger i Folge. Fordelen er ofte kun tilsyneladende; Kjøbslutningen kan, da den
dra

drager Dig fra Dit Kald, vorde Dig mere til Skade end til Gavn. O det er en stor Daarlighed at betale Unger saa dyrt, og dog begaaes denne Daarlighed daglig ved Auktioner, fordi man ikke tænker paa Kalenderen. Jeg kiender Folk, som for at kunne anskaffe sig en fin Halsklud gierne faste og knappe Foden af for deres Børn. Skarlagen og Silke, Floyel og Uclaff, stikker Ilden paa Arnestedet. Det er saa langt fra, at sligt kan henregnes til Fornødenheder, ikke engang til Livets Bequemmeligheder: man attraaer dem kun, fordi de falde i Øynene. Saaledes ere Menneskets forskjellige Fornødenheder blevne flere end Naturens Nødvendigheder, og derfor er saa mangen Velhavende kommen tilaaters og har seet sig nødsaget at laane af dem, hvilke han ellers saae over Skuldrene, og som ved Vindskibelighed og Tarvelighed vedligeholdte deres Velstand. Saaledes sandes arme Rikards Ord, at en Bonde paa Benene er større end Herremanden paa Knæerne: bedre lidet Boeskab end tomt Hus. Mangen, som klager allermeest, arbejder en skionne Formue, men glemte, hvorlunde han var kommen til denne og tænkte: en saa ringe Udgift af en saadan Formue, som den jeg eyer, kan inaaenlunde komme i Betragtning. Men som arme Rikard siger: naar man bestandig tager af Sækken, bliver den tilsidst tom, og naar Brønden er tør, sætter man først Priis paa Vandet. Dette kunde de bragt i Erfaring, dersom de vilde raasfært sig med ham. Kiære Venner! vil I vide hvad Peng-

er værd, saa forsøger at laane. Borgen gjør Sorgen, siger arme Rikard. For Du tilfreds stiller en Grille, see ad hvad Pungen formaaer. Korfængelighed er en ligesaa paahængende Vættler, som Armod; men mere uforkammet. Har Du kjøbt et smukt Stykke, saa maae Du anskaffe Dig ti andre, paa det at det eene kan svare til det andet; thi som arme Rikard siger, det koster mindre Møye at modstaae den første Begierlighed end de følgende, og den Uformuende, som vil esterabe den Nige, er ligesaa latterlig som Froen der pustede sig op, for at blive ligesaa stor som Studen. Store Skibe kunne stikke i den dybe Sø, smaa Fartøyer maae holde sig nær Strandbredden. Straffen følger slige Daarligheder i Hælene: Stolthed spiser til Middag med Pragt, til Aften med Foragt; og hvad baader det udvortes Ekin, for hvilket man opofrer saa meget? Kan den give Mennekket nogen Værd, dersom han ikke har virkelige Fortrin? Opvækker den ikke Misundelse og fremstjynder hans Undergang.

Hvilken Daarlighed altsaa at gjøre Gield for Ting, I saa let uden Savn kunne undvære. Vist nok, man har ikke Behov at betale for efter 6 Maanedes Forløb; dette har formodentlig lokket mangen herhid, som ikke har en Skilling i Lommen. Det er beqvemt at kunne kiebe uden Penge; men betænker hvad det vil sige at gjøre Gield! I give en anden Ret over Eders Frihed. Formaae I
ikke

ikke at betale til Terminens Udløb, saa vil J med Undseelse møde Eders Kreditor. J ville stielve naar J tale med ham og stamme Undskyldninger, som ingen Steds har hjemme. Efterhaanden ville J vorde ligegyldige mod Tro og Love og bestemme Eder ved Løgn og snedigt Bedrag. Love og lyve er en slet Kunst: Mands Ord, Mands Vere, siger arme Rifard.

Hvad vilde J sige om en Første eller en Øvrighed; som under Fængselsstraf paabød, at klæde Eder som Folk af Stand og Formue? Vilde J ikke svare: Vi ere fri Mennesker og det staaer til os at klæde os efter eget Lykke, sligt et Paabud frænker vore Rettigheder: Øvrigheden er tyrannisk. Og dog underkaste J Eder sligt et Tyrannie, naar J giøre Gield for at bære stadselige Klæder. Eders Kreditor har Ret at berøve Eder Eders Frihed saasnart han finder det for got. Naar J ere uformuende at betale hans Fordring, kan han kaste Eder i Fængsel, hvor J forblive maaskee Eders hele Liv. Da J sluttede Kjøbet, tænkte J ikke paa Betalingen; men en Kreditor har altid en bedre Hukommelse end Skyldneren. Kreditorer ere sande Dagvælgere, der noie agte paa Terminer og Forsaldsdagen. Betalingsdagen bryder frem inden J vaagne og Fordringen er der inden J have giort Udveie til at fyldestgjøre den. Eller og om J tænke derpaa, saa vil Terminen, der i Førstningen forekomme Eder saa lang, vorde Eder grumme kort.

J ville troe at Tiden har fordoblet sin Flugt for at drille Eder. Den har en kort Faste, som skylder Venge, der skal betales til Paaske. Maaskee at Eders Omstændigheder for nærværende Tid ere saaledes, at J kunne begaae en liden Daarlighed, uden at undgielde derfor; men klogere at lægge noget op til den gamle Mand og en Rodhielp; thi som arme Richard siger, Morgenroden varer ikke den gandske Dag: det bliver tidt andet Veyr inden Aften. Man maae have en Tære, Vre, og Rodpenning. Fortienesten kan være ubis; men Udgifterne ere visse: det er lettere at bygge to Ovne, end at holde een idelig varm. Erhverv naar Du seer Lejlighed og hold til Raade med hvad Du har erhvervet, denne er den rette Konst at forvandle Blye til Guld. Hvo som besidder denne de Wises Steen, skal sikkert ikke klage over trykkende Paalæg og slette Tider.

Saaledes mine Venner lyde Fornuftens og Klogskabs Bud. Men J bør dog ikke allene stole paa Eders Flid og Sparommelighed: saa skionne Egenstaber de end ere, saa ville de ikke baade, med mindre Forsynet velsigner Eders Forætter. Beder ydmuyg at denne Velsignelse maae falde i Eders Lod og værre ikke haarde mod dem som trænger til Eders Understøttelse. Betænk at Job maatte prøve svære Lidelser; men siden blev overflødig velsignet af Herren. Erfaring gjør viis; men ikke riig; men det er ved dem allene at Daaren lærer Klog.

Klogskab. Hvo ey staaer til at raade, staaer ey til at hielpe, siger arme Rikard, og hvo som ikke vil høre, maae føle.

Hermed sluttede den Gamle sin Tale. Mængden hørte opmærksom paa hans Ord og gav hans Wiisdoms Regler sit fulde Bifald; men gjorde dog det modsatte. Auktionen begyndte, og de fleste kjøbte uden Valg og Overlæg.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 48.

Syvende Aargang.

Fredagen den 4. December 1795.

Med det sidste Hus ved Christianshavns Broe paa Byens Side No. 39. er for endeel Aar siden imellem Eoen og Huset opsat et Plankeværk og en Indkjørsels Port, hvorved den korte Gade langs Bolværket er til Privatmands Nytte spærret for Gadsens Ejer, Publicum.

I den anden Ende af denne korte Gade foreenede den sig fordem med en anden bag Husene langs Slotsholms Kanal løbende Gade; denne Forening er ligeledes spærret ved et Par smaae Bygningers Opførelse.

Disse Hindringer for Passagens Frihed har Publikum Rettighed til at fordrø borttagne. En Placat fra Stadens Havnekommission af 26. Aug. 1746, igientaget ved seener Placat af 21. Decbr. 1784 bekjendtgjør en Kongl. Resol. af 20. Julii 1746 som befaler:

1. At ingen bør tillades at indhegne noget Fortoug mellem Husene og Kanalen, hvorved Nat og Dag bør være fri Passage.
2. At intet Plankeværk eller anden Slags Bygning maae sættes op til eller paa Bolværket, ikke heller nogen Bygning være Bolværket nærmere end 3 Alen.
3. At de som uden Tilladelse (man kunde spørge: hvo bør give Tilladelse til utilladelige Ting?) eller imod Vedkommendes Forbud har indhegnet noget Fortoug ved Kanalen, eller opsat noget Plankeværk eller Bygning næst hos, eller ud paa Bolværkerne, maae tilholdes at tage Indhegningen, Plankeværket eller Bygningen ned.
4. At hvad Plankeværk eller anden Bygning, som allerede kunde være opsat, uden at Havne-Commissionen har paaanket det, eller derimod gjort Forbud, naar de forfalder, ikke igien maae forbedres eller igjen opbygges.
5. At ingen Tømmermester maae foretage sig noget Arbejde, enten Fortougs Indhegning ved Kanalen, eller Plankeværks samt anden Bygnings Oprensning angaaende, eller noget Havnen vedkommende, førend han har meldt det for Havne-Commissionen.

Denne retfærdige Placat er en tilstrækkelig Grund for Publikum til at kunne paastaae hiint Plankeværks, Ports og Bygnings Medtagelse, saa at Vejen af bemelte smaa Gader kunde igien worde frie, da den er nødvendig paa Tider, naar Steenkulskibes og de Finske Trælastskibes Ankomst foraaarsager, at Gaaende ei uden med Vanskelighed og stundom Fare kunde snoe sig iglennem Færsele, og Bognenes Indvikling, eller paa Tider naar Veirliget i Samfund med Færsele foraaarsager en jammerlig Skidenhed.

Huset har forhen været et Mynthuus og har tilhørt Banquen, hvis Direkteurer ved Auktion 1767 solgte det til da værende Geheimeraad Henrich Carl Frieherre (siden Greve) af Schimmelmann. At Banquens Skiode foruden Huset ogsaa har afhændet Gaden, som gives Navn af Plads, Gaardsplads, kan ingenlunde gielde mere end Publicums ovennævnte Rettighed.

At Huset intet andet Gaardsrum har end den til Publicums Fornærmelse indelukkede Gade kan aldeles ikke give Huus Eieren nogen Rettighed; det er klart nok.

Bespynderligt er det, at de som skulde vaage over foransførte Placats Efterlevelse, have ej skaffet det Gaden spærrende Plankeværk og de smaae Bygninger bort. I det mindste skulde man have ventet,

tet, at det havde skeet 1785, da Plankeværket for- medelst Christianshavns Broes Istandsættelse var borttaget, fordi en Interims-Broe for Gaaende var anlagt, og begyndt i den korte Gade. Og kort før havde Havnekommissionen igientaget Beskiendtgjørelsen af den Kongl. Befaling 1746. At Husets Eier fra 1768 af har været en mægtig og ophøiet Mand, kan ei være Undskyldning for Bedkommende til at eftergive en retfærdig Paastand, som Embedskald bad dem at burde have gjort og at burde have foranstaltet iværksat.

Der behøves efter nærværende Eiers Tænke- maade og Agt for Publicum intet andet end at gjøre ham bekiendt med det han sikkerligen ikke har vidst, at den indelukkede Gade ikke er en Huset tilhøren- de Gaardsplads, men Publicums Ejendom. Dette gjør nu Borgervennen, i Vished om, at han strax søger for, at Plankeværk og Port og den liden Bygning nedtages, og Passagen vorder frie.

Noget om Dueller.

Man har i Dueller ogsaa villet høst Hensyn paa Moralitet, men de kunne i ingen Maade be- staae med Moralitet. De ere stedse Forbrydelser. Der er i moralsk Betragtning ingen Forskiel mellem Banditen og Duellanten. Duel er, som Reinhold siger, et dobbelt Mord, Selvmord og Mord paa

true

truet et andet Menneske. De ere i sandt Lys betragtede stedse umenneskelige, ufornuftige og vansærende Handlinger. Kort de ere Forbrydelse. Man fortæller at eengang i Frankrig en gammel Officier var kommen til at sidde ved et offentligt Bord, hvor og sad et ungt ubefindigt Uniformbærende Menneske. Man talte om Dueller. Jeg veed ikke, sagde den gamle, hvordan de unge Mennesker i disse Tider bære sig ad, da man saa ofte hører tale om Duelsager. Jeg har tient i saa lang Tid og ingen havt. Hvorledes? sagde den unge Daare, ingen havt. Nu skal De i Dag faae en. I det samme slog han den gamle i Ansigtet. Hele Selskabet studsede, man var eenig om at kaste Fornærmeren ud af Døren, og den gamle Kriger var mere end for æret. Her erkendte man Sædeligheds Fortrin for Duel-Vere. Skulde den Tid ei komme, da man almindeligen vil indsee, at alle Dueller mere eller mindre ere lige hiin uædle Handling og at de alle burde forvises af det menneskelige Selskab.

Er Moralitet eller Sædelighed en Harmonie mellem vore Lidenstaber's Tilfredsstillelse med Humanitetsvæsen; eller vor Villies Handlingers Overeensstemmelse med vor Bestemmelse, hvad enten vi søge Bestemmelsen i vort Levnets Virkekreds eller Menneskehedens høiere Hensigter — Er Moralitet vore frie Handlingers Maaling efter Fornuften — Er altsaa vor Bestemmelse Moralitet, og dens Grundlov Fornuft, hvad andet kan da være Vere
end

end denne Grundlovs Opfyldelse, hiin Bestemmel-
ses Opnaaelse, hvorledes kunne Handlinger der
gandske ere modsatte Humanitetsvæsen, og gandske
lade os forfeile vor Bestemmelse, og gandske mod-
sige Fornuftens Forskrifter, og gandske nedsætte os
under Menneskeligheden, hvorledes kunde de bestaae
med sand Ere. Men — siger man — Mod og
Tapperhed er Krigerens Bestemmelse; Did maae
alle hans Handlinger sigte. Derfor maae han ikke
ræddes for Mand imod Mand i Tvekamp at frem-
stille sig. Her er Spørgsmaalet, hvad er Tapper-
hed? Er det en Dyd, er det en af de ædelste Dy-
der, saa parrer den sig ikke med nogen Last, saa er
Tapperhed just derfor ikke at rime med en Duel.
Og intet er sandere. Tapperhed er en stærk Siels
faste Forsæt at opofre alt hvad man besidder, for
at opfylde sit Kalds Pligted. Krigeren kan altsaa
kun vise denne Dyd i den Sag, for hvilken han er
Kriger og han ophører at være tapper, ja han vor-
der feig, naar han forlader denne Sag og befatter
sig med at vil synes tapper. Ingen duellerer alt-
saa af Mod, men enten af blind Lidenskab og Ra-
senhed, der ei giver Agt paa Fornuftten, eller af
sand Frygt for at holdes for feig, og af Mangel
paa sandt Mod til at kunne sige lydeligen: jeg
forstaaer mig kun paa at være tapper. Man har
gjort den Bemærkning, at i den ulykkelige Carl den
førstes Armee var en talrig Adel, og at her Duell-
ler vare saare almindelige, men at derimod i den
Parlamentariske Armee ingen forefaldt. Dette vi-
sel

fer at denne altsaa havde sandt Mod, søgte sandt Ære, thi Seier er Krigerens Mod og Ære, og den Kongelige duekrige Armee gav ingen Beviser derpaa. Det lader sig ei heller tænke, at Krigere, der ikke for Soldens Skyld lade sig slagte, Krigere der fægte for Fædrelandet, Krigere der ere hengivne den Sag, for hvilken de gaae i Kamp, skulde duellere indbyrdes. Den maae Fædrelandet kun lidet ligge paa Hjertet, den maae kun lidet ændse sin Sag, den maae ei kunne føle sandt Kald til at opofre det sit Liv, den maae ei kiende Borgerens Værd, der, henvendt fra den store Sag, for hvilken han villig gaaer Døden imøde, vil hengive dette Liv for en intetbetydende Tvist. Sandeligen den veed ikke at hofte Versømmelse, der paa slig Maade søger Æren. — —

Abt har givet os det bekiendte Skrift om Fortieneste, hvortil han henfører Aands Storhed, Siælestyrke, Hjertets Godhed. Den Aands Forvirring, Duellantens Mod har han ei engang værdiget at anmeldte som en Udsvævelse af Torst efter Fortieneste, eller af Stræben efter Styrke. Derimod er ingen af Fortienestens Gienstande skildret af ham, imod hvilken ikke Evkampens falske Ære støder an. Jeg indbefatter alt under eet, udraaber han, det er den beste, den fortreffeligste Siælestyrke, at vi levende erkiende dig, evige Sandhed! paa hvilken Maade du end er sendt de Dødelige! Er dette sandt, saa er det den største Svaghed, saa

saabel hos Officieren og enhver anden som hos Regenter, at hylde en Fordom, og det den elendigste af alle, Morderens.

Hvor besønderligt, hvor affkyeligt har en urimelig Fordom vendt op og ned paa alle Begreber. Sin hele Tilværelse, sit Kald paa Jorden, sin Virkekreds, den hellige Sed enhver Velstandt høitideligen tilføer den, med hvilken han forbandt sig, aldrig at vorde hende og Børn troeløs, men vente til Forsynet falder, alt, alt skal man opofre for en Handling der har aldeles ingen Meeening, der i og for sig selv ingenlunde formaaer at afgjøre den Sag, som derved siges at skal afgjøres, en Handling, der ingenlunde gjør den Skyldige skyldfrie, han vorde Morder, eller myrdet, en Handling der tillige sætter den Uskyldige ved sin Uskyldighed i Fare for at tabe ikke blot Liv, men det kosteligste Verden eier for ham. Saaledes staaer i Modsetning, paa den eene Side det vigtigste og dyrebareste en Mand, Fader og Borger har i Verden; paa den anden Side den meest barbariske? Nei — den unyttigste Affkyelighed, som sund Fornuft kan tænke sig; paa den eene Side Sandhed, Moralitet, Ære; paa den anden Side en uophøvelig Brøde eller Forseelse og den tomme af alle Fordomme.

(Slutningen følger.)

B o r g e r , B e n n e n .

No. 49.

Enyende Aargang.

Fredagen den 11. December 1795.

Extract

af

tredie Quartals Regnskab

for

det forenede Understøttelses Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste Julii til 1st. Septbr. 1795.

Ind.

Indtægt.

Rdl. B.

Cassa-Beholdningen ved 2det Kvartals Afslutning var	240. 18.
(see Borgervennen No. 44. d. U.)	
A. Ugentlige Indkomster i dette Kvartal:	
For Ugebl. 7de Aarg. fra No. 25 til 38 incl. og Love til nye Medl.	819. 70.
B. Kvartals-Contingenter:	
1) Rest. for Kvart. til ult. Martii	65.
2) Af Ov. fra 1. Apr. til ult. Junii	105.60.
	<u>106. 29.</u>
C. Årlige Indkomster:	
1) Hendes Maj. Dronningens velgiørende Gave	20.
2) Et overord. Medl. Konting. for dette Aar	10.
	<u>30.</u>
D. Paans og Forbud's Afbetaling i alt	153.
E. Renter til 1 Julii d. U.	327. 57.
F. Tilfældige Indtægter:	
1) For 5 ved Lotteriet udtrukne Kongl. Obl. af Selskabets i Banken deponerede Fond a 70 rd.	350.
2) For nogle solgte Ugeblade af Op. laget og Makul. af Defekt.	4.93.
	<u>359. 93.</u>
Summa	Rdl. 2036. 75.

At ovenstående 2det Kvartals Extract er overeensstemmende med Administrationens Kontrol, testerer

S. J. Cantor. J. L. Paludan. Høstved.

Udgiøst.

Rdlr. S.

1) De aarlig staaende Udgiøster:	
a) For Ugebl. og Dvitt. Erkning samt Lonning. for dette Qvartal . . .	290. 32 ^o
2) Til de aarlige Pensionister i dette Qvartal . . .	139. 72.
3) Til Rgl. Obligationer, deponerede i Banken til Selsk. Fond . . .	780,
4) Extraordinaire Udgiøster:	
a) i Renter og Afstaaelse for de indf. Oblig.	6. 78
b) Til nogle mig anviste Regninger	2. 79
	<hr/>
	9. 61.

Pr. Ballance bliver Cassa Beholdningen til 4de Qvartal . . . 817. 6-

Nota. At Kassebeholdningen denne gang er saa stor, er, for at kunde have disse Penge strax til Udbetaling, naar Laanet og Gratificationerne for i Aar bliver bestemte.

Summa Rdl. 2036. 75.

Kiøbenhavn, den 30. Sept. 1795.

J. Aagaard.
Selskabets Kasserer,

Anmeldelse.

De Herrer Repræsentantere indbydes at møde i General-Forsamling Mandag den 14. December Kl. 5., da blandt andet en nye Administrator skal vælges i Grosserer Cantors Sted.

Administrationen for det forenede Under-
støttelses-Selskab.

H. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Høftved.

Noget om Dueller.

(Slutning)

Det i forrige Blad indrykkede Stykke om Dueller er taget af vor August Hennings skionne Skrivt om den ham paaførte Duelsag, hvorved han fik Leilighed til at erhverve sig nye Fortieneste af Fædrenelandet ved sand ædel Daad. Sid hans Skrivt, der mæler Duel i sin sande affyelige Skikkelse som en skændig Forbrydelse, maatte virke til dens Udryddelse af Fædrenelandet.

Borgerbennen har for beklaget den sørgelige enhver Stat ulyksaliggjørende Ting: Love, uden Overholdelse. Saa gaaer det med vore Duellove, Ere de, som nok ingen nægter, for haarde og uhensigtsmessige, hvorfor afskaffes eller forandres de da ikke? I een Kammerherre Hennings tilsendt Afhandling om Dueller, som er indrykket i hans fortreffelige Skrivt, slutes med følgende Ord:

Man forbyde Duel som elendige lidenskabelige Menneskers vilde nedrige Rasen, der fortjener den dybeste Foragt. Man gjøre det til Straf for enhver Duel, hvorom man hører det ringeste, at den med største Indignation gjøres almindeligen bekiendt, og fortælles med alle de, ofte slette og nederdrægtige, ofte latterlige og barnagtige Aarsager der gav Anledning dertil. Duellantens Navn kunde derved forties, da det ikke er Duellanten, men hans Handling i Duellen, der fortjener Skiendsel. (hvorfor ikke ogsaa Duellanten?) Jo større Foragt og Skiendsel Bekiendtgjørelsen i Aviserne eller Journalerne foraarsagede, desto bedre. Mænd af Ere og Bægt behandle saaledes Duel med den største Afsky den virkelig fortjener, Satyrer beskriver den som den ynkeligste Latterlighed."

Man kunde her tilføie det Ønske: gid Lovgiverne ophævede de gamle Duellove, gavede Forslaget Lovskraft og i øvrigt vliste Duellantere som Mænd, der ei vide hvad Ere er, al Mishag og For

Foragt. Sid Publicum viiste en Green af Borgerdyd i at givre alt mueligt til Udbredelse af Duelsfagers Offentlighed paa slig Maade.

Uekdoter.

En Mand, der kunde ypperligt skyde og vensede en Udfordrer, lagte sine Pistoler for sig paa et Bord og satte sig ved et aabent Vindue. Den anden kom. Efter første Hilsning sagde den gode Skytte: her sidder jeg og prøver mine Pistoler, tilslader De mig at vedblive for at see, om jeg kan treffe den liden Penge hist henne under Træet. Han skød og traf. Dette Prøvestykke var Udfordreren nok, han forlangte ikke et nyt paa sig. Om Duell blev ei talt mere. Som i dette saa i de fleste Dueltilfælde ere Omstændighederne ikke lige for begge Parter, hvilket er en blandt Bitingene, der vise Duellerings Urimelighed.

En Officier blev udfordret, men afflog Duellen. Strax efter blev holdt Slag. Han greb da sin Modstander ved Armen, styrtede med ham ind paa Fienden, og sagde: lad os nu vise hvo af os er den tapperste.

Ministeren Colbert i Frankrig, der gjorde sig saare navnkundig, om just ikke berømmelig ved sine

sine

sine Foretagender for den Franske Handel under Ludvig 14., lod eengang de fornemste Handelsfolk fra Paris og nogle tilgrændsende Stæder kalde til sig, for at høre deres Meening om Forbedringemidler for Handelen. Ingen hovede ret at tale. Den eene ventede paa at den anden skulde begynde. Ere I da alle stumme, spurgte den stolte Minister. D nei, svarede en klog Kjøbmand fra Orleans, men vi frygte at Deres Excellence kunde mishageligen optage, om et eller andet ubehageligt Ord skulde forefalde. Colbert svarede: Tael kun gandske frit; den holder jeg for Statens troeste Tiener og min bedste Ven, som taler frimodigt Hazon, Kjøbmanden af Orleans, begyndte saaledes: Fordi Deres Excellence har besalet os det, og lovet os at holde os tilgode hvad vi kunde have at sige, saa maae jeg frit ud bekiende med saa Ord, at da De blev Minister laae Bognen paa den ene Side; De opløstede den for at saae den kastet om paa den anden Side. Han vilde nu til at udvikle sin Sætning, at man i Handelens Bestyrelse var gaaet fra en Yderlighed til en anden. Men Colbert opbragt raabte: Hvad, hvorledes hober han, min kiere Mand, at fremkomme saaledes. Hazon svarede gandske koldfindigt. Jeg beder Deres Excellence underdanigst om Tilgivelse for at jeg har været saa daarlig, at forlade mig paa den givne Forsikring. Jeg tier. Det gjorde og de andre. Conferenzen var dermed sluttet.

(Memoires d'Amelot.)

Man

Man bevarer endnu i St. Petersborg en hollandsk Jolle eller en bred armeret Baad, som havde først bragt Peter den Store paa Tanker om en Flaades Tilbebringelse for hans Stat, hvilken Baad han selv af den Marsag kaldte Flodens Moder. Baaden var bygt af Zaar Alexei Michailowitsch til Høstfarter paa Wolga, og heed Døren. Peter istandsatte den og bevæbnede den, hvorved han selv lagte Haand paa Arbeidet. Siden lod han den føre fra Moskow til St. Petersborg, og meget prydet seilede den til Kronstadt, hvor en imidlertid oprunden Flode af 22 Skibe bød den Velkomst. Kayseren selv commanderede et af Skibene, og dets Flag blev strøget. Nu gemmes den i en liden Steenbygning i Petersborg Fæstning. Naar Fremmede vil see den, som ei nægtes nogen, aabner den vagthavende Officier selv Døren, lægger Stok og Kaarde fra sig, blotter Hovedet, og saaledes nærmer sig Færtoiet. Det samme gjøre de Fremmede. (Georgi.)

B o r g e r , B e n n e n .

No. 50.

Syvende Uargang.

Fredagen den 18. December 1795.

Anmeldelse.

Vi maae beklage forgiæves at have bekiendtgjort Møde sidstleden Mandag. Tretten Repræsenterere indfandt sig tilligemed os til ingen Nytte, da vi i fem Qvarter forgiæves ventede det fulde Antal Stemmer, som Lovene fastsatte, for noget af Vigtighed maae foretages: og som vigtigt for Selskabet ansee vi en nye Administrators Valg i Grosserer Cantors Sted, som, efterat hau i tre Aar har tient Selskabet, nu nedlægger sit Embede. Der bliver desuden nye Bestemmelse at giøre med nogle af de tilstaaede Laan m. m. Vi anmode derfor indstændig de Hrr. Repræsenterere, som interessere sig for Selskabet, at de forehavende Ting maatte komme til endelig Afgiørelse ved et, om ikke talrigt, saa dog tilstrækkeligt Møde førstkomende Mandag den 21de December Kl. 5 præcise.

Da

Da nyt Repræsentant Valg foretages strax efter nyt Aar, saa ville de Hrr. Repræsentanterne, som herefter finde sig forhindrede fra at bivaane Selskabets Forsamlinger, behage at tilkiendegive det, at andre i deres Sted kunde formaaes til at antage sig Selskabets Lørv.

Administrationen for det forenede Under-
støttelses-Selskab.

H. J. Cantor.

J. L. Paludan.

Høftved.

Om Honningviin.

Da Honningviin maaskee ikke for alle dette Blads Læsere er bekendt, som den fortjener det, saa tage vi nogle Sider til at tale om den.

De fordeelagtigste Bidnesbyrd har denne Drik, som laves af Honning, faaet af den i Aar døde Olding Krakenstein, i Uddr. Avisen No. 142., af Professor Tode i Sundheds-Raad i Anledning af Ildbranden No. 3. 7. 12 og 16, og af Doctor Buchhave i politisk og fysisk Magazin for May Maaned dette Aar.

De sige: at den med behagelig Smag foreener en meget velgiørende Virkning paa Helbreden for alle i Almindelighed.

At den kan drickes med Lyst af Cunde som Lædskedrik istædet for Ol eller Wiin, og er noget af det beste man kan tage med paa Reiser og overalt til de Stæder, hvor man ikke er sikker paa at finde Ol eller Vand af tilbørlig Godhed.

At den for Bær- og Frugt Wiin har det Fortrin, at ikke have den Syrlighed, der kan give Mavesvækkelse og aale Nervegigt.

At Folk, som føre et siddende Liv, kunde ved dens jevnlige Brug forebygge de skadelige Følger, som megen Sidden medfører, og altsaa især for aldrende Folk er den meget gavnlig.

At den har en Forraadnelse modstaaende Kraft, saa at dens Drickere have deri en hjælpende Modstander, naar Forraadnelse og dermed beslægtede Febre kunde være paa Veje at indfinde sig.

At den som Medicin har især sin Nytte for dem, der have ondt for Brystet, helst om Hosten er tør.

At dem, der plages af Graus i Nyrrerne, kommer den fixe Luft, som denne Drik besidder, til megen Nytte, thi den renser hine Dele formødest den urindrivende Kraft.

At den i Almindelighed renser Blodet og med Nytte kan drikkes af Folk, der gaae med gamle indgroede Svagheder.

Naar man til en Flaske Honningviin kommer omtrent en Spisestue fuld gammel Rum, eller beste Sort fransk Brændeviin, bliver den derved mere tilpas for manges Smag; Den kan og blandes med Maderaviin og Rødviin.

Denne nationale Opfindelse fortjener end mere Opmuntring, da den kan spare nogle af de mange Penge som for fremmede Wine udgaae, og skaffe Landmanden Lyst til den nyttige Biaul, der i flere Henseender er gavnlig, og ved Søgning af Honning finder den sikkerste Opmuntring.

Hr. Sonnin, Forvalter ved det Kongl. Akademi paa Charlottenborg, være Tak ydet for sin patriotiske Iver for Honningviins Beredelse, og den opmærksomme Jagttagelse af de Ønsker, som ere fremsatte til dens Forædling, hvorved den stedse har tiltaget i Godhed.

Bed Tilfætning af Kryderier har han og søgt at skaffe denne om Sommeren saa kjolende Drik er behagelig opvarmende Kraft, som et koldt Veil kan fordre; og den saaledes med Kryderier forsatt Honningviin kaldes Mellade, for at stille den fre den anden. Melladen maae ikke, siger Lode, ny
dei

des for Tøyst og i hele Flasker ad Gangen; men paa Keiser i Kulden er det en god Drik, ligesom Honningviin er det i Varmen.

Begge Dele faaes i Prindsensgade bag Slottet No. 332., nemlig den ukrydrede for 6 f. Flasken og Melladen for 8 f. Begge Dele kan og faaes paa Træer eller Suurbrøndsstruffer, naar det i Forveien bestilles.

Blandede Efterretninger om den Russiske Stat.

Den Russiske Stats Dele, indbegrebne de nye Opdagelser i Sydsøen ere med hinanden i en Strækning forbundne og udgiøre en Glædestorrelse af omtrent 320,000 Qvadratmile. 78,000 Qvadratmile kommer paa den europæiske og 242,000 Qvadratmile paa den asiatiske Deel. Det hele indtager den 7de Deel af vor Klodes faste Land, er saa stor som det halve af hele Asien, er mere end dobbelt saa stort som Europa.

Luft, Veirligt og alt hvad der udgiør Klimia er i dette uhyre Rige saa forskiellig som dets Omfang er vidtløftig. Rusland ejer selv alt hvad der behøves

høves til at kunne gjøre en Stat uafhængig af alle andre. Det har hvad Norden frembringer, og hvad Synden frembringer.

Dets Mineralprodukters Beløb udgjør, efter Hermans Beregning, i et Aar omtrent:

Guld	40 Pud (et Pud omtrent 40 Pund)	af	
		Værdie	540000 R.
Sølv	1300 Pud		1,183000 —
Blye	30000 Pud		60000 —
Kobber	200 000 Pud		2000000 —
Jern	5000,000 Pud		4500000 —
			<hr/>
			8,289,000 R.

Men med en rund Sum kan de regnes

til . 8½ Mill. Rubl.

hvoraf Kronen har omtrent 3½ og
Particulaire 1½ Mill. reen Ge-
vinst. Omkostningerne beløb
omtrent 3½ Mill.

Salt 12 Mill. Pud . 4¼ Mill.

De øvrige mineralske Produkter,

Steenarter, Svovl, Vitrioler. ¼ Mill.

i alt aarlg 13 Mill. Rubl.

Af Korn og Bælgfrugter gjør Riga, Keval, Archangel, og det sorte Havs Havne betydeligt Udførsler.

Har og Hamp-Udførselen er og af saare me-
gen Bigtighed. — Ukrainisk Tobak er bekjendt. —

For Vinavl er Klimatet i mange Egne saa gunstigt, at Vinstokken ved Terekfloden, i de Kankasiske Egne, i Laurien ic. er vildvoxende. Umaa-
telige Skove forsyne fremmede Lande med endeel
Skibsfornodenheder af alle Sorter, Maafer, Viel-
ter. Planter, Bræder og andre Trævare. Ogsaa
Ejere, Beeg, Terpentin.

Af Dyrerigets Produkter er især Siberiens
Peltsværker og det sorte og kaspiske Havs med isly-
dende Floders Fiskevare mærkelige.

Fabriker og Manufacturer af alle Slags har
især St. Petersborg og Moskø. Tula har en
vigtig Gødsfabrik. Ingen Fabriksflids Green er
i Rusland saa gammel og saa almindeligen udbredt
som Lædertilberedninger. Ruslæder er bekiendt
nok. En vigtig Industriegreen udgjør paa mange
Steder Iyfesløberierne.

Stædernes Antal i Rusland skal være 558,
hvoraf over 200 ere anlagte af Catharina 2den.

De Riget omgivende Have og Bænde, de
mange seilbare Floder, den lange Vinter, kostbare
anlagte indenlandske Kanaler give de fortreffeligste
Leiligheder til Handel. Indforsels-Varenes Be-
løb regner Herman at være aarligen af $22\frac{1}{2}$ Mil-
lioner Rublers Værd, og Udforsels Varene $27\frac{1}{2}$
Millioner.

Hele Statens Folketal antages sandsynligviis at være ovec 30 Millioner, af hvilket Tal over 27 Millioner leve i det europæiske, men ikkun 3 Millioner i de asiatiske Provindser. Folketælling har fra 1722 været foretaget hvert 20 Aar, men den strækker sig ikkun til Mandspersoner af de Klasser der betale Kopskat; og derunder er ikke indbegrebet Adelen, Geistligheden, Krigsmagten til Bands og Lands, Kron- og Hofbetienterne, Justicebetienterne, Akademie- og Skolebetiente o. fl. En saadan Oprælling kaldes Revision.

Bønderne leve under tungt Nag og ere for det meste Livvegne. Dog er stor Forskiel paa deres Kaar, eftersom de ere Kron- eller Deconomie- (det er Geistlighedens forrige Godsers) eller Bergværks- Bønder. Bønderne kan ikke allene med hele Godsfer, men og enkelte bortskienkes eller sælges.

(Slutningen følger)

S. T-p.

Borger = B e n n e n.

No. 51.

Syvende Aargang.

Fredagen den 25. December 1795.

Anmeldelse.

I Generalforsamlingen den 21. Decbr. vedtog Hr. Grosserer Kantor paa Repräsentanternes eensstemmige Anmodning, endnu et Aar at vedblive sin Post som Administrator; hvilket Selskabet, der har vundet saa meget ved Hr. Kantors Omsorg, vist med Glæde hører, og med Taknemmelighed erkjender.

Til Medlemmer i Selskabet bleve valgte:

1. Søe Artillerie-Lieutenant Lykke.
2. Kopist Halberg, ved Søe-Statens Hoved-Magazin.
3. Præsten Hr. Wellejus, (ved Feiltagelse udmeldt).
4. Nicolai Lund, Skræder.
5. Lieutenant Schnitter, ved Landkadet Korpset.
6. Hans Richter, Silke- og Klæde Kræmmer.

7. Kan-

7. Kantor Muxholdt.
8. Oberst Lieut. Giedde, i Artillerie-Korpsset.
9. Mad. E. Berling, Brygger Enke.

Administrationen for det forenede Under-
støttelses-Selskab.

J. L. Paludan. Hofstved.

Blandede Efterretninger om den Russiske Stat.

(Slutning)

Borgerstanden har siden 1785 faaet en egen Forsatning, og Stædernes Indvaanere bestaaer nu af følgende Klasser: 1) anselige Borgere, hvortil høre de som 2 gange have havt en anselig Magistratpersonspost, graduerede Lærde og Kunstnere, Banquiers som angive en Kapital af 100000 til 200000 Rubler, Storhandlere, dem der eie Skibe i Esen. 2) Lemmer af de 3 Kapitalist Gilde, hvori uden Hensyn paa Slægt, Herkomst, Handel, Haandværk &c., enhver kan tegnes som angiver sig for Besidder af en vis Kapital. Til første Gilde høre de som har en Kapital af 10000 til 50000 Rubler; til andet Gilde fra 5000 til 10000 Rubler; til tredje fra 1000 til 5000 Rubler.

3)

3) Laugsfolk. 4) Fremmede. 5) almindelige Borgere, Haandarbeidere, Skienkeværter o. s. fl.

Forrige Tiders Adels Titler og Værdigheder ere i senere Tider forandrede, og Tilnavnene, Kneser og Bojarer ophørte. Til Ruslands Adels Fortrin hører Skattefrihed for hans Person og Grundeiendom; Rettighed at besidde Livegne, og af dem at have Afgifter og Tjenester, ikke at være ansvarlig for hvad Kronen hos hans Bønder kan faae tilgode &c. Catharine 2den udgav 1785 et Manifest om Adelen og dens Rettigheder. Deres-ter bestaaer Adelen af 6 Klasser, der ikke have noget Fortrin den eene for den anden; i hvert Statsholderskab indskrives de i Adels-Bøger, og ere tilstaaede at maae holde særskilte Forsamlinger.

1. Klasse, den Adel der med Diplom, Vaaben og Segl kan bevise et hundredeaarigt Adelskab.
2. Krigsadelen.
3. Otteklasseadelen, det er de Personer, som høre til de første 8 Trin i den Russiske Rangforordning.
4. De fremmede fra andre Lande udstammede Adelslægter.
5. De med Titler bærende fyrstelige, grevelige og friherlige Familier.

Fyrsternes Tal er meget stort, nogle ere udsprungne af regierende Fyrsters Blod, saasom de Dolgorucki, Wiasemskoi o. fl.; andre nedstamme fra Polen; andre ere ophviede i den Russiske Fyrstestand. Mange ere af tatarisk Herkomst. Mange ere blevne erklærede som Fyrster, naar man har været i Færd med Erobring, og vilde vinde et

Folks

Folks vigtigste Mænd. Af Grever er Antallet langt ringere end af Fyrsterne, hvilke de forresten ikke eftergive i Rang, Værdighed og Anseelse. Baroner eller Frieherreter ere endnu færre. I lang Tid var en Familie Stroganow den eeneste der med Frieherrestand var bærret. Catharina 2den har høvet nogle Mænd til denne Værdighed. 6te Klasse er den gamte Adels, som vel kunde bevise gammelt Adelskab, men hvis adelige Herkomst taber sig i forrige Tiders Dunkelhed.

Den hele Sum af Statens Indtægter kan regnes at udgiøre 48 til 50 Millioner Rubler, foruden Naturalafgifter, der beregnede til Penge forholder Summen med nogle Millioner.

1774 købte Kaiserinden en Diamant (194 Karat) til en Septerknap for 450,000 Rubler, og desuden 100,000 Livres aarlig til Sælgeren. En anden Gang betalte hun 30000 Rubler for en udsøgt sort Røvestinds Pels. Slige Udgifter, østerlandsk Pragt, adsel Huusholdning, Krige som Rusland siden 1756 næsten bestandig har ført, har skaffet Staten i Gield, som 1775 skal have været 18 Millioner Rubler. Et keiserligt Manifest 1786 erklærede, at denne Gield var afdraget til $6\frac{3}{4}$ Mill. Rubler, og at Resten i 10 Aar skulde worde afbetalt. Men da Staten strax efter kom i en Tyrkekrig, og Tildragelserne siden medførte store Udgifter

ter er Statsgielden sandsynligere istedet for at være afbetalt, sieget.

Land Krigsskatten var i Aaret 1791 334164 Mand, uberegnet Garnisonerne, og 419370 Mand naar Garnisonerne iberegnes. Dertil kommer Garderne omtrent 13800 Mand. Artillerie 29000 Mand. En særskilt Militz til Bergværkernes Bedækning. En egen Militair Commando i hvert Statsholderskab til Kongligheds og borgerlig Ordens Dyretholdelse; og irregulære Tropper til Grændsernes Bedækning.

1791 laae ikke langt fra Kronstadt 32 Linieskibe og 10 store Fregatter, samt en af 240 Fartøier bestaaende Aaresflode. Desuden laae i de Cronstadtiske Havne nogle utiltrufne og ved Archangel nogle nye Krigsfartøier. I det sorte Hav var ved Fægtningen 31. Julii 1791 den Russiske Flodes Styrke 16 Skibe, 2 Fregatter og nogle smaae Fartøier, og i Archipelago skal Russerne paa den Tid have haft 12 Krigsskibe, dog ikke Linieskibe.

Sandheds og Meeningsfrieheds Kierlighed, Frie-
modighed, Algt for det meest oplyste Publicum som
man kan idealisere sig, nidkier Stræben for gavn-
lig Oplysnings, og deraf følgende Moralitets og
Humanitets Almindeliggjørelse, Fordragelighed,
Afholdenhed fra al unødvendig og Anstændighed
modstridig Tvist, og fra uædel Egennyttes Ind-
skyddelser, ideligt Die paa det Spørgsmaal: til
hvad Nytte? disse ere Egenstaber, hvilke enhver Skri-
bent bør ansee for vigtig Pligt at erhverve sig. Det
er vor Troesbekiendelse. Genighed i denne Grund-
sætning og i at hielppe hinanden i Stræben efter
ei at krænke den var vor venstabelige Samfunds
kiereste Baand.

Birch. P. Rosenstand Goiske. Lieben-
berg. F. Thaarup. P. Collet.

